

Innehållsförteckning

Till statsrådet Jan Björklund	17
--	-----------

Sammanfattning.....	19
----------------------------	-----------

Lagtext

1 kap. Inledande bestämmelser.....	25
2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, m.m.....	31
3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen.....	41
4 kap. Kvalitet och inflytande.....	47
5 kap. Trygghet och studiero.....	53
6 kap. Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning	61
7 kap. Förskolan.....	69
8 kap. Förskoleklassen	77
9 kap. Grundskolan.....	83
10 kap. Grundsärskolan	97
11 kap. Specialskolan.....	109
12 kap. Sameskolan	117
13 kap. Fritidshemmet	123
14 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan	129
15 kap. Utbildning på program i gymnasieskolan.....	131
16 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan	133
17 kap. Utbildning på program i gymnasiesärskolan.....	139
18 kap. Kommunal vuxenutbildning.....	149
19 kap. Särskild utbildning för vuxna	159
20 kap. Utbildning i svenska för invandrare.....	167
21 kap. Entreprenad och samverkan	175

22 kap. Vissa särskilda utbildningsformer	179
23 kap. Annan pedagogisk verksamhet	189
24 kap. Tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering	195
25 kap. Skolväsendets överklagandenämnd	203
26 kap. Överklagande	205
27 kap. Åtgärder mot kränkande behandling	213
28 kap. Övriga bestämmelser	219

Motivtext

1 Inledande bestämmelser	229
1.1 Kunskap, valfrihet och trygghet	229
1.2 Utgångspunkter för en ny skollag	234
1.2.1 En tydlig och modern skollag	234
1.3 Den nya skollagens uppbyggnad	238
1.3.1 Utbildning för vuxna ingår i den nya skollagen	239
1.4 Ett enhetligt och gemensamt skolväsende för alla skolformer och huvudmän	240
1.4.1 Skolformer och annan utbildning i skollagen	240
1.5 Övergripande mål	243
1.5.1 Syftet med utbildningen inom skolväsendet	243
1.5.2 Utbildningens utformning	249
1.6 Förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning	251
1.7 Lika tillgång till utbildning och likvärdig utbildning	254
1.8 Definitioner av centrala begrepp i utbildningen	256
1.8.1 Elev	257
1.8.2 Enskild	258
1.8.3 Fristående skola	258
1.8.4 Fristående förskola respektive fritidshem	259
1.8.5 Skolenhet och förskoleenhet	260
1.8.6 Undervisning	260
1.8.7 Utbildning	263
1.9 Särskild hänsyn till barnets bästa	264

1.10	Läroplan	266
2	Huvudmän och ansvarsfördelning	271
2.1	Skolhuvudmän och ansvaret för utbildningen	271
2.1.1	Regleringen av den kommunala skolplanen avskaffas	273
2.2	Reglering av utbildning med enskild huvudman	275
2.2.1	Skolor med enskild huvudman	275
2.2.2	Godkännande av huvudmän för fristående skolor	278
2.2.3	Verksamhetens omfattning	279
2.2.4	Förskolor och vissa fritidshem med enskild huvudman	281
2.3	Ansvarsfördelning inom utbildningen	283
2.4	Ledningen av utbildningen	289
2.4.1	Ledningen av skolan, förskolan och fritidshemmet	289
2.4.2	Rektorns och förskolechefens ledningsansvar för den pedagogiska verksamheten	294
2.4.3	Rektor vid fristående skolor och förskolechef vid fristående förskolor	296
2.5	Behörighetsregler för rektorer och förskolechefer	298
2.6	Ansvar för undervisningen	304
2.7	Elevhälsan	305
2.8	Studie- och yrkesvägledning	310
2.9	Registerkontroll	312
2.10	Fortbildning m.m.	313
2.11	Lokaler, utrustning och skolbibliotek	316
3	Barnens och elevernas utveckling mot målen	319
3.1	Barns och elevers utveckling mot målen	319
3.2	Särskilt stöd	320
3.3	Åtgärdsprogrammet är det centrala dokumentet i processen	324
3.3.1	Allmänna utgångspunkter	325

3.3.2	Överklagande av beslut om åtgärdsprogram.....	329
3.3.3	Särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång.....	332
3.4	Information om elevens utveckling	335
3.4.1	Utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och skriftlig information.....	335
3.4.2	Allmänna bestämmelser om betyg.....	338
3.4.3	Undantag från betygsbestämmelserna för vissa fristående skolor	340
3.5	Åtgärder för rättvisa och likvärdiga betyg.....	341
3.5.1	Rektors ansvar för betygssättningen förtydligas.....	343
3.5.2	Information om grunderna för betygssättningen	344
3.5.3	Ändring av uppenbart oriktiga betyg och rättelse av skrivfel och liknande	344
3.5.4	Prövning	346
4	Kvalitet och inflytande	349
4.1	Systematiskt kvalitetsarbete	349
4.1.1	Krav på dokumentation men kravet på kvalitetsredovisning avskaffas	352
4.1.2	Kvalitetsarbete på huvudmannanivå	353
4.1.3	Kvalitetsarbete på förskole- och skolenhetsnivå...356	
4.1.4	Klagomålshantering	358
4.2	Inflytande för barn, elever och vårdnadshavare	359
4.2.1	Barnens och elevernas inflytande.....	359
4.2.2	En allmän lagbestämmelse om vårdnadshavarnas inflytande	363
4.2.3	Ett systematiskt arbete med inflytandefrågor och minst ett forum för samråd vid varje förskole- och skolenhet.....	365
4.3	Lokala styrelser.....	371
5	Trygghet och studiero	373
5.1	Skolans arbetsmiljö	374

5.2	Allmänna befogenheter för rektor och lärare.....	377
5.3	Disciplinära åtgärder	380
5.4	Avstängning.....	383
6	Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning	387
6.1	Skolplikt och rätt till utbildning	387
6.2	Skolpliktens upphörande	389
6.2.1	Skolpliktens upphörande generellt och när målen uppnåtts dessförinnan	389
6.2.2	Skolpliktens upphörande ett år senare	391
6.2.3	Rätt att slutföra utbildningen i två år när skolplikten upphört	394
6.3	Deltagande i utbildning	394
6.4	Ansvar för att skolplikten fullgörs.....	398
7	Förskolan	401
7.1	Förskolans pedagogiska uppdrag ska stärkas	401
7.2	Förskolans uppdrag och syfte	402
7.3	Barngruppernas sammansättning och storlek	403
7.4	Erbjudande av förskola	405
7.5	Modersmål.....	410
7.6	Utvecklingssamtal i förskolan.....	412
7.7	Kommunens ansvar.....	414
7.7.1	Hemkommunens ansvar.....	414
7.7.2	Förskola i annan kommun	415
8	Förskoleklassen.....	419
8.1	Huvudprinciperna för förskoleklassen i dagens skollag ska ligga fast.....	419
8.2	Förskoleklassens syfte	420
8.3	Erbjudande om och omfattning av förskoleklass.....	422
8.4	Modersmål.....	423
8.5	Utvecklingssamtal i förskoleklassen	425
8.6	Mottagande och interkommunal ersättning i förskoleklass med offentlig huvudman.....	427

8.7	Placering vid skolenhet i förskoleklass med offentlig huvudman	429
8.8	Mottagande i förskoleklass med enskild huvudman	431
9	Grundskolan	433
9.1	Huvudprinciperna för grundskolan i dagens skollag ska ligga fast.....	433
9.2	Grundskolans syfte	433
9.3	Utbildningens omfattning och innehåll – ämnen och timplan	435
9.3.1	Möjlighet att göra avvikelser från timplanen m.m.	439
9.4	Profilklasser samt tester och prov vid antagning	440
9.5	Avgifter, lärverktyg m.m.	443
9.6	Bestämmelser om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och betyg i grundskolan	446
9.7	Mottagande och placering vid skolenhet med offentlig huvudman.....	446
9.8	Skolskjuts.....	449
9.9	Fristående grundskolor.....	451
10	Grundsärskolan	455
10.1	Huvudprinciperna för den obligatoriska särskolan i dagens skollag ska ligga fast.....	455
10.2	Särskolans syfte	456
10.3	Namnändring.....	456
10.4	Personkretsen.....	457
10.5	Utredning inför mottagande i särskolan.....	458
10.6	Rätt för vårdnadshavare att välja skolform	460
10.7	Utbildningens innehåll.....	461
10.8	Skolgång i annan kommun än hemkommunen	463
10.9	Placering på skolenhet	464
10.10	Utbildningens omfattning och rätt att fullfölja utbildningen.....	467

11	Specialskolan	469
11.1	Huvudprinciperna för specialskolan i dagens skollag ska ligga fast	469
11.2	Specialskolans syfte.....	470
11.3	Huvudman för utbildningen	471
11.4	Förskoleklass, fritidshem och fritidsverksamhet vid specialskolor	472
12	Sameskolan	475
12.1	Huvudprinciperna för sameskolan i dagens skollag ska ligga fast	475
12.2	Sameskolans syfte	477
12.3	Huvudman för utbildningen	477
12.4	Förskola, förskoleklass och fritidshem vid sameskolor ..	478
13	Fritidshemmet	479
13.1	Huvudprinciperna för fritidshemmet i dagens skollag ska ligga fast	480
13.2	Fritidshemmet i eget kapitel.....	481
13.3	Fritidshemmets syfte	482
13.4	Barngruppernas sammansättning och storlek	484
13.5	Elever som ska erbjudas fritidshem	486
13.6	Huvudmannens respektive hemkommunens ansvar	488
14	Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan	491
15	Utbildning på program i gymnasieskolan	493
16	Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan	495
16.1	Inledning.....	495
16.2	Förändringar för gymnasiesärskolan	495
16.3	Gymnasiesärskolans syfte och målgrupp	497
16.4	Ansökan.....	498
16.5	Avgiftsfrihet	499
16.6	Mottagande och utredning	501

16.7	Antagning m.m.....	502
16.8	Individuella studieplaner och utvecklingssamtal i gymnasiesärskolan.....	503
16.9	Information om elevs frånvaro.....	504
16.10	Betyg och betygssättning.....	506
17	Utbildning på program i gymnasiesärskolan.....	507
17.1	Inledning.....	507
17.2	Huvudprinciperna för utbildning på gymnasiesärskolans program ska ligga fast.....	507
17.3	Beslut om vilket program en elev ska gå.....	508
17.4	Gymnasiesärskolans nationella program	508
17.4.1	Urval av nationella program	509
17.5	Specialutformade program.....	510
17.6	Ämnen och ämnesområden	510
17.7	Möjlighet att läsa ämnen enligt gymnasieskolans kursplaner	512
17.8	Individuella program.....	513
17.8.1	Alla huvudmän ges möjlighet att anordna individuella program	513
17.8.2	Syftet med individuella program.....	513
17.8.3	Yrkes- och verksamhetsträning på det individuella programmet.....	514
17.9	Erbjudande om utbildning på specialutformade eller individuella program	515
17.10	Rätt att tas emot i annan kommuns gymnasiesärskola....	516
17.11	Möjlighet för en kommun att efter önskemål från vårdnadshavare ta emot en elev från en annan kommun i sin gymnasiesärskola.....	516
17.12	Skolskjuts.....	517
18	Kommunal vuxenutbildning	519
18.1	Inledning.....	519
18.2	Benämningen av skolformen	519

18.3	Övergripande mål.....	520
18.4	Samverkan mellan skolformer	521
18.5	Kommunernas skyldighet och syfte med utbildningen...523	
18.6	Kurser och gymnasiepoäng	524
18.7	Individuella studieplaner	525
18.8	Behörighet till utbildning på grundläggande nivå.....	527
18.9	Ansökan om utbildning på grundläggande nivå.....	528
18.10	Behörighet till utbildning på gymnasial nivå.....	529
18.11	Utbildning på gymnasial nivå i annan kommun än hemkommunen	531
18.12	Antagning	532
18.13	Betyg och intyg	533
18.14	Prövning	535
18.15	Validering	536
18.16	Ansökningsavgifter.....	539
18.17	Interkommunal ersättning på gymnasial nivå	540
19	Särskild utbildning för vuxna	541
19.1	Inledning.....	541
19.2	Namnändring	541
19.3	Målgruppen	542
19.4	Övergripande mål för särskild utbildning för vuxna	543
19.5	Samverkan mellan skolformer	544
19.6	Individuella studieplaner	544
19.7	Kommunernas skyldighet.....	545
19.8	Behörighet till utbildning på gymnasial nivå.....	546
19.9	Antagning	547
19.10	Betyg och intyg	548
19.11	Validering	549
20	Utbildning i svenska för invandrare	551
20.1	Inledning.....	551
20.2	Namnändring	552

20.3	Övergripande mål.....	552
20.4	Individuella studieplaner.....	553
20.5	Kommuners skyldighet att tillhandahålla utbildning.....	554
20.6	Betyg och intyg	556
20.7	Validering och prövning	558
20.8	Disciplinära åtgärder	558
21	Entreprenad och samverkan.....	561
21.1	Inledning.....	561
21.2	Uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen	564
21.3	Entreprenader i gymnasieskolan	566
21.4	Entreprenader inom vuxenutbildning tillhörande offentliga skolväsendet	566
21.5	Entreprenadmöjligheter för enskilda huvudmän	567
21.6	Dispens	567
21.7	Bestämmelser för utbildning på entreprenad	568
	21.7.1 Myndighetsutövning.....	568
	21.7.2 Krav på lärares utbildning och kompetens	569
21.8	Ansvar för medicinska insatser.....	572
21.9	Avtal mellan stat och kommun	573
22	Särskilda utbildningsformer	575
22.1	Inledning.....	575
22.2	Internationella skolor.....	576
22.3	Utbildning vid särskilda ungdomshem	579
22.4	Utbildning för intagna i kriminalvårdsanstalt	580
22.5	Särskild undervisning m.m.	581
22.6	Annat sätt för att fullgöra skolplikten.....	584
22.7	Gemensamma bestämmelser om bemyndigande	586
23	Annan pedagogisk verksamhet	589
23.1	Huvudprinciperna för vissa pedagogiska verksamheter i dagens skollag ska ligga fast	589
23.2	Pedagogisk omsorg	590

23.3	Öppen förskola	593
23.4	Öppen fritidsverksamhet.....	595
23.5	Omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds	597
23.6	Gemensamma bestämmelser för annan pedagogisk verksamhet.....	600
23.6.1	Övergripande utgångspunkter.....	600
23.6.2	Kvalitet i verksamheten.....	602
23.6.3	Avgifter och bidrag.....	604
24	Tillsyn m.m.	609
24.1	Inledning.....	609
24.2	Ansaret för nationell uppföljning och utvärdering	610
24.3	Definition av tillsyn	611
24.3.1	Dagens reglering av ansaret för tillsyn	613
24.3.2	Ansaret för tillsyn ska regleras i skollagen.....	614
24.4	Tillsynsbesök.....	618
24.5	Statlig kvalitetsgranskning.....	620
24.6	Sanktioner m.m.	623
24.6.1	Förebyggande åtgärder.....	626
24.6.2	Underlåtelse att ingripa.....	627
24.6.3	Anmärkning	627
24.6.4	Föreläggande.....	628
24.6.5	Föreläggande vid vite.....	629
24.6.6	Vissa bemyndiganden.....	631
24.6.7	Tillfälligt verksamhetsförbud.....	634
24.6.8	Särskilda sanktioner mot kommuner och landsting som huvudmän	635
24.6.9	Särskilda sanktioner mot huvudmän som godkänts av staten	637
24.6.10	Sanktioner mot verksamhet som en kommun godkänt	639
24.7	Överklagande	640
25	Skolväsendets överklagandenämnd	641

25.1	Inledning.....	641
25.2	Nämndens sammansättning m.m.....	643
25.3	Bestämmelser om muntlig förhandling	644
26	Överklagande	649
26.1	Bestämmelsernas struktur och innehåll	649
26.2	Överklagande hos allmän förvaltningsdomstol.....	654
26.2.1	Beslut av Statens skolinspektion eller Statens skolverk	654
26.2.2	Beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman	660
26.2.3	Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten eller Sameskolstyrelsen	668
26.2.4	Beslut av rektor	670
26.3	Överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd....	673
26.3.1	Beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman	673
26.3.2	Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten eller Sameskolstyrelsen.....	684
26.3.3	Beslut av rektor	686
26.4	Överklagande hos Statens skolverk	690
26.5	Övriga bestämmelser om överklagande.....	690
26.6	Överklagandeförbud	692
27	Åtgärder mot kränkande behandling	695
27.1	Förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever	695
27.2	Anmälningsskyldighet för personal m.m.	697
28	Övriga bestämmelser	699
28.1	Inledning.....	699
28.2	Besättning m.m.	701
28.3	Vissa definitioner	709

28.4 Kommunens uppföljningsansvar för ungdomar under 20 år.....	711
28.5 Bestämmelser om handläggning.....	715
28.6 Talerätt för den som fyllt 16 år	717
28.7 Anmälan till socialnämnden m.m.....	719
28.8 Tystnadsplikt.....	720
28.9 Riksinternatskolor	722
28.10 International Baccalaureate (IB)	724
28.11 Överlämnande av betygshandlingar	725
28.12 Övriga bemyndiganden	732
29 Ekonomiska konsekvenser	735

Författningskommentar

1 kap. Inledande bestämmelser.....	747
2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning m.m.....	763
3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen.....	785
4 kap. Kvalitet och inflytande.....	797
5 kap. Trygghet och studiero.....	811
6 kap. Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning	827
7 kap. Förskolan	847
8 kap. Förskoleklassen	861
9 kap. Grundskolan	875
10 kap. Grundsärskolan	905
11 kap. Specialskolan.....	927
12 kap. Sameskolan	939
13 kap. Fritidshemmet	946
14 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan m.m.	957
15 kap. Utbildning på program i gymnasieskolan.....	959
16 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan	961
17 kap. Utbildning på program i gymnasiesärskolan.....	973
18 kap. Kommunal vuxenutbildning.....	991
19 kap. Särskild utbildning för vuxna	1015
20 kap. Utbildning i svenska för invandrare.....	1033

21 kap. Entreprenad och samverkan	1047
22 kap. Särskilda utbildningsformer.....	1055
23 kap. Annan pedagogisk verksamhet.....	1071
24 kap. Tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering	1083
25 kap. Skolväsendets överklagandenämnd	1111
26 kap. Överklagande.....	1115
27 kap. Åtgärder mot kränkande behandling	1137
28 kap. Övriga bestämmelser.....	1145
Bilaga – Konsekvensutredning.....	1165
Konsekvensutredning avseende förslag till ny skollag – fristående skolor.....	1165

Till statsrådet Jan Björklund

Den 7 november 2006 förordnade statsrådet Jan Björklund en arbetsgrupp, Skollagsberedningen (U 2006:E) med uppgift att ta fram förslag till en ny skollag (U2006/7887/SAM). Arbetsgruppens sammansättning har sedan dess förändrats vid ett flertal tillfällen. Vid tiden för uppdragets slutförande består arbetsgruppen av Mikael Hellstadius, kansliråd vid skolenheten, projektledare, Per Eriksson, rättssakkunnig vid rättssekretariatet, Charlotte Löthman, departementssekreterare vid skolenheten, Mattias Sjöstrand, departementssekreterare vid skolenheten, Merja Strömberg, kansliråd vid skolenheten samt Viktoria Thörnqvist, rättssakkunnig vid rättssekretariatet.

Arbetsgruppen får härmed redovisa sitt uppdrag.

Stockholm den 15 juni 2009

Sammanfattning

I denna departementspromemoria redovisas ett förslag till en ny skollag för skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna som anordnas av det allmänna eller av enskilda. Förslaget har tagits fram av en arbetsgrupp, Skollagsberedningen, på uppdrag av statsrådet Jan Björklund.

Utgångspunkten för förslaget till en ny skollag är att presentera en tydlig och enkel struktur, som i så stor utsträckning som möjligt är gemensam för alla skol- och verksamhetsformer och alla huvudmän. Förskolan blir en egen skolform och de fristående skolorna och förskolorna blir en del av skolväsendet.

I skollagens inledande kapitel finns *övergripande mål för barn- och ungdomsutbildningen* och bestämmelser om lika tillgång till utbildning och alla elevers rätt till likvärdig utbildning. De övergripande målen för vuxenutbildningen finns i respektive skolformskapitel. I kapitlet definieras också vissa centrala begrepp såsom elev, enskild, fristående skola och förskola, skolenhet, undervisning och utbildning. Här läggs vidare den övergripande värdegrunden för skolväsendet fast. Utbildningen vid en skolenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell, medan en fristående förskola eller skola kan ha en konfessionell inriktning, där deltagande i de konfessionella inslagen ska vara frivilligt. Läroplanerna ska gälla för alla förskolor och skolor, oavsett huvudman. Genom en tydlig koppling till Barnkonventionen klargörs också att barnets bästa ska vara utgångspunkt i all utbildning. I motivtexten redogörs för den utveckling på förskole- och skolområdet som lett fram till behovet av en ny skollag.

I lagens andra kapitel som behandlar *huvudmän och ansvarsfördelning* fastläggs och förtydligas ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna. Regler finns om godkännande av fristående skolor, förskolor, förskoleklasser och fritidshem. Rektors pedagogiska ledningsansvar förstärks. Förskolan ska ledas av en förskolechef. Bestämmelserna som reglerar lärares behörighet m.m. är överflyttade i oförändrat skick från 1985 års skollag i avvaktan på beredningen av förslagen i Lärarutredningens slutbetänkande *Legitimation och skärpta behörighetsregler* (SOU 2008:52).

En samlad elevhälsa införs med förebyggande och hälsofrämjande syfte. För elevhälsans medicinska, psykosociala, psykologiska och specialpedagogiska insatser ska finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Det ska också finnas tillgång till sådan kompetens att vuxnas och elevers behov av vägledning och information inför framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Regleringen av kravet på tillgång till skolbibliotek förtydligas i skollagen.

I lagens tredje kapitel finns bestämmelser om *elevernas utveckling mot målen*. Alla elever ska ges den ledning och den stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att utifrån sina förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Regleringen av processen som leder till beslut om särskilt stöd och ett åtgärdsprogram blir tydligare. Ett beslut om att upprätta eller inte upprätta ett åtgärdsprogram ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Bestämmelser om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och grundläggande bestämmelser om betyg flyttas från förordning till lag. Ett antal förslag ska förstärka möjligheten för eleverna att få rättvisa och likvärdiga betyg. Ett uppenbart felaktigt betyg ska kunna rättas om det kan ske snabbt och enkelt.

Bestämmelserna om betygssteg och betygsbeteckningar har utformats i enlighet med riksdagens beslut om den nya betygs-skalan (prop. 2008/09:66. bet. 2008/09:UbU5, rskr.

2008/09:169). De nya reglerna innebär att när betyg sätts ska betygsstegen A, B, C, D, E och F användas. Betygsstegen A-E betecknar godkända resultat och F betecknar icke godkänt resultat. Om underlag för bedömning av en elevs kunskaper saknas på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte ges. Detta ska markeras med ett horisontellt streck i betygskatalogen. Betyget F och streckmarkering när betyg inte kan sättas ska dock inte användas i skolformer för elever som har en utvecklingsstörning.

Regler för *kvalitetsarbete och inflytande* samlas i ett gemensamt fjärde kapitel i skollagen. Huvudmän, skolor och förskolor ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. Kravet på kommunal skolplan och kvalitetsredovisning avskaffas. Vid varje skolenhet ska bedrivas ett systematiskt arbete med barnens, elevernas och vårdnadshavarnas inflytande. Rektor och förskolechef ansvarar för att det finns ett eller flera forum för samråd. Bestämmelser införs också om att en kommun eller ett landsting får inrätta lokala styrelser inom den del av skolväsendet som kommunen eller landstinget är huvudman för.

I kapitlet om *trygghet och studiero* finns bestämmelser om skolans arbetsmiljö och disciplinära åtgärder m.m. Rektor och lärare får möjlighet att vidta tillfälliga åtgärder för att värna alla elevers trygghet och studiero. En elev i grundskolan ska kunna avstängas från undervisningen under kortare tid. Föremål som används för att störa undervisningen eller som kan utgöra en fara för säkerheten i skolan får omhändertas.

Bestämmelser om *skolplikt* samlas i ett kapitel. Om en elev uppnått målen innan skolplikten upphör, upphör skolplikten tidigare. För den elev som inte gått ut högsta årskursen, när skolplikten upphör, förlängs skolplikten ett år. Reglerna om befrielse från obligatoriska inslag i undervisningen utformas väsentligt mer restriktivt än idag. För att betona att befrielse bara ska komma i fråga i särpräglade undantagsfall ska befrielse bara kunna medges när det finns synnerliga skäl. Regler om information vid frånvaro införs. Om en elev utan giltigt skäl uteblir från utbildningen bör rektor samma dag se till att vårdnadshavaren underrättas.

Offentliga och fristående förskolor regleras i ett gemensamt kapitel. Kommunen beslutar om godkännande av fristående förskola och ansvarar för tillsynen. Reglerna för förskoleklassen kvarstår men de organisatoriska bestämmelserna för förskoleklassen samordnas i större utsträckning med de bestämmelser som gäller för grundskolan. Bestämmelser om modersmålsstöd i förskolan och förskoleklassen förs in i lag. Statens skolinspektion ska i fortsättningen godkänna alla förskoleklasser med enskild huvudman.

Grundskolan regleras i det nionde kapitlet. Timplanen och kursplanerna ska gälla både offentliga och fristående grundskolor. Det införs ett bemyndigande som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter som innebär undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen samt avvikelser från bestämmelserna för kursplaner för fristående grundskolor med särskild pedagogisk inriktning. Ett bemyndigande införs om att utfärda föreskrifter om att antagningsprov ska kunna användas för urval till utbildningar som kräver speciella färdigheter fr.o.m. årskurs 7 och i vissa undantagsfall fr.o.m. årskurs 4. Kommunen ska i undantagsfall oberoende av elevens och vårdnadshavarens inställning kunna flytta en elev till en annan skola om det är nödvändigt för övriga elevers trygghet och studiero. Reglerna om skolskjuts är i allt väsentligt oförändrade men kommunen får skyldighet att erbjuda skolskjuts i vissa ytterligare fall om det kan ske utan ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen. De övergripande bestämmelserna om modersmålsundervisning flyttas från förordning till lag för grundskolan och övriga obligatoriska skolformer.

Särskolan delas upp i två skolformer, grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Träningskolan finns kvar som inriktning inom grundsärskolan. Elever med autism eller autismliknande tillstånd tillhör personkretsen endast om de också har en utvecklingsstörning eller om de har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. För att betona vikten av en noggrann utredning inför beslut om mottagande i

särskolan införs en bestämmelse som slår fast att utredning inför beslut om mottagande ska omfatta en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning.

Bestämmelserna för *specialskolan* och *sameskolan* överensstämmer så långt möjligt med bestämmelserna för övriga skolformer.

Fritidsbhemmet är ett komplement till förskoleklass och den obligatoriska skolan och får ett eget kapitel i skollagen.

Bestämmelserna i skolformskapitlen för *gymnasieskolan* finns inte med i remissutskicket. Regeringen har nyligen i propositionen *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* (prop. 2008/09:199) lämnat förslag om en reformerad gymnasieskola. Förslagen i nyss nämnda proposition kommer att arbetas in i förslaget till ny skollag i ett senare skede.

När det gäller *gymnasiesärskolan* införs bl.a. regler om ansökan, individuella studieplaner och utvecklingssamtal. Vidare införs en skyldighet att närvara i undervisningen samt en rätt för elever som har särskilda skäl med hänsyn till sina personliga förhållanden att få mottas i annan kommuns gymnasiesärskola.

De tre skolformerna inom *vuxenutbildningen* regleras i kapitel 18-20. Särvux byter namn till särskild utbildning för vuxna. Samma regler för personkretsen gäller som för grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Svenskundervisning för invandrare byter namn till utbildning i svenska för invandrare. Förkortningarna komvux, särvux och sfi utmönstras ur skollagen. För varje elev i kommunal vuxenutbildning liksom i särskild utbildning för vuxna och i utbildning i svenska för invandrare ska det finnas en individuell studieplan. I övrigt innehåller kapitlen som rör vuxenutbildningen få materiella förändringar, bl.a. i avvaktan på att regleringen av den nya gymnasieskolan ska arbetas in i förslaget till ny skollag.

Dagens regler om *entreprenad* och *samverkan* ska förtydligas och sammanföras i ett kapitel i skollagen.

I avsnittet *Vissa särskilda utbildningsformer* regleras internationella skolor, utbildning vid särskilda ungdomshem, särskild undervisning, bl.a. på sjukhus, samt annat sätt att fullgöra skol-

plikten. Villkoren för ett medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt ska skärpas genom att det ska krävas synnerliga skäl. Regleringen av pedagogisk omsorg i form av familjedaghem, flerfamiljslösningar etc., öppen förskola, öppen fritidsverksamhet samt omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds bildar ett eget kapitel i skollagen under beteckningen *annan pedagogisk verksamhet*. Hemkommunen ska sträva efter att tillhandahålla omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds, om föräldrarna inte själva kan ordna omsorgen.

Ansvar för *statlig utvärdering och kvalitetsgranskning* regleras i skollagen. Statens skolinspektions ansvar för tillsyn fastställs. Möjligheter för staten att använda sanktioner både mot enskilda och offentliga huvudmän, t.ex. i form av vite, införs. Bestämmelser om *Skolväsendets överklagandenämnd* samlas i ett kapitel i skollagen, liksom bestämmelser om *överklagande*. Vissa beslutsformer som i dag endast kan vara föremål för s.k. laglighetsprövning ska kunna överklagas genom s.k. förvaltningsbesvär, bl.a. överklagande av beslut i fråga om skolskjuts, åtgärdsprogram samt en kommuns beslut i fråga om ekonomiskt stöd till inackordering.

I ett avslutande kapitel i skollagen samlas vissa *övriga bestämmelser*, bl.a. om bosättningsbegreppet, vilket påverkar rätten till utbildning för vissa grupper av barn och ungdomar som inte är bosatta i Sverige. Förutom t.ex. regler om tystnadsplikt och talerätt finns här också en ny bestämmelse om skyldigheten för fristående skolor att överlämna betygshandlingar till elevens hemkommun.

Härutöver remitteras ett kapitel om förslagens ekonomiska konsekvenser.

Skollagsberedningen avser återkomma med förslag till ändringar i annan lagstiftning, förordningsreglering samt ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

1 kap. Inledande bestämmelser

Övergripande mål m.m.

Syftet med utbildningen inom skolväsendet

1 § Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.

Utformningen av utbildningen

2 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

3 § Utbildningen vid en skolenhet eller förskoleenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell.

4 § Undervisningen vid fristående skolor, förskolor och fritidshem ska vara icke-konfessionell.

Utbildningen i övrigt vid en sådan skolenhet eller förskolenhet får ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt.

Lika tillgång till utbildning

5 § Alla ska, oberoende av geografiskt hemvist, samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.

I diskrimineringslagen (2008:567) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder

Likvärdig utbildning

6 § Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet varhelst i landet den anordnas.

Definitioner

7 § I denna lag avses med

- *elev*: den som deltar i utbildning enligt denna lag med undantag för barn i förskolan,
- *enskild*: bolag, samt förening, stiftelse, registrerat trosamfund eller enskild individ,

- *fristående skola*: skolenhet vid vilken enskild bedriver utbildning inom skolväsendet i form av grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller sådan förskoleklass och sådant fritidshem som avses i 2 kap. 6 § första stycket,
- *fristående förskola*: förskoleenhet vid vilken enskild bedriver utbildning i form av förskola,
- *fristående fritidshem*: sådana fritidshem som drivs av enskild och som avses i 2 kap. 6 § andra stycket,
- *förskoleenhet*: av huvudman för förskola organiserad enhet omfattande verksamhet i en förskolebyggnad eller flera förskolebyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon förskolebyggnad,
- *skolenhet*: av huvudman för annan skolform än förskola organiserad enhet omfattande verksamhet i en skolbyggnad eller flera skolbyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad,
- *undervisning*: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, samt
- *utbildning*: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Särskild hänsyn till barnets bästa

8 § I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn under 18 år ska barnets bästa vara utgångspunkt.

Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Läroplan

9 § För varje skolform och för fritidshemmet gäller en läroplan som utgår från bestämmelserna i denna lag. Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om läroplan. Föreskrifterna får innebära att det för en viss skolform eller för fritidshemmet inte ska finnas en läroplan. I sådana fall ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på annat sätt föreskriva om utbildningens värdegrund och uppdrag samt om mål och riktlinjer för utbildningen.

Lagens innehåll

Skolväsendet

10 § Denna lag innehåller bestämmelser om skolväsendet. Utbildningen inom skolväsendet anordnas av det allmänna och av enskilda enligt vad som följer av 2 kap. 2–6 §§.

Skolväsendet omfattar skolformerna

- förskola,
- förskoleklass,
- grundskola,
- grundsärskola,
- specialskola,
- sameskola,
- gymnasieskola,
- gymnasiesärskola,
- kommunal vuxenutbildning,
- särskild utbildning för vuxna, och
- utbildning i svenska för invandrare.

I skolväsendet ingår också fritidshem som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan,

specialskolan, sameskolan och i vissa särskilda utbildningsformer.

Vissa särskilda utbildningsformer samt annan pedagogisk verksamhet

11 § I lagen finns även bestämmelser om vissa särskilda utbildningsformer samt annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet. För sådan verksamhet gäller gemensamma bestämmelser i denna lag endast om det framgår särskilt.

Lagens disposition

- 12 §** Lagen är uppdelad i 28 kapitel som innehåller
- inledande bestämmelser (1 kap.) och bestämmelser om
 - huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.),
 - elevernas utveckling mot målen (3 kap.),
 - kvalitet och inflytande (4 kap.),
 - trygghet och studiero (5 kap.),
 - skolplikt och motsvarande rätt till utbildning (6 kap.),
 - förskolan (7 kap.),
 - förskoleklassen (8 kap.),
 - grundskolan (9 kap.),
 - grundsärskolan (10 kap.),
 - specialskolan (11 kap.),
 - sameskolan (12 kap.),
 - fritidshemmet (13 kap.),
 - gymnasieskolan (14 och 15 kap.),
 - gymnasiesärskolan (16 och 17 kap.),
 - kommunal vuxenutbildning (18 kap.),
 - särskild utbildning för vuxna (19 kap.),
 - utbildning i svenska för invandrare (20 kap.),
 - entreprenad och samverkan (21 kap.),

- vissa särskilda utbildningsformer (22 kap.),
- annan pedagogisk verksamhet (23 kap.),
- tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering (24 kap.),
- Skolväsendets överklagandenämnd (25 kap.),
- överklagande (26 kap.), och
- åtgärder mot kränkande behandling (27 kap.), samt
- övriga bestämmelser (28 kap.).

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, m.m.

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- vilka som är och får vara huvudmän inom skolväsendet,
 - huvudmannens ansvar för utbildningen,
 - ledningen av utbildningen och ansvaret för undervisningen och den pedagogiska verksamheten,
 - lärare,
 - elevhälsa,
 - studie- och yrkesvägledning,
 - registerkontroll inom skolväsendet,
 - personalens kompetensutveckling, och
 - lokaler och utrustning samt tillgång till skolbibliotek.

Skolhuvudmän

Kommuner

2 § Kommuner är huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare och fritidshem.

I varje kommun ska det finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter enligt denna lag. Om kommunens uppgifter fullgörs av flera nämnder ska varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser i förskola och i sådan verksamhet som avses i 23 kap.

För en sådan nämnd som avses i andra stycket gäller det som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900). I 4 kap. 15–17 §§ finns bestämmelser om lokala styrelser inom den del av skolväsendet som en kommun är huvudman för.

Landsting

3 § Ett landsting får vara huvudman för gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna i den utsträckning som anges i denna lag.

I ett landsting som är huvudman för sådana skolformer som anges i första stycket ska det finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra landstingets uppgifter enligt denna lag.

För en sådan nämnd som avses i andra stycket gäller det som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900). I 4 kap. 15–17 §§ finns bestämmelser om lokala styrelser inom den del av skolväsendet som ett landsting är huvudman för.

Staten

4 § Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola eller sameskola.

För fullgörande av statens uppgifter som huvudman för specialskolan ska en särskild myndighet finnas. För fullgörande av statens uppgifter som huvudman för sameskola ska en särskild myndighet finnas.

Enskilda

5 § Enskilda får godkännas som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem.

Godkännande ska lämnas om huvudmannen har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen och utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna. Om godkännandet avser grundskola, grundsärskola eller förskoleklass som anordnas vid skolenhet med grundskola eller grundsärskola krävs därut-

över för att godkännande ska lämnas att elevantalet uppgår till minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett mindre elevantal.

Ett godkännande ska avse viss utbildning vid en viss skolenhet.

6 § Den myndighet som regeringen bestämmer prövar ärenden om godkännande enligt 5 § av enskilda huvudmän för

- förskoleklass,
- grundskola,
- grundsärskola,
- gymnasieskola,
- gymnasiesärskola, eller
- fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola, eller grundsärskola.

Övriga ärenden om godkännande av enskild huvudman enligt 5 § prövas av den kommun där utbildningen ska bedrivas.

Huvudmannens ansvar för utbildningen

7 § Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

Ledningen av utbildningen och ansvaret för undervisningen

Rektor och förskolechef

8 § Verksamheten vid en skolenhet ska ledas av en rektor. Verksamheten vid en förskoleenhet ska ledas av en förskolechef. Rektorn och förskolechefen ska benämnas på detta sätt. Dessa benämningar ska förbehållas den som har en anställning som rektor eller förskolechef.

Rektorn och förskolechefen ska leda och samordna det pedagogiska arbetet inom sitt verksamhetsområde. Det åligger dessa att särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

9 § Rektorn och förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation samt fattar i övrigt de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i denna lag eller andra författningar.

Förskolechefen och rektorn får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare vid förskole- eller skolenheten som har tillräcklig kompetens och erfarenhet att fullgöra enskilda ledningsuppgifter och besluta i frågor som avses i första stycket. Beslutanderätt enligt särskilda föreskrifter får dock överlåtas till någon annan endast om annat inte anges särskilt i dessa föreskrifter.

Behörighetskrav för rektor

10 § Som rektor får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk insikt.

Behörighetskrav för förskolechef

11 § Som förskolechef får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk insikt.

Lärare

12 § Huvudmännen är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. I förskolan ska det finnas personal med sådan utbildning och erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses.

Undantag från första stycket får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna och barnen.

Varje kommun och landsting ska vidare sträva efter att för undervisning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå anställa lärare som har forskarutbildning.

Anställningsform m.m.

13 § Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i skolväsendet utan tidsbegränsning är

1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 10 a § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller

2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 15 §.

Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och det finns särskilda skäl, samt den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för anställning vid fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

14 § Den som inte uppfyller kraven enligt 13 § får anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog för högst ett år i sänder.

Behörighetsbevis

15 § Den som har en utländsk lärarutbildning ska få ett behörighetsbevis, om den utbildningen ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar sådan utbildning som avses i 13 § första stycket 1.

Den som har ett annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska kan få ett behörighetsbevis endast om han eller hon har de kunskaper i svenska som behövs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om villkoren för ett sådant behörighetsbevis som avses i 13 § första stycket 2.

Elevhälsa*Elevhälsans omfattning*

16 § eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

17 § En huvudman för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare får för sina elever anordna sådan elevhälsa som avses i 16 §.

Hälsobesök

18 § Huvudmannen ska erbjuda varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan minst tre hälsobesök som innefattar allmänna hälsokontroller. Hälsobesöken ska vara jämnt fördelade under skoltiden. Eleven ska dessutom mellan hälsobesöken erbjudas kontroll av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller.

Det första hälsobesöket får ske under utbildningen i förskoleklassen i stället för under utbildningen i en sådan skolform som avses i första stycket.

Varje elev i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska erbjudas minst ett hälsobesök som innefattar en allmän hälsokontroll.

Enklare sjukvårdsinsatser

19 § Elever som avses i 18 § får vid behov anlita elevhälsan för enkla sjukvårdsinsatser.

Studie- och yrkesvägledning

Tillgång

20 § Elever i samtliga skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till sådan kompetens att deras behov av vägledning och information inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning och information.

Behörighet

21 § För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

Registerkontroll av personal inom skolväsendet*Kontroll vid anställning eller motsvarande inom skolväsendet*

22 § Den som erbjuds en anställning inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan samt inom annan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap. ska till den som erbjuder anställningen lämna ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. Utdraget ska vara högst ett år gammalt. Regeringen meddelar föreskrifter om innehållet i ett sådant utdrag. Den som inte har lämnat registerutdrag får inte anställas.

Registerutdrag som avses i första stycket ska lämnas även av den som

1. erbjuds eller tilldelas arbete inom sådan verksamhet som avses i första stycket under omständigheter liknande dem som förekommer i ett anställningsförhållande inom verksamheten, om det sker genom uppdrag, anställning hos någon som ingått avtal med den som bedriver verksamheten eller anställning inom annan kommunal verksamhet,

2. under utbildning till en lärarexamen enligt högskolelagen (1992:1434) eller yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildningen inom sådan verksamhet som avses i första stycket, eller

3. genom deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom sådan verksamhet som avses i första stycket.

Registerutdraget ska i fall som avses i andra stycket lämnas till den inom verksamheten som beslutar om att anlita eller ta emot någon på ett sådant sätt som avses där. Den som inte har lämnat ett sådant registerutdrag får inte anlitas eller tas emot i verksamheten.

Undantag från skyldigheten att lämna registerutdrag

23 § Den som inom ett år erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på ett sådant sätt som avses i 22 § andra stycket delta i verksamheten får anställas, anlitas eller tas emot utan att han eller hon lämnat ett registerutdrag.

Återlämnande av registerutdrag m.m.

24 § På begäran av den som lämnat ett registerutdrag ska det återlämnas i original.

25 § Bestämmelser om tillsyn och återkallelse av tillstånd eller godkännande finns i 24 kap.

Fortbildning m.m.

26 § Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till fortbildning.

Huvudmannen ska se till att lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.

Lokaler och utrustning samt tillgång till skolbibliotek

27 § För utbildningen ska det finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska vidare ha tillgång till skolbibliotek.

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- barnens och elevernas lärande och personliga utveckling,
- allmänt om information om barnets och elevens utveckling,
- särskilt stöd med anpassad studiegång och särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning,
- allmänt om betyg och betygssättning, och
- prövning för betyg.

Tillämpningsområde

2 § Om inte något annat anges särskilt gäller bestämmelserna i detta kapitel samtliga skolformer och fritidshemmet.

Bestämmelserna om särskilt stöd i 5–12 §§ gäller inte i förskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

Inledande bestämmelser

Barnens och elevernas lärande och personliga utveckling

3 § Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Information om barnets och elevens utveckling

4 § Eleven och elevens vårdnadshavare samt vårdnadshavare för ett barn i förskolan ska fortlöpande informeras om elevens eller barnets utveckling. Närmare bestämmelser om sådan information finns i respektive skolformskapitel.

Särskilt stöd*Allmänt om särskilt stöd*

5 § Om en utredning enligt 8 § visar att en elev behöver särskilt stöd ska hon eller han ges sådant stöd.

6 § Särskilt stöd får ges i stället för den undervisning eleven annars skulle ha deltagit i eller som komplement till denna. Det särskilda stödet ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör om inte annat följer av denna lag eller annan författning.

Utformningen av det särskilda stödet i vissa skolformer

7 § För en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska det särskilda stödet ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Utredning

8 § Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, genom uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd

skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövt.

Åtgärdsprogram

9 § Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när ett åtgärdsprogram utarbetas.

Åtgärdsprogrammet beslutas av rektorn. Om beslutet innebär att särskilt stöd ska ges i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 10 § eller i form av anpassad studiegång enligt 12 § får rektorn inte överlåta sin beslutanderätt till någon annan.

Om en utredning enligt 8 § visar att eleven inte behöver särskilt stöd, ska rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till i stället besluta att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas.

Särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning

10 § Om det finns särskilda skäl får ett beslut enligt 9 § för en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan innebära att särskilt stöd ska ges enskilt eller i en annan elevgrupp än den som eleven normalt hör till.

11 § Det finns ytterligare bestämmelser i vissa skolformer som innebär att elevens undervisning kan ske utanför den elevgrupp som eleven normalt hör till.

Anpassad studiegång

12 § Om det särskilda stödet för en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får ett beslut enligt 9 § innebära avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen (anpassad studiegång).

Rektorn ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning i den aktuella skolformen.

Allmänna bestämmelser om betyg*Skolformer där betyg ges*

13 § I grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare ska betyg sättas i den utsträckning och form som följer av denna lag eller annan författning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Rektors ansvar

14 § Rektorn ska verka för att betygssättningen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Information om grunderna för betygssättningen

15 § Eleverna ska informeras om på vilka grunder betygen sätts.

Beslut om betyg

16 § Betyg ska beslutas av den eller de lärare som ansvarar för undervisningen vid den tidpunkt betyg ska sättas. Om ett betyg är beroende av två eller flera lärares bedömning och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn.

Information om skälen för betyget

17 § Den som har beslutat betyget ska på begäran upplysa eleven och elevens vårdnadshavare om skälen för betyget.

Utfärdande av betyg

18 § Betyg ska utfärdas skriftligt.

Rättelse av skrivfel och liknande förbiseende

19 § Ett betyg som innehåller en uppenbar oriktighet till följd av ett skrivfel eller liknande förbiseende får rättas av rektorn. Innan rättelse görs ska rektorn ge eleven och elevens vårdnadshavare tillfälle att yttra sig, om det inte är obehövt. Vid rättelse ska ett nytt skriftligt betyg utfärdas och den oriktiga betygshandlingen om möjligt förstöras.

Ändring av uppenbart oriktiga betyg

20 § Finner den eller de som har meddelat ett beslut om betyg att beslutet är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning, ska denne eller dessa ändra beslutet, om det kan ske snabbt och enkelt. En sådan ändring får inte innebära att betyget sänks.

Ändring enligt första stycket ska göras av rektorn

1. om den som har meddelat det ursprungliga beslutet inte längre är anställd av huvudmannen eller är förhindrad på grund av något annat liknande skäl,
2. om det ursprungliga beslutet har fattats av flera personer och någon eller några av dem inte längre är anställda av huvudmannen eller är förhindrade på grund av något annat liknande skäl, eller
3. om det ursprungliga beslutet har fattats av flera personer och dessa inte kan enas.

Prövning för betyg

21 § För den som vill genomgå prövning för betyg finns särskilda bestämmelser i denna lag.

Regeringen får utan hinder av bestämmelser i denna lag om avgiftsfrihet meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå prövning för betyg att betala en avgift som tillfaller skolhuvudmannen.

4 kap. Kvalitet och inflytande

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- systematiskt kvalitetsarbete på huvudmannanivå och förskole- och skolenhetsnivå,
 - åtgärder vid brister i verksamheten,
 - rutiner för klagomål,
 - inflytande och annat samråd med barnen, eleverna och vissa vårdnadshavare,
 - elevernas arbete med frågor av gemensamt intresse, och
 - planering och uppföljning av inflytandefrågor.

Systematiskt kvalitetsarbete

Nationell nivå

2 § I 24 kap. finns bestämmelser om tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning av skolväsendet och andra utbildningar.

Huvudmannanivå

3 § Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Förskole- och skolenhetsnivå

4 § Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska även genomföras vid varje förskole- och skolenhet på enhetsnivå.

Planeringen och kvalitetsarbetet på förskole- och skolenhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare samt elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Förskolechefen och rektorn ansvarar för att kvalitetsarbete vid förskole- och skolenheten genomförs enligt första och andra stycket.

Inriktning på det systematiska kvalitetsarbetet

5 § Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

Dokumentation

6 § Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

Åtgärder

7 § Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Rutiner för klagomål

8 § Huvudmannen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Inflytande och samråd

Allmänt om barnens och elevernas inflytande

9 § Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem.

Informationen och formerna för barnens och elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Elevernas och deras sammanslutningars arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas.

I 6 kap. 17 och 18 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160) finns bestämmelser om elevskyddsombud.

Elevernas arbete med frågor av gemensamt intresse

10 § Varje elevföreträdare samt övriga elever ska ges tillfälle att under skoltid behandla frågor av gemensamt intresse.

Ledighet och kompensation för elevföreträdare

11 § Av 6 kap. 18 § arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att en elev som har utsetts till elevskyddsombud ska få den ledighet från skolarbetet som behövs för uppdraget. Detsamma ska gälla en elev som har utsetts till elevrådsrepresentant eller som har annat uppdrag att företräda andra elever i frågor om utbildningen.

Elevskyddsombud, elevrådsrepresentant och andra elevföreträdare ska erbjudas kompensation för den undervisning som de går miste om på grund av uppdraget.

Allmänt om vårdnadshavares inflytande över utbildningen i vissa skolformer och i fritidshemmet

12 § Vårdnadshavare för barn i förskolan och för elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och fritidshemmet ska erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen.

Forum för samråd med elever och vissa vårdnadshavare

13 § Vid varje förskole- och skolenhet ska det finnas ett eller flera forum för samråd med barnen, eleverna och de vårdnadshavare som avses i 12 §. Där ska sådana frågor behandlas som är viktiga för enhetens verksamhet och som kan ha betydelse för barnen, eleverna eller vårdnadshavarna.

Inom ramen för ett eller flera sådana forum som avses i första stycket ska barnen, eleverna och vårdnadshavarna informeras om förslag till beslut i sådana frågor som ska behandlas där och ges tillfälle att lägga fram synpunkter innan beslut fattas.

Rektor och förskolechef ansvarar för att det finns forum för samråd enligt första stycket och för att informations- och samrådsskyldigheten i andra stycket fullgörs.

Planering och information

14 § Den närmare utformningen av inflytandet ska anges i samband med den planering av verksamheten som föreskrivs i 4 §.

Barnen, eleverna och vårdnadshavarna ska informeras om vad som gäller i fråga om inflytande och samråd. De ska vidare informeras om huvuddragen i de bestämmelser som reglerar utbildningen. Förskolechefen och rektorn ansvarar för att sådan information lämnas.

Lokala styrelser

15 § En kommun eller ett landsting får inrätta lokala styrelser inom den del av skolväsendet som kommunen eller landstinget är huvudman för enligt bestämmelserna om självförvaltningsorgan i 7 kap. 18–22 §§ kommunallagen (1991:900) i den mån inte annat föreskrivs i denna lag.

16 § I en lokal styrelse för en förskoleenhet, eller en skolenhet med grundskola eller grundsärskola, ska som ledamöter ingå företrädare för barnens eller elevernas vårdnadshavare och företrädare för de anställda. I en lokal styrelse för en skolenhet med gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare ska som ledamöter ingå företrädare för eleverna och företrädare för de anställda. Företrädarna för eleverna eller elevernas vårdnadshavare får inte vara fler än övriga ledamöter.

17 § Rektorn eller förskolechefen får uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rektorn enligt 2 kap. 9 § får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare att besluta i. Rektorn eller förskolechefen får dock inte uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rör enskilda barn eller elever.

5 kap. Trygghet och studiero

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- kapitlets tillämpningsområde,
 - arbetsmiljö,
 - ordningsregler,
 - rektorns och lärarens allmänna befogenheter,
 - vissa särskilda åtgärder för att åstadkomma trygghet och studiero,
 - avstängning från utbildningen, och
 - omhändertagande av föremål.

Tillämpningsområde

2 § Om inte annat anges i andra stycket eller särskilt i respektive paragraf gäller bestämmelserna i detta kapitel fritidshemmet och samtliga skolformer utom förskolan.

Bestämmelserna i 5, 8–12, 21–23 §§ gäller inte för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

Inledning

3 § I arbetsmiljölagen (1977:1160) finns bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö.

I vissa frågor som rör arbetsmiljön finns även särskilda bestämmelser i denna lag.

4 § Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

Ordningsregler

5 § Ordningsregler ska finnas för varje skolenhet. De ska utarbetas under medverkan av eleverna och följas upp på varje skolenhet.

Rektorn beslutar om ordningsregler.

Allmänna befogenheter

Rektor

6 § Rektor får vidta de tillfälliga åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs uppträdande.

Endast om det finns synnerliga skäl får en åtgärd som vidtas med stöd av första stycket gälla under längre tid än två veckor. Åtgärden får dock aldrig gälla för en längre tid än fyra veckor.

I 8–23 §§ finns bestämmelser om vissa särskilda åtgärder.

Lärare

7 § En lärare får, under pågående undervisning eller då eleverna i övrigt står under ledning av läraren, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs uppträdande.

I 8–23 §§ finns bestämmelser om vissa särskilda åtgärder.

Disciplinära åtgärder m.m.

Utvisning ur klassrummet

8 § En lärare i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, får visa ut en

elev från undervisningslokalen för högst återstoden av ett undervisningspass, om

1. eleven gör sig skyldig till en förseelse eller på annat sätt uppträder olämpligt, och
2. eleven inte har ändrat sitt uppförande efter uppmaning från läraren.

Kvarsittning

9 § Under samma förutsättningar som i 8 § får en lärare eller rektor i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan besluta att en elev ska stanna kvar i skolan under uppsikt högst en timme efter att skoldagens undervisning har avslutats eller infinna sig i skolan högst en timme innan elevens schemalagda undervisning börjar.

Utredning

10 § Om en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan gjort sig skyldig till upprepade förseelser eller fortsatt olämpligt uppträdande eller en allvarligare förseelse, ska rektorn se till att saken utreds. I de fall eleven har vårdnadshavare ska samråd ske med denne.

Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 4 kap. 8 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas.

11 § Med utgångspunkt i vad som har framkommit vid en utredning enligt 10 § första stycket ska rektorn se till att det vidtas åtgärder för att få eleven att ändra sitt beteende.

Skriftlig varning

12 § Efter en utredning enligt 10 § första stycket får rektorn besluta att tilldela eleven en skriftlig varning. En sådan varning ska innehålla information om vilka åtgärder som kan komma att vidtas om eleven inte ändrar sitt beteende.

Om eleven har vårdnadshavare ska denne informeras om rektorns beslut om en skriftlig varning.

Brådskanie avstängning

13 § Rektorn får besluta att helt eller delvis stänga av en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare om

1. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero,

2. syftet med åtgärder enligt 8–12 §§ inte uppnås eller det föreligger andra särskilda skäl med hänsyn till elevens beteende, och

3. eleven erbjuds kompensation för den undervisning som han eller hon går miste om på grund av avstängningen.

Rektorn får inte uppdra åt annan att fatta beslut enligt första stycket.

Ett beslut om avstängning gäller omedelbart om inte annat beslutas.

Avstängningstid och förlängning av brådskanie avstängning

14 § Ett beslut enligt 13 § får endast innebära avstängning under den tid som krävs för en skyndsam utredning av vilka andra åtgärder som kan behövas.

En elev får inte stängas av för en längre tidsperiod än en vecka och inte heller vid fler tillfällen än två gånger per kalenderhalvår.

Om det kan antas att förutsättningarna för avstängning enligt 16 eller 18 §§ är uppfyllda och huvudmannens beslut inte kan avvaktas med hänsyn till andra människors säkerhet, får rektorn besluta att avstängningen förlängs. Ett sådant beslut gäller till dess huvudmannen har prövat saken. Den sammanlagda avstängningen får dock inte omfatta längre tid än två veckor. Rektorn får inte uppdra åt annan att fatta beslut enligt detta stycke.

Utredning och informationskyldighet

15 § Innan rektor beslutar om avstängning enligt 13 § eller en förlängning av avstängningen enligt 14 § tredje stycket ska eleven och elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig.

Rektorn ska informera huvudmannen när han eller hon har fattat ett sådant beslut som avses i första stycket. Om eleven är under 18 år ska även socialnämnden informeras om beslutet.

Avstängning

16 § Huvudmannen får besluta att helt eller delvis stänga av en elev i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, om

1. eleven med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid bedömningen av elevens måluppfyllelse och kunskaper,
2. eleven stör eller hindrar utbildningens bedrivande,
3. eleven utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling, eller
4. elevens uppförande på annat sätt inverkar negativt på övriga elevers trygghet och studiero.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

Avstängningstid

17 § Beslut enligt 16 § får inte avse avstängning under längre tid än två veckor under ett kalenderhalvår, om inte annat följer av andra stycket.

Avstängningen får omfatta längre tid än två veckor om syftet med en kortare avstängningstid inte har uppnåtts eller om det annars bedöms som nödvändigt med hänsyn till elevens uppträdande. Ett beslut om avstängning enligt 16 § får dock aldrig avse längre tid än återstoden av pågående kalenderhalvår samt tre ytterligare kalenderhalvår.

Förutsättningar för avstängning från viss utbildning med praktiska inslag

18 § Huvudmannen får besluta att helt eller delvis stänga av en elev från en viss utbildning i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, om

1. det i utbildningen ingår praktik eller delar av utbildningen är arbetsplatsförlagd, och
2. eleven har visat sig uppenbart olämplig för praktisk tjänstgöring.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

Avstängningstid från utbildning med praktiska inslag

19 § Ett beslut om avstängning enligt 18 § kan avse viss tid eller gälla utan tidsbegränsning.

Om det föreligger särskilda skäl får huvudmannen besluta att ett beslut om avstängning som gäller utan tidsbegränsning i stället ska avse viss tid eller upphöra att gälla.

Utredning

20 § Innan huvudmannen beslutar om avstängning enligt 16 eller 18 § ska eleven och elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig. Om eleven är under 18 år ska huvudmannen även samråda med socialnämnden innan beslut fattas.

Omhändertagande av föremål

Förutsättningar för ett omhändertagande

21 § Rektor eller en lärare får från en elev omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för skolverksamheten eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna.

Rektorn får inte uppdra åt annan att fatta beslut enligt första stycket.

Återlämnande av ett omhändertaget föremål

22 § Ett föremål som har omhändertagits enligt 21 § ska återlämnas till eleven senast vid den tidpunkt skoldagen är slut för eleven. Om eleven vid upprepade tillfällen tagit med sig föremål som omfattas av 21 § eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning att inte återlämna det, behöver dock inte föremålet lämnas tillbaka förrän elevens vårdnadshavare har underrättats om omhändertagandet. Ett omhändertagande får inte bestå längre än till och med fjärde dagen efter verkställandet av omhändertagandet.

Om ett föremål som har omhändertagits enligt 21 § kan antas bli förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, 6 § narkotika-

strafflagen (1968:64), 5 § lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, 5 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, 9 kap. 5 § vapenlagen (1996:67) eller 5 § lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor ska rektorn eller den som rektorn har bestämt skyndsamt anmäla omhändertagandet till polismyndigheten. Omhändertagandet får i dessa fall bestå tills frågan om föremålet skall tas i beslag har prövats.

Dokumentation

23 § Om ett föremål som har omhändertagits enligt 21 § inte återlämnas senast vid lektionens slut ska omhändertagandet dokumenteras skriftligt av den som genomfört omhändertagandet.

6 kap. Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- vilka som omfattas av skolplikt,
 - den rätt till utbildning som motsvarar skolplikten,
 - hur skolplikten fullgörs,
 - när skolplikten börjar,
 - tidigare skolstart,
 - när skolplikten upphör och elevers rätt att därefter slutföra skolgången,
 - skyldigheten att delta i utbildningen, och
 - ansvaret för att skolplikten fullgörs.

Vilka som omfattas av skolplikt

2 § Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt enligt föreskrifterna i detta kapitel.

Skolplikt gäller dock inte barn, som varaktigt vistas utomlands eller vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet ska gå i skola.

Skolplikt gäller inte heller barn som avses i 28 kap. 1 § andra stycket. Dessa barn har dock samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn.

Rätten till utbildning

3 § Av 2 kap. 21 § regeringsformen följer att skolplikten motsvaras av en rätt att få utbildning inom den del av skolväsendet som har offentlig huvudman. Av bestämmelserna i 2 § tredje stycket samt i 11 och 15 §§ följer även en viss rätt till utbildning utöver skolplikten.

Hur skolplikten fullgörs

Grundskolan

4 § Skolplikt ska fullgöras i grundskolan om inte sådana förhållanden som avses i 5 eller 6 §§ föreligger eller skolplikten fullgörs i sameskolan enligt 7 § eller på annat sätt enligt bestämmelserna i 22 kap.

Grundsärskolan

5 § Barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning, ska tas emot i grundsärskolan. Frågan om det föreligger sådana förhållanden som avses i första meningen prövas av barnets hemkommun.

Ett beslut om mottagande i grundsärskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

Om barnets vårdnadshavare inte lämnar sitt medgivande till att barnet tas emot i grundsärskolan ska barnet fullgöra sin skolplikt enligt vad som gäller i övrigt enligt denna lag. Ett barn får dock mottas i grundsärskolan utan vårdnadshavares medgivande om det finns synnerliga skäl med hänsyn till barnets bästa.

Specialskolan

6 § Barn som på grund av sitt funktionshinder eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan ska tas emot i specialskolan om de

1. är synskadade och har ytterligare funktionshinder,
2. är döva eller hörselskadade, eller
3. har en grav språkstörning.

Frågan om det föreligger sådana förhållanden som avses i första stycket prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Ett beslut om mottagande i specialskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Utredningen ska genomföras i samråd med barnets vårdnadshavare.

Sameskolan

7 § Barn till samer får fullgöra sin skolplikt avseende årskurserna 1–6 i sameskolan i stället för i grundskolan. Även andra barn får fullgöra den delen av sin skolplikt i sameskolan om det finns särskilda skäl.

Frågan om ett barn ska få fullgöra sin skolplikt i sameskolan prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Mottagande på försök

8 § Den som är elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan kan på försök under högst sex månader tas emot som elev i en annan av dessa skolformer, om de huvudmän som berörs är överens om detta och elevens vårdnadshavare lämnar sitt medgivande.

Integrerade elever

9 § En elev i grundskolan kan få sin utbildning inom grundsärskolan (integrerad elev) om de huvudmän som berörs är överens om detta och elevens vårdnadshavare medger det. En elev i grundsärskolan kan under samma förutsättningar få sin utbildning inom grundskolan eller sameskolan.

För en elev som på detta sätt får sin utbildning inom en annan skolform gäller de bestämmelser som avser den ursprungliga

skolformen. Rektorn för den skolenhet där eleven får sin undervisning får dock besluta om de undantag från dessa bestämmelser som krävs med hänsyn till undervisningens uppläggningsform.

När skolplikten börjar

10 § Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

Om det finns särskilda skäl får barnet börja fullgöra sin skolplikt först höstterminen det kalenderår då barnet fyller åtta år.

Frågan om uppskjuten skolplikt prövas av hemkommunen efter begäran av barnets vårdnadshavare.

Tidigare skolstart

11 § Om ett barns vårdnadshavare begär det, ska barnet redan höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år jämställas med skolpliktiga barn i fråga om rätten att börja skolan.

När skolplikten upphör och elevers rätt att därefter slutföra skolgången

Skolpliktens upphörande

12 § Om inte annat följer av 13 och 14 §§ upphör skolplikten vid utgången av vårterminen det nionde året, eller om eleven går i specialskolan, det tionde året, efter det att eleven börjat fullgöra skolplikten.

Senare upphörande

13 § För den elev som inte gått ut högsta årskursen när skolplikten annars skulle ha upphört enligt 12 §, upphör skolplikten i stället ett år senare.

Frågan om skolpliktens förlängning enligt första stycket prövas av hemkommunen. För elever som går i specialskolan prövas dock frågan av den myndighet som regeringen bestämmer.

Tidigare upphörande

14 § Om eleven före den tidpunkt som framgår av 12 eller 13 §§ uppnår de kunskapskrav som minst ska uppnås för den skolform där eleven fullgör sin skolplikt, upphör därmed skolplikten.

Frågan om skolpliktens upphörande enligt första stycket prövas av hemkommunen. För elever som går i specialskolan prövas frågan av den myndighet som regeringen bestämmer.

Rätt att slutföra skolgången

15 § En elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan har rätt att slutföra den högsta årskursen, även om skolplikten upphör dessförinnan.

En elev i grundsärskolan har rätt att efter skolpliktens upphörande slutföra utbildningen under ytterligare två år. Eleven har därvid rätt till minst 800 timmar utöver den i 10 kap. 6 § första stycket garanterade undervisningstiden.

En elev i grundskolan eller specialskolan har rätt att efter skolpliktens upphörande slutföra utbildningen under ytterligare två år om eleven inte har nått upp till de kunskapskrav som minst ska uppnås för respektive skolform.

En elev som tagits emot i specialskolan enligt 6 § första stycket 1 och som på grund av sina funktionshinder inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasiesärskolan eller gymnasieskolan, får efter det att skolplikten har upphört och i mån av plats genomgå ytterligare utbildning i specialskolan till och med vårterminen det kalenderår eleven fyller 21 år, om eleven inte bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen enligt tredje stycket.

Frågan om rätt att slutföra skolgången enligt denna bestämmelse prövas av hemkommunen. För elever som går i specialskolan prövas dock frågan av den myndighet som regeringen bestämmer.

Deltagande i utbildning

Närvaro

16 § Varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltigt skäl att utebli.

Den obligatoriska verksamheten får omfatta högst 190 dagar per läsår och åtta timmar eller, i de två lägsta årskurserna, sex timmar per dag. Sådan verksamhet får inte förläggas till lördagar, söndagar eller andra helgdagar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock för elever i grundsärskolan och specialskolan meddela föreskrifter om avvikelser från bestämmelserna om lärotider.

Om en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan utan giltigt skäl uteblir från den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag underrättas om att eleven har varit frånvarande. Om det finns särskilda skäl behöver underrättelse inte ske samma dag.

Ledighet

17 § En elev i de skolformer som anges i 16 § får beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Om det föreligger synnerliga skäl får längre ledighet beviljas.

Rektorn beslutar om ledighet. Beslut om ledighet som avser längre tid än tio dagar får inte fattas av någon annan än rektor.

Befrielse

18 § En elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan får på begäran av elevens vårdnadshavare befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i undervisningen om det finns synnerliga skäl. Ett sådant beslut får endast avse enstaka tillfällen under ett läsår.

Rektorn beslutar om befrielse. Rektor får inte uppdra åt någon annan att fatta sådana beslut.

Ansvar för att skolplikten fullgörs m.m.*Vårdnadshavares ansvar*

19 § Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin skolplikt.

Hemkommunens ansvar

20 § Hemkommunen ska se till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola eller grundsärskola på något annat sätt får föreskriven utbildning.

Huvudmännens ansvar

21 § Kommunen ska se till att eleverna i dess grundskola och grundsärskola fullgör sin skolgång. Huvudmannen för specialskolan och huvudmannen för sameskolan ska se till att elever i utbildning under deras ledning fullgör sin skolgång.

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola eller utan giltig orsak är frånvarande från obligatoriska inslag i betydande utsträckning, ska huvudmannen snarast lämna uppgift om detta till elevens hemkommun.

Vite

22 § Om en skolpliktig elev inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad denne är skyldig att göra för att så ska ske, får hemkommunen förelägga elevens vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter. För en elev i specialskolan eller i sameskolan är det i stället huvudmannen för respektive skolform som får förelägga elevens vårdnadshavare att fullgöra sina skyldigheter.

Ett föreläggande enligt första stycket får förenas med vite.

Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart om inte annat beslutas.

7 kap. Förskolan

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- allmänna bestämmelser om förskolan (2–12 §§),
 - särskilda bestämmelser om förskola med offentlig huvudman (13–18 §§), och,
 - särskilda bestämmelser om fristående förskola (19–25 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

Förskolan ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap samt förbereder barnen för fortsatt utbildning.

Erbjudande av förskola

3 § Barn som är bosatta i Sverige och som inte har börjat i förskoleklassen eller i någon utbildning för fullgörande av skolplikten ska erbjudas förskola enligt vad som anges i 5–8 §§. Förskola behöver dock inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger.

4 § Barn ska från och med ett års ålder erbjudas förskola i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt.

5 § Barn, vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga enligt föräldraledighetslagen (1995:584) för vård av annat barn, ska från och med ett års ålder erbjudas förskola i en omfattning om minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan.

6 § Oavsett vad som anges i 5 och 6 §§ ska barn från och med höstterminen det år barnet fyller tre år erbjudas förskola under minst 525 timmar om året (allmän förskola).

7 § Även andra barn än som anges i 5–7 §§ ska erbjudas förskola, om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola.

Barngruppernas storlek

8 § Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.

Särskilt stöd

9 § Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver.

Om det genom uppgifter från förskolans personal, ett barn eller ett barns vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att ett barn har behov av särskilt stöd, ska förskolechefen se till att barnet ges sådant stöd.

Modersmål

10 § Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.

Föräldrasamarbete och utvecklingssamtal

11 § Personalen ska föra fortlöpande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets utveckling. Minst en gång per halvår ska personalen och barnets vårdnadshavare därutöver genomföra ett samtal om barnets utveckling och lärande (utvecklingssamtal). Förskollärare har det övergripande ansvaret för utvecklingssamtalet.

Förskola med offentlig huvudman*Hemkommunens ansvar*

12 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i förskola kommer till stånd för alla barn i kommunen som ska erbjudas förskola och vars vårdnadshavare önskar sådan utbildning.

Hemkommunen kan fullgöra sina skyldigheter också genom att erbjuda barnet motsvarande utbildning i fristående förskola.

Om det finns särskilda skäl, får hemkommunen komma överens med en annan kommun om att denna i sin förskola ska ta emot barn vars utbildning hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

13 § Ett barn har rätt att bli mottaget i förskola med offentlig huvudman i en annan kommun än hemkommunen, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskola. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett sådant barn ska den inhämta yttrande från barnets hemkommun.

Efter önskemål av barnets vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskola ta emot ett barn från en annan kommun.

Erbjudande av plats

14 § När vårdnadshavare har anmält önskemål om förskola med offentlig huvudman ska kommunen erbjuda barnet förskola inom fyra månader.

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl har behov av särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola ska skyndsamt erbjudas förskola.

Placering vid en förskoleenhet

15 § Ett barn ska erbjudas plats vid en förskoleenhet så nära barnets eget hem som möjligt. Skälig hänsyn ska tas till barnets vårdnadshavares önskemål.

Avgifter

16 § En kommun får ta ut avgift för plats i förskola som den anordnar. De avgifter som tas ut ska vara skäliga.

Från och med höstterminen det år barnet fyller tre år får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 525 timmar om året.

För barn som erbjudits förskola enligt 8 § får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan.

Interkommunal ersättning

17 § En kommun som i sin förskola har ett barn från en annan kommun ska av hemkommunen ersättas för sina kostnader för barnets utbildning om mottagandet grundar sig på 13 § första stycket.

Även i de fall som avses i 13 § andra stycket ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om

något annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och barnets behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskola. Om ett barn har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Fristående förskola

Mottagande

18 § Varje fristående förskola ska vara öppen för alla barn som ska erbjudas förskola om inte den kommun där förskoleenheten är belägen medger undantag med hänsyn till verksamhetens särskilda karaktär.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt ett barn om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för barnet enligt 22 § andra stycket andra meningen.

Urval

19 § Om det inte finns plats för alla sökande till en förskoleenhet, ska urvalet göras på grunder som den kommun där förskoleenheten är belägen godkänner.

Avgifter

20 § Avgifter som huvudmannen för en fristående förskola tar ut får inte vara oskäligt höga.

Från och med höstterminen det år barnet fyller tre år får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 525 timmar om året.

För barn som ska erbjudas förskola enligt 8 § får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan.

Ersättning från hemkommunen

21 § Barnets hemkommun ska lämna bidrag till huvudmannen för varje barn vid förskoleenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. omsorg och pedagogisk verksamhet,
2. pedagogiskt material och utrustning,
3. måltider,
4. administration,
5. mervärdesskatt, och
6. lokalkostnader.

Därutöver ska bidrag (tilläggsbelopp) lämnas för barn som har ett omfattande behov av särskilt stöd. Kommunen är dock inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskola.

22 § Bidragsskyldigheten enligt 21 § gäller bara i den omfattning som barnet ska erbjudas förskola enligt 4–8 §§.

23 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 21 § när bidraget avser ett barn som ska erbjudas förskola enligt 28 kap. 2 § eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 §.

Insyn, uppföljning och utvärdering

24 § Den kommun där förskoleenheten är belägen har rätt till insyn i verksamheten vid en fristående förskola. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där förskoleenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

8 kap. Förskoleklassen

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om förskoleklassen (2–11 §§),
 - särskilda bestämmelser om förskoleklass med offentlig huvudman (12–16 §§), och
 - särskilda bestämmelser om förskoleklass vid en fristående skola och annan förskoleklass med enskild huvudman (17–21 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Förskoleklassen ska stimulera elevers utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.

Förskoleklassen ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Läsår och terminer

3 § Utbildningen i förskoleklassen delas in i läsår. Varje läsår består av en hösttermin och en vårtermin.

Erbjudande och information om utbildningen

4 § Förskoleklassen är avsedd för barn som ännu inte har börjat någon utbildning för fullgörande av skolplikten.

Hemkommunen ska informera vårdnadshavare om förskoleklassen och syftet med denna samt verka för att barnen deltar i den.

5 § Barn som är bosatta i Sverige ska erbjudas förskoleklass från och med höstterminen det år de fyller sex år. Barn får tas emot tidigare.

Tester och prov

6 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Omfattning

7 § Förskoleklassen ska omfatta minst 525 timmar under ett läsår.

Avgifter

8 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

9 § Utan hinder av 8 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Modersmål

10 § Förskoleklassen ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.

Utvecklingssamtal

11 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om elevens utveckling och lärande.

Förskoleklass med offentlig huvudman*Hemkommunens ansvar*

12 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i förskoleklass kommer till stånd för alla barn i kommunen som önskar sådan utbildning. Av 2 kap. 4 § första stycket framgår att staten är huvudman för förskoleklass vid en skolenhet med specialskola eller sameskola.

Skyldigheten enligt första stycket ska fullgöras genom att kommunen anordnar förskoleklass i den omfattning som krävs för att bereda utbildning för samtliga i kommunen som är berörda.

Om det finns särskilda skäl får hemkommunen komma överens med någon annan kommun om att denna i sin förskoleklass ska ta emot barn vars utbildning hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

13 § Ett barn har rätt att bli mottaget i förskoleklass med offentlig huvudman i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, om barnet med hänsyn till sina personliga

förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskoleklass. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot ett sådant barn ska den inhämta ett yttrande från elevens hemkommun.

Efter önskemål av en elevs vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskoleklass ta emot en elev från en annan kommun.

14 § En elev som har tagits emot i en kommuns förskoleklass ett visst läsår ska få gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsåret.

Placering vid en skolenhet

15 § Ett barn ska placeras vid den av kommunens skolenheter som barnets vårdnadshavare önskar. Om den önskade placeringen skulle medföra att ett annat barns berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera barnet vid en annan skolenhet.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera barnet vid en annan skolenhet om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Interkommunal ersättning

16 § En kommun som i sin förskoleklass har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun om elevens skolgång grundar sig på 13 § första stycket.

Även i de fall som avses i 13 § andra stycket ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om

annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskoleklass. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Fristående förskoleklass

Mottagande

17 § Varje fristående förskoleklass ska vara öppen för alla som ska erbjudas utbildning i förskoleklassen. Utbildningen får dock begränsas till att avse elever som är i behov av särskilt stöd för sin utveckling.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 19 § andra stycket.

Urval

18 § Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet med förskoleklass, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner.

Bidrag från hemkommunen

19 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. måltider,

4. elevhälsa,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskoleklass.

20 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 19 § när bidraget avser en elev som har rätt till utbildning i förskoleklass enligt 28 kap. 2 § eller föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 §.

Insyn, uppföljning och utvärdering

21 § Den kommun där skolenheten är belägen har rätt till insyn i verksamheten. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

Fritidshem

21 § I 13 kap. finns bestämmelser om en huvudmans ansvar för fritidshem för elever i förskoleklassen.

9 kap. Grundskolan

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om grundskolan (2–21 §§),
 - särskilda bestämmelser om grundskola med offentlig huvudman (22–31 §§), och
 - särskilda bestämmelser om fristående grundskola (32–37 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Grundskolan ska ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.

Utbildningen ska även utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap och ger en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Årskurser, läsår och terminer

3 § Grundskolan ska ha nio årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, vilket består av en hösttermin och en vårtermin.

Ämnen

- 4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:
- bild,

- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, och
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas elevens val och skolans val. Undervisningen i elevens val och skolans val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Som skolans val får även erbjudas ett lokalt tillval, om den myndighet som regeringen bestämmer har godkänt en plan för undervisningen.

Undervisningstid

5 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 6 665 timmar. Ytterligare bestämmelser om fördelning av undervisningstiden (timplan) finns i bilaga x.

Bemyndigande

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4 och 5 §§,
2. avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning och för särskilda utbildningar,

3. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen utöver vad som följer av 3 kap. 12 § (anpassad studiegång) och 6 kap. 9 § andra stycket (integrerad undervisning), om det finns särskilda skäl, och
4. undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Kursplaner

8 § För varje ämne gäller en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om kursplaner. Sådana föreskrifter får innebära avvikelser för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Tester och prov

9 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller

utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter som innebär undantag från första stycket för utbildning från och med årskurs 7 och, om särskilda skäl föreligger, även för utbildning från och med årskurs 4. Sådana föreskrifter får innebära att bestämmelsen i 28 § första stycket om en annan elevs berättigade krav på en placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts.

Avgifter

10 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

11 § Utan hinder av 10 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Betygsättning

14 § Betyg ska sättas i grundskolans ämnen.

15 § Betyg ska sättas

1. i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9 i ämnen som inte har avslutats, och

2. när ett ämne har avslutats.

16 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

Betyg innan ett ämne har avslutats

17 § När betyg sätts innan ett ämne har avslutats, ska de kunskaper bedömas som eleven inhämtat i ämnet fram till och med den aktuella terminen.

Om en elev inte når upp till de kunskapskrav som bestämts lokalt vid en skolenhet för ett ämne, ska betyg inte sättas i ämnet.

Betyg när ett ämne har avslutats

18 § När betyg sätts efter det att ett ämne avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av de kunskapskrav som har föreskrivits för ämnena.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kunskapskrav för betygen A, C och E. Sådana föreskrifter ska precisera vilka kunskaper enligt kursplanerna som krävs för respektive betyg.

19 § Om det finns särskilda skäl får det vid betygssättningen bortses från enstaka kunskapskrav som eleven ska ha uppnått i slutet av årskurs 9. Med särskilda skäl avses funktionshinder eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav.

20 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ett ämne på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges. Av bedömningen kan också framgå de stödåtgärder som har vidtagits.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Prövning

21 § Den som vill ha betyg från grundskolan har rätt att genomgå prövning för betyg. Denna kan avse hela utbildningen i grundskolan eller ett eller flera ämnen som ingår i utbildningen. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg i ett avslutat ämne eller slutbetyg från grundskolan.

Bestämmelserna om betygssättning i detta kapitel ska i tillämpliga delar gälla i fråga om prövningen.

Grundskola med offentlig huvudman*Hemkommunens ansvar*

22 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i grundskolan kommer till stånd för alla som enligt denna lag har rätt att gå i grundskolan och som inte fullgör sin skolgång på annat sätt.

Skyldigheten enligt första stycket ska fullgöras genom att hemkommunen anordnar grundskola i den omfattning som krävs för samtliga i kommunen som är berörda.

Om det finns särskilda skäl, får hemkommunen komma överens med en annan kommun om att denna i sin grundskola ska ta emot elever vars grundskoleutbildning hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

23 § En elev har rätt att bli mottagen i en grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

24 § Regeringen får meddela föreskrifter om att kommuner får anordna särskild utbildning i sin grundskola. Föreskrifterna får innebära att elever från hela landet i mån av plats ska tas emot på utbildningen.

25 § Efter önskemål av en elevs vårdnadshavare får en kommun även i andra fall än som avses i 22 § tredje stycket, 23 § och 24 § i sin grundskola ta emot en elev från en annan kommun.

26 § En elev som har tagits emot i en kommuns grundskola ett visst läsår har rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsåret.

Om det för eleven endast återstår ytterligare en årskurs har eleven också rätt att gå kvar sista årskursen.

Kommunens organisation av sin grundskola

27 § Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundskola beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Varje kommun ska vidare organisera sin grundskola så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet. Avsteg härifrån får dock göras om förhållandena är så speciella att det framstår som orimligt att kommunen anordnar skolgång på sådant sätt att eleven kan bo kvar i hemmet under skolgången. Vid denna bedömning ska särskild vikt fästas vid elevens ålder.

En elev i grundskola med offentlig huvudman som till följd av sin skolgång måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Hemkommunen ska svara för detta utan extra kostnader för eleven. Hemkommunens skyldighet omfattar dock inte elever som med stöd av 23–25 §§ går i en annan kommuns grundskola eller elever som väljer att gå i en annan skolenhet i hemkommunen än den där de annars skulle ha placerats.

Placering vid en skolenhet

28 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter som elevens vårdnadshavare önskar. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola om

1. den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen, eller

2. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

Beslut enligt andra stycket 2 gäller omedelbart, om inte Skolväsendets överklagandenämnd beslutar något annat.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet ska få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket 1 eller 2. Detsamma ska gälla den som har tagits emot i förskoleklassen och som ska fortsätta sin utbildning i grundskolan vid samma skolenhet.

Skolskjuts i hemkommunen

29 § Elever i grundskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem eller som går i en annan kommuns grundskola med stöd av 23–25 §§. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller

ekonomiska konsekvenser ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Eleven hemkommun ska ombesörja att skolskjuts anordnas.

Skolskjuts i annan kommun än hemkommunen

30 § En elev som med stöd av 23 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av eleven hemkommun.

Interkommunal ersättning

31 § En kommun som i sin grundskola har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för eleven utbildning av eleven hemkommun om eleven skolgång i kommunen grundar sig på 22, 23 eller 24 §.

Även i de fall som avses i 25 § ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och eleven behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska konsekvenser uppstår för hemkommunen.

Fristående grundskola

Mottagande

32 § Varje fristående grundskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundskolan. Utbildningen får dock begränsas till att avse

1. vissa årskurser,
2. elever som är i behov av särskilt stöd, och
3. vissa elever för vilka utbildningen är speciellt anpassad.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 34 § andra stycket andra meningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana speciellt anpassade utbildningar som avses i första stycket 3.

Urval

33 § Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet vid en fristående skola, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner med undantag för vad som anges i andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval för sådana utbildningar som avses i 6 § 2.

Bidrag från hemkommunen

34 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevhälsa,

4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd eller ska erbjudas modersmålsundervisning. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen grundskola.

35 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 34 §, när bidraget avser en elev som till följd av

1. bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt till utbildning i grundskolan, eller
2. föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 § har rätt till utbildning i grundskolan.

Skolskjuts

36 § Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i fristående grundskola inom kommunen under samma förutsättningar som enligt 29 § andra stycket sista meningen gäller för elever som valt en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem.

Insyn, uppföljning och utvärdering

37 § Den kommun där skolenheten är belägen har rätt till insyn i verksamheten vid den fristående skolan. Huvudmannen ska

delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

10 kap. Grundsärskolan

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om grundsärskolan (2–19 §§),
 - särskilda bestämmelser om grundsärskola med offentlig huvudman (20–28 §§), och
 - särskilda bestämmelser om fristående grundsärskola (29–34 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Grundsärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan. Utbildningen ska ligga till grund för fortsatt utbildning och i övrigt så långt det är möjligt motsvara vad som anges för grundskolan i 9 kap 2 §.

Av 28 kap. 7 § följer att det som sägs i denna lag om elever med utvecklingsstörning också ska gälla vissa andra barn, ungdomar och vuxna.

Träningskolan

3 § Inom grundsärskolan finns en särskild inriktning som benämns träningskola. Träningskolan är avsedd för elever som inte kan tillgodogöra sig hela eller delar av utbildningen i ämnen.

Årskurser, läsår och terminer

4 § Grundsärskolan ska ha nio årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, som består av en hösttermin och en vårtermin.

Utbildningens innehåll och omfattning

5 § Grundsärskolan omfattar utbildning i ämnen eller inom ämnesområden, eller en kombination av dessa. Utbildning inom ämnesområden är avsedd för elever som inte kan tillgodogöra sig hela eller delar av utbildningen i ämnen (träningsskola). Utbildningen kan också omfatta ämnen enligt grundskolans kursplaner.

Undervisningen ska omfatta följande ämnen eller ämnesområden.

Ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen,
- samhällsorienterande ämnen,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, samt
- teknik.

Ämnesområden:

- estetisk verksamhet,
- kommunikation,
- motorik,
- vardagsaktiviteter, samt
- verklighetsuppfattning.

Utöver de ämnen och ämnesområden som anges i andra stycket ska det som ämne finnas modersmål, för de elever som ska erbjudas modersmålsundervisning.

Vidare ska det finnas elevens val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen eller ämnesområden.

Undervisningstid

6 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 6 665 timmar.

Ytterligare bestämmelser om fördelning av undervisningstiden (timplan) finns i bilaga xx.

7 § Huvudmannen för utbildningen avgör om en elev som tas emot i grundsärskolan huvudsakligen ska läsa ämnen eller ämnesområden. Med hänsyn till elevens förutsättningar i det särskilda fallet får rektor besluta att en elev ska läsa en kombination av ämnen och ämnesområden samt ämnen enligt grundskolans kursplaner.

Samråd med vårdnadshavare ska ske innan beslut fattas.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningen utöver vad som följer av 5–7 §§, samt
2. avvikelser från bestämmelserna i 5 § andra–fjärde styckena och från timplanen utöver vad som följer av 3 kap. 12 § och 6 kap. 9 § andra stycket, om det behövs med hänsyn till elevernas förmåga, samt
3. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 5 § andra och tredje styckena och från timplanen.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

9 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Kursplaner

10 § För varje ämne och ämnesområde gäller en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om kursplaner.

Tester och prov

11 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Avgifter

12 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

13 § Utan hinder av 12 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

14 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

15 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan

läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklings-
samtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn
beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges
i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid
andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Intyg och studieomdöme

16 § Eleverna ska efter avslutad grundsärskola få intyg om den
utbildning de gått igenom.

Om en elev eller elevens vårdnadshavare begär det, ska in-
tyget kompletteras med ett allmänt studieomdöme. Studieom-
dömet ska avse elevens möjlighet att bedriva studier.

Betygssättning

17 § Om en elev eller elevens vårdnadshavare begär det, ska
betyg sättas i grundsärskolans ämnen

1. i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höst-
terminen i årskurs 9, och
2. när ett ämne har avslutats.

När betyg sätts enligt första stycket 1, ska de kunskaper
bedömas som eleven inhämtat i ämnet fram till och med den
aktuella terminen.

När betyg sätts enligt första stycket 2, ska elevens kunskaper
bedömas i relation till de kunskapskrav som föreskrivits för
ämnet.

Av 3 kap. 16 § framgår vem som ska sätta betyg.

18 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D eller E
användas. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med
E.

För den elev som inte uppnår kraven för betyget E, ska betyg
inte sättas i ämnet.

19 § Om en elev i grundsärskolan har läst ett ämne enligt grundskolans kursplaner ska betyg sättas i ämnet enligt de bestämmelser som gäller för betygsättning i grundskolan.

Grundsärskola med offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

20 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i grundsärskolan kommer till stånd för alla som enligt denna lag har rätt att gå i grundsärskolan och inte fullgör sin skolgång på annat sätt.

Skyldigheten enligt första stycket ska fullgöras genom att hemkommunen

1. anordnar grundsärskola i den omfattning som krävs för att bereda utbildning för samtliga i kommunen som är berörda, eller

2. kommer överens med en annan kommun att den i sin grundsärskola ska ta emot de elever som hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

21 § En elev har rätt att bli mottagen i en grundsärskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundsärskola. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot en sådan elev, ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

22 § Efter önskemål av elevens vårdnadshavare får en kommun även i andra fall än som avses i 20 § andra stycket 2 och 21 § i sin grundsärskola ta emot en elev från en annan kommun.

23 § En elev som har tagits emot i en kommuns grundsärskola ett visst läsår har rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsåret.

Om det för eleven endast återstår ytterligare en årskurs har eleven också rätt att gå kvar sista årskursen.

Kommunens organisation av sin grundsärskola

24 § Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundsärskola beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Varje kommun ska vidare så långt det är möjligt organisera sin egen grundsärskola så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns det föreskrifter om stöd och service i form av boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

Placering vid en skolenhet

25 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundsärskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundsärskola om

1. den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen, eller

2. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

Beslut enligt andra stycket 2 gäller omedelbart, om inte Skolväsendets överklagandenämnd beslutar något annat.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet ska få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket 1 eller 2. Detsamma ska gälla den som tagits emot i en skolenhet med förskoleklass och som ska fortsätta sin utbildning i grundsärskolan.

Skolskjuts i hemkommunen

26 § Elever i grundsärskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem eller som går i en annan kommuns grundsärskola med stöd av 21 eller 22 §. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elevens hemkommun ska ombesörja att skolskjuts anordnas.

Skolskjuts i annan kommun än hemkommunen

27 § En elev som med stöd av 21 § går i en annan kommuns grundsärskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Interkommunal ersättning

28 § En kommun som i sin grundsärskola har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun om elevens skolgång i kommunen grundar sig på eller 20 § andra stycket 2 eller 21 §.

Även i de fall som avses i 22 § ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundsärskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska konsekvenser uppstår för hemkommunen.

Fristående grundsärskola

Mottagande

29 § Varje fristående grundsärskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundsärskolan. Utbildningen får dock begränsas till att avse

1. vissa årskurser,
2. elever som är i behov av särskilt stöd, och
3. vissa elever för vilka utbildningen är speciellt anpassad.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev, om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 31 § andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana speciellt anpassade utbildningar som avses i första stycket 3.

Urval

30 § Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet vid en fristående grundsärskola, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner.

Bidrag från hemkommunen

31 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevhälsa,
4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidraget enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen grundsärskola.

32 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 31 § när bidraget avser en elev som till följd av

1. bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt till utbildning i grundskolan, eller
2. föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 § har rätt till utbildning i grundskolan.

Skolskjuts

33 § Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i fristående grundskola inom kommunen under samma förutsättningar som enligt 26 § andra stycket sista meningen gäller för elever som valt att gå i en annan skolenhet än den kommunen annars skulle ha placerat dem i.

Insyn, uppföljning och utvärdering

34 § Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

11 kap. Specialskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om specialskolan.

Av 2 kap. följer att specialskola inte får anordnas av en enskild huvudman.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Specialskolan ska syfta till att ge de barn och ungdomar som anges i 6 kap. 6 § en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan. Utbildningen ska ligga till grund för fortsatt utbildning.

Årskurser, läsår och terminer

3 § Specialskolan ska ha tio årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, vilket består av en hösttermin och en vårtermin.

Ämnen

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- rörelse och drama eller musik,

- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk,
- teckenspråk, samt
- teknik.

För hörande elever gäller att ämnet musik ersätter ämnet rörelse och drama. För elever som tagits emot enligt 6 kap. 6 § första stycket 1 gäller att ämnet svenska ersätter ämnet teckenspråk.

Härutöver ska det som ämnen finnas språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas elevens val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.

Undervisningstid

5 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 7 845 timmar. Ytterligare bestämmelser om fördelning av undervisningstiden (timplan) finns i bilaga xxx.

Bemyndigande

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4 och 5 §§, och
2. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen utöver vad som följer av 3 kap. 12 § (anpassad studiegång), om det finns särskilda skäl.

Föreskrifter enligt första stycket 1 får för elever med utvecklingsstörning avvika från den ämnesindelning som anges i 4 § och i timplanen.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Kursplaner

8 § För varje ämne gäller en kursplan.

För elever med utvecklingsstörning får grundsärskolans kursplaner tillämpas om elevens vårdnadshavare lämnar sitt samtycke. Om elevens vårdnadshavare inte lämnar sitt samtycke ska eleven läsa enligt specialskolans kursplaner. Grundsärskolans kursplaner får dock tillämpas för en elev utan elevens vårdnadshavares samtycke om det finns synnerliga skäl med hänsyn till elevens bästa. I den utsträckning som grundsärskolans kursplaner inte kan användas får särskilda kursplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kursplaner.

Tester och prov

9 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller

utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Avgifter

10 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

11 § Utan hinder av 10 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklings-samtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingsamtal.

Tillämpliga bestämmelser vid betygssättning

14 § Allmänna bestämmelser om betyg och betygssättning finns i 3 kap. 13–21 §§.

För elever som läser enligt specialskolans kursplaner gäller utöver 3 kap. bestämmelserna om betygssättning i 15–22 §§.

För elever som läser enligt grundsärskolans kursplaner gäller utöver 3 kap. bestämmelserna om intyg, studieomdöme och betyg i 10 kap. 15–19 §§. Betyg innan ett ämne har avslutats ska dock sättas vid de tidpunkter som anges i 16 § 1.

Betygssättning

15 § Betyg ska sättas i specialskolans ämnen.

16 § Betyg ska sättas

1. i slutet av varje termin i årskurs 9 och i slutet av höstterminen i årskurs 10 i ämnen som inte har avslutats, och

2. när ett ämne har avslutats.

17 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

Betyg innan ett ämne har avslutats

18 § När betyg sätts innan ett ämne avslutats, ska de kunskaper bedömas som eleven inhämtat i ämnet fram till och med den aktuella terminen.

Betyg när ett ämne har avslutats

19 § När betyg sätts efter att ett ämne har avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av de kunskapskrav som har föreskrivits för ämnena.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kunskapskrav för betygen A, C och E. Sådana föreskrifter ska precisera vilka kunskaper enligt kursplanerna som krävs för respektive betyg.

20 § Om det finns särskilda skäl får det vid betygssättningen bortses från enstaka kunskapskrav som eleven ska ha uppnått i slutet av årskurs 10.

Med särskilda skäl avses funktionshinder, utöver de som anges i 6 kap. 6 §, eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav.

21 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning om elevens kunskapsutveckling i ämnet ges. Av bedömningen kan det också framgå vilka stödåtgärder som har vidtagits.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Prövning

22 § Den som vill ha betyg från specialskolan har rätt att gå igenom en prövning. Denna kan avse hela utbildningen i specialskolan eller ett eller flera ämnen som ingår i utbildningen. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg i ett avslutat ämne eller slutbetyg från specialskolan.

Bestämmelserna om betygssättning i detta kapitel ska i tillämpliga delar gälla i fråga om prövningen.

Ersättning från elevens hemkommun

23 § Hemkommunen ska betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i specialskolan eller går i förskoleklass eller fritidshem vid en skolenhet i specialskolan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningens storlek.

Särskilt om staten som huvudman

Resor och boende

24 § En elev i specialskolan har rätt till de resor som krävs för utbildningen. Staten ska stå för kostnaderna.

En elev i specialskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Staten ska svara för detta utan extra kostnader för eleven.

Skolenheter

25 § Utbildningen i specialskolan ska anordnas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och bedrivs vid flera skolenheter.

12 kap. Sameskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om sameskolan.

Av 2 kap. följer att sameskola inte får anordnas av en enskild huvudman.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Sameskolan syftar till att ge en utbildning med samisk inriktning som i övrigt motsvarar utbildningen i årskurserna 1–6 i grundskolan.

Årskurser, läsår och terminer

3 § Sameskolan ska ha sex årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, vilket består av en hösttermin och en vårtermin.

Ämnen

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,

- samiska,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, samt
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas språkval och, för elever som ska erbjudas annan modersmålsundervisning än samiska, modersmål.

Vidare ska det finnas elevens val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.

Undervisningstid

5 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 4 200 timmar. Ytterligare bestämmelser om undervisningstiden (timplan) finns i bilaga xxxx.

Bemyndigande

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4 och 5 §§,

2. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen utöver vad som följer av 4 kap. 11 § (anpassad studiegång), om det finns särskilda skäl.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och

2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Kursplaner

8 § För varje ämne gäller en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om kursplaner.

Tester och prov

9 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Avgifter

10 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

11 § Utan hinder av 10 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Intyg vid avgång

14 § När en elev avgår från en sameskola ska intyg om avgången utfärdas.

Intyget ska innehålla uppgifter om

1. den årskurs från vilken eleven avgått,
2. tiden för avgången
3. de ämnen i vilka eleven undervisats, och
4. det antal timmar undervisning som eleven erbjudits.

Intyget ska undertecknas av rektorn.

Ersättning från elevens hemkommun

15 § Elevens hemkommun ska betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i sameskolan eller går i förskoleklass eller i fritidshem vid en skolenhet inom sameskolan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningens storlek.

Särskilt om staten som huvudman*Resor och boende*

16 § En elev i sameskolan har rätt till de resor som krävs för utbildningen. Staten ska stå för kostnaderna.

En elev i sameskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Staten ska svara för detta utan extra kostnader för eleven.

Skolenheter

17 § Utbildning i sameskolan ska bedrivas vid flera skolenheter som anordnas av Sameskolstyrelsen.

13 kap. Fritidshemmet

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om fritidshem (2–10 §§),
 - särskilda bestämmelser om fritidshem med offentlig huvudman (11–17 §§), och
 - särskilda bestämmelser om fritidshem med enskild huvudman (18–19 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Fritidshemmet kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan samt särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Fritidshemmet ska erbjuda eleverna rekreation och en meningsfull fritid samt stimulera deras utveckling och lärande. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.

Fritidshemmet ska utformas så att det främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Erbjudande av utbildning

3 § Varje kommun ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever i kommunens förskoleklass, grundskola och grundsärskola. Staten ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever i specialskola och sameskola.

Hemkommunen ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever som går i en fristående skola i de fall huvudmannen inte erbjuder sådan utbildning.

4 § Utbildning i fritidshem ska erbjudas så snart det framkommit att eleven har behov av sådan plats.

Omfattning

5 § En elev i någon av de skolformer som anges i 3 § ska erbjudas utbildning i fritidshemmet i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt.

6 § Fritidshem ska erbjudas till och med vårterminen det år eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år kan öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem under förutsättning att eleven inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant särskilt stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem.

Bestämmelser om öppen fritidsverksamhet finns i 23 kap.

7 § Fritidshem ska erbjudas eleverna den del av dagen då eleverna inte går i någon av de skolformer som anges i 3 § samt under lov. Fritidshem behöver inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger.

Elever i behov av särskilt stöd i sin utveckling

8 § Utbildning i fritidshem ska erbjudas även till andra elever än de som anges i 5 § om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av sådan utbildning.

Barngruppernas storlek

9 § Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.

Placering vid en skolenhet

10 § En elev i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola eller sameskola ska erbjudas plats i fritidshem vid eller så nära som möjligt den skolenhet där eleven får utbildning.

Fritidshem med offentlig huvudman*Hemkommunens ansvar*

11 § Hemkommunen svarar för att en elev som ska erbjudas fritidshem enligt bestämmelserna i detta kapitel och går i en sådan särskild utbildningsform som regleras i 22 kap. erbjuds fritidshem. I dessa fall ska bestämmelserna i 4–10 §§ tillämpas.

Avgifter

12 § Kommunen får ta ut avgifter för plats i fritidshem som kommunen anordnar.

De avgifter som tas ut ska vara skäliga.

Avgifter vid skolenhet med specialskola och sameskola

13 § Avgifter som staten tar ut för plats i fritidshem vid en skolenhet med specialskola eller sameskola ska bestämmas efter samma grunder som kommunen där fritidshemmet är beläget tillämpar i sina fritidshem.

Insyn, uppföljning och utvärdering

14 § Huvudmannen för fritidshem vid en skolenhet med specialskola och sameskola ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

Interkommunal ersättning

15 § Barnets hemkommun ska lämna bidrag till huvudmannen för varje barn vid skolenheten. Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och barnets behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sina egna fritidshem.

Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver kommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Bidraget som ska lämnas enligt första eller andra stycket ska i förekommande fall minskas med belopp som huvudmannen får ta ut enligt 12 §.

Fritidshem med enskild huvudman*Bidrag från hemkommunen*

16 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. omsorg och pedagogisk verksamhet,
2. pedagogiskt material och utrustning,
3. måltider,
4. administration,
5. mervärdesskatt, och

6. lokalkostnader.

Därutöver ska bidrag (tilläggsbelopp) lämnas för barn som har ett omfattande behov av särskilt stöd.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sina egna fritidshem. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, är hemkommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

17 § Den kommun där en fristående skola som anordnar fritidshem är belägen har rätt till insyn i verksamheten. Huvudmannen för den fristående skolan ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

18 § Avgifter som huvudmannen för ett fritidshem med enskild huvudman tar ut får inte vara oskäligt höga.

14 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan

15 kap. Utbildning på program i gymnasieskolan

16 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan (2–12 §§),
- bestämmelser om betyg (13–15 §§) och
- bestämmelser om interkommunal ersättning och bidrag till enskild huvudman (16 §).

Bestämmelser om utbildningen på program i gymnasiesärskolan finns i 17 kap.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Gymnasiesärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i gymnasieskolan.

Av 28 kap. 7 § följer att det som sägs i denna lag om elever med utvecklingsstörning ska gälla vissa andra barn och ungdomar.

Målgrupp

3 § Utbildningen i gymnasiesärskolan vänder sig till ungdomar vars skolplikt har upphört och som har bedömts inte kunna gå i gymnasieskolan därför att de har en utvecklingsstörning.

Ansökan

4 § Den som ansöker om en plats i gymnasiesärskolan ska ge in sin ansökan till hemkommunen. Om ansökningen avser utbild-

ning i en annan kommun eller i en fristående skola ska hemkommunen snarast möjligt översända ansökningen till den huvudmannen.

Program m.m.

5 § Utbildningen i gymnasiesärskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper eleverna får i grundsärskolan eller motsvarande skolform. Utbildningen omfattar nationella program, specialutformade program och individuella program. Närmare bestämmelser om program finns i 17 kap.

Utbildningen bedrivs under läsår. Varje läsår består av en hösttermin och en vårtermin.

Utbildningen i gymnasiesärskolan är avsedd att genomgå på fyra läsår. Huvudmannen får besluta att utbildningen får fördelas på längre tid.

Avgifter

6 § Utbildningen ska vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Kurser

7 § Utbildningen inom varje ämne och ämnesområde sker i form av en eller flera kurser. För varje kurs ska det finnas en kursplan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kurser och kursplaner.

Mottagande och antagning

8 § En elev som har gått ut grundsärskolan har alltid rätt att tas emot i gymnasiesärskolan.

I annat fall ska frågan om en elev tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan prövas av elevens hemkommun. Ett sådant beslut ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med eleven och elevens vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

De ungdomar som hemkommunen har bedömt tillhöra målgruppen för gymnasiesärskolan har rätt att bli mottagna i gymnasiesärskola med offentlig huvudman om utbildningen påbörjas före höstterminen det år de fyller 20 år.

9 § Huvudmannen prövar frågor om antagning av en elev som ska tas emot i gymnasiesärskolan.

Huvudmannen ska därvid efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare avgöra om en elev i gymnasiesärskolan ska gå på

1. ett nationellt program,
2. ett specialutformat program, eller
3. ett individuellt program.

Utbildning på ett individuellt program ska erbjudas elever som inte kan följa ett nationellt eller specialutformat program.

Individuell studieplan

10 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Den ska innehålla uppgifter om det program och, i förekommande fall, den inriktning som eleven går på. De val av kurser som eleven gjort ska också anges. Vidare ska det av planen framgå eventuella överenskommelser och om det finns behov av särskilt stöd för att eleven ska nå målen med utbildningen. Elevens syn-

punkter ska inhämtas och beaktas i utformandet av den individuella studieplanen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om den individuella studieplanen.

Utvecklingssamtal

11 § Minst en gång per termin ska rektor se till att eleven ges en samlad information om elevens kunskapsutveckling och studiesituation (utvecklingssamtal). Utvecklingssamtalet ska genomföras med elevens individuella studieplan som grund. Vid utvecklingssamtalet ska elevens synpunkter inhämtas och beaktas.

Har eleven vårdnadshavare ska även denne få sådan information som avses i första stycket.

Elevs närvaro och information om frånvaro

12 § Varje elev i gymnasiesärskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltig anledning att utebli.

En kommun som tagit emot elever från andra kommuner i sin gymnasiesärskola ska anmäla studieavbrott till den berörda elevens hemkommun. Även huvudmannen för en fristående gymnasiesärskola ska anmäla studieavbrott till elevens hemkommun.

Regeringen får meddela föreskrifter om frånvaro och om skyldighet för rektorn eller den rektorn bestämmer att kontakta vårdnadshavare eller på annat sätt lämna information om att elever som har vårdnadshavare varit frånvarande från utbildningen.

Betyg

Betygsättning

13 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs. Betyg ska dock inte sättas på verksamhetssträning.

Om en elev har läst en kurs enligt gymnasieskolans kursplan ska betyg sättas i enlighet med de bestämmelser som gäller för betygsättning i gymnasieskolan. I övriga fall gäller 14 och 15 §§.

Betygsbeteckningar

14 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D eller E användas. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E.

För den elev som inte uppnår betyget E ska ett intyg utfärdas om att eleven deltagit i kursen. Intyget utfärdas av rektor.

15 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande till de betygskriterier som föreskrivits för kursen.

Betygskriterierna ska precisera vilka kunskaper enligt kursplanen som krävs för att få något av betygen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om betygskriterier.

Interkommunal ersättning och bidrag till enskild huvudman

16 § Bestämmelser om interkommunal ersättning finns i 17 kap. 23 §.

Bestämmelser om ersättning från en elevs hemkommun till enskild huvudman finns i 17 kap. 26 §.

17 kap. Utbildning på program i gymnasiesärskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- bestämmelser om program som är gemensamma för alla huvudmän (2–12 §§),
- bestämmelser om program för offentlig huvudman (13–23 §§)
- bestämmelser om program för enskild huvudman, fristående skola, (24–29 §§).

Gemensamma bestämmelser om program

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

2 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har goda kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Nationella program och specialutformade program

3 § Utbildningen vid de nationella programmen ska innebära en anpassning av gymnasieskolans motsvarande program. Vilka de nationella programmen är framgår av bilaga y. Regeringen

meddelar föreskrifter om programmål för de nationella programmen.

Inom de nationella programmen kan finnas utbildningar med olika inriktningar. Dessa kan vara nationellt eller lokalt fastställda. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om dem.

När en huvudman erbjuder utbildning på ett nationellt program får denne också låta erbjudandet omfatta att eleven senare ska antas till en viss inriktning av programmet.

4 § Undervisningen på de nationella programmen ska omfatta följande ämnen:

- svenska eller svenska som andraspråk,
- engelska,
- matematik,
- samhällskunskap,
- religionskunskap,
- naturkunskap,
- idrott och hälsa, samt
- estetisk verksamhet.

Härutöver ska det, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, som ämne finnas modersmål. På estetiska programmet ska det finnas estetiska ämnen som ämnesblock och på övriga program yrkesämnen. Vidare ska finnas individuellt val och lokala tillägg.

Den totala undervisningstiden ska vara minst 3 600 timmar.

I bilaga yy finns riktvärden om undervisningstiden för ämnen och ämnesblock på nationella program.

5 § Ett specialutformat program ska i fråga om utbildningens nivå motsvara ett nationellt program. Det kan utformas individuellt för en elev eller gemensamt för en grupp elever.

Huvudmannen ska fastställa en plan för varje specialutformat program. Om programmet är avsett för en grupp elever, ska huvudmannen även fastställa programmål.

Bestämmelserna i 4 § ska även tillämpas på undervisningen på specialutformade program.

6 § Rektor beslutar, efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, om vilket nationellt eller specialutformat program som en elev ska gå på. En elev som har tagits emot på ett nationellt eller ett specialutformat program får, om rektor bedömer att eleven kan klara av det, läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner.

Regeringen meddelar föreskrifter om urval mellan mottagna sökande.

Individuella program

7 § Ett individuellt program ska ge eleven yrkesträning eller verksamhetsträning eller på annat sätt möta elevens speciella utbildningsbehov. Programmet kan även syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt program eller ett specialutformat program

Huvudmannen avgör om en elev som tas emot på ett individuellt program ska ges yrkesträning eller verksamhetsträning.

8 § Om eleven får yrkesträning ska, såvida rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta ämnena svenska, svenska som andraspråk, matematik, samhällsorientering, idrott och hälsa och estetisk verksamhet samt yrkesträning och praktik.

Rektorn får i enskilda fall med hänsyn till elevens förutsättningar besluta att eleven ska läsa en kombination av ämnen och sådana verksamhetsområden som anges i 9 §.

9 § Om eleven får verksamhetsträning ska, såvida rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta kommunikation och socialt samspel, verklighetsuppfattning och omvärldskunskap, estetisk verksamhet, idrott och hälsa samt vardagsaktiviteter. Praktik får också förekomma om rektorn bedömer att det är till nytta för eleven.

Rektorn får i enskilda fall med hänsyn till elevens förutsättningar besluta att eleven ska läsa en kombination av verksamhetsområden och sådana ämnen som anges i 8 §.

10 § För de elever på det individuella programmet som ska erbjudas modersmålsundervisning ska modersmål finnas som ämne.

Bemyndiganden

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4–10 §§,
2. undervisningen på individuella program för elever som enligt rektors beslut med stöd av 8 och 9 §§ får läsa en kombination av ämnen och verksamhetsområden,
3. avvikelser från bestämmelserna i 4 § första och andra styckena och timplanerna, om det behövs med hänsyn till elevernas förmåga, samt
4. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § första och andra styckena och timplanerna.

Fullföljande av utbildning

12 § Elever som har påbörjat utbildningen i gymnasiesärskolan före höstterminen det år de fyller 20 år får, utom i det fall som avses i 24 § andra stycket, fullfölja utbildningen hos huvudmannen under fyra läsår. Detta gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

Vad som sägs i första stycket om rätt att fullfölja utbildningen gäller även i den nya hemkommunen, om eleven flyttar till en annan kommun under studietiden. Program som anordnas av offentlig huvudman

Program som anordnas av offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

13 § För var och en som enligt denna lag har rätt att gå i gymnasiesärskolan ska hemkommunen svara för att sådan utbildning kommer till stånd.

Denna skyldighet ska fullgöras genom att hemkommunen anordnar gymnasiesärskola i den omfattning som krävs för att bereda utbildning åt samtliga i kommunen som har rätt till sådan utbildning. Hemkommunen kan även komma överens med någon annan kommun eller med ett landsting om att någon av dessa i en skolenhet med gymnasiesärskola ska ta emot elever vars gymnasiesärskoleutbildning hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

14 § En elev har rätt att bli mottagen i en gymnasiesärskola som anordnas av en annan kommun än hemkommunen, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens gymnasiesärskola. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

15 § Efter önskemål av vårdnadshavare får en kommun även i andra fall än som avses i 14 § ta emot en elev från en annan kommun.

Landsting

16 § Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting vara huvudman för utbildning på nationella, specialutformade och individuella program.

Erbjudande om utbildning på nationella program

17 § Varje kommun ska erbjuda de elever som ska gå på ett nationellt program ett urval av olika program. Kommunen ska sträva efter att urvalet ska vara allsidigt.

Antalet platser på de olika programmen ska anpassas med hänsyn till elevernas önskemål.

Ett sådant erbjudande ska avse utbildning som anordnas inom kommunen eller i en annan kommun eller ett landsting i enlighet med samverkansavtal.

Erbjudande om utbildning på specialutformade och individuella program

18 § Varje kommun ska erbjuda ett specialutformat program eller ett individuellt program till de elever som ska gå på ett sådant program. Detsamma gäller den elev som har tagits emot på ett nationellt program men har avbrutit studierna.

Ett sådant erbjudande ska avse utbildning som anordnas inom kommunen eller i en annan kommun eller ett landsting i enlighet med samverkansavtal.

Kommunens organisation

19 § Kommunerna ska vid utformningen av gymnasiesärskolan beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Varje kommun som anordnar gymnasiesärskola ska vidare så långt det är möjligt organisera gymnasiesärskolan så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns föreskrifter om stöd och service i form av boende

i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

Placering vid en skolenhet

20 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin gymnasiesärskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin gymnasiesärskola om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet ska få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket.

Skolskjuts i hemkommunen m.m.

21 § Elever i gymnasiesärskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från plats i anslutning till där eleven är bosatt till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem om något önskemål om viss skolenhet inte framställts. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elevens hemkommun eller det landsting som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket.

Skolskjuts i annan kommun än hemkommunen

22 § En elev som med stöd av 14 § går i en annan kommuns gymnasiesärskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Interkommunal ersättning

23 § Hemkommunen ska i sådana fall som avses i 14 § betala ersättning för kostnaderna för elevens utbildning till den kommun som har tagit emot eleven.

Även i de fall som avses i 15 § ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, efter ansökan från någon av de berörda kommunerna, besluta vilket belopp som hemkommunen ska betala till den kommun som har tagit emot eleven.

En kommuns skyldighet att betala ersättning enligt första eller andra stycket gäller endast för sådana elever vars hemkommuner var skyldiga att erbjuda utbildning i gymnasiesärskolan vid den tidpunkt då utbildningen påbörjades.

Program som anordnas vid en fristående skola.

Mottagande

24 § Varje fristående skola med gymnasiesärskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i en gymnasiesärskola med offentlig huvudman.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 26 § andra stycket andra meningen.

25 § Om det inte finns plats för alla sökande till en fristående skola med gymnasiesärskola, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner.

Bidrag från hemkommunen

26 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevhälsa
4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd eller ska erbjudas modersmålsundervisning. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till utbildning i gymnasiesärskola som kommunen erbjuder.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som elevens hemkommun ska betala, om kommunen inte erbjuder utbildning i gymnasiesärskolan. Kommunen ska vid tillämpningen av sådana föreskrifter även beakta tredje stycket.

27 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 26 § när bidraget avser en elev som till följd av

1. bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, eller
2. föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 § har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan.

Skolskjuts

28 § Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i fristående gymnasiesärskola inom kommunen under samma förutsättningar som enligt 21 § andra stycket sista meningen gäller för elever som valt att gå i en annan skolenhet än den kommunen annars skulle ha placerat dem i.

Insyn, uppföljning och utvärdering

29 § Den kommun där den fristående gymnasiesärskolan är belägen har rätt till insyn i den fristående skolans verksamhet. En enskild huvudman ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där den fristående skolan är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

18 kap. Kommunal vuxenutbildning

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om kommunal vuxenutbildning (2–9 §§),
- särskilda bestämmelser om kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå (10–15 §§),
- särskilda bestämmelser om kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. (16–22 §§),
- bestämmelser om betyg, prövning, validering och intyg, (23–31 §§) och
- bestämmelse om uppdrag att anordna utbildning (32 §).

Allmänna bestämmelser

Övergripande mål

2 § Kommunal vuxenutbildning syftar till att vuxna stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Utbildningens nivåer

3 Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning. Utbildningen ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Utbildningens syfte

4 § Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den syftar också till att möjliggöra fortsatta studier.

Utbildning på gymnasial nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge.

Kurser och gymnasiepoäng

5 § Utbildningen bedrivs i form av kurser och på gymnasial nivå även i form av ett projektarbete.

På gymnasial nivå betecknas kursernas och projektarbetets omfattning med gymnasiepoäng.

6 § För kurser och projektarbete ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att kursplaner inte ska finnas eller att gymnasiepoäng inte ska beräknas för vissa kurser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner för kurser och projektarbete.

Avgifter

7 § Utbildningen ska vara avgiftsfri, om inte något annat följer av denna lag eller av föreskrifter som har meddelats med stöd 3 kap. 21 §. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan för-
anleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Huvudmannen får bestämma att böcker och andra lärverktyg, som varje elev har för eget bruk och får behålla som sin egen-
dom, ska anskaffas av eleverna själva eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar huvudmannens anskaffningskostnader.

Lärverktyg som används i utbildningen ska i övrigt tillhandahållas utan kostnad för eleverna.

Avgifter får inte tas ut i samband med ansökan om plats.

Individuella studieplaner

8 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Rektorn ansvarar för att individuella studieplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner.

Rätt att slutföra utbildningen

9 § Den som har antagits till en kurs har rätt att slutföra kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Den för vilken utbildning på grundläggande nivå har upphört enligt andra stycket ska på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det. Den för vilken utbildning på gymnasial nivå har upphört enligt andra stycket får på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Utbildningen kan även avbrytas enligt bestämmelserna i 5 kap. 13–19 §§.

Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

Kommunens ansvar

10 § Varje kommun ansvarar för att de kommuninvånare som enligt 11 § har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och önskar det, också får delta i sådan utbildning.

Varje kommun ska aktivt verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå för att motivera dem att delta i sådan utbildning.

Rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

11 § Varje kommuninvånare har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå från och med andra kalenderhalvåret det år då hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan, och
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Den som har rätt att delta i utbildning enligt första stycket, har rätt att delta i sådan utbildning även i en annan kommun än hemkommunen om utbildningen tillhandahålls där.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Utbildning på ett annat språk än svenska

12 § Om en elev i utbildning på grundläggande nivå har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får utbildningen tillhandahållas på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar. Sådan undervisning ska kompletteras med undervisning eller träning i svenska språket.

Ansökan och mottagning

13 § En ansökan om att delta i utbildning på grundläggande nivå ska ges in till den sökandes hemkommun. En sökande ska tas emot till utbildningen om de villkor som anges i 11 § är uppfyllda.

14 § Om en ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande där hemkommunen redovisar sin bedömning av om sökanden uppfyller de villkor som anges i 11 §.

Den huvudman som anordnar en utbildning beslutar om sökanden ska tas emot till utbildningen. Den andra huvudmannen får ta emot den sökande även om hemkommunen har bedömt att den sökande inte har rätt att delta i utbildningen.

Interkommunal ersättning

15 § En kommun, som i sin utbildning på grundläggande nivå har en elev som kommer från en annan kommun, ska få ersättning för sina kostnader för den elevens utbildning från elevens hemkommun. Detta gäller dock inte om hemkommunen eller, efter överklagande av ett beslut enligt 14 §, Skolväsendets överklagandenämnd har bedömt att eleven inte har rätt att delta i utbildningen.

Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå*Huvudmannens ansvar*

16 § Varje kommun ska erbjuda utbildning på gymnasial nivå. Kommunerna ska sträva efter att erbjuda sådan utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

17 § Ett landsting får tillhandahålla utbildning på gymnasial nivå inom områdena naturbruk och omvårdnad. Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting tillhandahålla utbildning på denna nivå även inom andra områden.

18 § Varje kommun ska informera om möjligheterna till utbildning på gymnasial nivå och aktivt verka för att vuxna i kommunen deltar i sådan utbildning.

Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

19 § Varje kommuninvånare är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
4. i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än vad som anges i första stycket, men har slutfört utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan eller likvärdig utbildning, och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om behörighetsvillkor.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte intagna i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Ansökan

20 § En ansökan om att delta i utbildning på gymnasial nivå ska ges in till den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Ett yttrande behövs inte om det är onödigt med hänsyn till en tidigare överenskommelse.

Åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos en annan huvudman. Ett lämnat åtagande gäller även om den sökande därefter byter hemkommun.

Mottagande

21 § Den huvudman som anordnar utbildning på gymnasial nivå avgör om den sökande ska tas emot till utbildningen.

Hemkommunen ska ta emot en sökande om de behörighetsvillkor som anges i 19 § är uppfyllda.

En kommun ska ta emot en behörig sökande från en annan kommun och ett landsting ska ta emot en behörig sökande om hemkommunen har åtagit sig eller, efter överklagande enligt 26 kap. 11 §, ska åta sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning.

Antagning

22 § Den huvudman som anordnar utbildning på gymnasial nivå avgör om en sökande ska antas till utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval mellan mottagna sökande.

Betyg

Betygssättning

23 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs och på projektarbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning. Sådana föreskrifter får innebära att betyg inte ska sättas på vissa kurser.

Betygsbeteckningar

24 § Som betyg på grundläggande nivå och gymnasial nivå ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D och E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

25 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande såväl till uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Betygskriterier ska finnas för varje kurs där betyg ska sättas. Betygskriterierna ska precisera vilka kunskaper som krävs enligt kursplanen för att eleven ska få betygen A, C och E.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om betygskriterier.

26 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i en kurs på grund av elevens bristande deltagande, ska betyg inte sättas på kursen.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Prövning

27 § Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från kommunal vuxenutbildning ska ha möjlighet att genomgå prövning i alla kurser som det sätts betyg på och i projektarbete. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på kursen eller projektarbetet. Den som är elev i gymnasieskolan får dock inte genomgå prövning i en kurs eller ett projektarbete om eleven har fått minst betyget E på kursen eller projektarbetet.

Prövning får göras endast hos en huvudman som anordnar den aktuella kursen eller, när det gäller projektarbete, utbildning inom det kunskapsområde som projektarbetet avser.

Med prövning avses en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

28 § Prövningen ska göras av en eller flera lärare. Om prövningen genomförs av två eller flera lärare och dessa inte kan enas om ett betyg ska betyget sättas av rektorn.

Validering

29 § En elev i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

30 § Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade

skriftligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Intyg

31 § Den som genomgått en kurs i kommunal vuxenutbildning och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

32 § Rektorn utfärdar intyg.

Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även för intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om intyg.

Uppdrag att anordna utbildning

33 § I 21 kap. finns bestämmelser om en kommuns eller ett landstings möjligheter att med bibehållet huvudmannaskap uppdra åt annan att anordna kommunal vuxenutbildning.

19 kap. Särskild utbildning för vuxna

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om särskild utbildning för vuxna (2–9 §§),
 - särskilda bestämmelser om särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå (10–12 §§),
 - särskilda bestämmelser om särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå (13–16 §§),
 - bestämmelser om betyg, validering och intyg (17–23 §§).
 - bestämmelse uppdrag att anordna utbildning (24§).

Allmänna bestämmelser

Övergripande mål

2 § Särskild utbildning för vuxna syftar till att vuxna med utvecklingsstörning stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Av 28 kap. 7 § följer att det som i denna lag sägs om elever med utvecklingsstörning också ska gälla för vissa andra vuxna.

Utbildningens nivåer

3 § Kommunerna ska tillhandahålla särskild utbildning för vuxna.

Utbildningen ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Utbildningens syfte

4 § Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i grundsärskolan ska ge.

Utbildning på gymnasial nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan ska ge.

Kurser

5 § Utbildningen inom särskild utbildning för vuxna bedrivs i form av kurser.

För kurser ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner.

Avgifter

6 § Utbildningen ska vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Huvudmannen får bestämma att böcker och andra lärverktyg, som varje elev har för eget bruk och får behålla som sin egen- dom, ska anskaffas av eleverna själva eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar huvudmannens anskaffningskostnader. Lärverktyg som används i utbildningen ska i övrigt tillhandahållas utan kostnad för eleverna.

Avgifter får inte tas ut i samband med ansökan om plats.

Ansökan, mottagande och antagning

7 § En ansökan om att delta i särskild utbildning för vuxna ska ges in till sökandens hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Ett sådant yttrande behöver inte lämnas om det är onödigt med hänsyn till tidigare överenskommelse.

Den huvudman som anordnar en utbildning beslutar om sökanden ska tas emot till utbildningen. En huvudman är skyldig att till sin särskilda utbildning för vuxna ta emot sökande som kommer från andra kommuner, om hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning.

Den huvudman som anordnar utbildning på gymnasial nivå avgör om en sökande ska antas till utbildningen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval mellan mottagna sökande i utbildning på gymnasial nivå.

Individuella studieplaner

8 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Rektorn ansvarar för att individuella studieplaner upprättas. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner.

Rätt att slutföra utbildningen

9 § Den som har antagits till en kurs i särskild utbildning för vuxna har rätt att slutföra kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Den för vilken utbildning på grundläggande nivå har upphört enligt andra stycket ska på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det. Den för vilken utbildning på gymnasial nivå har upphört enligt andra stycket får på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Utbildningen kan även avbrytas enligt bestämmelserna i 5 kap. 13–19 §§.

Särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå

Kommunens ansvar

10 § Varje kommun ansvarar för att de kommuninvånare som enligt 11 § har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och önskar det, också får delta i sådan utbildning.

Varje kommun ska aktivt verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.

Rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

11 § Varje kommuninvånare med utvecklingsstörning har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen i grundsärskolan syftar till att ge, och
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Utbildning på ett annat språk än svenska

12 § Om en elev i utbildning på grundläggande nivå har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får utbildningen tillhandahållas på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar. Sådan utbildning ska kompletteras med undervisning eller träning i svenska språket.

Särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå*Kommunens ansvar*

13 § Varje kommun ska erbjuda särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå. Kommunerna ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

14 § Ett landsting får efter överenskommelse med en kommun tillhandahålla särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå.

15 § Varje kommun ska informera om möjligheterna till särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå och aktivt verka för att kommuninvånare som är behöriga deltar i sådan utbildning.

Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

16 § Varje kommuninvånare med utvecklingsstörning är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
4. i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än vad som anges i första stycket men har slutfört utbildning i gymnasiesärskolan eller likvärdig utbildning och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om behörighetsvillkor.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Betyg

Betygssättning

17 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs, dock inte på kurser som motsvarar träningsskolan inom grundsärskolan.

Inom den del av särskild utbildning för vuxna som motsvarar träningsskolan inom grundsärskolan ska i stället för betyg ett intyg om att eleven har deltagit i kursen utfärdas efter avslutad kurs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning. Sådana föreskrifter får innebära att betyg inte ska sättas på vissa kurser.

Betygsbeteckningar

18 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D eller E användas. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E. För den elev som inte uppnår betyget E utfärdas ett intyg om att eleven har deltagit i kursen.

19 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande såväl till uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Betygskriterier ska finnas för varje kurs. De ska precisera vilka kunskaper som krävs enligt kursplanen för att eleven ska få betygen A, C eller E.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om betygskriterier.

Validering

20 § En elev i särskild utbildning för vuxna kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

21 § Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Intyg

22 § Den som genomgått en kurs i särskild utbildning för vuxna och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg. I 20 § andra stycket och 21 § finns bestämmelser om att intyg ska utfärdas i vissa andra fall.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

23 § Rektorn utfärdar intyg.

Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även för intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om intyg.

Uppdrag att anordna utbildning

24 § I 21 kap. finns bestämmelser om en kommuns eller ett landstings möjligheter att med bibehållet huvudmannaskap uppdra åt annan att anordna särskild utbildning för vuxna.

20 kap. Utbildning i svenska för invandrare

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om utbildning i svenska för invandrare (2–17 §§),
- bestämmelser om betyg, prövning, validering och intyg, (18–24 §§) och,
- bestämmelse om uppdrag att anordna utbildning (25 §).

Allmänna bestämmelser

Övergripande mål

2 § Utbildning i svenska för invandrare syftar till att vuxna invandrare stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Utbildningens syfte

3 § Utbildning i svenska för invandrare syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket.

Utbildning i svenska för invandrare syftar också till att ge vuxna som saknar grundläggande läs- och skrivfärdigheter möjlighet att förvärva sådana färdigheter. Läs- och skrivinläringen får ske på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar.

Kurser

4 § Utbildning i svenska för invandrare bedrivs i form av kurser.

För kurser ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om kursplaner.

Avgifter

5 § Utbildningen ska vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning. Huvudmannen får dock besluta att eleverna ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel.

Utbildningens omfattning

6 § Utbildningen ska i genomsnitt under en fyraveckorsperiod omfatta minst 15 timmars undervisning i veckan. Undervisningens omfattning får dock minskas om eleven begär det och huvudmannen finner att det är förenligt med utbildningens syfte.

Samverkan med arbetslivet

7 § Huvudmannen ska i samarbete med Arbetsförmedlingen verka för att eleven ges möjligheter att öva det svenska språket i arbetslivet och att utbildning i svenska för invandrare kan kombineras med andra aktiviteter såsom

- arbetslivsorientering,
- validering,
- praktik, eller

– annan utbildning.

Huvudmannen ska också verka för att utbildning i svenska för invandrare kan bedrivas samtidigt som eleven uppbär ersättning från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och för att utbildningen kan kombineras med aktiviteter som erbjuds inom hälso- och sjukvården.

8 § Utbildning i svenska för invandrare ska kunna kombineras med förvärvsarbete.

9 § Huvudmannen ska samråda med den berörda arbetsgivaren och den lokala arbetstagarorganisationen i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal om en arbetstagares deltagande i utbildningen och utbildningens förläggning.

Individuella studieplaner

10 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Rektorn ansvarar för att individuella studieplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner.

Kommunens ansvar

11 § Varje kommun är skyldig att se till att utbildning i svenska för invandrare erbjuds de personer som anges i 13 §.

Utbildningen ska finnas att tillgå så snart som möjligt efter det att rätt till utbildning i svenska för invandrare inträtt. Om det inte finns särskilda skäl ska utbildningen kunna påbörjas inom tre månader.

12 § Varje kommun ska aktivt verka för att nå dem i kommunen som har rätt till utbildning i svenska för invandrare och för att motivera dem att delta i utbildningen.

Rätt att delta

13 § Varje kommuninvånare har rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 16 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet, och
2. saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge.

En finländsk medborgare som stadigvarande arbetar i kommunen men är bosatt i Finland nära gränsen till Sverige och saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge, har från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 16 år också rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare.

14 § Den som har sådana kunskaper i det danska eller norska språket att grundläggande svenskundervisning inte kan anses nödvändig har inte rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare.

Mottagande

15 § Huvudmannen avgör om en sökande ska tas emot till utbildningen.

Rätt att slutföra utbildningen

16 § Den som har antagits till en kurs i utbildning i svenska för invandrare har rätt att slutföra kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Utbildningen kan även avbrytas enligt bestämmelserna i 5 kap. 13-19 §§.

17 § Den för vilken utbildning i svenska för invandrare har upphört enligt 16 § andra stycket ska på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Betyg

Betygssättning

18 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs.

Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning.

19 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande såväl till uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier. Läraren ska vid betygssättning utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen.

Betygskriterier ska finnas för varje kurs. De ska precisera vilka kunskaper som krävs enligt kursplanen för att eleven ska få betygen A, C eller E.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om betygskriterier.

20 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i en kurs på grund av elevens bristande deltagande, ska betyg inte sättas på kursen.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Prövning

21 § Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från utbildning i svenska för invandrare ska ha möjlighet att genomgå prövning. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på kursen.

Prövning får göras hos en huvudman som anordnar den aktuella kursen.

Med prövning avses en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygs-kriterier.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

22 § Prövningen ska göras av en eller flera lärare. Om prövningen genomförs av två eller flera lärare och dessa inte kan enas om ett betyg ska betyget sättas av rektorn.

Validering

23 § En elev i utbildning i svenska för invandrare kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skrift-

ligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Intyg

24 § Den som genomgått utbildning i svenska för invandrare och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter viss utbildning.

25 § Rektorn utfärdar intyg.

Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även för intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om intyg.

26 § I 21 kap. finns bestämmelser om en kommuns möjligheter att med bibehållet huvudmannaskap uppdra åt annan att anordna utbildning i svenska för invandrare.

21 kap. Entreprenad och samverkan

Entreprenad

1 § Kommuner eller landsting får enligt bestämmelserna i detta kapitel med bibehållet huvudmannaskap sluta avtal med en enskild fysisk eller juridisk person om att utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag (entreprenad). De bestämmelser som finns för en utbildning eller en annan verksamhet enligt denna lag ska med de undantag som anges i detta kapitel även gälla vid entreprenad.

2 § Inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap. får uppgifter överlämnas på entreprenad.

3 § Inom grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen överlämnas på entreprenad.

4 § Inom gymnasieskolan får uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil överlämnas på entreprenad.

5 § Om det finns särskilda skäl får regeringen efter ansökan av en kommun eller ett landsting i andra fall än som anges i 2 och 4 §§ medge att kommunen eller landstinget får sluta avtal med någon annan om att bedriva undervisning inom skolväsendet.

6 § Om en kommun eller ett landsting överlämnar uppgiften att bedriva undervisning på entreprenad, får kommunen eller landstinget överlämna endast den myndighetsutövning som hör till lärares undervisningsuppgift.

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om entreprenader enligt 2, 4 eller 5 §§.

Samverkan

8 § En kommun får sluta avtal med en annan kommun om att denna ska utföra kommunens uppgifter inom förskolan, fritidshemmet, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap.

9 § En kommun får såsom huvudman överlåta ansvaret för sådana medicinska insatser som anges i 2 kap. 17–19 §§ till ett landsting, om kommunen och landstinget är överens om detta. På samma sätt får ett landsting överlåta ansvaret till en kommun.

Staten eller en enskild får såsom huvudman överlåta ansvaret för de medicinska insatser som anges i 2 kap. 17–19 §§ till en kommun eller ett landsting, om huvudmannen och kommunen eller landstinget är överens om detta.

10 § Staten får såsom huvudman för sameskolan, efter avtal med en kommun, fullgöra kommunens uppgifter inom förskolan.

11 § Regeringen får, utöver vad som följer av denna lag, meddela föreskrifter om möjlighet att låta enskilda och andra utomstående svara för enstaka inslag i verksamhet med offentlig huvudman inom skolväsendet.

När det gäller utbildning i form av ett individuellt program får regeringen meddela föreskrifter om att enskilda och andra utomstående får anordna mer av utbildningen än som följer av första stycket.

För medverkan av annan än huvudman inom skolväsendet får regeringens föreskrifter enligt första och andra styckena avvika från bestämmelserna i 2 kap. 13–16, 22 och 27 §§.

22 kap. Vissa särskilda utbildningsformer

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- internationella skolor på grundskole- och gymnasienivå,
 - utbildning vid särskilda ungdomshem,
 - utbildning för barn och elever som vårdas på sjukhus eller annan motsvarande institution,
 - utbildning för elever som vårdas i hemmet eller på annan lämplig plats,
 - annat sätt för att fullgöra skolplikten, samt
 - bemyndigande som avser de utbildningsformer och den övriga verksamhet som regleras i kapitlet.

Internationella skolor

Grundskolenivå

2 § Den som endast för en kortare tid har sitt hem i Sverige eller den som har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola på grundskolenivå får fullgöra sin skolplikt i en sådan skola, om Statens skolinspektion har godkänt huvudmannen för ändamålet. Detta gäller dock inte sådana barn som avses i 6 kap. 5–6 §§.

Med internationell skola på grundskolenivå avses en fristående skola som har en annan internationell inriktning än den som får finnas i grundskolan. För godkännande krävs att skolans utbildning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Utbildningen ska förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden ska meddelas i den omfattning som de i Sverige för kortare tid bosatta eleverna behöver.

Regeringen får besluta att en internationell skola på grundskolenivå får ta emot andra barn än sådana som avses i första stycket för att de ska fullgöra skolplikten vid skolan.

3 § En godkänd internationell skola på grundskolenivå ska av Statens skolinspektion förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i 4 § om

1. utbildningen följer ett annat lands läroplan och kursplaner eller en internationell läroplan och internationella kursplaner, med anpassning till svenska förhållanden i den utsträckning som är rimlig,

2. utbildningens allmänna mål och värdegrund inte strider mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det svenska offentliga skolväsendet,

3. elever som har svårigheter i skolarbetet erbjuds särskilt stöd,

4. eleverna erbjuds sådan skolhälsovård som ska erbjudas inom grundskolan,

5. elevavgiften är skälig med hänsyn till rimliga kostnader för verksamheten, bidrag och omständigheterna i övrigt,

6. skolan är öppen för alla elever som avses i 4 § första stycket, med undantag för sådana elever som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för skolan,

7. urvalet, om det inte finns platser till alla behöriga sökande, görs på grunder som Statens skolinspektion godkänner,

8. vårdnadshavare och elever ges tydlig information om den internationella skolans innehåll och inriktning mot fortsatta studier utomlands samt om vad utbildning vid en internationell skola kan innebära vid fortsatt skolgång i det svenska skolväsendet, samt

9. skolan följer övriga bestämmelser i denna lag och i andra föreskrifter som avser internationella skolor på grundskolenivå.

Statens skolinspektion ska i beslutet om rätt till bidrag ange det högsta antal elever som är folkbokförda i Sverige och som omfattas av skolans bidragsrätt.

För att en nystartad skola ska ha rätt till bidrag ska skolan ha ansökt om att bli bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Regeringen eller den myndighet som

regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om ansökningsförfarandet.

4 § Elevens hemkommun ska lämna bidrag till den internationella skolan för en elev som genomgår sådan utbildning som avses i 3 § från och med höstterminen det år eleven fyller 6 år om

1. eleven är folkbokförd i Sverige eller kommunen får särskilt statsbidrag för eleven, och
2. eleven
 - a) för en kortare tid är bosatt i Sverige,
 - b) har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola på grundskolenivå, eller
 - c) har mottagits med stöd av regeringens beslut enligt 2 § tredje stycket.

Bidraget ska bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur kommunens bidrag ska bestämmas i stället för det som anges i andra stycket, om statsbidrag lämnas till kommunen för en elev som har tagits emot i en internationell skola på grundskolenivå.

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, ska bidraget beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

Gymnasienivå

5 § Om en internationell skola erbjuder gymnasial utbildning som har en annan internationell inriktning än den som får finnas i gymnasieskolan eller vid en fristående skola som motsvarar

gymnasieskolan eller om skolan anordnar utbildning som leder fram till International Baccalaureate (en internationell skola på gymnasienivå), ska Statens skolinspektion förklara skolan berättigad till sådant bidrag som avses i 6 § om

1. utbildningen följer ett annat lands läroplan och kursplaner eller en internationell läroplan och internationella kursplaner, med anpassning till svenska förhållanden i den utsträckning som är rimlig,

2. utbildningen som helhet är likvärdig med utbildningen i gymnasieskolan,

3. utbildningens allmänna mål och värdegrund inte strider mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det svenska offentliga skolväsendet,

4. utbildningen förmedlar kunskaper som underlättar fortsatta studier utomlands,

5. undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden ges i den omfattning som behövs för de elever som under kortare tid är bosatta i Sverige,

6. elever som avses i 6 § första stycket som har svårigheter i skolarbetet erbjuds särskilt stöd,

7. elever som avses i 6 § första stycket erbjuds sådan skolhälsovård som ska erbjudas elever i gymnasieskolan,

8. elevavgiften för elever som avses i 8 e § första stycket är skälig med hänsyn till rimliga kostnader för verksamheten, bidrag och omständigheterna i övrigt,

9. skolan är öppen för alla elever som avses i 6 § första stycket, med undantag för sådana elever som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för skolan,

10. urvalet, om det inte finns platser till alla behöriga sökande, görs på grunder som Statens skolverk godkänner,

11. sådana elever som avses i 6 § första stycket och deras vårdnadshavare ges tydlig information om skolans innehåll och inriktning mot fortsatta studier utomlands samt om vad utbildning vid en internationell skola på gymnasienivå kan innebära vid fortsatt utbildning i Sverige, samt

12. skolan följer övriga bestämmelser i denna lag och i andra föreskrifter som avser internationella skolor på gymnasienivå.

Statens skolinspektion ska, för annan utbildning än sådan som leder fram till International Baccalaureate, i beslutet om rätt till bidrag ange vilket nationellt program utbildningen ska jämföras med i bidragshänseende. I beslutet ska Statens skolinspektion även ange det högsta antal elever som är folkbokförda i Sverige och som omfattas av skolans bidragsrätt.

För att en nystartad skola ska ha rätt till bidrag ska skolan ha ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om ansökningsförfarandet.

6 § Elevens hemkommun ska lämna bidrag till den internationella skolan för en elev som genomgår sådan utbildning som avses i 5 § om

1. eleven är folkbokförd i Sverige eller kommunen får särskilt statsbidrag för eleven,

2. eleven antingen för en kortare tid är bosatt i Sverige eller har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola på gymnasienivå, och

3. hemkommunen var skyldig att erbjuda eleven gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Bidraget enligt första stycket ska uppgå till det belopp som hemkommunen och den internationella skolan kommer överens om. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilket belopp som elevernas hemkommuner ska betala enligt första stycket om dessa och huvudmannen för den internationella skolan inte kommer överens om beloppet.

För en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd ska kommunen, utöver vad som följer av andra stycket, lämna ett extra bidrag. Bidraget ska motsvara huvudmannens kostnader för det extra stödet under förutsättning att motsvarande kostnader skulle ha uppkommit om eleven gått i en av kommunen erbjuden

gymnasieutbildning. Kommunen behöver dock inte lämna extra bidrag, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur kommunens bidrag ska bestämmas i stället för det som anges i andra och tredje styckena, om statsbidrag lämnas till kommunen för en elev som har tagits emot i en internationell skola på gymnasienivå.

Om inte kommunen och huvudmannen har kommit överens om annat, ska bidraget beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

Insyn, uppföljning och utvärdering

7 § Den kommun där den internationella skolan är belägen ska ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolan är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

Utbildning vid särskilda ungdomshem

Utbildning för skolpliktiga

8 § Under vistelse i ett sådant hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilt ungdomshem) ska skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid hemmet.

Utbildningen ska anordnas genom försorg av huvudmannen för hemmet. Den ska med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskolan eller i förekommande fall grundsärskolan eller specialskolan.

Utbildning för icke skolpliktiga

9 § Den som inte längre är skolpliktig och vistas i ett hem som avses i 8 § första stycket och som inte lämpligen kan fullgöra skolgång på annat sätt ska genom huvudmannens försorg ges möjlighet att delta i kompletterande utbildning på grundskolenivå eller motsvarande eller i utbildning som motsvarar sådan utbildning som erbjuds i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

Utbildning för intagna i kriminalvård

10 § För intagna i kriminalvårdsanstalt anordnas utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna samt utbildning i svenska för invandrare. För sådan utbildning ansvarar Kriminalvården.

Utbildning för barn och elever som vårdas på sjukhus eller annan motsvarande institution*Utbildning som motsvarar förskola, förskoleklass och fritidshem*

11 § Om ett barn vårdas på sjukhus eller någon annan institution, ska huvudmannen för institutionen svara för att barnet får tillfälle att delta i utbildning som så långt möjligt motsvarar den som erbjuds i förskola, förskoleklass eller fritidshem.

Särskild undervisning

12 § För sådana elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som på grund av sjukdom eller liknande skäl under en längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete och som vårdas på ett sjukhus eller en motsvarande institution ska särskild undervisning anordnas

på sjukhuset eller institutionen. Sådan undervisning ska så långt det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i.

13 § Särskild undervisning enligt 12 § ska inte ges en elev om den läkare som ansvarar för elevens vård avråder från det.

Huvudman

14 § Särskild undervisning enligt 12 § anordnas av den kommun där institutionen är belägen. Sådan undervisning ska stå öppen även för dem som fullgör skolplikt utanför skolväsendet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som ska gälla i stället för första stycket i de fall där institutionen är belägen i två eller flera kommuner.

Utbildning för elever som vårdas i hemmet eller på annan lämplig plats

Särskild undervisning i hemmet eller på annan lämplig plats

15 § För sådana elever som avses i 12 § men som inte vårdas på sjukhus eller motsvarande institution ska särskild undervisning anordnas i hemmet eller på annan lämplig plats. Sådan undervisning ska så långt det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i.

16 § Särskild undervisning enligt 15 § ska inte ges en elev om den läkare som ansvarar för elevens vård avråder från det. Särskild undervisning i hemmet får endast ske om elevens vårdnadshavare, eller eleven själv i de fall denne är myndig, samtycker.

Huvudman

17 § Särskild undervisning enligt 15 § anordnas av den som är huvudman för den utbildning som eleven annars deltar i.

Annat sätt för att fullgöra skolplikten*Förutsättningar för medgivande*

18 § Ett skolpliktigt barn får medges rätt att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i denna lag. Medgivande ska lämnas om

1. verksamheten framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds enligt föreskrifter i denna lag,
2. behovet av insyn i verksamheten kan tillgodoses, och
3. det föreligger synnerliga skäl.

19 § Medgivande enligt 18 § får lämnas för upp till ett år i sänder. Under dess giltighetstid ska det prövas hur verksamheten utfaller. Medgivandet ska återkallas, om det kan antas att förutsättningarna enligt 18 § inte längre föreligger.

Ett beslut om återkallande av ett medgivande gäller omedelbart om inte annat beslutas.

20 § Frågor enligt 18 och 19 §§ prövas av barnets hemkommun eller, om barnet har sådant funktionshinder som enligt 6 kap. 6 § kan vara grund för att fullgöra skolplikten i specialskolan, av Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Bemyndiganden

21 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får, beträffande utbildning och annan verksamhet som omfattas av detta kapitel, meddela föreskrifter om

1. enskilda ansökan om godkännande eller förklaring om rätt till bidrag,
2. antagningen till, organisationen av och det närmare innehållet i utbildningen eller verksamheten, och
3. betygsättning.

Regeringen meddelar även föreskrifter om ansökningstid och vid vilken tidpunkt ett beslut om godkännande eller förklaring om rätt till bidrag senast ska meddelas.

23 kap. Annan pedagogisk verksamhet

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem,
 - öppen förskola,
 - öppen fritidsverksamhet,
 - omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds,
- övergripande mål för och kvalitetskrav på dessa verksamheter, samt
- avgifter och bidrag.

Pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem

2 § Kommunen ska sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda ett barn pedagogisk omsorg, om barnets vårdnadshavare önskar det. Kommunen ska ta skälig hänsyn till vårdnadshavarnas önskemål om verksamhetsform.

Sådan omsorg som avses i första stycket ska genom pedagogisk verksamhet och omsorg stimulera barns utveckling och lärande.

Verksamheten ska utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges den omsorg som deras speciella behov kräver. Verksamheten ska utformas så att den främjar social gemenskap samt förbereder barnen för fortsatt lärande.

Öppen förskola

3 § En kommun kan anordna öppen förskola som komplement till förskola och pedagogisk omsorg.

Den öppna förskolan ska erbjuda barn en pedagogisk verksamhet i samarbete med de till barnen medföljande vuxna samtidigt som dessa ges möjlighet till social gemenskap.

Öppen fritidsverksamhet

4 § Enligt 13 kap. 6 § kan en huvudman under vissa förutsättningar erbjuda öppen fritidsverksamhet i stället för fritidshem.

Den öppna fritidsverksamheten ska genom pedagogisk verksamhet komplettera utbildningen i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och andra särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Verksamheten ska erbjuda barnen rekreation och en meningsfull fritid samt möjlighet till utveckling och lärande.

Omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds

5 § Kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrars förvärvsarbete och familjens situation i övrigt.

Gemensamma bestämmelser

Övergripande utgångspunkter

6 § Sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska utformas med respekt för barnets rättigheter och i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Den ska främja och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som vårt samhälle vilar på.

Var och en som verkar inom sådan verksamhet ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Verksamheten ska utgå från en helhets-syn på barnet och barnets behov samt utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Kvalitetskrav på vissa verksamheter

7 § Sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska bedrivas i ändamålsenliga lokaler i grupper med en lämplig sammansättning och storlek. För bedrivande av verksamheten ska det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnets behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses.

Uppföljning och utvärdering m.m.

8 § En kommun ska systematiskt följa upp och utvärdera sådan verksamhet som avses i 2–5 §§.

Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska kommunen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Kommunen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Avgifter

9 § För plats i sådan pedagogisk omsorg som avses i 2 § och som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem samt för sådan omsorg som avses i 5 § får avgifter tas ut på det sätt som anges i 7 kap. 16 § första stycket respektive 13 kap. 12 §.

Bidrag

Pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem

10 § Den kommun där en enskild bedriver sådan pedagogisk omsorg som avses i 2 § ska besluta att huvudmannen har rätt till bidrag om

1. den kommun där verksamheten är belägen har tillförsäkrats insyn i den,
2. huvudmannen har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för motsvarande offentlig verksamhet,
3. verksamheten inte innebär påtagliga negativa följder för kommunens motsvarande verksamhet, och
4. verksamheten är öppen för alla barn som en kommun ska sträva efter att erbjuda motsvarande verksamhet, med undantag för barn som hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för enligt 11 § andra stycket, och
5. avgifterna inte är oskäligt höga.

Kommunen får besluta att en huvudman har rätt till bidrag trots att villkoret i första stycket 4 inte är uppfyllt, om det finns skäl med hänsyn till verksamhetens särskilda karaktär.

11 § Hemkommunen ska lämna bidrag till en huvudman som har rätt till bidrag enligt 10 § för varje barn som tas emot.

Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och barnets behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till egen motsvarande verksamhet. Hemkommunen är inte skyldig att lämna bidrag till fler än två huvudmän för samma barn eller till mer än en huvudman för pedagogisk omsorg för ett barn som också går i förskola. Om ett barn har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver bidrag inte lämnas för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för hemkommunen.

När barn tas emot i enskild pedagogisk omsorg där deras vårdnadshavare arbetar får kommunen inte lämna bidrag för fler

barn till vårdnadshavaren än det antal barn till andra som har tagits emot.

Öppen fritidsverksamhet

12 § Om en enskild som har godkänts som huvudman för fritidshem i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet till en elev ska bidrag lämnas av hemkommunen, om kommunen där verksamheten är belägen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, verksamheten uppfyller de krav som anges i 6 och 7 §§ och avgifterna inte är oskäligt höga. Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till egen motsvarande verksamhet. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver kommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Övriga verksamheter

13 § En kommun kan även lämna bidrag till verksamhet som avses i 3–5 §§ och som bedrivs av enskild huvudman om kommunen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, verksamheten uppfyller de krav som anges i 6 och 7 §§ och avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad i motsvarande verksamhet.

24 kap. Tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- tillsyn,
- ingripanden vid tillsyn,
- särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av enskild,
- särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av en kommun eller ett landsting,
- särskilt ingripande vid tillsyn över kommun som tillsynsmyndighet,
- statlig kvalitetsgranskning, och
- nationell uppföljning och utvärdering.

Tillsyn

Definition av tillsyn

2 § Med tillsyn avses i denna lag en oberoende och självständig granskning som syftar till att den verksamhet som granskas uppfyller

1. de villkor och krav som följer av lag, EG-förordning eller annan föreskrift,
2. de särskilda villkor som har meddelats med stöd av en sådan föreskrift som avses i 1, och
3. beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse av den huvudman som bedriver verksamheten.

Tillsynens omfattning

3 § Statens skolinspektion har tillsyn över

1. utbildning och annan pedagogisk verksamhet enligt denna lag i den mån tillsynen inte är en uppgift för en annan tillsynsmyndighet,
2. utbildning som avses i 28 kap. 16 §,
3. hur en kommun uppfyller sitt ansvar för att skolplikten fullgörs enligt 6 kap. 20 och 21 §§,
4. en kommuns handläggning av frågor enligt 22 kap. 18 och 19 §§, och
5. hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar enligt 4 §.

4 § En kommun har tillsyn över sådan utbildning eller annan pedagogisk verksamhet vars huvudman kommunen har godkänt enligt 2 kap. 6 § andra stycket eller förklarat ha rätt till bidrag enligt 23 kap. 10 §.

Länsstyrelserna har tillsyn över verksamheten vid elevhemsboende vid Rh-anpassad utbildning, specialskolan och viss utbildning för elever med utvecklingsstörning som bedrivs enligt avtal med staten. Socialstyrelsen har den centrala tillsynen över sådant elevhemsboende.

Genomförande av tillsyn

5 § Tillsyn ska utövas så att den inte vållar större kostnad eller olägenhet än nödvändigt hos den som bedriver den verksamhet som granskas.

6 § Om det vid tillsyn framkommer behov av åtgärder bör tillsynsmyndigheten försöka åstadkomma rättelse genom påpekanden.

7 § En tillsynsmyndighet har för sin tillsyn enligt detta kapitel rätt att på plats granska sådan verksamhet som står under dess tillsyn. Tillsynsmyndigheten har i den omfattning det är nödvändigt för tillsynen rätt till tillträde till de byggnader, lokaler

och andra utrymmen som används i den verksamhet som granskas.

Tillsynsmyndigheten får inhämta upplysningar och ta del av de handlingar och annat material som behövs för tillsynen.

Skyldighet att lämna upplysningar m.m.

8 § Den vars verksamhet granskas ska på begäran av tillsynsmyndigheten lämna de upplysningar samt tillhandahålla de handlingar och övrigt material som behövs för tillsynen.

Tillsynsmyndigheten får förelägga den som avses i första stycket att fullgöra sin skyldighet.

9 § En sådan begäran och ett sådant föreläggande som avses i 8 § får även riktas mot en annan person som innehar upplysningar, handlingar eller annat material som avser den granskade verksamheten och som är av betydelse för tillsynen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material som ska tillhandahållas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs för tillsynen.

Ingripanden vid tillsyn

Underlåtenhet att ingripa

10 § Tillsynsmyndigheten får underlåta ett ingripande endast om

1. överträdelsen är ringa,
2. den vars verksamhet granskas vidtar nödvändig rättelse, eller
3. det annars med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl mot ett ingripande.

Anmärkning

11 § Vid mindre allvarliga överträdelser av vad som gäller för verksamheten ska huvudmannen tilldelas en anmärkning.

Föreläggande

12 § Tillsynsmyndigheten får förelägga en huvudman som enligt denna lag står under tillsyn av myndigheten att fullgöra sina skyldigheter, om huvudmannen inte följer de föreskrifter som gäller för verksamheten eller, i fråga om enskild huvudman, de villkor som gäller för godkännandet eller beslutet om rätt till bidrag.

Har huvudmannen tilldelats en anmärkning enligt 11 § får inte ett beslut om föreläggande meddelas innan huvudmannen haft tillfälle att vidta rättelse, om inte särskilda skäl föreligger.

Ett föreläggande ska ange de åtgärder som är nödvändiga för att tillsynsmyndigheten ska anse de påtalade bristerna avhjälpda.

Särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av enskild*Återkallelse*

13 § En tillsynsmyndighet får återkalla ett godkännande eller ett beslut om rätt till bidrag som myndigheten har meddelat enligt denna lag, om

1. ett föreläggande enligt 12 § inte följs, och
2. missförhållandet är allvarligt.

14 § Återkallelse enligt 13 § får beslutas även om rättelse har skett vid prövningstillfället, om

1. verksamheten vid upprepade tillfällen har haft sådana brister att förelägganden har utfärdats enligt 12 §, och

2. utredningen visar att det på goda grunder kan befaras att det på nytt kommer att uppstå sådana missförhållanden som utgör grund för återkallelse.

15 § Tillsynsmyndigheten får besluta att ett beslut om återkallelse ska gälla omedelbart.

Tillfälligt verksamhetsförbud

16 § Om det är sannolikt att ett beslut om återkallelse kommer att fattas, men detta inte kan avvaktas med hänsyn till allvarlig risk för barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet eller av annan särskild anledning, får tillsynsmyndigheten förbjuda huvudmannen att tills vidare, helt eller delvis, driva verksamheten vidare.

Beslut enligt första stycket gäller omedelbart om inte annat beslutas och får gälla i högst sex månader.

Särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av en kommun eller ett landsting

Statliga åtgärder för rättelse

17 § Statens skolinspektion får besluta att staten på kommunens eller landstingets bekostnad ska vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse, om kommunen eller landstinget

1. inte har följt ett föreläggande enligt 12 §, och
2. grovt eller under längre tid åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Har staten haft kostnader för en åtgärd som vidtagits med stöd av denna paragraf, får denna kostnad kvittas mot belopp

som staten annars skulle ha betalt ut till kommunen eller landstinget.

Tillfälligt verksamhetsförbud

18 § Om det är sannolikt att ett beslut om statliga åtgärder för rättelse enligt 17 § kommer att fattas, men detta inte kan avvaktas med hänsyn till allvarlig risk för barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet eller av annan särskild anledning, får tillsynsmyndigheten förbjuda kommunen eller landstinget att tills vidare, helt eller delvis, driva verksamheten vidare.

Beslut enligt första stycket gäller omedelbart om inte annat beslutas och får gälla i högst sex månader.

Särskilt ingripande vid tillsyn av kommun som tillsynsmyndighet

19 § Regeringen får besluta att Statens skolinspektion ska ta över den tillsyn som en kommun annars ansvarar för enligt 4 §.

Statlig kvalitetsgranskning

Uppdrag

20 § Statens skolinspektion ska granska kvaliteten i de utbildningar och verksamheter som omfattas av inspektionens tillsyn och kommunens tillsyn enligt detta kapitel.

Inriktningen

21 § Inriktningen på kvalitetsgranskningen ska vara den granskade utbildningens eller verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer som gäller.

Regeringen meddelar ytterligare föreskrifter om den statliga kvalitetsgranskningen.

22 § Statens skolinspektion får inhämta upplysningar och ta del av handlingar och annat material som behövs för kvalitetsgranskningen.

Uppgiftsskyldighet

23 § Den som granskas ska på begäran av Statens skolinspektion, i den mån det är nödvändigt för kvalitetsgranskningen, lämna de upplysningar och tillhandahålla de handlingar och övrigt material som behövs för granskningen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material som ska tillhandahållas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs för granskningen.

24 § Statens skolinspektion får förelägga den som avses i 23 § första stycket eller annan som ska lämna upplysningar med stöd av föreskrifter enligt 23 § andra stycket att fullgöra sin skyldighet.

Nationell uppföljning och utvärdering

Uppdrag

25 § Statens skolverk ska på nationell nivå följa upp och utvärdera

1. skolväsendet,
2. övriga utbildningar och verksamheter som står under Statens skolinspektions tillsyn enligt denna lag, samt

3. pedagogisk omsorg, öppen förskola och öppen fritidsverksamhet.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om den nationella uppföljningen och utvärderingen.

26 § Statens skolverk får hos huvudmannen inhämta sådana uppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Uppgiftsskyldighet

27 § Huvudmannen för en utbildning eller en verksamhet som är föremål för nationell uppföljning och utvärdering ska lämna sådana uppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka uppgifter och verksamhetsredovisning som ska lämnas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs.

28 § Statens skolverk får förelägga den som avses i 27 § första stycket eller annan som ska lämna upplysningar med stöd av föreskrifter enligt 27 § andra stycket att fullgöra sin skyldighet.

Vite

29 § Ett föreläggande som utfärdas av Statens skolinspektion, Statens skolverk eller av en kommun enligt detta kapitel får förenas med vite.

Om det finns anledning anta att en person som är föremål för föreläggandet har begått en gärning som är belagd med straff, får han eller hon inte föreläggas att vid vite medverka i en utredning som har samband med den gärningen.

25 kap. Skolväsendets överklagandenämnd

Inledande bestämmelse

1 § För prövning av överklaganden av vissa beslut på skolväsendets område ska det finnas en särskild nämnd, Skolväsendets överklagandenämnd.

Sammansättning m.m.

2 § Nämnden ska bestå av en ordförande och fem andra ledamöter, av vilka en ska vara ersättare för ordföranden. Ordföranden och ersättaren för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Övriga ledamöter ska ha särskild sakkunskap både vad gäller barns och elevers förhållanden och behov och vad gäller skolverksamheten i övrigt.

Det ska finnas högst två ersättare för de övriga ledamöterna.

3 § Ledamöterna i nämnden och deras ersättare utses av regeringen för en period om minst tre år.

Muntlig förhandling

4 § Nämnden ska hålla muntlig förhandling om enskild part begär det, förhandlingen inte är obehövlig och inte heller särskilda skäl talar mot det.

Till muntlig förhandling ska den som är part kallas. Att en part uteblir från en muntlig förhandling hindrar inte att nämnden handlägger och avgör ärendet.

5 § Muntlig förhandling enligt 4 § ska vara offentlig.

Om det kan antas att det vid en förhandling kommer att lämnas någon uppgift för vilken gäller sekretess enligt sekretesslagen (1980:100) får ordföranden vid förhandlingen besluta att förhandlingen ska hållas inom stängda dörrar.

6 § En kallelse till muntlig förhandling ska innehålla en upplysning om betydelsen enligt 4 § andra stycket av att en part uteblir från förhandlingen.

En enskild part, som inställt sig till muntlig förhandling, får tillerkännas ersättning av allmänna medel för kostnad för resa och uppehälle, om nämnden finner att parten skäligen bör ersättas för sin inställelse. Nämnden får bevilja förskott på ersättningen. Regeringen meddelar närmare bestämmelser om ersättning och förskott.

26 kap. Överklagande

Överklagande hos allmän förvaltningsdomstol

Beslut av Statens skolinspektion

1 § Beslut av Statens skolinspektion får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. godkännande av enskild som huvudman för utbildning enligt 2 kap. 5 § eller 22 kap. 2 § eller återkallelse av sådant godkännande enligt 24 kap. 13–15 §§,

2. rätt till bidrag för huvudmannen för en internationell skola enligt 22 kap. 5 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 24 kap. 13–15 §§,

3. statliga åtgärder för rättelse enligt 24 kap. 17 §,

4. tillfälligt verksamhetsförbud enligt 24 kap. 16 eller 18 §§, eller

5. vitesföreläggande enligt 24 kap. 29 §.

Beslut av Statens skolverk

2 § Beslut av Statens skolverk får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om vitesföreläggande enligt 24 kap. 29 §.

Beslut av Högskoleverket

3 § Beslut av Högskoleverket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om utfärdande av behörighetsbevis enligt 2 kap. 15 §.

Beslut av en kommun eller ett landsting

4 § Beslut av en kommun eller ett landsting får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. godkännande av enskild som huvudman för utbildning enligt 2 kap. 5 § eller återkallelse av sådant godkännande enligt 24 kap. 13–15 §§,
2. bidrag enligt 7 kap. 21 §, 8 kap. 19 §, 9 kap. 34 §, 10 kap. 31 §, 13 kap. 16 §, 15 kap. 12 §, 17 kap. 26 §,
3. avstängning enligt 5 kap. 16 eller 18 §§,
4. föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter enligt 6 kap. 22 §,
5. skolskjuts enligt 9 kap. 29 § första stycket, 9 kap. 30 § första stycket, 10 kap. 26 § första stycket, 10 kap. 27 § första stycket, 17 kap. 21 § första stycket eller 17 kap. 22 § första stycket,
6. ekonomiskt stöd till inackordering enligt 14 kap. 23 §,
7. medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt eller återkallelse av sådant medgivande enligt 22 kap. 18 eller 19 §§,
8. rätt till bidrag för en enskild huvudman enligt 23 kap. 10 eller 12 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 24 kap. 13–15 §§,
9. tillfälligt verksamhetsförbud enligt 24 kap. 16 §, eller
10. vitesföreläggande enligt 24 kap. 29 §.

Beslut av en enskild huvudman

5 § Beslut av en enskild huvudman får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om avstängning enligt 5 kap. 16 eller 18 §§.

Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten

6 § Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter enligt 6 kap. 22 §,
2. kostnadsfria resor enligt 11 kap. 24 § första stycket, eller
3. medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt eller återkallelse av sådant medgivande enligt 22 kap. 18 eller 19 §§.

Beslut av Sameskolstyrelsen

7 § Beslut av Sameskolstyrelsen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter enligt 6 kap. 22 §, eller
2. kostnadsfria resor enligt 12 kap. 16 § första stycket.

Beslut av en rektor

8 § Beslut av en rektor får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. brådskanie avstängning av en elev enligt 5 kap. 13 § eller 14 § tredje stycket, och
2. befrielse från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i undervisningen enligt 6 kap. 18 §.

Prövningstillstånd

9 § Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut enligt 1–8 §§.

Motpart i vissa fall

10 § När en kommun överklagar ett beslut i ett ärende om godkännande av enskild som huvudman för utbildning enligt 2

kap. 5 § är förutom den enskilde även Statens skolinspektion motpart till kommunen hos allmän förvaltningsdomstol.

Överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd

Beslut av en kommun eller ett landsting

11 § Beslut av en kommun eller ett landsting får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. barns mottagande i grundsärskolan enligt 6 kap. 5 §,
2. uppskjuten skolplikt enligt 6 kap. 10 § andra stycket,
3. skolpliktens förlängning enligt 6 kap. 13 § första stycket eller skolpliktens upphörande enligt 6 kap. 14 § första stycket,
4. rätt enligt 6 kap. 15 § att fullfölja utbildning efter skolpliktens upphörande,
5. mottagande av ett barn eller en elev från en annan kommun enligt 8 kap. 13 §, 9 kap. 23 § eller 10 kap. 21 §,
6. åtgärder enligt 9 kap. 27 § tredje stycket för en elev som inte bor hemma,
7. placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavare önskar enligt 9 kap. 28 § andra stycket 1 och 2 eller 10 kap. 25 § andra stycket 1 och 2,
8. mottagande enligt 14 kap. 14 § första stycket såvitt avser en utbildning i gymnasieskolan som är avsedd för en grupp elever,
9. tillhörighet till målgruppen för gymnasiesärskolan enligt 16 kap. 8 § andra stycket,
10. mottagande till kommunal vuxenutbildning enligt 18 kap. 13 §, 14 § andra stycket eller 21 §, till särskild utbildning för vuxna enligt 19 kap. 7 § tredje stycket eller till utbildning i svenska för invandrare enligt 20 kap. 15 §,
11. upphörande av utbildningen för en elev i kommunal vuxenutbildning enligt 18 kap. 9 § andra stycket, i särskild utbildning för vuxna enligt 19 kap. 9 § andra stycket eller i utbildning i svenska för invandrare enligt 20 kap. 16 § andra stycket,

12. att på nytt bereda kommunal vuxenutbildning enligt 18 kap. 9 § tredje stycket, särskild utbildning för vuxna enligt 19 kap. 9 § tredje stycket eller utbildning i svenska för invandrare enligt 20 kap. 17 §,

13. åtagande om interkommunal ersättning enligt 18 kap. 20 § tredje stycket, eller

14. rätt till utbildning eller annan verksamhet för någon som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1, 5 och 8–13 får överklagas endast av barnet, eleven eller sökanden.

Beslut enligt första stycket 8 i fråga om mottagande på annan grund än som anges i 14 kap. 9 § eller 15 kap. 6 § till nationella program som anordnas av en offentlig huvudman, får överklagas endast om det gäller att sökanden inte ska tas emot därför att han eller hon inte är behörig.

Beslut av en enskild huvudman

12 § Beslut av en enskild huvudman får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. mottagande enligt 14 kap. 14 § första stycket såvitt avser en utbildning i gymnasieskolan som är avsedd för en grupp elever, eller

2. rätt till utbildning eller annan verksamhet för någon som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1 får överklagas endast av sökanden.

Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten

13 § Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. barns mottagande i specialskolan enligt 6 kap. 6 §,

2. skolpliktens förlängning enligt 6 kap. 13 § första stycket eller skolpliktens upphörande enligt 6 kap. 14 § första stycket,
3. rätt enligt 6 kap. 15 § att fullfölja utbildning efter skolpliktens upphörande,
4. åtgärder enligt 11 kap. 11 § andra stycket för en elev som inte bor hemma, eller
5. rätt till utbildning för person som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1 får överklagas endast av barnet.

Beslut av Sameskolstyrelsen

14 § Beslut av Sameskolstyrelsen får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. barns mottagande i sameskolan enligt 6 kap. 7 §,
2. åtgärder enligt 12 kap. 15 § andra stycket för en elev som inte bor hemma, eller
3. rätt till utbildning för person som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1 får överklagas endast av barnet.

Beslut av en rektor

15 § Beslut av en rektor får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. särskilt stöd i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 3 kap. 10 §, eller
2. anpassad studiegång enligt 3 kap. 12 §.

Beslut i fråga om åtgärdsprogram

16 § Beslut i fråga om åtgärdsprogram enligt 3 kap. 9 § får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Vid prövning av ett överklagande ska nämnden antingen fastställa eller upphäva beslutet. Om det överklagade beslutet upphävs ska ärendet, om det behövs, visas åter till rektor för ny prövning.

Beslut av den särskilda nämnd som anges i 14 kap. 28 §

17 § Beslut av den särskilda nämnd som anges i 14 kap. 28 § i ärenden som avses i samma paragraf får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslutet får överklagas endast av den som har begärt utbildningen. Ett beslut om placering vid en viss skolenhet får dock inte överklagas.

Överklagandeförbud

18 § Andra beslut enligt denna lag än som anges i detta kapitel får överklagas endast om överklagande får ske enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900). Ett beslut i fråga om antagning får dock inte överklagas.

Beslut av Skolväsendets överklagandenämnd med anledning av ett överklagande dit får inte heller överklagas.

27 kap. Åtgärder mot kränkande behandling

Ändamål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i detta kapitel har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever.

Bestämmelserna tillämpas på utbildning och annan verksamhet enligt denna lag.

Diskriminering

2 § Bestämmelser om förbud m.m. mot diskriminering i samband med verksamhet enligt denna lag finns i diskrimineringslagen (2008:567).

Definitioner

3 § I detta kapitel avses med

elev: utöver vad som anges i 1 kap. 7 § avses den som söker utbildning enligt denna lag,

barn: den som deltar i eller ansöker om plats i förskolan eller annan pedagogisk verksamhet enligt 23 kap.,

personal: anställda och uppdragstagare i verksamhet enligt denna lag,

huvudman: den som är huvudman för verksamhet enligt denna lag, och

kränkande behandling: ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) kränker ett barns eller en elevs värdighet.

Tvingande bestämmelser

4 § Avtalsvillkor som inskränker skyldigheter enligt detta kapitel är utan verkan.

Ansvar för personalen

5 § Huvudmannen ansvarar för att personalen fullgör de skyldigheter som anges i detta kapitel, när den handlar i tjänsten eller inom ramen för uppdraget.

Aktiva åtgärder

Målinriktat arbete

6 § Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§.

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

7 § Huvudmannen ska se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

Årlig plan

8 § Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Förbud mot kränkande behandling

9 § Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling.

Skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling

10 § En lärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechef eller rektor. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Det som sägs i första stycket ska tillämpas på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen (2008:567).

Förbud mot repressalier

11 § Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för repressalier på grund av att barnet eller eleven medverkat i en utredning enligt detta kapitel eller anmält eller påtalat att någon handlat i strid med kapitlet.

Skadestånd

12 § Om huvudmannen eller personalen åsidosätter sina skyldigheter enligt 7–11 §§ ska huvudmannen dels betala skadestånd till barnet eller eleven för den kränkning som detta innebär, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet. Skadestånd för kränkning i andra fall än vid repressalier utgår dock inte, om kränkningen är ringa.

Om det finns särskilda skäl, kan skadeståndet för kränkning sättas ned eller helt falla bort.

Tillsyn

13 § Statens skolinspektion ska se till att bestämmelserna i detta kapitel följs.

Huvudmannen och rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion i verksamheten är skyldiga att på uppmaning av Statens skolinspektion lämna de uppgifter om förhållandena i verksamheten som kan vara av betydelse för tillsynen.

Rättegången

14 § Mål om skadestånd enligt detta kapitel ska handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten.

I sådana mål kan det dock förordnas att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad.

Bevisbörda

15 § Om ett barn eller en elev som anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling enligt 9 § eller repressalier enligt 11 §, visar omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon

har blivit utsatt för sådan behandling, är det huvudmannen för verksamheten som ska visa att kränkande behandling eller repressalier inte har förekommit.

Rätt att föra talan m.m.

16 § I en tvist om skadestånd enligt detta kapitel får Statens skolinspektion som part föra talan för ett barn eller en elev som medger det. När Statens skolinspektion för sådan talan får myndigheten i samma rättegång också föra annan talan för barnet eller eleven om han eller hon medger det. För barn under 18 år som inte har ingått äktenskap krävs vårdnadshavares medgivande.

Bestämmelserna i rättegångsbalken om part ska gälla även den för vilken Statens skolinspektion för talan enligt detta kapitel såvitt gäller jävsförhållande, pågående rättegång, personlig inställelse samt förhör under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen.

När ett barn eller en elev för talan enligt detta kapitel får Statens skolinspektion inte väcka talan för barnet eller eleven om samma sak.

17 § Rättens avgörande i ett mål där Statens skolinspektion för talan för ett barn eller en elev får överklagas av barnet eller eleven, om det får överklagas av myndigheten.

När rättens avgörande i ett mål som avses i första stycket har vunnit laga kraft får saken inte prövas på nytt på talan av vare sig barnet eller eleven eller Statens skolinspektion.

28 kap. Övriga bestämmelser

Bosättning m.m.

1 § Med bosatt i landet avses i denna lag den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Som bosatt i landet anses vid tillämpningen av denna lag även den som inte är folkbokförd här men som

1. omfattas av 1 § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

2. vistas här enligt ett beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716),

3. har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag till följd av EG-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer, eller

4. är familjemedlem till en person som tillhör en främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning eller som avses i 4 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall och som inte omfattas av 3.

Begränsningar i rätten till utbildning för de som avses i andra stycket följer av 2 §.

2 § De personer som avses i 1 § andra stycket 1 och 2 har rätt till utbildning i gymnasieskola och gymnasiesärskola endast om de har påbörjat utbildningen innan de fyllt 18 år. De har inte rätt till utbildning i kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare.

De personer som avses i 1 § andra stycket 4 har endast rätt till utbildning i grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola.

3 § Om en ansökan om uppehållstillstånd av en person som avses i 1 § andra stycket 1 avslås och beslutet om avvisning eller

utvisning ska verkställas, ska personen anses som bosatt i landet under tiden fram till dess personen lämnar landet.

Den som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas ska inte anses som bosatt i landet.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om deltagande i verksamhet enligt denna lag för personer som inte anses som bosatta i Sverige eller som inte har rätt till utbildning enligt 2 §.

Hemkommun och hemlandsting

5 § Med en persons hemkommun avses i denna lag den kommun i vilken personen är folkbokförd.

För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun i vilken han eller hon stadigvarande vistas eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun i vilken han eller hon för tillfället uppehåller sig. Detsamma gäller den som är kvarskreven i en kommun enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

Med hemlandsting avses det landsting till vilket hemkommunen hör.

Utlandssvenska elever

6 § Med utlandssvensk elev anses i denna lag en elev vars vårdnadshavare stadigvarande vistas i utlandet och av vilka minst en är svensk medborgare.

Regeringen får meddela föreskrifter om att också annan ska anses som utlandssvensk elev.

Personer med begåvningsmässigt funktionshinder

7 § Det som i denna lag sägs om personer med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Personer med autism eller autismliknande tillstånd ska vid tillämpningen av denna lag jämföras med personer med utvecklingsstörning endast om de också har en utvecklingsstörning eller ett sådant funktionshinder som avses i första stycket.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns bestämmelser om vissa andra särskilda insatser än utbildning.

Information om icke skolpliktiga ungdomar

8 § En hemkommun ska löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella eller specialutformade program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

Bestämmelser om handläggning

9 § I ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild enligt denna lag ska följande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223) tillämpas:

- 14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen,
- 15 § om anteckning av uppgifter,
- 16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter,
- 20 § om motivering av beslut,
- 21 § om underrättelse av beslut, och
- 26 § om rättelse av skrivfel eller liknande.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen gäller dock inte uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om plats i utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag.

Vad som sägs i första stycket gäller inte vid betygssättning. Bestämmelser om handläggning i samband med betygssättning finns i 3 kap. och i respektive skolformskapitel.

10 § I ärenden där beslut får överklagas enligt 26 kap. tillämpas utöver vad som följer av 9 § också 23–25 och 30 §§ förvaltningslagen (1986:223).

Talerätt

11 § Den som har fyllt 16 år har rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag.

Denna rätt gäller också ansökan till gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare och överklagande av beslut i fråga om sådan utbildning även om sökanden eller klaganden inte har uppnått 16 års ålder.

Anmälan till socialnämnden m.m.

12 § Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som

berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 13 § och sekretesslagen (1980:100).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)

Tystnadsplikt

13 § Den som är eller har varit verksam i enskilt bedriven förskola, enskilt bedrivit fritidshem eller enskilt bedriven förskoleklass eller inom sådan enskilt bedriven verksamhet som avses i 22 kap. 10 § och 23 kap., får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Den som är eller har varit verksam inom annan enskilt bedriven verksamhet enligt denna lag än som avses i första stycket får inte obehörigen röja vad han eller hon i sådan elevhälsoverksamhet som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats eller i särskild elevstödande verksamhet i övrigt har fått veta om någons personliga förhållanden. Han eller hon får inte heller obehörigen röja uppgifter i ett ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier.

För det allmännas verksamhet gäller bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Riksinternatskolor

14 § Efter ansökan från en kommun eller en enskild som har godkänts som huvudman för fristående skola med grundskola eller gymnasieskola och som bedriver utbildning vid en internatskola, får regeringen besluta att ge internatskolan ställning av riksinternatskola.

En riksinternatskola ska ha till uppgift att anordna grundskola och gymnasieskola eller endera av dessa skolformer, för i första hand utlandssvenska elever.

Regeringen får medge att huvudmannen för en riksinternatskola vid sidan av gymnasieskolan anordnar utbildning som leder fram till International Baccalaureate.

15 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om utbildningen vid riksinternatskolor. Regeringens föreskrifter får avvika från bestämmelser i denna lag.

International Baccalaureate

16 § En elevs hemkommun är skyldig att betala ersättning för kostnader för elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB). Skyldigheten gäller dock endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då IB-utbildningen påbörjades och endast om utbildningsanordnarens avgifter till International Baccalaureate Office betalas av staten.

Om parterna inte kommer överens om annat ska ersättning utgå med ett belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar.

För internationella skolor som motsvarar gymnasieskolan finns särskilda bestämmelser om bidrag för IB-utbildning.

Överlämnande av betygshandlingar

17 § Huvudmannen för en fristående skola där betyg sätts ska lämna över elevernas betygshandlingar till deras hemkommuner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om skyldigheten enligt första stycket.

Informationsskyldighet

18 § Kommunen ska informera vårdnadshavarna om den förskola och om den verksamhet som avses i 23 kap. som kommunen anordnar eller vars huvudman kommunen har godkänt eller förklarat berättigad till bidrag. Informationen ska även avse möjligheten för enskilda att bedriva förskola eller sådan verksamhet som avses i 23 kap. med bidrag från hemkommunen enligt 7 kap. 21 § samt 23 kap. 11 och 13 §§.

Övriga bemyndiganden

19 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om organisationen av skolväsendet samt om huvudmännens befattning i övrigt med utbildning som avses i denna lag.

I fråga om organ för samverkan eller annan liknande verksamhet inom skolväsendet får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att ledamöter i organet eller andra företrädare utses och entledigas av enskilda.

20 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjligheter att inom skolväsendet bedriva utbildning, som bygger på samverkan mellan olika skolformer inom skolväsendet eller mellan en sådan skolform och någon annan utbildningsform. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

21 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om försöksverksamhet inom skolväsendet. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

Undantag får göras även från andra bestämmelser i denna lag för att möjliggöra en försöksverksamhet med sådan utbildning i gymnasieskolan som inte utgörs av utbildning på nationella, specialutformade eller individuella program.

22 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, utöver vad som i övrigt följer av denna lag, meddela föreskrifter om

1. att enskilda får sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg och intyg enligt de bestämmelser som gäller för skolväsendet,

2. att en myndighet i enskilda fall får besluta i sådana frågor som avses i 1, och

3. ytterligare villkor för att enskilda i sådana fall som avses i 1 och 2 ska få sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg och intyg.

23 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för huvudman för enskilt bedriven verksamhet enligt denna lag att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten.

Regeringen får också meddela föreskrifter om vite för den som inte följer bestämmelsen om uppgiftsskyldighet i första stycket.

24 § Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om bestämmandet av det bidrag som kommunerna enligt 7 kap. 21 §, 8 kap. 19 §, 9 kap. 34 §, 10 kap. 31 §, 15 kap. 11 §, 17 kap. 26 § är skyldiga att lämna till fristående förskolor och fristående skolor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för kommunen att lämna uppgifter om verksamheten som behövs för beslut om bidrag till

fristående förskolor och fristående skolor samt hur bidrag till en fristående förskola eller fristående skola eller annan enskild verksamhet har beräknats.

25 § Vid extraordinära händelser i fredstid som har betydande inverkan på möjligheterna att under viss tid erbjuda utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag, får regeringen meddela de föreskrifter som behövs för att tillförsäkra barn och elever den utbildning och annan verksamhet de har rätt till enligt denna lag. I sådana föreskrifter får undantag göras från bestämmelser om utbildningens utformning, omfattning och förläggning. Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

Föreskrifter om ikraftträdande av denna lag meddelas i lagen (2010:000) om införande av skollagen (2010:000).

1 Inledande bestämmelser

1.1 Kunskap, valfrihet och trygghet

Skollagsberedningen lämnar härmed ett förslag till en ny skollag som ska utgöra basen för kunskap, valfrihet och trygghet i alla de skolformer och andra verksamheter, som omfattas av den nya skollagen. Lagen är anpassad och moderniserad för att passa i ett mål och resultatstyrt skolväsende där kunskapsuppdraget står i fokus. Den speglar på ett tydligt sätt den ansvarsfördelning som råder mellan staten och huvudmännen, liksom de olika uppgifter som beslutsfattare och verksamma ska ha i ett decentraliserat system.

Kommuner och andra huvudmän har ett uttalat ansvar för utbildningens kvalitet och likvärdighet. Alla huvudmän måste således erbjuda utbildning av sådan kvalitet att barn, ungdomar och vuxna får likvärdiga förutsättningar för att nå utbildningens mål. Alla barn och elever ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar. Också de elever som lätt når målen ska ges ledning och stimulans att nå längre i sin kunskapsutveckling. En genomgående ambition i förslaget till ny skollag är att stärka kvaliteten, likvärdigheten och valfriheten i de utbildningar och övriga verksamheter som regleras i lagen.

Några av de mer omfattande förändringarna jämfört med dagens lagstiftning är:

- Alla skolformer ska i så stor utsträckning som möjligt ha en gemensam reglering.

- Kommunala och fristående skolor ska i så stor utsträckning som möjligt ha en gemensam reglering.
- Förskolan blir en egen skolform vilket förtydligar dess roll som det första steget i utbildningssystemet.
- Genom en tydlig koppling till Barnkonventionen klargörs att barnets bästa ska vara utgångspunkten i all utbildning.
- Rättssäkerheten för elever och vårdnadshavare stärks genom att betydligt fler beslut än idag kan överklagas, bland annat upprättande av åtgärdsprogram och beslut om skolplacering.
- Skolinspektionens möjligheter att bedriva en tydlig och effektiv tillsyn förbättras genom möjligheten att utdela viten samt vidta andra sanktioner.

Andra viktiga förändringar och nya bestämmelser gäller:

- tydligare lagfäst värdegrund för alla skolformer
- behörighetskrav för förskolechefer
- möjlighet till dispens från timplanen i grundskolan
- möjlighet att inrätta lokala styrelser
- krav på tillgång till skolbibliotek
- krav på att elevhälsan ska omfatta skolläkare, sjuksköterska, psykolog och kurator
- borttagande av kraven på kvalitetsredovisning och kommunal skolplan till förmån för nya bestämmelser om systematiskt kvalitetsarbete
- modersmålsstöd och modersmålsundervisning regleras i lag
- möjlighet att få befrielse från obligatorisk undervisning begränsas kraftigt
- befogenheter för rektor och lärare att vidta åtgärder för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero.
- skärpta regler om utredning inför beslut om mottagande i särskolan.

Utvecklingen på skolområdet

Decentralisering och förstärkt målstyrning

Den skollag (1985:1100) som nu gäller trädde i kraft den 1 juli 1986. Den var resultatet av en främst författningsteknisk och språklig översyn av den dåvarande skollagen från 1962. Lagen har ändrats i olika avseenden vid mer än ett sjuttiofem tillfällen sedan 1986. Under tiden har skolväsendet reformerats och en omfattande decentralisering av ansvaret för skolan har genomförts. Den tidigare regelstyrningen av skolväsendet har i de flesta avseenden ersatts av mål- och resultatstyrning. Även skolformsförordningarna har genomgått omfattande revideringar.

Det är självklart att en nära tjugofem år gammal skollag, även om den successivt lappats och lagats, inte fullt ut speglar det styrsystem som nu verkar i skolan i över femton års tid. År 1991 genomfördes den s.k. kommunaliseringen, vilket var en reform i flera olika steg. I regeringens proposition *Ansvar för skolan* (prop. 1990/91:18) lades riktlinjerna för ansvarsfördelningen mellan stat och kommun fast. Där angavs att riksdag och regering lägger fast mål och ramar samt står för en omfattande, uppföljning och utvärdering av utbildningens resultat samt för tillsyn. Kommunerna och enskilda huvudmän ansvarar för driften av verksamheten, anställer personal och fördelar resurser, följer upp och utvärderar resultaten och åtgärdar eventuella brister. Skolledare och lärare svarar för den pedagogiska och organisatoriska planeringen på skolenhetsnivå och för genomförandet och uppföljningen av undervisningen.

Integration mellan förskola, förskoleklass, grundskola och fritidshem

Förskolan följer sedan 1998 en egen läroplan (Lpfö 98). Fritidshemmet ska enligt propositionen *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* (prop. 1997/98:94)

tillämpa läroplanen Lpo 94. De kapitel i 1985 års skollag som reglerar förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg passar dock mindre väl för de förhållanden som nu råder. Kapitlen flyttades utan större bearbetning över till skollagen från den då gällande socialtjänstlagen (1980:620) i samband med att förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen överfördes till Utbildningsdepartementets ansvarsområde.

Integreringen av förskolan i den nya skollagen visar att förskolan intar platsen som det första steget i utbildningssystemet. Skollagsberedningens förslag till en samordnad och i många stycken gemensam skollag innebär dock inte att olika skolformers och pedagogiska verksamheters särart ska suddas ut.

I detta förslag till ny skollag finns fyra inledande kapitel med i huvudsak gemensamma bestämmelser för all utbildning enligt lagen, där strävan har varit att anpassa regelverket till alla åldrar och skolformer utan att identiteten går förlorad. Därefter följer kapitel med riktade bestämmelser för samtliga skolformer samt fritidshemmet. I dessa kapitel är merparten av reglerna gemensamma oavsett vem som är huvudman men det finns även regler som riktar sig specifikt till offentliga eller enskilda huvudmän. Förslaget avser att skapa en sammanhållen skollag för utbildning för barn, ungdomar och vuxna. Utgångspunkterna för Skollagsberedningens förslag är i dessa delar dels principen om det livslånga lärandet, dels de olika skolformernas och verksamheternas egenart.

Framväxten av fristående förskolor och skolor

Antalet förskolor med enskild huvudman ökar varje år och kommunal och enskild verksamhet kompletterar varandra i kommunerna på ett väl fungerande sätt. I dag är det kommunen som själv beslutar över godkännande av tillstånd för en förskola med enskild huvudman. Från och med den 1 juli 2006 gäller s.k. etableringsfrihet för förskolor med enskild huvudman. Kommunerna är skyldiga att ge tillstånd till enskilda förskolor och fri-

tidshem som uppfyller vissa kvalitetskrav. Kommunen ska också, om tillstånd finns och verksamheten är öppen för alla barn, lämna bidrag till verksamheten. För varje barn ska bidrag lämnas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna förskolorna. På detta sätt skapas en säkrare ekonomisk grund för förskolor med enskild huvudman.

Ökningen av antalet skolor med enskilda huvudmän (fristående skolor) har varit mycket markant från 1990-talet och framåt. I propositionen *Valfrihet och fristående skolor* (prop. 1991/92:95) var utgångspunkten att barn och föräldrar i största möjliga utsträckning fritt skulle få välja skola, såväl inom det kommunala skolväsendet som bland fristående skolor. Större valfrihet och större utrymme för en skolas profil skulle skapa ett större engagemang för skolan och bättre incitament för kostnadseffektivitet. Ett system infördes, som innebär att även de fristående skolorna finansieras av det allmänna, samtidigt som de inte har rätt att ta ut avgifter. Bestämmelserna varierar något mellan olika skolformer. Utgångspunkten är dock att elevens hemkommun betalar ett bidrag till den fristående skolan, som beräknas efter samma principer som kommunen använder för de egna skolorna.

Ungefär nio procent av eleverna på grundskolenivå och cirka tjugo procent av eleverna på gymnasienivå finns i fristående skolor i dag. Fristående skolor är således en självklar och betydelsefull del av det svenska skolväsendet. För kvalitet, likvärdighet och rättssäkerhet är det därför viktigt att skyldigheterna och villkoren för skolor med offentlig och med enskild huvudman är gemensamma i så stor utsträckning som möjligt. Fristående skolor bidrar till både ökad pedagogisk mångfald samt större valfrihet, och självfallet ska den pedagogiska profilen hos de fristående skolor, som fått godkännande för en sådan särskild profil, respekteras. Eleverna ska ha tillgång till välutbildade lärare, få rätt till stöd om de får svårigheter i skolsituationen och garanteras en saklig och allsidig undervisning oberoende av vem som är huvudman för skolan. De i huvudsak gemensamma bestämmelserna för skolor med offentliga och enskilda huvudmän i

denna skollag lägger på så sätt grunden för ett likvärdigt skolväsende.

Riksdagen har nyligen antagit regeringens förslag till ändringar i skollagens bestämmelser om bidrag till och godkännande av enskild förskoleverksamhet och enskild skolbarnsomsorg i proposition 2008/09:115 *Barnomsorgspong och allmän förskola även för treåringar*. Genom en utvidgad bidragsskyldighet skapas ett system med en "barnomsorgspong", dvs. ett bidrag som följer barnet till den verksamhetsform som föräldrarna väljer. Därmed skapas förutsättningar för framväxten av fler enskilda alternativ även inom andra verksamheter än förskola, t.ex. familjedaghem och flerfamiljssystem.

1.2 Utgångspunkter för en ny skollag

1.2.1 En tydlig och modern skollag

I direktiven till Skollagskommittén (dir. 1999:15) utvecklades motiven för att föreslå en ny skollag. Delar av dessa utgångspunkter har varit vägledande även för Skollagsberedningens arbete. Lagstiftningens struktur är i behov av en översyn för att åstadkomma logik i uppbyggnaden. Skollagen behöver moderniseras genom att förenklas och förtydligas samt bättre anpassas till ett målstyrt skolväsende och till den ansvarsfördelning som råder mellan stat och kommun. Målstyrningen ska förtydligas och det kommunala ansvaret för utbildningens kvalitet och likvärdighet ska göras ännu tydligare. En utgångspunkt i arbetet har emellertid varit att ansvarsfördelningen såväl mellan stat och kommun som mellan beslutsfattare och pedagogisk profession ska ligga fast. En självklar utgångspunkt för Skollagsberedningens arbete har varit regeringens inriktning på åtgärder, som ska stärka kunskapsuppdraget för att fler elever ska nå målen. I en ny skollag ska enligt regeringen skolans kunskapsuppdrag samt kvalitet, likvärdighet och valfrihet från förskola till vuxenutbildning betonas

En bärande princip i förslaget till en ny skollag är att alla verksamhets- och skolformer ska ha en i så stor utsträckning som möjligt gemensam reglering, oavsett om huvudmannen är en kommun, ett landsting, staten eller en enskild. Förskolan utgör det första steget i utbildningssystemet och ska därför ingå i skolväsendet som en egen skolform. En annan genomgående princip är att elevernas rätt till trygghet och studiero i utbildningen ska öka. Den utbildning som i dag inryms i det offentliga skolväsendet för vuxna ska också fortsättningsvis utgöra en del av skolväsendet och ska i det sammanhanget ges de förutsättningar som krävs med anledning av vuxenutbildningens uppdrag och särart.

En viktig byggsten i det svenska skolväsendet är de internationella åtagandena om mänskliga rättigheter som Sverige som stat har gjort. Det handlar bl.a. om bestämmelser om icke-diskriminering och bestämmelser om barnets bästa. I flera av dessa överenskommelser regleras också rätten till utbildning. Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har envar rätt till kostnadsfri undervisning på de grundläggande stadierna. Rätten till utbildning garanteras också i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, i FN:s konvention om barnets rättigheter samt Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Även Europarådets konventioner om nationella minoriteter innehåller stadganden om utbildning. Utbildning är således en mänsklig rättighet som Sverige ska säkerställa genom skolväsendet.

Skolans värdegrund, som den uttrycks i dagens styrdokument, bygger bl.a. på de internationella överenskommelserna men det behöver tydligare framgå att skolans värdegrund baseras på de mänskliga rättigheterna. Bestämmelserna och principerna i de internationella överenskommelserna måste genomsyra hela utbildningen.

Skollagsberedningens förslag ansluter sig i många avseenden till de förslag, som Skollagskommittén lade fram i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121). I vissa fall har dock dagens lagstiftning visat sig vara ett bättre

alternativ. Det finns också exempel där det under arbetets gång har kommit fram ytterligare underlag för förslagen genom fortsatt utredning, t.ex. i fråga om bestämmelser om befattningsutbildning för rektorer. Ett antal frågor har under skollagsarbetets olika faser behandlats i särskild ordning och fått en ny reglering genom beslut från regering och riksdag t.ex. regelverket för internationella skolor, införandet av betygslänkande skriftliga omdömen samt utvidgning av målgruppen för specialskolan samt den nya betygsskalan. Regeringen har överlämnat proposition 2008/09:199 *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan till riksdagen*. Avsikten är att propositionens lagförslag i ett senare skede ska arbetas in i förslaget till ny skollag.

När det gäller de delar av skolväsendet som berör vuxna ansluter sig förslaget i många avseenden till de förslag som arbetats fram inom dåvarande Utbildnings- och kulturdepartementet och som presenterades i en departementspromemoria, Vuxenutbildningslag (Ds 2005:33).

Den nya skollagen kommer på så sätt att utgöra en ny struktur för de kompletteringar och förändringar som blir resultatet av det pågående reformarbetet inom hela förskole- och skolområdet. Att alla elever ska ges bättre förutsättningar att nå målen i alla ämnen synliggörs bl.a. i kapitel 3 om elevernas utveckling mot målen, där både rätten till stöd och tydlig information om elevens resultat är centrala utgångspunkter för Skollagsberedningens förslag. På vissa ställen där det har bedömts som relevant har Skollagsberedningen beaktat de synpunkter som kommit fram i remissbehandlingen av Skollagskommitténs förslag och förslaget till vuxenutbildningslag samt i remissomgången med anledning av det utkast till lagrådsremiss, som det dåvarande Utbildnings- och kulturdepartementet sände ut sommaren 2005. Det ska dock påpekas att utsändandet av denna departementspromemoria innebär en helt ny remissomgång och att alla remissinstanser uppmanas att läsa och bedöma förslagen utan hänsyn till synpunkter som lämnats vid tidigare remissomgångar av förslag till en ny skollag.

Avreglering och omreglering

En önskvärd effekt av ökad målstyrning är minskad detaljreglering och ökad frihet för skolor och huvudmän att organisera sin verksamhet. Detta är också en av utgångspunkterna med vårt förslag till en ny skollag. Exempel på avreglering är att kraven på kommunal skolplan och kvalitetsredovisning avskaffas. En konsekvens av Skollagsberedningens förslag är att ett antal bestämmelser flyttas från förordning till lag. Även om lagstiftningen härigenom blir mer omfattande så ökar inte den totala regelmassan eftersom förordningsregleringen kommer minska i motsvarande omfattning. Det finns även skäl att anta att den förordningsöversyn som blir en konsekvens av skollagsförslaget kommer leda till ytterligare avreglering på förordningsnivå.

I kapitlet om huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.) stadgas att rektorn och förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation samt i övrigt fattar de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i lagen och andra författningar. Denna generella bestämmelse bör enligt vår uppfattning medföra en omfattande utrensning av detaljparagrafer i förordningarna, t.ex. om schema, gruppindelning etc.

I vissa avseenden kan våra förslag till reglering förefalla mer detaljerade än dagens, t.ex. reglerna om den process som ska leda fram till ett åtgärdsprogram. Avsikten är i detta fall att göra lagen tydligare och mer rättssäker för elever och vårdnadshavare. Effekten kan dock även här bli en minskad detaljstyrning på förordningsnivå.

Genomgående har vi strävat efter gemensam, tydlig och enkel reglering. Vi bedömer också att huvudmän och skolor, trots ett ökat antal bestämmelser i lagen, samtidigt får utökade befogenheter att fatta de beslut som är nödvändiga i vissa situationer, t.ex. när det gäller disciplinära åtgärder.

1.3 Den nya skollagens uppbyggnad

Förslag: En ny skollag ska innehålla bestämmelser om skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna som anordnas av det allmänna eller av enskilda. Skolväsendet omfattar skolformerna förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola. Skolväsendet omfattar även kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

Dessutom ingår också i skolväsendet fritidshem som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan.

I lagen finns även bestämmelser om särskilda utbildningsformer, t.ex. internationella skolor samt annan pedagogisk verksamhet, t.ex. pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola och omsorg under tid då förskola inte erbjuds.

Skollagsberedningens förslag

Den nya skollagen inleds med fyra kapitel som till viss del innehåller gemensamma bestämmelser för alla aktuella skolformer samt för fritidshemmet. Därefter följer ett kapitel med gemensamma bestämmelser för alla skolformer med undantag för förskolan. Kapitlet om skolplikt omfattar alla skolformer i det obligatoriska skolväsendet oavsett huvudman. Bestämmelser som enbart rör en specifik skolform finns samlade i separata kapitel för förskolan, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare samt för fritidshemmet, som är ett komplement till vissa skolformer. Därefter följer ett kapitel om utbildning på entreprenad och samverkan samt kapitel om vissa särskilda utbildningsformer respektive annan

pedagogisk verksamhet. De avslutande kapitlen innehåller gemensamma bestämmelser om tillsyn m.m., Skolväsendets överklagandenämnd, överklagande, åtgärder mot kränkande behandling och till sist övriga bestämmelser. Där inget annat anges gäller bestämmelserna de skolformer, som är aktuella samt fritidshemmet, oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild.

1.3.1 Utbildning för vuxna ingår i den nya skollagen

Den utbildning för vuxna, som har kommuner och landsting som huvudmän, är i Skollagsberedningens förslag en del av skolväsendet och utgår från samma bärande principer som resten av skolväsendet, dvs. en anpassning till ett målstyrt system och till den ansvarsfördelning som råder mellan stat och kommun. Det uppdrag som utbildningen för vuxna har och perspektivet livslångt lärande kräver en anpassning av regelverket till detta förhållande. En annan utgångspunkt ska vara att verksamheten inom den utbildning för vuxna där kommunerna är huvudmän i stora delar ska vara likvärdig med den som erbjuds i ungdomsskolan. En anpassning till vuxnas behov, önskemål och förutsättningar har varit en viktig utgångspunkt i förslaget till ny skollag.

När det gäller nuvarande vuxenutbildning för utvecklingsstörda och svenskundervisning för invandrare föreslås namnändringar till särskild utbildning för vuxna respektive utbildning i svenska för invandrare (se kap. 19–20).

1.4 Ett enhetligt och gemensamt skolväsende för alla skolformer och huvudmän

1.4.1 Skolformer och annan utbildning i skollagen

Förslag: Förskolan ska bilda en egen skolform. Dagens särskola delas upp i två skolformer, grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

Utbildning inom samtliga skolformer med undantag för specialskolan, sameskolan och de skolformer som vänder sig till vuxna ska kunna bedrivas såväl av offentliga som enskilda huvudmän. Fritidshemmet ska komplettera utbildningen i förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer.

Vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet utanför skolväsendet ska regleras i två egna kapitel i den nya lagen.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att även förskolan ska bli en skolform. Detta överensstämmer med det förslag som Skollagskommittén lämnade år 2002. Kommittén föreslog också att lagstiftningen i huvudsak ska vara samlad och gemensam för alla skolformer och för alla huvudmän. Dessa principer är vägledande för hur den nya skollagen är utformad.

Förskolan och fritidshemmet integreras i skollagen

Att förskolans bestämmelser nu integreras med övriga skolformer i en gemensam skollag är resultatet av en långvarig integrationsprocess, som har pågått under hela 1990- och 2000-talen. Överflyttningen av bl.a. förskolan och fritidshemmet från det sociala området till utbildningsområdet i den statliga administrationen startade redan 1996, när förskoleverksamheten

och skolbarnsomsorgen fördes över från Socialdepartementets ansvarsområde till Utbildningsdepartementets. I kommunerna hade denna integration redan pågått under lång tid, bl.a. genom att kommunerna hade organiserat frågor om barnomsorg och skola i gemensamma nämnder och förvaltningar, ofta med gemensamt ledningsansvar.

Flera utredningar, bl.a. Barnomsorg och skolakommittén (BOSK) i slutbetänkandet *Att erövra omvärlden* (SOU 1997:157), har förespråkat en gemensam lag för förskolan och skolan. I propositionen om *Kvalitet i förskolan* (prop. 2004/05:11) gjorde också den dåvarande regeringen bedömningen att förskolan bör bilda en egen skolform. Syftet med att göra förskolan till en egen skolform är framför allt att ytterligare betona att förskolan har ett pedagogiskt uppdrag och därmed är en del av skolväsendet. Avsikten är dock inte att ändra förskolans uppdrag där omsorg och lärande bildar en helhet.

Fritidshem

I dagens skollag ingår fritidshem, familjedaghem för skolbarn och öppen fritidsverksamhet i begreppet skolbarnsomsorg. Fritidshemmet föreslås nu ingå i skolväsendet och utgöra en för eleverna frivillig verksamhet som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer. Fritidshemmet ska erbjuda eleverna en meningsfull fritid samt stimulera deras utveckling och lärande. För att skapa överskådlighet i lagen och undvika upprepningar i varje skolformskapitel föreslår Skollagsberedningen att alla bestämmelser om fritidshemmet, samlas i ett separat kapitel. Detta ska dock inte uppfattas som ett hinder för att samverka och integration mellan fritidshem och skola kan fortsätta att utvecklas. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet ska gälla även för fritidshemmet. Likaså ska de gemensamma bestämmelserna i 1–5 kap. i skollagen gälla även fritidshemmet.

Bestämmelser om pedagogisk omsorg (t.ex. familjedaghem) och öppen fritidsverksamhet behandlas i avsnitt 23 Annan pedagogisk verksamhet.

Grundsärskolan och gymnasiesärskolan

Utbildningen för elever med utvecklingsstörning utreddes av den s.k. Carlbeckkommittén, som redovisade sitt slutbetänkande *För oss tillsammans – Om utbildning och utvecklingsstörning* (SOU 2004:98) i oktober 2004. Utgångspunkterna för kommitténs förslag var att kvaliteten i utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning måste öka, liksom integrationen mellan dessa och övriga elever.

Carlbeckkommittén lade bl.a. förslag om hur den obligatoriska särskolan, gymnasiesärskolan och utbildning för vuxna med utvecklingsstörning bör regleras. Den då sittande regeringen lämnade i mars 2006 en skrivelse till riksdagen om utbildningen för elever med utvecklingsstörning (skr. 2005/06:151 *Kvalitet och samverkan – om utbildning för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning*). Där gjordes bl.a. bedömningen att särskolan och vuxenutbildningen för elever som behöver anpassade kunskapsmål ska kvarstå men att samverkan med andra skolformer behöver förstärkas.

Särskolan delas upp i två skolformer

Särskolan består i dag av den obligatoriska särskolan (grundsärskolan och träningsskolan) och gymnasiesärskolan. Skollagsberedningen konstaterar, liksom Skollagskommittén, att det i såväl författningar som i den praktiska verksamheten ibland råder en oklarhet om begreppet särskola. Särskola används ofta som synonym för den obligatoriska särskolan. Genom att vi föreslår att den obligatoriska särskolan (som dessutom föreslås byta namn till grundsärskolan) och gymnasiesärskolan blir

separata skolformer med skilda kapitel i skollagen skapas en ökad tydlighet beträffande vilka regler som gäller för respektive verksamhet. Träningskolan föreslås kvarstå som en inriktning inom ramen för grundsärskolan. Möjligheten för enskilda elever att läsa ämnen respektive ämnesområden enligt båda inriktningarna föreslås däremot öka (se vidare kap. 10, 16–17 och 19).

Vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet

Uttrycket skolform är välkänt och vedertaget. Skollagsberedningen anser att skolform är en lämplig term för utbildningar inom skolväsendet bl.a. för att särskilja dessa från vissa andra särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet, som t.ex. inte har en egen läroplan. Exempel på sådana utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet som inte ingår i skolväsendet är internationella skolor, sjukhusundervisning, särskilda ungdomshem och öppen förskola. Förslag till reglering av dessa finns i 22 respektive 23 kap. i skollagen.

1.5 Övergripande mål

1.5.1 Syftet med utbildningen inom skolväsendet

Förslag: Utbildningen inom skolväsendet ska syfta till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter, som det svenska samhället vilar på.. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Utbild-

ningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

Skollagsberedningens förslag

1 kap. 2 § i 1985 års skollag har allmänt gått under benämningen skollagens *portalparagraf* när det gäller utbildning för barn och ungdomar. Där finns de viktigaste fundamenten för skolverksamheten fastlagda, såsom lika tillgång, likvärdighet, utbildningens mål och värdegrund. Dessa övergripande mål har betydelse både för den enskilda individens utveckling och för samhällsutvecklingen. Målen är förhållandevis allmänt formulerade och avser vid sidan av symbolvärdet främst att tjäna som grundval för tolkningen av andra mer konkret utformade bestämmelser. De övergripande målen och grundläggande värderingarna kompletteras också av bestämmelser om syfte för respektive skolform, för fritidshemmet och för vissa andra utbildningsformer och verksamheter. Grundläggande mål för utbildningen finns även i läroplanerna.

Skollagskommittén föreslog i enlighet med sina direktiv att vissa målformuleringar i läroplanerna bör upphöjas till lag. Skollagsberedningen delar kommitténs syn på behovet av att utbildningens övergripande mål och grundläggande värderingar fastställs i skollagen. Skolans kunskapsuppdrag är visserligen det viktigaste bland de övergripande målen och en självklar utgångspunkt för hela detta förslag till ny skollag, men vi anser ändå att den typen av mål bäst beskrivs i läroplanerna och kursplanerna. Där kan de pedagogiska grunderna för verksamheten i förskola, skola och vuxenutbildning bättre förklaras och utvecklas.

Grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter

Förslaget innebär ett tillägg om de mänskliga rättigheterna och ett förtydligande om att utbildningen ska förmedla och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som det svenska samhället vilar på.

Att förmedla och förankra grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna innebär att det måste finnas kunskap om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas. Med värden avses här skolans värdegrund som vilar på grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna.

Sverige har internationella förpliktelser, när det gäller de mänskliga rättigheterna som bör vara vägledande för och genomsyra hela skolväsendet. I första hand ligger ansvaret för att de mänskliga rättigheterna respekteras och tillgodoses på varje stats regering men även de statliga och kommunala förvaltningarna har ett ansvar. Detta innebär att den svenska skollagstiftningen och verksamheten inom skolväsendet ska överensstämma med Sveriges förpliktelser enligt dessa överenskommelser. Tillägget om de mänskliga rättigheterna i bestämmelsen betonar detta.

Se även avsnitt 1.5.2 om utbildningens utformning.

Skollagsberedningens förslag till övergripande mål rör utbildning för barn och ungdomar i förskolan, förskoleklassen, de obligatoriska skolformerna, fritidshemmet, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Att utbildningen också ska ligga till grund för vidare studier framgår dessutom av respektive skolformskapitel. Målen kompletteras av särskilda syftesparagrafer i de olika skolformerna. Här återfinns t.ex. de mål som avser att utbildningen i gymnasieskolan ska ge kompetens för samhälls- och arbetslivet. Merparten av de övergripande målen gäller även för övriga verksamheter enligt lagen.

För vuxenutbildningens olika skolformer föreslås specifika gemensamma mål och syften som utgår från det beslut riksdagen fattade i maj 2001 (prop. 2000/01:72) om mål och strategier för

hela området vuxnas lärande. Dessa mål och syften betonar det breda uppdrag som vuxenutbildningen har och den särart den ska uppvisa.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Skollagskommittén föreslog att en bestämmelse med lydelsen *Utbildningen ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet* införs i skollagen. I den nuvarande skollagen finns ingen motsvarighet, men formuleringen är direkt tagen från högskolelagen (1992:1434). Innebörden av begreppet vetenskaplig grund finns utvecklad i kommitténs betänkande samt i förarbetena till högskolelagen. Däremot finns ingen motsvarande analys av begreppet *konstnärlig grund*.

Skollagsberedningen instämmer i kommitténs analys att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Informationsteknikens utveckling ger snart sagt obegränsad tillgång till information men denna måste ordnas, granskas, värderas och omvandlas till kunskaper. Att ta ställning i politiska och moraliska frågor kräver också en god kunskapsgrund.

De nationella styrdokumenterna ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet.

Utbildningen, inklusive läroplaner och kursplaner, vilar självklart på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. Detta bör ändå markeras i lagen. Skollagsberedningen föreslår formuleringen att utbildningen ska *vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Både utbildningens innehåll och den peda-

gogik som används omfattas av bestämmelsen, vilket också har stöd i kommitténs resonemang. Formuleringen tydliggör också lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund.

Skollagsberedningen anser däremot inte att formuleringen från högskolelagen avseende begreppet *konstnärlig grund*, bör användas i skollagen. I högskolan används detta begrepp för att täcka in utbildningar som inte främst vilar på vetenskaplig grund, nämligen konstnärliga utbildningar med fokus på konstnärlig produktion, t.ex. musik-, konst- eller teaterutbildningar. De skäl som finns för att i skollagen införa skrivningar om att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund gäller inte i samma utsträckning för begreppet konstnärlig grund. Estetisk och konstnärlig verksamhet är en viktig del av förskolans och skolans uppdrag. I många ämnen är elevens eget skapande i bild, text och form centrala moment i undervisningen. I läroplaner och kursplaner finns dessa dimensioner väl företrädade.

I skolarbetet ska de intellektuella såväl som praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Förmågan till eget skapande tillhör det som eleverna ska tillägna sig. Ett antal av skolans ämnen vilar således till en del på vad som kan betecknas som konstnärlig grund. Som angetts ovan anser Skollagsberedningen dock att detta inte behöver anges i skollagen. Beträffande formuleringen om att utbildningen ska ”vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” så gäller den som ovan redovisats utbildningen i vid mening och utgör en del av grunden för verksamheternas styrdokument.

Skollagsberedningen föreslår vidare att formuleringen ”*vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*” förs in i en av paragraferna under Övergripande mål i stället för att ha en egen paragraf för att på så sätt kunna läsas tillsammans med de övriga mål som gäller för utbildningen.

Därutöver föreslår Skollagsberedningen att kunskapsbegreppet ges en bred innebörd så att utbildningen också ska främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och med-

borgare. Sådan allsidig personlig utveckling kan bl.a. handla om utvecklande av den kreativa förmågan, lusten att skapa, förmågan att ta initiativ och omsätta idéer till handling. Dessa förmågor och färdigheter är centrala för att utveckla ett entreprenöriellt förhållningssätt. Det övergripande målet för utbildningen stödjer strävan att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet.

Barns och elevers olika behov och förutsättningar

I förskolans och skolans uppdrag ligger att alla barn och elever ska ges bästa möjliga förutsättningar att utifrån sina behov och förutsättningar utvecklas så långt som möjligt i enlighet med utbildningens mål. I detta ligger att skolan har ett kompensatoriskt uppdrag beträffande de barn och elever som har sämre förutsättningar. Förskolan och skolan ska också ge varje flicka och pojke samma möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa. Dessa är viktiga aspekter som bör tillföras förskolans och skolans övergripande mål.

Denna strävan uttrycks i vårt förslag till lagtext som att i utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov, där strävan ska vara att uppväga skillnader i deras förutsättningar samt att varje barn och elev ska ges stöd och stimulans så att de kan utvecklas så långt som möjligt. Avsikten är att uppmärksamma det ansvar huvudmän och profession har för att vid resursfördelning, organisation och val av metoder och arbetssätt anpassa verksamheten till barns och elevers skilda förutsättningar och behov.

Förutom formuleringen i *Övergripande mål* ovan finns också på andra ställen i förslaget till skollag bestämmelser, som understödjer detta synsätt. En sådan är bestämmelsen om utbildningens likvärdighet i förslaget 1 kap. 6 § där det anges att Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och i fritidshemmet, varhelst i landet den anordnas.

Dessutom finns bestämmelser som klart anger att barn och elever som är i behov av stöd också har rätt till detta.

1.5.2 Utbildningens utformning

Förslag: Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelsen tar sikte på hur utbildningen ska utformas för att de övergripande målen ska nås.

I dagens reglering finns två områden uppräknade som särskilt ska beaktas av den som verkar inom skolan, att främja jämställdhet mellan könen samt att aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.

Skollagsberedningen anser dock att en mer omfattande uppräkning av olika former av kränkande behandling är svår att göra helt uttömmande. En uppräkning kan leda till osäkerhet om andra beteenden är kränkande eller inte.

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med de mänskliga rättigheterna. Det innebär att utbildningen i sig och de som verkar inom den aktivt och medvetet ska förmedla till barnen och eleverna vårt samhälles gemensamma värderingar utgående från demokrati och mänskliga rättigheter och stimulera barnen och eleverna att förverkliga dessa. Detta ska också komma till uttryck i praktisk och vardaglig handling. Enligt Lpo

94 sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism. I detta ingår att utbildningen ska syfta till att förverkliga barnets specifika rättigheter enligt barnkonventionen, bl.a. respekt för barnets kulturella identitet och språk.

Förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever

Den 1 april 2006 trädde lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever ikraft. Bestämmelserna i lagen omfattade förbud mot trakasserier på grund av kön samt etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Dessutom skulle rektor, förskolechef eller den som innehar motsvarande ledningsfunktion utreda påtalade trakasserier och annan kränkande behandling samt i förekommande fall vidta alla åtgärder som skäligen kan krävas för att förebygga sådana handlingar.

Statens skolinspektion, Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning och Handikappombudsmannen skulle inom sina respektive ansvarsområden ha tillsyn över lagens efterlevnad.

Skollagsberedningen föreslår att en hänvisning till den nya diskrimineringslagen (2008:567) som trädde i kraft den 1 januari 2009 tas in i skollagen. Den nya lagen innebär att diskrimineringslagstiftningen samlas och renodlas och att 2006 års lag upphävs. Bestämmelserna i nämnda lag om annan kränkande behandling än diskriminering har i huvudsak oförändrade flyttats över till ett nytt kapitel (14 a kap.) i 1985 års skollag. Även dessa ändringar började gälla den 1 januari 2009. Den nya diskrimineringslagen innebär även att en ny myndighet, Diskrimineringsombudsmannen, ska utöva tillsyn över att lagen följs. I samband

med upprättandet av den nya myndigheten upphör verksamheten hos de hittillsvarande fyra ombudsmännen mot diskriminering, Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) och Handikappombudsmannen från och med den 1 januari 2009 slås ihop till en myndighet, Diskrimineringsombudsmannen.

I vårt förslag till 27 kap. finns de bestämmelser om kränkande behandling, som inte överflyttats till den nya diskrimineringslagen från 2006 år lag.

1.6 Förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning

Förslag: Utbildningen vid en förskole- eller skolenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell.

Undervisningen vid fristående skolor, förskolor eller fritidshem ska vara icke-konfessionell.

Utbildningen i övrigt vid fristående skolor, förskolor och fritidshem får dock ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att utbildning som bedrivs av offentlig huvudman alltid ska vara icke-konfessionell. Förslaget motsvarar i sak dagens bestämmelser. Att undervisningen ska vara icke-konfessionell i en skola med offentlig huvudman framgår redan i dag av läroplanerna. *Undervisning* finns däremot inte definierat i dagens skollag eller läroplaner. I vårt förslag till ny skollag definieras undervisning som ”målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden”. Vi anser

därmed att det i detta sammanhang i stället finns anledning att använda termen utbildning, som är ett vidare begrepp än undervisning och även kan omfatta annan verksamhet än undervisning i den inre och yttre miljön, t.ex. på skolgården och i matsalen. Utbildning kan även omfatta annan verksamhet som äger rum t.ex. vid lägerskolor, utflykter, studiebesök eller studieresor.

Undervisningen vid en fristående skola eller förskola ska även den vara icke-konfessionell. Utbildningen i övrigt får dock ha en konfessionell inriktning. Bestämmelser om möjligheten för friskolor att ha en konfessionell inriktning finns idag i 9 kap 2 och 8 §§ skollagen.

I Europakonventionen, artikel, 2 anges att ”Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.”

Skollagsberedningens förslag uppfyller de krav som anges i ovan nämnda artikel. Som skollagskommittén har anfört finns en grundläggande skillnad mellan att gå i en offentlig skola och att välja en skola med konfessionell inriktning. Att välja en skola med sådan inriktning är frivilligt. Därmed ska det i en skola med konfessionell inriktning vara möjligt att under skoldagen ge utrymme för konfessionell verksamhet.

I en skola med konfessionell inriktning kan det enligt Skollagsberedningens uppfattning finnas utrymme för att inom ramen för utbildningen anordna andakter, bönestunder eller annan form av religionsutövning till exempel fördjupning i den egna trosläran som konfirmationsläsning. Inget hindrar heller att det kan finnas inslag av religiösa symboler eller dylikt i inredningen. Om konfessionella inslag förekommer i utbildningen ska deltagande vara frivilligt för barnet eller eleven. För barn i förskolan och underåriga elever i övriga skolformer utövas bestämmanderätten i deras personliga angelägenheter enligt föräldrabalken av deras vårdnadshavare. Vårdnadshavarna ska dock enligt föräldrabalken ta allt större hänsyn till barnets synpunkter

och önskemål i takt med stigande ålder och utveckling. Det kan vara lämpligt att ett beslut om elevens deltagande i konfessionella inslag sker vid terminsstarten. Ett sådant ställningstagande kan naturligtvis omprövas och vårdnadshavaren meddelar då att eleven fortsättningsvis inte ska delta. En fristående skola kan inte göra deltagande i konfessionella inslag till ett villkor för mottagande eller fortsatt skolgång. De konfessionella inslagen ska alltid erbjudas med respekt för elevernas integritet.

Dessutom ska det liksom i dag vara möjligt att inom ramen för elevens val eller skolans val i grundskolan och motsvarande skolformer eller inom det individuella valet i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan erbjuda *undervisning* i religionskunskap, historia eller samhällskunskap som innebär en fördjupning i kristendom, islam, judendom etc. till exempel i form av bibel- eller koranstudier. Sådant undervisning måste dock ske på ett sådant sätt att undervisningen fortfarande är icke-konfessionell, dvs. de ska vila på vetenskaplig grund och vara saklig och allsidig. Det innebär bl.a. att det i själva undervisningen inte får förekomma några som helst inslag av utövande bekännelsekaraktär.

De grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som utgör utgångspunkten för skolans värdegrund måste omfattas utan inskränkningar även av skolor med konfessionell inriktning. Undervisningen måste bedrivas under iakttagande av läroplanernas krav på saklighet och allsidighet, öppenhet för skilda uppfattningar, tolerans samt möjligheter till personliga ställningstaganden. Den omständigheten att en skola erbjuder vissa konfessionella inslag får således inte inkräkta på sakligheten och allsidigheten i undervisningen.

Motsvarande krav på saklighet och allsidighet gäller för förskolor och fritidshem som har en konfessionell inriktning. I förskolan omfattar undervisningsbegreppet ett brett pedagogiskt perspektiv där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Det innebär att gränsdragningen mellan undervisning och utbildning inte är lika tydlig. Skollagsberedningen bedömer ändå att det inom det vidare begreppet utbildning finns utrymme för konfessionella inslag i verksamheten. Det kan exempelvis röra

sig om bordsbön, högläsning av religiösa berättelser eller kyrkobesök. De konfessionella inslagen ska liksom i fristående skolor vara frivilliga för barnen. Ett barns vårdnadshavare ska därför ha möjlighet att välja om barnet ska delta eller inte vid sådana konfessionella inslag. Av bestämmelserna om hänsyn till barnets bästa i 1 kap 9 § följer att barnet ska ha möjlighet att uttrycka sina åsikter i denna typ av frågor och att åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

I den ansökan om tillstånd att bedriva förskola, som lämnas till kommunen, bör huvudmannen ange sin avsikt att ha en konfessionell inriktning. För fristående grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor bör detta anges i ansökan om godkännande till Statens skolinspektion. Regeringen bör ha möjlighet att utfärda närmare bestämmelser om detta på förordningsnivå.

1.7 Lika tillgång till utbildning och likvärdig utbildning

Förslag: Alla ska, oberoende av geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag. I bestämmelsen finns en hänvisning till diskrimineringslagen (2008:567) som gäller för verksamhet enligt skollagen.

Utbildningen ska vara likvärdig inom varje skolform samt inom fritidshemmet varhelst i landet den anordnas.

Skollagsberedningens förslag

Skollagskommittén har föreslagit att vissa grundläggande mål, som i dag främst finns i läroplanerna ska upphöjas till lag. Skollagsberedningen ansluter sig till detta synsätt. Skälet är att en av

de viktigaste uppgifterna för skolväsendet är att förmedla och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som vårt samhälle vilar på. Detta gäller bl.a. principerna om likvärdig utbildning, de övergripande mål som utbildningen ska genomsyras av och de demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter som alla, som finns i verksamheten, ska arbeta för.

Rätten till *lika tillgång till utbildning* är en grundbult i det svenska skolsystemet. Bestämmelsen har också sin motsvarighet i den nuvarande skollagen. Av uppenbara skäl kan dock inte begreppet lika tillgång ha samma innebörd när det gäller utbildning i förskola, fritidshem, samtliga program i gymnasieskolan eller samtliga kurser i vuxenutbildningen. För förskola och fritidshem gäller särskilda kriterier för att bli erbjuden en plats och avgifter får dessutom tas ut där enligt särskilda bestämmelser. Särskilda kriterier för antagning gör att utbildningar i gymnasieskolan och vuxenutbildningen inte är tillgängliga för alla på samma villkor. Utbildningarna i särskolan, specialskolan och sameskolan är avsedda för vissa kategorier elever. Av dessa skäl finns därför en inskränkning genom hänvisningen till andra särskilda bestämmelser i lagen.

Lika tillgång till utbildning i förskoleklass, grundskolan och gymnasieskolan ska liksom i dag gälla oavsett geografiskt hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden, kön och övriga diskrimineringsgrunder – d.v.s. etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Av främst lagtekniska skäl anser Skollagsberedningen emellertid att det inte är nödvändigt att räkna upp dessa i lagtexten.

Vi föreslår också att det ska finnas en direkt hänvisning till diskrimineringslagen (2008:567) som gäller för verksamhet enligt skollagen.

Rätten till likvärdig utbildning finns också i den nuvarande skollagen. Ansvar för en likvärdig utbildning över hela landet bärs gemensamt av stat och skolhuvudman. Principen är också en utgångspunkt för den statliga tillsynen. Rättssäkerheten är en fundamental aspekt av likvärdigheten. Det ska vara tydligt var

ansvar och beslutsbefogenheter ligger. I vissa fall kan rättsäkerheten värnas och stärkas genom att beslut kan överklagas genom s.k. förvaltningsbesvär.

Utgångspunkten beträffande likvärdighet beskrevs redan i den s.k. *ansvarspropositionen* (prop. 1990/91:18). Likvärdighet betyder inte likformighet eller att alla elever ska få lika mycket resurser. Likvärdighet upprätthålls av mål i skollag och läroplaner, betygskriterier, bestämmelser om minsta garanterad undervisningstid, ämnen, lärarbehörighet, särskilt stöd, överklagande samt tillsyn och kvalitetsgranskning. Likvärdighet innebär här att de fastställda målen kan nås på olika sätt beroende på lokala behov och förutsättningar. Kvaliteten i verksamheten ska dock ha lika hög nivå oavsett var i landet verksamheten bedrivs.

1.8 Definitioner av centrala begrepp i utbildningen

Förslag: Begreppen *elev*, *enskild*, *fristående skola*, *fristående förskola* respektive *fritidshem*, *skolenhet*, *undervisning och utbildning* ska definieras i den nya skollagen.

Elev definieras som den som deltar i utbildning enligt denna lag med undantag för barn i förskolan.

Enskild är bolag samt förening, stiftelse, registrerat trosamfund eller enskild individ.

Fristående skola är en skolenhet vid vilken enskild bedriver utbildning inom skolväsendet för barn och ungdomar i form av förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola eller gymnasiesärskola.

Fristående förskola respektive *fristående fritidshem* är enheter vid vilken enskild bedriver utbildning inom skolväsendet i form av förskola eller fritidshem.

Skolenhet är av skolhuvudman organiserad enhet omfattande verksamhet i en eller flera skolbyggnader som ligger

nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad.

Förskoleenhet är en av huvudman för förskola organiserad enhet omfattande verksamhet i en förskolebyggnad eller flera förskolebyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon förskolebyggnad.

Undervisning definieras som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Utbildning är den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Skollagsberedningens förslag

En genomgående ambition i Skollagsberedningens förslag är att en gemensam terminologi i så stor utsträckning som möjligt ska användas i de gemensamma bestämmelserna för alla skolformer. Fördelarna med en sådan ordning är uppenbara. Samtidigt är det viktigt att varje skolforms särart tas tillvara och inte anpassas till ett gemensamt regelverk på ett sådant sätt att skolformens uppdrag blir otydligt eller förvanskas. Skollagsberedningen föreslår i 1 kap. 7 § i den nya lagen ett antal gemensamma definitioner för alla skolformer

1.8.1 Elev

Skollagskommittén föreslog att *elev* ska användas i alla skolformer. Många instanser ställde sig emellertid i remissbehandlingen negativa till att förskolan från skolan övertar en terminologi som upplevs som verksamhetsfrämmande. Skollagsberedningens förslag är därför att begreppet elev inte ska omfatta barn i förskolan. I stället används ordet barn genomgående. För

vuxenutbildningens del bedöms begreppet elev kunna fungera i en gemensam lagstiftning.

1.8.2 Enskild

Utbildning kan anordnas av det allmänna eller av enskilda. Begreppet enskild tar sikte på huvudmannen. I 1 kap. 8 § i förslaget till ny skollag anges närmare vad som avses med enskild, nämligen bolag samt förening, stiftelse, registrerat trossamfund eller enskild individ.

Det finns olika uppfattningar om i vad mån skollagen i dag kan anses ge en uttömmande reglering av i vilka former en kommun får organisera sin skolverksamhet. Att skollagen är otydlig i detta avseende har visat sig i ett par domstolsavgöranden om bidrag till fristående gymnasieutbildning. I dessa fall har tvisten bl.a. gällt frågan om i vilken utsträckning kommunen eller staten får anordna utbildning i form av fristående skola genom helt eller delvis ägda aktiebolag. #I betänkandet Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet (SOU 2008:122) föreslås bl.a. att kommuner under vissa förutsättningar ska kunna vara delägare i bolag som är huvudmän för fristående skolor. I avvaktan på beredningen av detta förslag föreslår Skollagsberedningen ingen ändring i dagens bestämmelser.

Beträffande entreprenadförhållanden i vuxenutbildningen, där statliga bolag kan uppträda som utbildningsanordnare, hänvisas till 21 kap. om entreprenad och samverkan.

1.8.3 Fristående skola

Skollagsberedningen föreslår att dagens benämning fristående skola för en skolenhet med enskild huvudman behålls. Skollagskommittén föreslog att skolor med enskild huvudman ska benämnas enskilda skolor. Det finns dock en risk för förväxling om enstaka skolor skulle benämnas enskilda skolor. Skollags-

beredningen anser dessutom att beteckningen fristående skola är så inarbetad att det inte finns skäl att utmönstra denna benämning ur skollagen.

En *fristående skola* är en skolenhet vid vilken enskild bedriver utbildning inom skolväsendet i form av grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller sådan förskoleklass eller fritidshem som avses i 2 kap. 6 § första stycket i Skollagsberedningens förslag till ny skollag. En fristående skola ska godkännas av Statens skolinspektion. En fristående förskoleklass som inte är anknuten till en grundskola eller grundsärskola ska också godkännas av Statens skolinspektion.

Det finns anledning att betona att de tidigare fristående skolorna och förskolorna i detta förslag till skollag ingår som en integrerad del i respektive skollform och inte längre kan sägas vara fristående från resten av skolväsendet. Detta visar sig dock främst genom att de flesta bestämmelserna i den nya lagen föreslås omfatta alla skollformer och fritidshemmet oavsett huvudman utan att detta markeras särskilt. Även läroplaner och övriga styrdokument bör i fortsättningen rikta sig till både offentliga och enskilda huvudmän utan att detta särskilt behöver anges.

1.8.4 Fristående förskola respektive fritidshem

Förskolor respektive fritidshem, som inte drivs av kommunen utan av enskild huvudman, bör benämnas *fristående förskolor* respektive *fristående fritidshem* i analogi med terminologin på skolområdet. Vi föreslår dock ingen förändring av bestämmelserna om godkännande eller tillsyn av fristående förskolor, utan det är fortfarande kommunen som ska ansvara för detta. Vi föreslår också att det av praktiska skäl ska vara kommunen som godkänner och utövar tillsyn över fristående fritidshem som inte är anknutna till en fristående förskoleklass, grundskola eller grundsärskola.

1.8.5 Skolenhet och förskoleenhet

Skollagsberedningen föreslår att *skolenhet* och *förskoleenhet* ska stå för en av skolhuvudmannen organiserad enhet som omfattar verksamheten i en byggnad eller i flera närliggande byggnader och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon byggnad. Uttrycket används t.ex. i samband med godkännande av utbildning med enskild huvudman samt i samband med val av skola och mottagande i en vald skola. Av definitionen följer att en skolenhet även omfattar verksamhet som ibland bedrivs t.ex. på en arbetsplats eller i vissa fall på distans. Däremot är inte en enhet automatiskt synonym med rektors ansvarsområde eller andra organisatoriska indelningar som bestämts av huvudmannen. En definition av vilken specifik skolenhet som avses är nödvändig, t.ex. när man diskuterar en elevs rätt att gå i den skolenhet som ligger närmast hemmet eller när någon väljer att söka till en utbildning med enskild huvudman. Definitionen skolenhet omfattar också verksamheten i fritidshem medan *förskoleenhet* syftar på en enhet med enbart förskola.

I detta förslag avses vanligtvis med begreppet skola en skolenhet om inte annat anges. Ibland kan dock en mer abstrakt betydelse förekomma i motivtexten, t.ex. *skolans* uppdrag. Det framgår dock i de allra flesta fall av sammanhanget när en konkret skolenhet eller skolverksamhet i en mer övergripande mening avses.

1.8.6 Undervisning

Någon definition av *undervisning* finns inte i skollagen i dag. Skollagsberedningen anser att det är angeläget att begreppet undervisning definieras på ett sådant sätt att alla skolformer kan omfattas. I förskolans läroplan talas inte om undervisning. I stället beskrivs den process som syftar till "utveckling och lärande". Begreppet *undervisning* ska enligt vår bedömning ges

en definition som är anpassad för såväl förskola och fritidshem som skola och vuxenutbildning.

Termen undervisning är central i de författningar som reglerar skolan. Skollagskommittén påpekar också att termen historiskt har använts i alla läroplaner trots att förändringar i mål och arbetsmetoder gett den olika innehåll. Även i avtalssammanhang har definitionen av vad som är undervisning och annat arbete i skolan haft stor betydelse. Begreppet undervisning har fått en särskild värdeladdning, när det förknippats med en viss form av undervisningsmetoder, t.ex. katederundervisning. Den syn på kunskapsinhämtning och undervisning, som funnits i läroplanerna från 1980 och framåt, är dock mycket bredare och utgår från att människor är aktiva och själva strävar efter lärande. Detta innebär varierande arbetssätt med inslag av både förmedlande och undersökande undervisningsmetodik. I de nu gällande läroplanerna förs ett resonemang om fyra olika kunskapsformer som alla ställer krav på olika former av undervisning: fakta, färdighet, förståelse och förtrogenhet.

Definitionen av undervisning måste vara relevant för alla skolformer. Det är centralt i den kunskapssyn som genomsyrar skolans samtliga styrdokument att undervisningen syftar både till att eleverna ska inhämta samt utveckla kunskaper och värden. Med värden avses här skolans värdegrund som vilar på grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna.

Undervisning blir i vårt förslag ett nytt begrepp i förskolan och fritidshemmet. Det är därför viktigt att klargöra att undervisningsbegreppet ska ges en vid tolkning i dessa verksamheter. I förskolan bildar omsorg, utveckling och lärande en helhet i undervisningen. Det är förskollärares och annan personals uppgift att följa, stimulera och utmana barnens utveckling och lärande. Motsvarande resonemang är även relevant för den pedagogik som bedrivs i fritidshemmet. Att förskolan och fritidshemmet omfattas av begreppet undervisning förändrar inte verksamhetens uppdrag och innebär inget ifrågasättande av den pedagogik, som används där. Användandet av begreppet under-

visning i dessa verksamhetsformer syftar således inte på något sätt till att förändra verksamheterna eller arbetssätten.

Även i vuxenutbildningen har begreppet en vid betydelse. Exempelvis vid arbetsplatsförlagt lärande eller vid distansutbildning kan lärarrollen mera vara inriktad mot handledning och mentorskap än i ungdomsskolan, samtidigt som undervisningsbegreppet i andra utbildningsmodeller innebär en mer traditionell lärarroll.

För att definitionen ska kunna omfatta alla skolformer föreslår Skollagsberedningen följande definition av undervisning: *sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.*

Undervisningsbegreppet har också betydelse för regleringen av den personal som finns för undervisning i förskola respektive skola. Det finns anledning att markera att undervisning sker under ledning av lärare i definitionen av begreppet undervisning. I skollagen kommer att regleras att det i förskola och fritidshem ska finnas lärare. Dessutom kan det även finnas annan personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens utveckling och lärande främjas. Barnskötarna är en viktig personalgrupp i förskolan och de kommer även i framtiden att ha en stor betydelse för förskolornas verksamhet. De utgör ett betydelsefullt komplement till förskollärarna. Lärare bör dock enligt vår uppfattning alltid ha det övergripande ansvaret för undervisningen.

Eftersom frågan om hur regleringen av lärares behörighet och anställningsvillkor har utretts inom ramen för Lärarutredningen – om behörighet och auktorisation, som i maj 2008 lämnade sitt betänkande *Legitimation och skärpta behörighetsregler* (SOU 2008:52) lämnar Skollagsberedningen inga förslag om hur detta konkret ska utformas i lagstiftningen.

1.8.7 Utbildning

Begreppet utbildning är i nu gällande skollag i första hand en samlingsbeteckning för olika verksamhetsformer i skolan. Även i den nya skollagen finns behov av en övergripande term som beskriver all den verksamhet som omfattas av de övergripande målen i skolförfattningarna. Denna term bör vara *utbildning*, vilket därmed blir ett vidare begrepp än undervisning och även kan omfatta annan verksamhet än undervisning i den inre och yttre miljön, t.ex. på skolgården och i matsalen eller organiserat lärande förlagt till en arbetsplats. Utbildning kan dessutom omfatta annan verksamhet som äger rum t.ex. vid lägerskolor, utflykter eller olika former av praktik eller annan verksamhetsförlagd verksamhet. I förskolan har utbildningsbegreppet ett brett pedagogiskt perspektiv där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. I det vidare begreppet utbildning omfattas också de frivilliga konfessionella inslag i verksamheten som förskolor och skolor med enskild huvudman kan ha.

Skollagskommitténs uppfattning var att utbildning är den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Begreppet kommer i vårt förslag att omfatta hela skolväsendet och vissa av de särskilda utbildningsformer som regleras i 22 kap. i lagförslaget.

Ordet utbildning behöver emellertid även kunna användas i en annan betydelse i lagtexten. Det gäller t.ex. i bestämmelser som föreskriver krav för att få anställning som rektor eller lärare, dvs. vilken utbildningsbakgrund eller kvalifikationer som krävs. Detta behöver inte innebära någon risk för oklarhet eller missförstånd, eftersom det av sammanhanget framgår i vilken betydelse begreppet används. Skollagsberedningen har i detta förslag valt att föra in en uttrycklig definition av termen utbildning i skollagen, även om det finns en viss risk för att definitionen kan uppfattas som alltför snäv. Begreppet utbildning är centralt eftersom andra lagbestämmelser vilar på denna definition, t.ex. när det gäller konfessionella inslag i utbildningen.

1.9 Särskild hänsyn till barnets bästa

Förslag: I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn under 18 år ska barnets bästa vara utgångspunkt.

Barnets inställning ska så långt som möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna i denna paragraf är nya och tar sin utgångspunkt i artikel 3 om barnets bästa i främsta rummet och artikel 12 om barnets rätt att komma till tals och bli hörd i FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen. Barnkonventionen innehåller såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och omfattar alla barn upp till 18 år. Konventionen är inriktad på individen och artiklarna handlar om barnets rätt att få sina grundläggande rättigheter och behov tillgodosedda.

Artikel 3 i barnkonventionen anger att alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet. Barnets bästa förutsätter att en bedömning görs av vad för konsekvenser ett visst beslut eller en åtgärd får för det enskilda barnet eller eleven eller för en grupp av barn eller elever. Vid en sådan bedömning, eller barnkonsekvensanalys, ska barnets bästa väga tungt i förhållande till andra avvägningar. Grundläggande för att bedöma barnets bästa är att inhämta och beakta barnets åsikter. Enligt artikel 12 har barnet rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och

mognad. Artiklarna 3 och 12 tillsammans med artikel 2 om icke-diskriminering och artikel 6 om rätt till liv och utveckling utgör de grundläggande principerna i konventionen och ska relateras till övriga rättigheter i konventionen, bl.a. rätten till utbildning, rätten till tanke- och religionsfrihet och rätten till skydd mot våld och övergrepp.

För att kunna bedöma barnets bästa krävs att ett barnperspektiv anläggs inför alla beslut eller åtgärder som rör barn. Barnets bästa som utgångspunkt i all utbildning innebär att utbildningen strävar att ge barnet bästa möjliga förutsättningar för hans eller hennes personliga utveckling. Det innebär också att utbildningen ska beakta de övriga rättigheter som är relevanta i sammanhanget såsom varje barns rätt till inflytande och delaktighet, barnets rätt till respekt för sin personliga integritet och att barnet inte ska diskrimineras utan ges likvärdiga möjligheter till bästa möjliga utveckling utifrån barnets egna förutsättningar. Utbildningen ska således utformas i överensstämmelse med barnets rättigheter såsom de finns uttryckta i barnkonventionen.

Grundläggande för att kunna ta hänsyn till barnets bästa är att barnet får komma till tals och fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Denna rätt gäller oavsett barnets ålder eller mognad. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder eller mognad.

Bestämmelsen om hänsyn till barnets bästa utgör en av portalparagraferna i den nya skollagen och ska således tillämpas i relation till relevanta bestämmelser i skollagen, såsom de bestämmelser som rör åtgärder för att säkerställa trygghet och studiero i skolan och åtgärder som rör kvalitet och inflytande i skolan. Med begreppet barn avses i barnkonventionen personer under 18 år. Det är viktigt att barnkonventionens anda genomsyrar all lagstiftning som rör barn och ungdomar. Skollagen omfattar alla barn och elever, dvs. även de myndiga ungdomar som finns t.ex. i gymnasieskolan. Skollagsberedningen anser dock att man i just denna bestämmelse kan använda det språkbruk som används i barnkonventionen. Bestämmelsen träffar all verksam-

het enligt förslaget till skollag och gäller alla barn, oavsett ålder, mognad eller andra förutsättningar.

1.10 Läroplan

Förslag: För varje skolform och för fritidshemmet gäller en läroplan som utgår från bestämmelserna i skollagen.

Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Läroplanen ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om läroplanen. Föreskrifterna får innebära att det för en viss skolform eller fritidshemmet inte ska finnas en läroplan. I sådant fall ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på annat sätt föreskriva om utbildningens mål och värdegrund samt om mål och riktlinjer för utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

Paragrafen är ny och har ingen motsvarighet i nuvarande lagstiftning. Skälet till att en bestämmelse behövs är att läroplanerna enligt detta förslag ska gälla alla huvudmän. I dag finns bestämmelser om läroplanerna i respektive skolformsförordning och gäller bara för offentliga huvudmän. För de fristående skolorna anger skollagen i dag att dessa ska svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. Att läroplaner ska gälla för utbildning med enskild huvudman innebär inga väsentliga förändringar i förhållande till vad som gäller i dag.

I läroplanen finns värdegrund och uppdrag, mål och riktlinjer, normer och värden, den rådande synen på kunskaper, ansvar och

inflytande m.m. som ingen huvudman rimligtvis kan ställa sig vid sidan av. Därutöver kan en förskola eller skola ha egna policydokument eller arbetsplaner som vidgar, preciserar eller konkretiserar skolans inriktning eller arbetsätt utan att strida mot läroplanerna. På detta sätt kan t.ex. fristående skolor med alternativ pedagogisk inriktning även i fortsättningen utöver de nationella läroplanerna och kursplanerna ha egna styrdokument för undervisning och andra inslag i utbildningen som i dag. Dessa dokument ska ses som komplement och kan i den enskilda skolan fungera parallellt med den befintliga nationella läroplanen. Viktigt att påpeka är att till exempel Waldorfskolornas alternativa läroplan som Skolverket bedömt uppfylla motsvarande krav som den nationella läroplanen även fortsättningsvis kan användas i verksamheten tillsammans med den nationella läroplanen.

En annan konsekvens av den nya paragrafen är att läroplanen föreslås gälla även för fritidshem. I dag finns i förordningen om läroplan för förskoleklassen, det obligatoriska skolväsendet och fritidshemmet (Lpo 94) en skillnad mellan det obligatoriska skolväsendet och förskoleklassen å ena sidan, där läroplanen ska gälla, och fritidshemmet å andra sidan, där läroplanen ska tillämpas. I propositionen om *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet m.m.* (prop. 1997/98:94) motiverade regeringen skillnaden i uttryckssätt med att läroplanen skrevs med utgångspunkt i skolans verksamhet. Dessutom hade betydligt färre elever plats i fritidshem vid denna tidpunkt, ca 50 procent jämfört med ca 80 procent i dag, och regeringen ansåg att verksamheten i fritidshemmet inte kunde betraktas som en förutsättning för att målen skulle nås. Däremot ansåg regeringen att fritidshemmet skulle ses som ett komplement till skolan, vilket kunde bidra till att målen nås. Beslutet blev att fritidshemmet skulle tillämpa läroplanen, med särskilt inriktning på värdegrundsarbete och genom att använda ett laborativt och utforskande arbetssätt.

Skollagskommittén har inte närmare kommenterat att läroplanen ska gälla även för fritidshemmet. Skollagsberedningen föreslår att läroplanen för den obligatoriska skolan även ska *gälla*

för fritidshemmet, vilket ytterligare markerar samhörigheten mellan skola och fritidshem. Detta är av värde att framhålla trots att begreppsbytet saknar rättslig innebörd.

Läroplanen är vid sidan av skollagen det viktigaste styr-dokumentet för verksamheten i förskola, skola, vuxenutbildning och fritidshem. Läroplanen och de värderingar som uttrycks där ska omfattas av alla och vara hållbara över tiden. Regeringen fastställer därför läroplaner i enlighet med principer som beslutats av riksdagen. I de propositioner som ligger till grund för de nu gällande läroplanerna finns vissa gemensamma principer för läroplanernas uppbyggnad och innehåll. Dessa propositioner är *En ny läroplan* (prop. 1992/93:220 om grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska sarskolan), *En ny läroplan* (prop. 1992/93:250 om gymnasieskolan, komvux, gymnasiesarskolan och sarsvux), *Läroplan för förskolan* (prop.1997/98:93) och *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* (prop. 1997/98:94).

Andra principer kan vara specifika för respektive skolform. Ett exempel på en princip, som inte gäller alla läroplaner, är den nuvarande målstrukturen med mål att sträva mot och mål att uppnå, som inte finns i förskolans läroplan men i övriga läroplaner. De principer, som gäller alla skolformer och som riksdagen ställt sig bakom berör värdegrund, uppdrag, mål och riktlinjer. Skollagsberedningen föreslår därför att dessa principer förs in i en gemensam bestämmelse i skollagen. På så sätt kan dessa principer vara vägledande, när läroplanerna ska revideras. Om riksdagen beslutar enligt detta förslag upphävs också övriga riksdagsbindningar. Regeringen ska bemyndigas att meddela föreskrifter om läroplanen, eller att delegera till en myndighet att meddela sådana föreskrifter. Avsikten är att den närmare författningstekniska lösningen för en viss skolforms läroplan ska kunna anpassas till skolformens behov och förutsättningar.

För vuxenutbildningens del gäller läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf94) i sin helhet för kommunal vuxenutbildning och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (i vårt förslag särskild utbildning för vuxna). När det gäller svenskundervisning

för invandrare (sfi) ska den vila på de grundläggande värden som finns i Lpf 94. Det är lämpligt att frågan om läroplanens ställning i utbildning i svenska för invandrare övervägs vid en läroplansöversyn. I avvaktan på en sådan översyn föreslår vi att regeringen ska få meddela föreskrifter om att det för en viss skolform inte ska finnas en läroplan.

Riksdagen har nyligen fattat beslut med anledning av regeringens förslag i propositionen *Tydligare mål och kunskapskrav – Nya läroplaner för skolan* (prop. 2008/09:87) till riksdagen. Riksdagens beslut innebär bl.a. att det för var och en av skolformerna grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan ska finnas en läroplan som ska innehålla övergripande mål och riktlinjer samt respektive skolforms kursplaner. Vi bedömer att den bestämmelse om läroplaner som vi föreslår är väl förenlig med en utformning av läroplanerna i överensstämmelse med riksdagsbeslutet. Avsikten med vårt förslag är inte att läroplanen för en viss skolform inte ska kunna innehålla även föreskrifter som avser enskilda ämnen eller kurser, t.ex. kursplaner, ämnesplaner eller liknande.

2 Huvudmän och ansvarsfördelning

2.1 Skolhuvudmän och ansvaret för utbildningen

Förslag: Huvudmän för utbildningen inom den del av skolväsendet som riktar sig till barn och ungdomar ska vara kommuner, landsting, staten och enskilda. För utbildning som riktar sig till vuxna kan kommuner och landsting vara huvudmän. I varje kommun ska finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter enligt den nya lagen. Motsvarande ska gälla i fråga om landstingets uppgifter när landstinget är huvudman.

Huvudmannen ska ansvara för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i den nya lagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

Enskilda ska inte kunna vara huvudmän för specialskola.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser liksom Skollagskommittén att de principer som gäller i dag för vilka som kan vara huvudmän för utbildning inom skolväsendet för barn och ungdomar i huvudsak ska ligga fast. Skollagskommittén föreslog att enskilda ska kunna godkännas som huvudmän även för specialskola och sameskola med motiveringen att alla skolformer, så långt som möjligt, ska

behandlas lika. Vi anser dock att det finns skäl som talar emot kommitténs förslag. Specialskolan har en specialistkompetens och särskilt avpassade hjälpmedel som elevernas hemkommuner i allmänhet inte har möjlighet att tillhandahålla på egen hand. Både specialskolan och sameskolan är skolformer med specifika särdrag, där ett statligt huvudmannaskap har ansetts motiverat. Det rör sig om undantagsregleringar och utgör därför skäl för att avvika från principen om lika reglering för alla skolformer.

Förslagen om vilka som ska kunna vara huvudmän för specialskolan är inte närmare utredda och behovet av flera aktörer, ekonomiska konsekvenser, konsekvenser för kvaliteten etc. är inte belysta. Det finns i dag en teoretisk möjlighet att anordna fristående specialskolor och vårt förslag innebär således en inskränkning i denna del. Eftersom det inte finns och aldrig har funnits några fristående specialskolor kan man dock bortse från detta. Det saknas även underlag för ett sådant förslag, t.ex. när det gäller hur bidragssystemet skulle utformas.

Det är naturligt att det i skollagen anges vilka myndigheter som ska finnas för fullgörande av statens uppgifter som huvudman för specialskola och sameskola.

Sedan den 1 juli 2008 har en ny myndighet, Specialpedagogiska skolmyndigheten, övertagit den verksamhet som tidigare bedrivits av Specialpedagogiska institutet, Specialskolemyndigheten och Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd, vilka har avvecklats. Hur ansvaret för sameskolorna ska utformas är föremål för vidare utredning.

I sammanhanget bör också erinras om att rättsläget är oklart när det gäller i vilken utsträckning skollagen kan anses ge en uttömmande reglering av i vilka former en kommun får bedriva skolverksamhet. Utredningen om villkoren för fristående skolor har i sitt slutbetänkande *Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet* (SOU 2008:122) bl.a. föreslagit att en kommun inte ska få rättsligt inflytande alls i en fristående skola. Undantagsvis ska det dock kunna tillåtas. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I detta sammanhang bör också nämnas att det redan i dag är möjligt att bilda s.k. ”kommunala

friskolor” genom att styrelsen för en kommunal skola får status som egen nämnd i kommunen. Därigenom kan skolor ges större frihet att själva utforma sin verksamhet vilket i sin tur kan ge positiva effekter för kvaliteten i verksamheten.

När det gäller vuxenutbildning är en utgångspunkt för samhällets satsningar att den enskildes önskemål och behov ska vara styrande. En variation av anordnare innebär större möjligheter för den vuxne att få den utbildning han eller hon eftersträvar. Möjligheten för kommunerna att lägga ut utbildning på entreprenad är viktig i det sammanhanget. Det lärande som sker inom ramen för andra politikområden och personalutbildning som uppfyller vissa krav bör emellertid också kunna tillgodoräknas den enskilde inom ramen för de formella systemen. För närvarande bereds inom Regeringskansliet ett förslag om en utökad s.k. betygsrätt för enskilda utbildningsanordnare .

2.1.1 Regleringen av den kommunala skolplanen avskaffas

Förslag: Kravet på att det i alla kommuner ska finnas en av kommunfullmäktige antagen skolplan upphör i den nya skollagen.

När skolformsförordningarna revideras bör regleringen av den lokala arbetsplanen utgå.

Skollagsberedningens förslag

I dag finns ett krav på att det i alla kommuner ska finnas en av kommunfullmäktige antagen skolplan, som visar hur kommunens skolväsende ska gestaltas och utvecklas. Av planen ska särskilt framgå de åtgärder som kommunen avser vidta för att uppnå de nationella målen för skolan. Kommunen ska kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen (2 kap. 8 § skollagen).

Regleringen av den kommunala skolplanen infördes genom riksdagens beslut med anledning av den s.k. ansvarspropositionen (prop. 1990/91:18). Den kommunala skolplanen har emellertid haft en diffus ställning i förhållande till målen i skollagen, läroplanerna, kursplanerna och de lokala arbetsplanerna. I *Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning* (skr. 1996/97:112) konstaterade regeringen att praktiskt taget alla kommuner hade en skolplan. Skolverket ansåg dock att skolplanen ofta inte var tillräckligt konkret, aktuell, praktisk och tydligt kopplad till den faktiska verksamheten för att kunna styra som avsett.

I sin utvecklingsplan *Utbildning för kunskap och jämlikhet* (skr. 2001/02:188) ansåg regeringen att det skulle underlätta kvalitetsarbetet och tydliggöra ansvarsfördelningen mellan stat och kommun om staten koncentrerar sina föreskrifter kring ett dokument, kvalitetsredovisningen. Skollagskommittén instämde i denna bedömning.

Skollagsberedningen ser ingen anledning att avvika från dessa bedömningar. I avsnittet om Systematiskt kvalitetsarbete (kapitel 4) argumenterar vi för att kommuner och andra huvudmän ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete som ska dokumenteras, även om kravet på ett specifikt dokument som heter kvalitetsredovisning föreslås utgå.

Att en kommun ska planera sin verksamhet framgår redan av kommunallagen. I ett målstyrt system bör emellertid frågor om hur denna process går till och hur planeringsdokumentet ska se ut ankomma på den lokala nivån. Förskola, skola och vuxenutbildning skiljer sig dessutom från många andra kommunala verksamheter genom att det finns tydliga och detaljrika nationella styrdokument. Målen i dessa dokument behöver inte upprepas i en kommunal plan. Den kommunala skolplanen får naturligtvis inte heller innehålla lokala mål som motsäger eller reducerar de nationella målen. Kravet på en kommunal skolplan kan därmed utgå ur skollagen. Den kommun som ändå vill ha ett lokalt planeringsinstrument kan naturligtvis fortsätta sitt arbete som hittills. Många kommuner har haft goda erfarenheter av den

process, som lett fram till ett beslut om en skolplan och som har engagerat beslutsfattare, personal, föräldrar och elever på ett sätt som kan tas till vara även i fortsättningen.

Den lokala arbetsplanen regleras i dag i skolformsförordningarna för grundskolan, sameskolan, specialskolan, den obligatoriska särskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och särvtvux. Även detta dokument kan sägas ha en diffus ställning i förhållande till läroplaner, kursplaner och lokal pedagogisk planering. Skolan har dessutom krav på sig att utarbeta en likabehandlingsplan och ordningsregler, som till vissa delar kan överlappa arbetet med en lokal arbetsplan. Vid den revidering av skolformsförordningarna, som blir en naturlig följd av att den nya skollagen införs, blir det därför aktuellt att utmönstra den särskilda regleringen av den lokala arbetsplanen.

2.2 Reglering av utbildning med enskild huvudman

2.2.1 Skolor med enskild huvudman

Förslag: Regleringen av all offentligt finansierad verksamhet inom skolväsendet för barn och ungdomar och vuxna ska i princip vara gemensam, oavsett huvudmannaskap.

Skollagsberedningens förslag

Regeringen har tidigare markerat att de fristående skolorna är en del av det totala utbildningsutbudet och därmed även av den nationella skolpolitiken samt att offentliga och fristående skolor tillsammans utgör skolväsendet för barn och ungdomar (se prop. 2001/02:35 *Fristående skolor*, s. 29). Samhället har ansvar för att alla barn och ungdomar får en likvärdig utbildning oavsett huvudman. Eleverna har rätt till en likvärdig utbildning av god

kvalitet i alla skolor. Fristående skolor har rätt till offentliga bidrag och får inte ta ut avgifter. Successivt har också regleringen av de fristående skolorna samordnats med de offentliga när det gäller t.ex. lärare, skolledning, kvalitetsarbete, åtgärdsprogram och avgiftsfrihet. Det är därför också rimligt att samma regelsystem i så stor utsträckning som möjligt ska gälla för alla skolor. Målet med en för alla huvudmän gemensam reglering ska också nås genom att de offentliga huvudmännen får möjlighet att använda sig av det friutrymme som de fristående skolorna har. Skollagsberedningens förslag till ny skollag innebär en renodling av målstyrningen. De skolor som i dag benämns fristående skolor görs till en del av motsvarande skolform i skolväsendet för barn och ungdomar, vilket medför att den separata regleringen av fristående skolor som funnits i 9 kap. i 1985 års skollag upphör.

Riksdagen har genom riksdagsskrivelse 2004/05:204 för regeringen tillkännagett sin mening om lika villkor för skolor oavsett driftform. Utredningen om villkoren för fristående skolor (dir. 2007:33 och 2007:164) har i sitt slutbetänkande *Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet* (SOU 2008:122) lämnat förslag till lagändringar i syfte att offentliga och fristående skolor ska kunna bedriva verksamhet på lika villkor.

Utbildningen i fristående skolor ska i fortsättningen inte blott *väsentligen svara mot* utan även vara likvärdig med den som ges i det offentliga skolväsendet. Som huvudregel ska alla skolor ska arbeta i enlighet med mål och riktlinjer i läro- och kursplaner, vilket de flesta fristående skolor redan gör. För att samtidigt bevara ett utrymme för frihet och nytänkande föreslår vi också att det blir möjligt att i förordning medge vissa undantag från vad som annars gäller enligt lagen.

Skollagsberedningen anser, i likhet med Skollagskommittén, att den rättsliga regleringen i skollagen för all utbildning oavsett huvudman lagtekniskt ska göras i tre steg. I lagens inledande och avslutande delar finns allmänna föreskrifter som gäller alla skolformer och fritidshemmet och därmed även inkluderar fristående

förskolor och skolor. Exempelvis gäller detta bestämmelser om övergripande mål, läroplan, rektor, lärare och kvalitetsarbete.

I varje skolformskapitel finns allmänna bestämmelser som gäller utbildning med såväl offentlig som enskild huvudman. Exempel på sådana bestämmelser är undervisningens totala omfattning i timmar i grundskolan, garanterad undervisningstid i gymnasieskolan, kursplaner och avgiftsfri utbildning.

Även om regleringen i princip ska vara densamma oavsett huvudman måste det finnas vissa bestämmelser som är specifika för skolor med offentlig huvudman, liksom vissa bestämmelser som är specifika för fristående skolor, t.ex. att fristående skolor ska vara öppna för alla och regler om kommunala bidrag. Godkännande av enskild som huvudman för grundskola, grundsärskola och förskoleklass ska lämnas om huvudmannen bedöms ha förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen. Detsamma ska gälla fritidshem som kompletterar utbildningen och anordnas vid en skolenhet med någon av de nämnda skolformerna.

Godkännandet får inte innebära påtagliga negativa följder för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna och elevantalet vid skolenheten ska uppgå till minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett mindre elevantal (se vidare avsnitt 2.2.2).

Riksdagen har genom en riksdagsskrivelse (rskr. 2004/05:204) tillkännagett sin mening för regeringen när det gäller sista datum för besked om etableringstillstånd. Riksdagen anför att huvudmannen för en fristående skola bör få besked i god tid innan läsåret startar och innan ansökningstiden går ut för nästa ansökningsomgång. Även besked om avslag är viktigt för de fristående skolornas möjligheter att överklaga beslutet.

Skollagsberedningen anser att tidpunkten för när en ansökan ska vara inlämnad till Statens skolinspektion bör regleras i förordning i stället för i lag. Det ger möjligheter att bestämma tidpunkten med hänsyn till mängden ansökningar och kommuners och huvudmäns behov av tid för omställningar till följd av nya beslut. Tidpunkten för när en ansökan ska vara inlämnad till

Skolinspektionen har också betydelse för myndighetens möjligheter att lämna besked om s.k. etableringstillstånd före en bestämd tidpunkt enligt riksdagens tillkännagivande (rskr. 2004/05:204). Utredningen om villkoren för fristående skolor har i sitt slutbetänkande även lämnat förslag när det gäller ansöknings- och tillståndsförfarandet.

2.2.2 Godkännande av huvudmän för fristående skolor

Förslag: Statens skolinspektion ska pröva ansökningar om godkännande av enskild som huvudman för grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola samt förskoleklass – både sådana som anordnas vid en skolenhet med grundskola eller grundsärskola och sådana som är t.ex. anknutna till en förskola.

Skolinspektionen ska även pröva ansökningar om godkännande av enskild som huvudman för fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller grundsärskola. Ett godkännande ska också medföra rätt till offentliga bidrag.

Skollagsberedningens förslag

Skollagskommitténs förslag om godkännande innebär att reglerna för godkännande och rätt till bidrag blir desamma för fristående gymnasieskolor och fristående gymnasiesärskolor som för fristående skolor på grundskolenivå. I likhet med kommittén anser Skollagsberedningen att det är lämpligt att förenkla regelverket för myndighetens prövning. Därför föreslår vi att nuvarande bestämmelser ändras så att ett godkännande av en fristående skola med förskoleklass, fritidshem, grundskola, grundsärskola, gymnasie- eller gymnasiesärskola medför en rätt till bidrag från elevens hemkommun. Den nuvarande bestämmelsen om att

utbildningen inte får innebära påtagliga negativa följder för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna ska alltjämt finnas kvar.

Utredningen om villkoren för fristående skolor har i sitt slutbetänkande även lämnat förslag när det gäller avskaffandet av den nuvarande bestämmelsen om att en fristående skola motsvarande grundskolan eller den obligatoriska särskolan ska ha minst 20 elever för att godkännas .

Förskoleklassen organiseras i de flesta fall tillsammans med en grundskola eller grundsärskola. Därför är det naturligt att det är Statens skolinspektion som prövar ansökningen. Vi föreslår att Statens skolinspektion ska pröva och godkänna ansökningar även i de fåtal fall som en enskild huvudman vill öppna en förskoleklass som en separat verksamhet eller t.ex. i anslutning till en förskola.

De senaste årens utveckling har medfört att ca 80 procent av eleverna i åldrarna 6–9 år nu finns i fritidshem och verksamheten integreras alltmer med skolarbetet. Samtidigt föreslår vi att läroplanen för den obligatoriska skolan även ska gälla för fritidshemmet, vilket ytterligare markerar samhörigheten mellan skola och fritidshem. Av bestämmelserna om fritidshem följer att vid ett godkännande av en fristående skola med förskoleklass, grundskola och grundsärskola ska även fritidshemsverksamheten prövas i de fall där verksamheten ska bedrivas av den enskilde huvudmannen.

2.2.3 Verksamhetens omfattning

Förslag: Statens skolinspektions godkännande av en fristående skola ska avse viss angiven utbildning vid en viss skolenhet.

Skollagsberedningens förslag

I dag innebär ett godkännande och en förklaring om rätt till bidrag för en fristående skola som motsvarar grundskolan att en viss huvudman får rätt att bedriva undervisning som omfattar vissa årskurser i en bestämd kommun. En förklaring om rätt till bidrag för en fristående gymnasieskola medför rätt till bidrag för en eller flera angivna utbildningar i en bestämd kommun. Dagens skollag innehåller bestämmelser om att bidragsrätten kan återkallas, om verksamheten förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där den fristående skolan är belägen. För fristående skolor på gymnasial nivå finns motsvarande bestämmelse. Följderna kan då även avse skolväsendet i närliggande kommuner. Skollagskommittén föreslog att godkännande även skulle avse vilken omfattning som verksamheten skulle ha. Förslaget motiverades bl.a. med att det kan vara en fördel för huvudmannen för en ny fristående skola att redan från starten veta vad som är "tillåten" omfattning när skolan planeras vara fullt utbyggd. Det kan emellertid konstateras att det aldrig har inträffat att en skola fått sin rätt till bidrag återkallad på denna grund. Vidare skulle en sådan ordning medföra svårigheter för de fristående skolorna genom att huvudmannen i samband med sin ansökan om godkännande skulle tvingas att uppskatta av verksamhetens omfattning när den är fullt utbyggd, vilket av naturliga skäl måste bli mycket osäkert. Enligt vår uppfattning strider det också mot den grundläggande synen på fristående skolor som ett positivt och självklart inslag i skolväsendet, att de ska kunna drabbas av sanktioner på grund av att de är framgångsrika. Enligt Skollagsberedningens uppfattning ska dock en fristående skola fortfarande initialt kunna nekas godkännande på den grunden att etableringen skulle medföra påtagliga negativa konsekvenser för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna. Skillnaden är att det i dessa fall handlar om en icke etablerad verksamhet.

2.2.4 Förskolor och vissa fritidshem med enskild huvudman

Förslag: Godkännande av enskild som huvudman för förskola ska lämnas om huvudmannen bedöms ha förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen. Ärenden om godkännande ska prövas av den kommun där verksamheten ska bedrivas. Beslutet ska avse en viss förskoleenhet.

Kommunen ska också godkänna en enskild som huvudman för fritidshem som inte anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grund- eller grundsärskola. Beslutet ska avse en viss enhet.

Skollagsberedningens förslag

Förskolor med kommunal och enskild huvudman har ett gemensamt uppdrag att tillgodose föräldrars och barns behov. Som en del av det samhälleliga utbildningsuppdraget ska enskilda huvudmän för förskolan bidra till barns utveckling och lärande. En grundläggande princip är därför att samma ekonomiska förutsättningar, bidrag och avgifter, ska råda i förskolan, oavsett huvudman.

Skollagsberedningen anser att förskolan, i likhet med skolan, ska ha en gemensam reglering, oavsett vem som är huvudman. Föräldrar och barn har rätt att kräva en kvalitativt god och likvärdig verksamhet i såväl den kommunalt som enskilt bedrivna förskolan. Särskilt viktigt är detta eftersom förskolan blir en egen skolform inom skolväsendet. Kommunen ska, vid prövningen av om en förskola med enskild huvudman ska godkännas, bedöma om denne har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen, bl.a. förskolans möjligheter att arbeta efter skollagens reglering av verksamheten samt läroplanens mål och riktlinjer.

Skollagsberedningen föreslår att kommunen ska pröva godkännande av förskola med enskild huvudman, på samma sätt som i dag. Antalet förskolor med enskild huvudman ökar varje år och kommunal och enskild verksamhet kompletterar varandra i kommunerna på ett väl fungerande sätt. Det ska därför, liksom i dag, vara kommunen som själv beslutar över godkännande av en fristående förskola. Förskolor med enskild huvudman ska enligt vårt förslag benämnas fristående förskolor analogt med terminologin på skolområdet.

Fr.o.m. den 1 juli 2006 gäller s.k. etableringsfrihet för förskolor med enskild huvudman. Kommunerna är skyldiga att godkänna enskilda förskolor och fritidshem som uppfyller vissa kvalitetskrav. Kommunen ska också, om godkännande finns och verksamheten är öppen för alla barn, lämna bidrag till verksamheten. För varje barn ska bidrag lämnas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna förskolorna. På detta sätt skapas en säkrare ekonomisk grund för förskolor med enskild huvudman (se vidare avsnitt 7.6.1 *Kommunens ansvar*).

Enskilda verksamheter som utgör alternativ till förskola och fritidshem regleras i skollagsberedningens förslag i 23 kap. Annan pedagogisk verksamhet. Genom ändringar i 1985 års skollag, som träder i kraft den 1 juli 2009, skapas ett system med en ”barnomsorgspeng”, dvs. ett bidrag som följer barnet till den verksamhetsform som föräldrarna väljer.

Vissa fritidshem med enskild huvudman

Skollagskommittén föreslog att enskilda ska få godkännas som huvudmän för fritidshem. Kommittén föreslog emellertid ingen särskild reglering av vem som ska godkänna fritidshem som utgör komplement till förskoleklass, grund- eller grundsärskola och som inte anordnas vid en skolenhet med dessa skolformer och alltså inte har samma huvudman. Vi föreslår att enskilda även i framtiden ska kunna godkännas som huvudmän för sådana

fritidshem och att frågan om godkännande ska prövas av den kommun där utbildningen ska bedrivas.

Då dessa fritidshem utgör ett mycket begränsat antal är det lämpligt att kommunen beslutar om godkännande och har tillsyn över dem. Kommunernas inflytande över vilka fritidshem som etableras i kommunen ska i detta avseende inte begränsas.

2.3 Ansvarsfördelning inom utbildningen

Förslag: Principerna för ansvarsfördelningen mellan stat och skolhuvudman liksom mellan huvudman och rektor ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Ansvarsfördelningen inom utbildningen i dag

Huvudmannen har ett övergripande ansvar för utbildningen. Den som är huvudman för en del av skolväsendet ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och bestämmelser för utbildningen i annan författning.

I avsnittet om systematiskt kvalitetsarbete (4.1) preciseras huvudmannens ansvar för att systematiskt planera, följa upp och utveckla sin verksamhet.

I 2 kap. 2 § i dagens skollag framgår att det ska finnas rektorer för ledningen av utbildningen i skolorna i det offentliga skolväsendet. Rektorn fattar självständiga beslut inom vissa områden – främst myndighetsutövning men också andra beslut, t.ex. inriktningen av skolans val i grundskolan samt reducerat och utökat program i gymnasieskolan. Reglering av rektors befogenheter finns i skollagen, i förordningar och läroplaner. Skollagsberedningen föreslår att även ledningen för förskolan ska regleras i

skollagen och att den ansvariga ledaren ska kallas förskolechef. Denna fråga behandlas närmare i avsnitt 2.4.1.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för t.ex. vissa ämnesövergripande kunskapsområden och skolans internationella kontakter. Rektorn beslutar dessutom i dag enligt förordningar bl.a. om vissa avvikelser från grundskolans timplaner, samverkansformer, inskrivning, klasser och grupper, schema, särskilda stödinsatser, elevers rätt till viss undervisning och valmöjligheter, byte av kurser och omgång, samt bestämmelser om utökat eller reducerat program och vissa disciplinära åtgärder i gymnasieskolan. Ett exempel från vuxenutbildningen är beslut om inrättandet av individuella kurser.

Lärarna svarar för att tillsammans med eleverna planera, genomföra och utvärdera undervisningen. Betygssättning är exempel på ett område, där lärarnas uppgifter innefattar myndighetsutövning.

Skollagsberedningen anser att de grundläggande principerna för ansvarsfördelningen, som lades fast i regeringens proposition *Ansvar för skolan* (prop. 1990/91:18), ska ligga fast. Det gemensamma uppdraget är att skapa en förskola, skola och utbildning för vuxna av god kvalitet, där målen uppfylls och där lärandet känns meningsfullt, stimulerande och tryggt. Dessa principer gäller oavsett om huvudmannen är staten, en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman. Det gemensamma ansvaret för stat och huvudman och för huvudman och profession behöver förtydligas och stärkas.

Oförändrad men tydligare ansvarsfördelning

Skollagskommitténs förslag till ansvarsfördelning innebar enligt Skollagsberedningens uppfattning ingen förändring av huvudriktningen i nuvarande skollag utan är ett förtydligande av den ansvarsfördelning mellan stat och kommun som lades fast i den

s.k. ansvarspropositionen. Skollagsberedningen ansluter sig till kommitténs förslag.

Principerna för ansvarsfördelningen kommer också att gälla för fristående förskolor och skolor. Rektorns och förskolechefens ledningsansvar för den pedagogiska verksamheten blir tydligare i detta förslag till ny skollag. Ansvarsfördelningen mellan den politiska och den professionella nivån i kommunen eller mellan styrelse och personal i en verksamhet som drivs av en enskild huvudman, beskrivs i tydliga men generella termer, som kommer att ge ett stort lokalt handlingsutrymme. Detaljregler i förordningar och läroplaner kommer med nödvändighet att behöva ses över och eventuellt tas bort, när den nya skollagen ska träda i kraft.

Skollagskommittén ansåg att målstyrningen ska förstärkas, men att den aldrig bör drivas så långt att likvärdigheten urholkas och inte heller så att elevernas rättssäkerhet äventyras. Det värnar kvalitet, likvärdighet och rättssäkerhet om vissa beslut, som främst gäller myndighetsutövning mot enskilda, som i dag fattas på ett likartat sätt genom regler riktade till rektor. Det finns goda skäl som talar för att den nuvarande ansvarsfördelningen ska behållas, när det gäller regleringen av vissa av rektors uppgifter i skollagen. Ett sådant skäl är att frågor av pedagogisk karaktär bör förbehållas rektor och förskolechef.

I vårt förslag har alla beslut om särskilt stöd samlats hos rektor respektive förskolechef. Även beslut i grundskolan om särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång, som tidigare låg på styrelsen, ska enligt detta förslag läggas på rektor. Pedagogiska frågor som undervisning, bedömning, betygssättning och val av stödåtgärder ska särskiljas från det som beslutas av nämnd eller styrelse.

För att tillgodose kraven på kvalitet, likvärdighet och rättssäkerhet bör det också som tidigare nämnts vara tydligt vem som fattar beslut, som rör enskilda barn och elever. Detta kan inte tillåtas variera mellan olika kommuner eller andra skolhuvudmän. En invändning mot dagens bestämmelser har varit att det inte innebär någon rättssäkerhet att rektor fattar vissa beslut, efter-

som dessa beslut inte går att överklaga. Vi föreslår därför, i likhet med Skollagskommittén, att vissa beslut, som i dag inte är överklagbara, ska kunna överklagas (se avsnitt 26.2.4 om överklagande).

Decentraliseringen av beslut enligt principerna i ansvarspropositionen bör inte bara behållas utan också utvecklas. Huvudmannen har det övergripande ansvaret för utbildningen, medan rektorn och förskolechefen får ett fortsatt tydligt ansvar för förskolans och skolans utveckling och inre organisation.

När det gäller offentliga skolor är ansvaret i kommunen delat mellan nämnden och rektorn. Nämnden har ansvar för skolplanering och för att fördela resurser och anställa personal. Genomförandansvaret vilar enligt nuvarande skollag på rektor som tillsammans med personalen ska utveckla skolan. Som framgår av avsnitt 4.1. i förslaget till ny skollag om systematiskt kvalitetsarbete föreslår vi att huvudmannen ska planera, följa upp och utveckla sin verksamhet. Där finns också en bestämmelse som tydliggör det övergripande ansvaret som kommunen har redan i dag för att vidta åtgärder när det är påkallat. Kommunen kan naturligtvis inte förhålla sig passiv om den genom uppföljning och utvärdering upptäcker brister i verksamheten. Det samma gäller för enskilda huvudmän.

Många kommuner har framhållit att det är huvudmannen som har fått kritik även om det har framkommit i Skolverkets tidigare tillsyn att rektor fattat ett felaktigt beslut samt att ansvar och befogenheter borde följas åt på ett mer konsekvent sätt. Med hänvisning till föregående resonemang menar vi att rektorn och förskolechefen alltid fattar sina beslut inom de ekonomiska och organisatoriska ramar som huvudmannen beslutat om och att huvudmannen därför har ett övergripande ansvar även för de delar av verksamheten, där rektor och förskolechef fattar beslut.

Rektorn och förskolechefen är anställda av huvudmannen och personifierar därmed i vissa sammanhang huvudmannen. Man kan dock säga att lagstiftningen också riktar sig till huvudmannen även i dessa delar. Detta eftersom rektor och förskolechef har fått uppdraget att på huvudmannens vägnar fatta de be-

slut som anges och huvudmannen ska ge ledarna för verksamheterna förutsättningar att genomföra sina uppdrag.

Skollagens bestämmelser förutsätter att huvudmannen anställer en rektor eller förskolechef som kan företräda huvudmannen i dessa frågor. Rektorn och förskolechefen har å andra sidan krav på sig att vara lojala mot huvudmannen och hålla sig inom de ramar som givits. Kritik från den ansvariga skolmyndigheten riktas mot huvudmannen. Detta skulle emellertid fungera på samma sätt även om besluten vore delegerade till rektorn eller förskolechefen från nämnden eller styrelsen i delegationsordningen. Det delade ansvaret förutsätter en kontinuerlig dialog mellan huvudmannen och rektorn eller förskolechefen med uppföljning, utvärdering och rapportering av beslut; både de beslut som fattats med stöd av lag och de som rektor eller förskolechef fattar på delegation.

Huvudmannen måste ge sina rektorer och förskolechefer utbildning och stöd för att de ska kunna fatta välgrundade beslut och med självförtroende kunna hävda eventuella obekväma beslut. Bestämmelserna om detta i den nya skollagen är mycket mer ingripande än tidigare när det gäller processen kring beslut om åtgärdsprogram och särskilt stöd. Detta bör enligt Skollagsberedningen medföra att rektorns och förskolechefens arbete får tydligare ramar och att besluten bör bli kvalitativt bättre, eftersom de grundar sig på en tydligt beskriven utredningsprocess.

Förhållandet mellan huvudman och rektor eller förskolechef

Det kan i vissa fall uppstå en konflikt mellan rektor eller förskolechef och nämnd eller styrelse, om rektorn eller förskolechefen anser att brist på resurser inte ger förutsättningar att verkställa uppdraget. Det kan också vara så att konflikten består i att nämnden eller skolans styrelse inte anser att rektorn eller förskolechefen uppfyller förväntningarna. Skollagskommittén menade i sitt betänkande att det delade ansvaret mellan kommun och profession inte alltid är problemfritt. ”Särskilt tydligt blir

detta i de fall ett beslut i en pedagogisk fråga, t.ex. ytterligare stödinsatser för en elev, har ekonomiska följder. Beslut om stödinsatser fordrar helt klart en pedagogisk bedömning. Det är också en fråga om rättssäkerhet för en elev i behov av stöd. En elev får inte nekas stöd med hänvisning till att skolan saknar medel. Likväl är det kommunen, dvs. politikerna i kommunfullmäktige, som beslutar om skolans budget. Inom skolan, nämnden eller kommunen blir det alltså en fråga om resursfördelning och prioritering. Det som förefaller vara en inkonsekvens i systemet är i själva verket avsett att värna elevernas rättssäkerhet.” (Skollagskommitténs betänkande, s. 118). Samma resonemang gäller naturligtvis även för motsvarande enskilda huvudmän och i förskolan.

Alla frågor i detta förslag som gäller rektorns eller förskolechefens ansvar torde i praktiken i dag redan vara delegerade till dessa. Därmed kommer förslaget inte att förändra balansen mellan nämnd eller styrelse och rektor eller förskolechef. Rektorn och förskolechefen är för sina beslut beroende av de ekonomiska förutsättningar som huvudmannen ger verksamheten, liksom av de riktlinjer, som beslutats av huvudmannen. Redan i dag kan konflikter uppstå mellan politiska riktlinjer och praktiska beslut av rektor, särskilt när det gäller resurser. Dessa konflikter måste hanteras redan i dag liksom när den nya skollagen träder i kraft.

I vissa fall kan man diskutera vad huvudmannen ska besluta och vad rektor respektive förskolechef ska besluta. I en kommun kan nämnden ha fattat beslut om vissa riktlinjer som blir vägledande för rektorns eller förskolechefens beslut, även om hon eller han sedan fattar beslut i konkreta ärenden. Det finns flera exempel på frågor, där vissa kommuner har fattat beslut om en önskvärd utveckling, medan man på andra håll helt lämnar sådana beslut till professionen. Kommunen kan t.ex. ha skrivit in i lokala policydokument att man ska sträva mot att införa åldersblandad undervisning, där förutsättningarna finns, eller att grundprincipen ska vara att skolorna är organiserade i F-9-enheter (förskoleklass t.o.m. årskurs 9), eller att eleverna i en viss

årskurs ska ha tillgång till simundervisning eller besök i kommunens naturskola.

I skolan fattar rektor beslut om hur eleverna fördelas på klasser eller grupper och hur lärarnas tjänstgöring ska organiseras inom ramen för dessa kommunala beslut. När det gäller förskolan är det naturligt att huvudmannen behandlar t.ex. ramar för förskolans öppettider eller fördelningen av tiden över veckans dagar medan förskolechefen fattar beslut om förskoleenhetens inre organisation.

Rektor i fristående skola och förskolechef i fristående förskola

De principer som redovisats ovan kommer också att gälla för fristående skolor och förskolor. En fristående skola eller förskola kan ha en grundläggande pedagogisk idé, som utgör själva orsaken till att verksamheten etablerats. Rektorn respektive förskolechefen kan då självklart inte fatta beslut som strider mot denna grundidé. Om rektor i en fristående skola fattar sådana beslut som allvarligt avviker från skolans pedagogiska inriktning skulle det till och med kunna medföra en risk för att skolans godkännande återkallas.

2.4 Ledningen av utbildningen

2.4.1 Ledningen av skolan, förskolan och fritidshemmet

Förslag: Verksamheten i en skolenhet ska ledas av en rektor. Verksamheten i en förskoleenhet ska ledas av en förskolechef. Rektorn och förskolechefen ska benämnas på detta sätt. Dessa benämningar ska förbehållas den som har en anställning som rektor eller förskolechef.

Dessa bestämmelser ska även gälla fristående skolor och förskolor.

Skollagsberedningens förslag

Ledningen av skolan och förskolan

Det är av yttersta vikt att det i skollagen tydligt slås fast vem som har ledningsansvaret för de verksamheter som regleras i skollag, läroplaner och övriga författningar. För skolans del ska ledningsansvaret åvila rektor. Skolhuvudmannen ska ha fortsatt frihet att organisera verksamheten på det sätt som bäst passar de lokala förutsättningarna. Begreppet skolenhet är därför, som Skollagsberedningen har framhållit i avsnitt 1.5, inte automatiskt synonymt med rektors ansvarsområde eller andra organisatoriska indelningar som skolhuvudmannen beslutar om. En skola är ofta detsamma som en skolenhet, men behöver inte nödvändigtvis vara det. Vi har därför valt att i förslaget till ny skollag uttrycka rektors ledningsansvar som omfattande verksamheten i en skola. Det väsentliga är att ledningen av den enskilda skolan klart åvilar en rektor. Det ska vara tydligt för skolans personal, elever och elevernas föräldrar, vem som har ansvaret för ledningen och samordningen av det pedagogiska arbetet liksom för verksamhetens inre organisation, och vad detta ansvar innebär.

För förskolan och fritidshemmet finns i den nu gällande skollagen ingen reglering av ansvarig ledning eller vem som fattar beslut. För dessa verksamheter gäller kommunallagens regler. Barnomsorg- och skolakommittén (BOSK) föreslog en reglering av förskolans och fritidshemmets ledning på samma sätt som för den kommunala skolan (SOU 1997:157). Motivet för en reglering var att garantera den samordning som enligt BOSK var nödvändig för en integration och helhetssyn på barns växande och lärande. Vid tillkomsten av läroplanen för förskolan år 1998 (LpFö 98) infördes dock ingen särskild reglering av förskolans ledning. Den dåvarande regeringen menade att det åligger kommunen att avgöra hur ledningen av förskolan ska utformas. I läroplanen för förskolan behandlas således i dag inte rektorns eller förskolechefens ansvar.

I såväl Skollagskommitténs betänkande (SOU 2002:121) som i propositionen *Kvalitet i förskolan* (prop. 2004/05:11, s. 35–36) anges – när det gäller förskolans ledning – att eftersom förskola och skola ofta ingår i samma förvaltningsorganisation, är det rimligt att också ha gemensam reglering och ge samma förutsättningar för alla chefer i organisationen.

För att befästa förskolans ställning som en del av utbildningssystemet samt för att förstärka dess kvalitet och likvärdighet föreslår vi, i likhet med Skollagskommittén, att det ansvar som åvilar ledningen för förskolan regleras i skollagen. Verksamheten i en förskola ska ledas av en förskolechef. Liksom i skolan ska det vara tydligt även för förskolans personal, barn och barnens föräldrar vem som har ansvaret för ledningen och samordningen av det pedagogiska arbetet liksom för den inre organisationen, och vad detta ansvar innebär. Alternativet hade varit att låta förskolan som enda skolform sakna reglering av ledningsfunktionen.

I de fall där förskolan är integrerad eller samorganiserad med annan verksamhet finns inget hinder för att rektor tillika är förskolechef. Förslaget innebär ingen reglering av hur ledningen närmare ska organiseras, utan detta är huvudmannens ansvar. Det är viktigt att det för skolan respektive förskolan finns ansvariga ledare som benämns rektor respektive förskolechef och som omfattas av skollagens bestämmelser om ansvar och befogenheter, även om dessa befattningar i vissa fall kan upprätthållas av samma person. Den föreslagna bestämmelsen är därför utformad så att verksamheten i en skola ska ledas av en rektor och att verksamheten i en förskola ska ledas av en förskolechef.

Enligt Skollagsberedningens uppfattning ligger förslaget att även förskolans ledning ska regleras i skollagen väl i linje med den allmänna utvecklingen i kommunerna och synen på förskolan som en integrerad del av utbildningssystemet. Kommunen beslutar även fortsättningsvis om ledningsorganisationen. Vi anser inte att förändringen är negativ i relation till den kommunala självstyrelsen, även om regleringen innebär en tyd-

ligare statlig styrning av ledningsorganisationen inom förskolan än i dag.

Benämningarna rektor och förskolechef

Skollagsberedningen anser, i likhet med Skollagskommittén, att regleringen av ledningsansvaret i kommunala och fristående skolor, och i kommunala och fristående förskolor, ska vara densamma. Denna ståndpunkt utvecklas vidare i avsnitt 2.4.3. I dag förekommer t.ex. att vissa fristående skolor, med stöd av en undantagsbestämmelse i förordningen (SFS 1996:1206) om fristående skolor, har ett delat ledningsansvar. Vi menar dock att det inte får inte råda någon oklarhet om vem som har det övergripande ansvar som regleras i skollagen, läroplanerna och övriga författningar. Ledningsansvaret får inte delas av flera. Genom Skollagsberedningens förslag att rektor får delegera enskilda ledningsuppgifter och beslutanderätt i vissa frågor, får rektorer respektive förskolechefer i såväl kommunala som fristående skolor respektive förskolor, vidgade möjligheter att delegera den dagliga pedagogiska ledningen och samordningen. Detta möjliggör en omfattande frihet vid utformningen av den inre organisationen i skolor och förskolor (se vidare avsnitt 2.4.2). Vårt förslag innebär mot denna bakgrund att ledningen av verksamheten i en kommunal eller fristående skola, respektive i en kommunal eller fristående förskola, tydligt ska åvila *en* rektor respektive *en* förskolechef. Då ledningen är gemensam för förskola och skola åvilar ansvaret en rektor tillika en förskolechef.

Ett tydligt reglerat ledningsansvar innebär också att det måste vara helt klart för alla berörda vem som har ansvaret för de beslut som enligt skollagen ska fattas av rektor, förskolechef eller av den som beslutanderätten med stöd av lagen har överlåtits till. Vi föreslår därför att den som har anställts för att leda verksamheten i en skola respektive i en förskola, benämns rektor respektive förskolechef och inte något annat. Detta betyder att benämningar som exempelvis gymnasiechef, grundskolechef etc. inte

får användas som beteckning på den som upprätthåller funktionen som rektor respektive förskolechef i skollagens mening. Om så skulle vara fallet, skulle det bidra till att skapa oklarhet om vilken befattningshavare som egentligen har det ansvar som framgår av skollagen. Andra benämningar kan dock givetvis användas för andra typer av befattningar. Av samma skäl ska, enligt Skollagsberedningens mening, benämningarna rektor respektive förskolechef vara förbehållna den person som har en anställning som rektor eller förskolechef i skollagens mening. Detta innebär att någon annan än den som är anställd för att leda verksamheten, inte får benämnas rektor respektive förskolechef.

Ledningen av fritidshemmet

De allra flesta fritidshem är integrerade med en grundskola och ledningsansvaret för fritidshemmet åvilar därvid rektor. För ledningen av de förhållandevis få fritidshem som ej är integrerade med en grund- eller grundsärskola eller eventuellt en förskola, föreslås ingen ytterligare reglering i skollagen. Detta gäller oavsett om dessa fritidshem har kommunal eller enskild huvudman.

Enligt Skolverkets statistik från 2007 finns det i landet knappt 300 fritidshem av totalt ca 4 400 som inte är integrerade i en grund- eller grundsärskola, vilket motsvarar ca två procent av det totala antalet elever i fritidshem. Det rör sig i många fall om små enheter i vissa mindre kommuner. Det saknas uppgifter om huruvida ett fritidshem är integrerat med en förskola, men detta bedöms vara ytterst ovanligt. Om det skulle förekomma, kommer den ansvarige ledaren att vara förskolechefen.

Skollagsberedningen vill framhålla att det faktum att ledningsansvaret för fritidshem, som inte är integrerade i en grund- eller grundsärskola (eller eventuellt en förskola) inte föreslås regleras i skollagen, inte innebär någon försämring mot i dag för berörda elever och berörd personal. De omfattas fortfarande av kommunallagens bestämmelser och övrig lagstiftning, exempel-

vis bestämmelserna om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

2.4.2 Rektorns och förskolechefens ledningsansvar för den pedagogiska verksamheten

Förslag: Rektorn respektive förskolechefen ska leda och samordna det pedagogiska arbetet inom sitt verksamhetsområde. Det åligger dessa att särskilt verka för att utbildningen utvecklas. Rektorn respektive förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation samt fattar i övrigt de beslut som framgår av särskilda föreskrifter i den nya lagen eller andra författningar.

Rektorn respektive förskolechefen får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare vid skolenheten respektive förskoleenheten som har tillräcklig kompetens och erfarenhet att fullgöra enskilda ledningsuppgifter och besluta i frågor som ankommer på rektor och förskolechef. Beslutanderätt enligt särskilda föreskrifter får dock överlåtas till någon annan endast om annat inte särskilt anges i sådana föreskrifter.

Skollagsberedningens förslag

En generell bestämmelse införs i skollagen om att rektor och förskolechef genom sin ledning och samordning av det pedagogiska arbetet beslutar om enhetens inre organisation och fattar de beslut som framgår av särskilda föreskrifter i skollag eller andra författningar. I detta innefattas ansvar för och beslut om övergripande organisation av det pedagogiska arbetet, arbetet med barn och elever i behov av särskilt stöd, formerna för samarbete mellan förskolan, skolan och hemmen, förskolans och skolans kontakter med föräldrar, arbetslivet och det omgivande samhället, kompetensutveckling av personalen etc.

Den föreslagna generella bestämmelsen om rektorns och förskolechefens befogenheter kommer att medföra avreglering och omreglering, inte bara i lagen utan också i de förordningar och läroplaner där rektors ansvar är särskilt reglerat. I läroplanen för förskolan (Lpfö 98) är som nämnts inte ledningens ansvar reglerat, utan läroplanen riktar sig till "alla som arbetar i förskolan" respektive "arbetslaget". En översyn av läroplanen för förskolan behövs i syfte att anpassa den till den nya regleringen av förskolechefens ansvar i skollagen.

Det är naturligt att även vissa bestämmelser på förordningsnivå kan utgå i samband med den föreslagna avregleringen, eftersom de kan anses ingå i rektors beslut om den inre organisationen. Den uppräknade som finns av rektors uppgifter i läroplanerna för grundskolan (Lpo 94) och de frivilliga skolformerna (Lpf 94) behöver som konsekvens också ses över och gallras. Vissa förordningsbestämmelser, t.ex. om särskilt stöd och betyg, har i vårt förslag lyfts upp till skollagen från förordning, och får därmed en mer generell karaktär.

Rektors ansvar för verksamhetens pedagogiska utveckling och inre organisation blir genom dessa åtgärder tydligare och i vissa avseenden mindre detaljstyrt än vad som i dag gäller för grundskolan och de frivilliga skolformerna. Rektor och förskolechef ska i övrigt fatta de beslut som framgår av särskilda föreskrifter i den nya lagen eller andra författningar, t.ex. arbete för att förebygga, upptäcka och åtgärda alla typer av kränkande behandling i förskolan och skolan, eller de beslut i skolan som rör enskilda elever och innebär myndighetsutövning, t.ex. om ledighet. Hit hör också det systematiska kvalitetsarbetet på förskole- och skolenhetsnivå, formerna för barn- och elevinflytande och föräldramedverkan samt utarbetande av lokala ordningsregler tillsammans med elever, personal och vårdnadshavare.

Sammanfattningsvis innebär vårt förslag en större frihet att organisera och driva verksamheten enligt lokala förutsättningar och behov, både för huvudmannen och för rektor och förskolechef. Rektor och förskolechef har ansvar för personalens olika ansvarsområden, övergripande tidsplanering etc. Möjligheten att

delegera vissa beslut från rektor och förskolechef till en annan anställd eller uppdragstagare innebär också att decentraliseringen kan ta ytterligare ett steg.

2.4.3 Rektor vid fristående skolor och förskolechef vid fristående förskolor

Bestämmelser om ledningen för fristående skolor finns inte i dagens skollag utan i förordningen (1996:1206) om fristående skolor (1 kap. 4 §, 1 a kap. 4 § och 2 kap. 4 §). Ledningen av förskolor med kommunal huvudman är inte heller reglerad i dagens skollag, och för ledningen av fristående förskolor finns ingen reglering alls. Skollagsberedningen föreslår, som nämnts i avsnitt 2.4.1, att bestämmelserna om skolans och förskolans ledning i den nya skollagen även ska avse fristående skolor och fristående förskolor. Även Skollagskommittén föreslog att regleringen av rektorer i fristående skolor ska vara densamma som för rektorer i en offentlig skola. Enligt vår uppfattning bidrar detta förslag till ökad tydlighet och rättssäkerhet för alla barn, elever och vårdnadshavare.

Skollagskommittén lät oberoende experter göra en bedömning av vilka konsekvenserna blir, om samma bestämmelser om rektors ansvar införs i fristående skolor som i de kommunala (PM Rektor i enskilda skolor, Meyer-Riberdahl 2002). Enligt experternas bedömning bör det som anses som myndighetsutövning i den offentliga skolan också anses som myndighetsutövning i en fristående skola, under förutsättning att verksamheten grundas på samma eller likartade författningsbestämmelser. En reglering av rektors pedagogiska ansvar i en fristående skola av den typ och omfattning, som finns i dag i läroplan och skolförfattningar, är enligt experterna möjlig inom den associationsrättsliga lagstiftningen och stiftelselagen utan särreglering. Den kan dock påverka den faktiska ansvarsfördelningen inom en skola.

I förordningen (1996:1206) om fristående skolor anges att om det finns särskilda skäl med hänsyn till skolans pedagogiska inriktning, får ledningen av utbildningen utövas av flera personer. Detta prövas i dag av Statens skolinspektion i samband med godkännandet eller i samband med att Skolinspektionen lämnar förklaring om rätt till bidrag. Denna bestämmelse infördes år 1996 efter förslag från Waldorfskolefederationen och Sveriges Fristående Waldorfskolors Föräldraförening (prop. 1995/96:200, s. 37). Dåvarande Skolverket har under åren 2003–2006 i sin tillsyn av fristående skolor riktat kritik mot ett antal Waldorfskolor avseende otydlighet i ansvarsfördelningen, när det gäller ledningsfrågor. Skolverket menade att det kan skapa problem främst för föräldrar och elever men även i viss mån för personalen, om det är oklart vem som har ansvar och till vem man kan framföra kritiska synpunkter.

Vi anser, i likhet med Skollagskommittén, att regleringen av ledningsansvaret i samtliga fristående skolor ska vara densamma som för rektorer i offentliga skolor. Detta gäller naturligtvis även den föreslagna regleringen av benämningen rektor liksom att ledningen ska utövas av en rektor. Motsvarande resonemang gäller för regleringen av ledningsansvaret för fristående förskolor. Det måste stå fullständigt klart, oavsett vem som är huvudman för verksamheten, vem som har det övergripande ansvar som regleras i skollagen och övriga författningar. Genom förslaget att rektor får delegera enskilda ledningsuppgifter och beslutanderätt i vissa frågor får även fristående skolor, t.ex. Waldorfskolor, vidgade möjligheter att delegera den dagliga pedagogiska ledningen och samordningen. Den nämnda undantagsbestämmelsen i förordningen om fristående skolor bör därför inte överföras till den nya skollagen.

2.5 Behörighetsregler för rektorer och förskolechefer

Förslag: Som rektor och förskolechef ska bara den få anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk insikt.

Skollagsberedningens förslag

Nuvarande behörighetsregler

Dagens behörighetsregel för rektorer finns i 2 kap. 2 § skollagen, där det anges att ”som rektor får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har förvärvat pedagogisk insikt”. Bestämmelsen infördes den 1 januari 1991. När rektorerna var statligt anställda fanns behörighetsbestämmelser i 1971 års skolförordning för grund- och gymnasieskolan. För grundskolan gällde t.ex. att den som var behörig till ordinarie eller extra ordinarie tjänst som lärare vid skolform som ingick i rektors arbetsområde också var behörig till ordinarie tjänst som rektor eller studierektor. Endast om det förelåg synnerliga skäl kunde behörighetsregeln frångås.

När nuvarande skollagsbestämmelse infördes år 1991, angavs i förarbetena (prop. 1990/91:18) en rad motiv till att staten även fortsättningsvis borde föreskriva hur skolledningen ska organiseras i kommunerna, däribland att det ska finnas en rektor, och att ”det är rimligt att för denna ansvariga skolledare ställa upp tydliga behörighetsvillkor”. I propositionen sägs vidare att ”befattningshavaren ska ha en med tanke på uppgifterna lämplig kompetens” och att, med den mycket viktiga roll som rektor kommer att få även i framtiden såväl för utbildningens kvalitet som för rättssäkerheten, ”är det angeläget att till rektorer utses personer som har goda förutsättningar att klara dessa uppgifter”. Staten har alltså, även sedan arbetsgivaransvaret för skolans

personal togs över av kommunerna, ansett det vara befogat att ställa krav på behörighet och lämplig kompetens för rektorer.

Nuvarande behörighetskrav för rektorer motiveras i prop. 1990/91:18 med att skolledningen har en avgörande betydelse för verksamhetsutvecklingen i skolan och att rektorn även ska ha ansvar för skolans fostrande roll. Likaså ska rektorn fatta viktiga beslut som direkt berör enskilda elever, exempelvis disciplinära åtgärder, ledigheter, särskilda stödinsatser, betygssättning etc. Ansvaret, sägs det i propositionen, förutsätter därför att rektorn har en allsidig pedagogisk insikt.

En sådan allsidig pedagogisk insikt kan dock, enligt propositionen, förvärfvas på olika sätt som alla inrymmer såväl utbildning som praktisk erfarenhet. Det underströks att det inte nödvändigtvis måste röra sig om grundläggande lärarutbildning eller praktik som lärare, ”även om detta självfallet i de allra flesta fall kommer att vara det aktuella” (prop. 1990/91 s. 36). Detta innebär att det inte, till skillnad mot vad som gällde tidigare, i den nu gällande skollagen uppställs några formella krav på viss utbildning eller särskild sorts erfarenhet för att ha uppnått den pedagogiska insikt som krävs för att en person ska vara behörig att anställas som rektor.

Rektorers utbildnings- och yrkesbakgrund

Enligt den statistik som Skollagsberedningen haft tillgång till har den övervägande delen av landets rektorer, nio av tio, lärarbakgrund i form av lärarutbildning och/eller arbete som lärare. Enligt Skolverkets officiella statistik har en majoritet av landets rektorer ”pedagogisk högskoleexamen”, definierad som lärarexamen, vilket också kan betyda examen för undervisning och annan pedagogisk verksamhet i förskola och fritidshem. Läsåret 2005/06 var andelen 89,0 procent och läsåret 2006/07 87,7 procent. En kartläggning från dåvarande Myndigheten för skolutveckling av skolledares yrkes- och utbildningsbakgrund våren 2003 visade på likartade siffror: 88 procent av de

verksamma rektorerna hade någon form av lärarbakgrund innan de tillträdde sin rektorstjänst, 62 procent inom skolan, 19 procent som chefer inom förskolan och 5 procent som förskollärare eller fritidspedagoger. Även Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan från 2003, som dock enbart avsåg årskurs 9, visade att de allra flesta av rektorerna i urvalet, 93 procent, hade en lärarutbildning i botten. En nästan lika stor andel arbetade även som lärare innan de blev rektorer.

Behörighetsbestämmelsen kvarstår

Skollagsberedningen vill understryka att gällande behörighetsbestämmelse i nuvarande skollag är utformad så att kraven på utbildning respektive erfarenhet inte är alternativa. Båda kraven måste alltså vara uppfyllda, dvs. den pedagogiska insikten måste ha förvärvats både genom utbildning *och* erfarenhet. I Skolverkets nationella kvalitetsgranskning år 1998 av rektorn som styrfunktion i en decentraliserad skolorganisation angav exempelvis verket att man iakttagit fall där rektorer med otillräcklig kompetens och ledarerfarenhet anställts. Skolverket har i sin lägesbedömning för 2006 även framhållit behovet av att nytillträdde rektorer får en särskild rektorsutbildning för att de ska klara sina uppdrag.

Att rektorn har en allsidig pedagogisk insikt är enligt Skollagsberedningen av avgörande betydelse för hennes eller hans möjligheter att leda skolans utveckling så att de nationella målen kan nås och ta ansvar för skolans fostrande roll. Likaså ska rektorn fatta viktiga beslut som direkt berör enskilda elever. Den grundläggande bestämmelsen om pedagogisk insikt förvärvad genom utbildning och erfarenhet bör därför även fortsättningsvis finnas kvar i skollagen.

Regeringen har vidare, med utgångspunkt i departementspromemorian *Tydligare ledarskap i skolan och förskolan — Förslag till ny rektorsutbildning (DS 2007:34)*, gjort bedömningen att rektorn, för att fungera väl som ledare av skolans pedagogiska

verksamhet, bör ha en stabil och likvärdig utbildningsmässig grund att stå på.

Därför har regeringen beslutat om en särskild reglerad befattningsutbildning (förordningen [2008:643] om befattningsutbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem).

Skolhuvudmannen, och motsvarande huvudman för förskola och fritidshem ska erhålla sådana kunskaper att de kan ansvara för en rättssäker och likvärdig utbildning för alla barn och elever. Rektorerna och motsvarande ska även ha sådana kunskaper att de kan skapa förutsättningar för måluppfyllelse och ansvara för att verksamheten som helhet utvecklas.

Utbildningen motsvarar 30 högskolepoäng och består av kurserna skoljuridik och myndighetsutövning, mål- och resultatstyrning samt skolledarskap. Det är således en kvalificerad akademisk utbildning som kommer att anordnas för landets rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion. Utbildningen ska ha ett innehåll som är vetenskapligt förankrat samtidigt som det svarar mot rektors uppdrag enligt de nationella styrdokumenterna.

Det har redan tidigare funnits statliga rektorsutbildningar, men utvärderingar har visat att utbildningarna inte har varit likvärdiga över landet och att det har saknats väsentliga inslag inom ovan nämnda områden.

Trots de brister som uppmärksammats ovan i förhållande till den nuvarande bestämmelsen om behörighet för att anställas som rektor bedömer Skollagsberedningen att bestämmelsen kan kvarstå oförändrad. Skälet till detta är att det enligt Skollagsberedningens uppfattning måste finnas viss flexibilitet när skolhuvudmannen har att bedöma vem som är lämpligast att anställas som rektor vid en skolenhet, eftersom det är skolhuvudmannen som utifrån lokala förhållanden avgör hur en skola ska organiseras. Skollagsberedningen vill emellertid poängtera vikten av att bestämmelsen följs så som är avsett. Dessutom har regeringen vidtagit åtgärder som syftar till att landets samtliga rektorer ska få en särskild kompetens för sitt uppdrag.

Även förskolechefer bör omfattas av behörighetskraven

Vi har ovan föreslagit att det ansvar som åvilar ledningen för förskolan regleras i skollagen, i syfte att befästa förskolans ställning som en del av utbildningssystemet samt för att förstärka dess kvalitet och likvärdighet. Vid förskoleenheter ska det därför enligt Skollagsberedningens förslag finnas en ansvarig ledare som benämns förskolechef. Eftersom förskolans ledning och förskolechefens ansvar i framtiden föreslås utgöra en del av de nya skollagens reglering, är det naturligt att de behörighetskrav som avser rektorer också på motsvarande sätt omfattar förskolechefer.

Skollagsberedningen föreslår att som förskolechef ska bara den få anställas som genom erfarenhet och utbildning har förvärvat pedagogisk insikt.

Behörighetskrav för rektorer vid fristående skolor och för förskolechefer vid fristående förskolor

Före år 2001 fanns inte några formella behörighetskrav för rektorer för fristående skolor. I prop. 1991/92:95 *om valfrihet och fristående skolor* (s. 15) angavs som en generell intention att ”Ambitionen bör också vara att undvika ett system som innebär en sådan detaljreglering av de fristående skolornas verksamhet och arbetsmetoder att de riskerar sin särart. En av tillgångarna med de fristående skolorna är just deras möjlighet att pröva nya arbetsformer, att engagera föräldrar och att använda andra pedagogiska metoder”.

Genom en ändring i förordningen (1996:1206) om fristående skolor blev de fristående skolorna fr.o.m. år 2001 skyldiga att uppfylla samma krav på rektors bakgrund som offentliga skolor. Nuvarande bestämmelse om krav på att rektor i såväl offentliga som fristående skolor måste ha pedagogisk insikt förvärvat genom utbildning och erfarenhet, är således en viktig markering

av rektors ansvar för den pedagogiska verksamheten oavsett om verksamheten bedrivs i offentlig eller enskild regi.

Enligt en enkätundersökning redovisad av Utredningen om skolans ledningsstruktur finns en påtaglig skillnad mellan kommunala skolor och fristående skolor när det gäller rekrytering av rektorer (*Skolans ledningsstruktur – Om styrning och ledning i skolan*, SOU 2004:116). I utredningens undersökning hade en fjärdedel (26 procent) av alla kommunalt anställda rektorer erfarenhet av ledarskap i andra verksamheter, medan motsvarande andel för fristående skolor var över hälften (58 procent). Utredningen drog slutsatsen att fristående skolor gärna hämtar sina rektorer från andra verksamheter än skolan. Det bör dock noteras att utredningens undersökning inte redovisar i vad mån rektorerna har pedagogisk utbildning. Det kan mycket väl vara så att en rektor med ledarerfarenhet från andra verksamheter än skolan ändå har en utbildning och erfarenhet som lett till erforderlig pedagogisk insikt.

Skollagsberedningen har ovan föreslagit att regleringen av rektorer vid fristående skolor respektive förskolechefer vid fristående förskolor ska vara densamma som för rektorer och förskolechefer i offentliga skolor eller förskolor. Vår principiella uppfattning är att detta också bör gälla kraven på behörighet för att anställas som rektor respektive förskolechef. Av den nya skollagen bör således framgå att för såväl offentliga som fristående skolor ska kravet för att få anställas som rektor vara att man har pedagogisk insikt förvärvad genom utbildning och erfarenhet.

Vårt förslag innebär att även förskolechefer för fristående förskolor ska ha pedagogisk insikt förvärvad genom utbildning och erfarenhet för att få anställas.

Som framgått ovan är det betydligt vanligare att rektorer för fristående skolor har en yrkesbakgrund inom andra sektorer än skolektorn än vad rektorer inom det offentliga skolväsendet har. Skollagsberedningen vill understryka att också personer med annan yrkesbakgrund än lärare kan ha skaffat sig pedagogisk insikt genom utbildning och erfarenhet på andra områden. I likhet

med vad som gäller för rektorer och förskolechefer hos kommunala huvudmän vill vi även understryka vikten av att kravet på pedagogisk insikt genom utbildning och erfarenhet följs även på fristående skolor. Det är också viktigt att rektorer på fristående skolor genomgår den särskilt reglerade befattningsutbildning som beskrivs ovan.

Obligatorisk befattningsutbildning för nyanställda rektorer

Inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att bereda en obligatorisk befattningsutbildning för rektorer vilket innebär att huvudmännen blir skyldiga att se till att varje nyanställd rektor genomgår utbildningen.

2.6 Ansvar för undervisningen

I avvaktan på att förslagen från *Lärarytredningen – om behörighet och auktorisation* (dir. 2006:31, dir. 2006:140 samt dir. 2008:21) har behandlats, lämnar inte Skollagsberedningen några förslag till ny reglering av behörighet och anställningsvillkor m.m. för lärare och övrig personal inom förskola, skola och vuxenutbildning. Utredningen har överlämnat sina förslag i sitt slutbetänkande *Legitimation och skärpta behörighetsregler* (SOU 2008:52). Vi bedömer att utredningens förslag kommer att beröra alla delar av lagstiftningen om lärare, vilket inte gör det meningsfullt för oss att nu lämna några egna förslag. Nuvarande bestämmelser fyller tills vidare platsen i lagtexten för att markera var de nya bestämmelserna senare ska placeras och för att vårt förslag ska innehålla en komplett lagtext. Av naturliga skäl finns inga författningskommentarer eller allmänmotiv. Vi har av strukturskäl omformulerat bestämmelserna så att de omfattar alla huvudmän, eftersom vi förutsätter att det kommer att bli så i en ny skollag.

Enligt förordningen (1996:1206) om fristående skolor behövs Waldorfskolor inte tillämpa bestämmelserna om behörig-

het för anställning utan tidsbegränsning som lärare eftersom det finns en särskild lärarutbildning för waldorflärare. Skollagsberedningen anser att det även i fortsättningen bör finnas möjlighet till undantag för utbildning vid en skolenhet med speciell pedagogisk inriktning. Regeringen bör därför bemyndigas att meddela föreskrifter om undantag från behörighetskraven för sådana fristående skolor.

Bemyndigandet syftar främst till att också fortsättningsvis möjliggöra en reglering motsvarande den som i dag gäller för fristående Waldorfskolor. En sådan undantagsreglering blir bara möjlig för skolor som tillämpar en alternativ pedagogik. Det kommer inte att kunna göras undantag för fristående skolor som t.ex. har en särskild språklig profil, men har en pedagogisk inriktning som skulle kunna rymmas inom ramen för vad som gäller för den del av skolväsendet som har offentlig huvudman.

2.7 Elevhälsan

Förslag: Det ska finnas elevhälsa för eleverna. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevhälsan ska stödja elevernas utveckling mot målen.

För elevhälsans medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Hittillsvarande bestämmelser om hälsokontroll ska behållas, men begreppet hälsokontroll ska ersättas av begreppet hälsobesök. Möjligheten till tvångsvis hälsoundersökning tas bort.

En huvudman för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare får anordna elevhälsa för eleverna.

Skollagsberedningens förslag

En samlad elevhälsa

Skollagsberedningen föreslår bestämmelser om en samlad elevhälsa inom förskoleklassen, de obligatoriska skolformerna, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. För elevhälsans medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Den personal som finns för elevhälsans insatser ska ha adekvat utbildning, som svarar mot elevernas behov av insatser.

Skollagskommittén hänvisade till de överväganden som gjordes i propositionen *Hälsa, lärande och trygghet* (prop. 2001/02:14). I denna proposition gjordes bedömningen att det i en samlad elevhälsa ingår skolhälsovård, elevvård och specialpedagogiska insatser. Skolan har ett ansvar för att skapa en god lärandemiljö för elevernas kunskapsutveckling och personliga utveckling. En annan utgångspunkt är att lärande och hälsa på många sätt påverkas av samma generella faktorer. Arbete med elevhälsa bör i stor utsträckning vara förebyggande och ha en hälsofrämjande inriktning.

Arbete med elevhälsa förutsätter en hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper samt att det finns kompetens att tillgå för detta arbete. Det är också angeläget att samverkan sker med övrig hälso- och sjukvård samt med socialtjänsten. I det individuellt inriktade arbetet har elevhälsan ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling. De mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som t.ex. arbetet mot kränkande behandling och undervisningen om tobak, alkohol och andra droger och övrig livsstilsrelaterad ohälsa, jämställdhet samt sex-

och samlevnadsundervisning m.m. Elevhälsan har ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor.

Flera remissinstanser ansåg i sina svar på Skollagskommitténs betänkande att orden hälsa eller hälsofrämjande bör föras in i bestämmelsen i linje med ambitionen att motverka ohälsa. Skollagsberedningen föreslår därför att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Detta ligger väl i linje med det hälsofrämjande arbete som bedrivs i många skolor, och de insatser som tidigare initierats, bl.a. i samband med satsningar på ökad fysisk aktivitet i skolan.

Bestämmelserna om tvångsvisa undersökningar inom skolhälsovården i vissa fall och särskilda undersökningar föranledda av elevers funktionshinder bör tas bort. Dels täcks behovet av obligatoriska undersökningar in av annan hälso- och sjukvårdslagstiftning, bl.a. om smittskydd, dels finns i dag inget direkt behov av någon av dessa former av undersökningar. I stället för dagens hälsokontroll bör det modernare och bättre begreppet hälsobesök användas i den nya lagen. Ordet hälsobesök förmedlar bättre syftena bakom elevhälsan, dvs. att vara förebyggande och hälsofrämjande.

I dag ska skolhälsovård anordnas för eleverna i förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Elevhälsan ska enligt bedömningen i den tidigare nämnda elevhälsopropositionen omfatta skolhälsovårdens och elevvårdens verksamhet samt den samordnande specialpedagogiska kompetensen. För elevhälsans verksamhet bör finnas utbildad personal som svarar mot elevernas behov av stödinsatser. Syftet med förslaget var främst att skapa förutsättningar för arbetssätt baserade på ökad samverkan mellan den särskilda elevvården, skolhälsovården och det samordnade ansvaret för specialpedagogiska insatser. Skollagskommittén har under rubriken ”Elevernas utveckling mot målen” föreslagit en bestämmelse med innebörden att elevernas utveckling mot målen ska stödjas genom elevhälsan. Skollagsberedningen anser dock

att bestämmelsen bättre hör hemma i anslutning till regleringen av elevhälsan och föreslår att bestämmelsen flyttas dit.

I dagens grundskoleförordning (1994:1194) anges att det för behandling av elevvårdsfrågor ska finnas en elevvårdskonferens för rektorns arbetsområde. Där ska som ledamöter ingå rektorn, företrädare för elevvården och berörd klassföreståndare eller motsvarande samt annan berörd personal. Vi anser nu att regleringen av elevvårdskonferens kan upphöra, eftersom vi föreslår att det införs en tydlig utredningsskyldighet, när en elev är i behov av särskilt stöd. Elevens rätt till särskilt stöd och processen i samband med upprättandet av åtgärdsprogram kommenteras i avsnitt 3.2. Begreppet elevvård kan därmed utmönstras ur skolförfattningarna.

Till skillnad från förslagen i elevhälsopropositionen och mot det som gäller i dag föreslog Skollagskommittén att förskolan ska omfattas av de icke medicinska delarna inom elevhälsan. Med hänsyn till bl.a. barnvårdscentralernas (BVC) ansvar för barn i förskoleåldern anser Skollagsberedningen emellertid att det inte är lämpligt eller nödvändigt att ålägga huvudmannen ett ansvar för att anordna elevhälsa i förskolan.

Personal i elevhälsan

Flera remissinstanser har i den tidigare beredningen av förslag till ny skollag ansett att det i skollagen bör skrivas in vilka yrkeskategorier, som omfattas av elevhälsan. I Skollagskommitténs betänkande har man, förutom skolläkaren, inte pekat ut vilka yrkeskategorier som ska ingå i elevhälsan. Anledningen till att regleringen av skolläkaren kvarstår är att kommittén anser att det behövs ytterligare utredning om regleringen av skolläkaren skulle utmönstras ur skollagstiftningen (1982:763). Skollagsberedningen instämmer i denna bedömning. Vi delar även uppfattningen att regleringen av skolsköterskan ska kvarstå. Huvudmannen får emellertid som tidigare organisera tillgången på skolsköterskekompetens på det sätt som passar de lokala för-

utsättningarna. Att skolsköterskan särskilt pekats ut ska inte uppfattas som att elevhälsans fokus är hälso- eller sjukvårdande insatser i snäv bemärkelse utan förebyggande och hälsofrämjande. För att det hälsofrämjande arbetet ska fungera så bra som möjligt är det värdefullt om skolsköterskan även har folkhälsovetenskaplig kompetens.

Vi har därutöver valt att i vårt förslag specificera de särskilda yrkeskategorier förutom skolläkare och skolsköterska, som ska ingå i elevhälsan, dvs. psykolog och kurator. Enligt vår uppfattning kan en hänvisning till medicinsk, psykologisk och psykosocial kompetens knappast syfta på några andra personalkategorier.

Ett skäl till att vi föreslår en uppräkningslista av berörda personalkategorier är att elevhälsan förutsätter tillgång till kompetens som är tillräcklig för att eleverna ska få det stöd de behöver. I regleringen av kompetens ligger också ett krav på att den personal som avses ska ha den utbildning som arbetsmarknaden normalt kräver inom respektive kompetensområde. Detta gör att även om kommuner och andra huvudmän organiserar sin elevhälsa på många olika sätt, t.ex. i olika resurscenter eller att en fristående skola köper tjänster från olika huvudmän, tillhör den personal som ska möta eleverna med mycket få undantag någon av de nämnda yrkesgrupperna.

Skollagsberedningen anser att det behövs ett förtydligande av vilka olika delar som ingår i begreppet elevhälsa. Att det skrivs fram att det ska finnas tillgång till yrkeskategorierna psykolog och kurator medger dock att kommuner och andra huvudmän liksom tidigare ska få organisera sin elevhälsa efter lokala behov och förutsättningar.

Elevhälsans mål är att skapa en så positiv lärandesituation som möjligt för eleven. Personal med specialpedagogisk kompetens kan utifrån de uppgifter som finns om elevens hälsa, sociala situation etc. bedöma och planera hur elevens problem bäst ska mötas i undervisningen. Syftet med en samlad elevhälsa är att den ska resultera i beslut om specialpedagogiska åtgärder för eleven. Tillgång till specialpedagogisk kompetens behöver dock

inte enbart syfta på personer med specialpedagogutbildning. Det kan också innefatta t.ex. speciallärare eller en skolledare med särskilt ansvar för specialpedagogiska insatser på skolan.

2.8 Studie- och yrkesvägledning

Förslag: Alla elever i grund-, grundsär-, special-, same-, gymnasie- och gymnasiesärskolan samt kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare ska ha tillgång till sådan kompetens att elevers och vuxnas behov av vägledning och information inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. I de fall huvudmannen väljer att inrätta särskilda tjänster för studie- och yrkesvägledning ska nuvarande bestämmelser om krav på utbildning för att få anställas utan tidsbegränsning gälla.

Skollagsberedningens förslag

I läroplanerna (Lpo 94 och Lpf 94) finns både riktlinjer för alla som arbetar i skolan och särskilda riktlinjer för studie- och yrkesvägledare, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter. Detta speglar att både lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar men delvis olika roller, när det gäller information och vägledning till eleverna om framtida studier och arbetsliv. En förutsättning för att eleverna ska kunna utnyttja den stora frihet och de möjligheter till egna val som erbjuds är att de får en adekvat information om utbildningsutbud och valmöjligheter, såväl utifrån sina intressen och förutsättningar som i förhållande till arbetsmarknadens behov. Elevernas behov av vägledning kommer säkerligen inte att bli mindre i framtiden än i dag.

Sammantaget talar detta för någon form av reglering av studie- och yrkesvägledning även i den nya skollagen.

Vägledningen inom vuxenutbildningen har en tudelad funktion, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Vägledning och information är i dessa sammanhang viktiga för att den enskilde ska kunna få den utbildning som hon eller han har behov av eller önskemål om. Det är viktigt att det ingår information om studie-stödssystemets uppbyggnad och villkor i vägledningen. Många kommuner har i dag valt att placera vägledningsfunktionen för vuxna centralt, i ett lärcentrum eller i infotek etc. Inte sällan består vägledningen för vuxna av en första insats när det gäller validering, dvs. en första uppskattning av vilka kunskaper den vuxne redan har förvärvat, t.ex. i yrkesliv eller studier.

I dag finns inget krav på att det ska finnas särskild personal för studie- och yrkesvägledning i skolorna. Däremot innehåller dagens skollag en bestämmelse som säger att den som anställs utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning i det offentliga skolväsendet ska ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet. Av samma bestämmelse framgår att den som inte uppfyller anställningskraven får anställas för högst ett år i sänder. Skollagskommittén gick överhuvudtaget inte in på frågan om studie- och yrkesvägledning. Den skolpersonal som regleras i kommitténs förslag är rektor, lärare och skolläkare. Beträffande övrig personal skriver kommittén: "Huvudmannen bestämmer själv vilken personal och kompetens, som behövs för att nå målen och för att de föreskrifter som gäller för verksamheten ska kunna uppfyllas. Detta överensstämmer med kommitténs direktiv att anpassa skollagstiftningen till ett målstyrt skolväsende".

Vår bedömning är som nämnts att en reglering i första hand bör inriktas på tillgången till *kompetens*. Ordvalet "ska ha tillgång till" innebär däremot inte att studie- och yrkesvägledningskompetensen nödvändigtvis behöver finnas just inom den egna skolenheten. Många fristående skolor köper t.ex. in vägledningstjänster. Ett krav på att studie- och yrkesvägledningskompetens ska finnas innebär dock en tydlig markering av huvudmannens

ansvar för att eleverna får tillgång till studie- och yrkesvägledning, samtidigt som organisationen även fortsättningsvis är en lokal fråga.

I de fall huvudmannen väljer att inrätta särskilda befattningar för studie- och yrkesvägledning anser vi emellertid att dagens krav på viss utbildning för att få anställas utan tidsbegränsning ska fortsätta att gälla.

2.9 Registerkontroll

Förslag: Dagens reglering av registerkontroll kvarstår med den utvidgning som trädde i kraft i april 2008.

Skollagsberedningens förslag

Lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg trädde i kraft den 1 januari 2001. Enligt lagen ska den som erbjuds en anställning inom förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, förskoleklassen eller skolverksamhet för skolpliktiga barn, som anordnas av det allmänna eller av en enskild fysisk eller juridisk person, lämna ett utdrag ur polisens belastningsregister till den som erbjuder anställningen. Den som inte lämnar registerutdrag får inte anställas. Utdraget ska vara högst ett år gammalt. Det ska i förekommande fall innehålla anteckning om mord, dråp, grov misshandel, människorov och grovt rån samt sexualbrott och barnpornografibrott. Det är inte någon förutsättning för anställning att anteckningar i registret saknas. Arbetsgivaren avgör själv om en arbetssökande med anteckning i registerutdraget ändå kan anställas.

I propositionen *Utvidgad registerkontroll inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg* (prop. 2007/08:28), föreslog regeringen en utvidgning av registerkontrollen. Den register-

kontroll som enligt lag ska göras av personer som erbjuds anställning inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg utvidgas till att omfatta ytterligare personkategorier. Riksdagen beslutade den 14 februari 2008 enligt regeringens förslag.

Lagen trädde i kraft den 1 april 2008. Den innebär att registerkontroll även ska göras av den som genom anställning hos någon som ingått avtal med den som bedriver berörd verksamhet, genom uppdrag eller genom anställning inom en annan kommunal förvaltning än den som ansvarar för de berörda verksamheterna, erbjuds eller tilldelas arbete inom en sådan verksamhet under omständigheter liknande dem som förekommer i ett anställningsförhållande inom verksamheten. Därutöver ska lärarstudenter och vuxenstuderande som erbjuds att utföra verksamhetsförlagd utbildning inom sådan verksamhet omfattas, liksom den som genom deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program erbjuds att där utföra arbetspraktik eller någon annan programinsats.

Regeringens bedömning är att övriga vuxna som vistas i de berörda verksamheterna, t.ex. elevers personliga assistenter, färdtjänstchaufförer och busschaufförer i linjetrafik, föräldrar som vistas i verksamheter där deras barn deltar samt familjemedlemmar till dagbarnvårdare i familjedaghem, inte bör omfattas. Skollagsberedningen gör samma bedömning.

2.10 Fortbildning m.m.

Förslag: Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till fortbildning. Huvudmannen ska se till att lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter, som gäller för skolväsendet, särskilt i de föreskrifter som anger målen för utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

I nu gällande skollag finns en bestämmelse (2 kap. 7 §) om att varje kommun och landsting ska se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Kommuner och landsting ska också vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling. Bestämmelsen tillkom efter förslag i prop. 1999/2000:135 om en förnyad lärarutbildning och ersatte tidigare reglering i grundskole- och gymnasieförordningarna av det dittillsvarande begreppet fortbildning och huvudmännens ansvar för att denna skulle ha en viss årlig omfattning (högst fem studiedagar).

Skollagsberedningen anser, i likhet med Skollagskommittén, att bestämmelsen i första stycket i 7 § bör omformuleras till att huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjlighet till kompetensutveckling och att det andra stycket mönstras ut. Den föreslagna ändringen avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling. Det närmare innehållet i kompetensutvecklingen är emellertid enligt Skollagsberedningen främst en fråga för de professionella i förskolan och skolan att besluta om. Detta speglar bättre den ordning som råder i dag och som kommer till uttryck i den reglering av kompetensutveckling som finns inom ramen för gällande avtal på lärarområdet. Kompetensutveckling ska bygga på en kontinuerlig analys av behoven i förskolan och skolan och hos den enskilde läraren. Om det hos huvudmannen finns lärare utan föreskriven utbildning, bör huvudmannen beakta de möjligheter som finns för den personen att påbörja en utbildning som leder till behörighet, t.ex. genom att delta i sådana lärarutbildningar där studier på halvtid och tjänstgöring som lärare på halvtid kombineras.

I dagens bestämmelser (2 kap. 7 a § skollagen) anges också att varje kommun och landsting ska se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter, som gäller för skolväsendet, särskilt i de föreskrifter

som anger målen för utbildningen. Bestämmelsen tillkom efter förslag i prop. 1998/99:110, mot bakgrund av EG-direktiv om ömsesidigt erkännande av examina för olika yrkesgrupper. Enligt dessa direktiv har det mottagande landet inte rätt att kräva att den sökande ska genomgå en kurs eller ett särskilt kunskapsprov som villkor för erkännande av ett examens- eller kompetensbevis. Därför kan det inte ställas något krav på att den sökande ska prövas vad avser kunskaper i nationella författningar. Detta har sin grund i förbudet att diskriminera någon på grund av nationalitet. Det är dock rimligt och nödvändigt att den som arbetar som lärare i svensk förskola och skola är väl förtrogen med i första hand skollag, skolförordningar, läroplaner och kursplaner för den svenska skolan, och att en bestämmelse om detta finns i skollagen.

Vi menar därför, till skillnad från Skollagskommittén, att denna bestämmelse bör överföras till den nya skollagen. Bestämmelsen avser först och främst personer som anställs vid förskole- och skolenheterna för att undervisa men som saknar föreskriven lärarutbildning och därmed bara anställs med tidsbegränsning. Det är rimligt att anta att det, även med skärpta behörighetsbestämmelser, under överskådlig tid framöver kommer att finnas sådana personer. Även om bestämmelsen ursprungligen i första hand avser personer med utländsk bakgrund utan svensk lärarutbildning, menar vi att bestämmelsen är allmänt tillämplig på personer utan föreskriven svensk lärarutbildning, oavsett om de har svensk eller utländsk bakgrund.

Bestämmelsen bör även i tillämplig utsträckning, och till skillnad från i dagens skollag, omfatta annan personal vid förskole- och skolenheterna än den som undervisar. Det är rimligt att all personal i verksamheter som omfattas av skollagen och skolförordningarna har kännedom om de regler som styr verksamheten och att det är huvudmannens ansvar att se till att så är fallet. Sådana föreskrifter kan bl.a. röra förskolans och skolans värdegrund. Att bestämmelsen uttrycker ett krav på *nödvändiga* insikter ger utrymme för att kännedomen om de föreskrifter, som gäller för skolväsendet, dock rimligtvis kan tillåtas variera

beroende på om det är undervisande personal eller annan personal.

Bestämmelserna om kompetensutveckling m.m. omfattar i den nya skollagen såväl offentliga som enskilda huvudmän, alla skolformer och fritidshemmet.

2.11 Lokaler, utrustning och skolbibliotek

Förslag: En generell bestämmelse om lokaler och utrustning ska införas i skollagen. För utbildningen ska finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas. I skollagen införas en bestämmelse om att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att en generell bestämmelse om lokaler och utrustning införas i skollagen. Bestämmelsen blir tillämplig i alla skolformer och för fritidshemmet och för alla huvudmän. Detta motsvarar Skollagskommitténs förslag i denna fråga.

Dessutom föreslår Skollagsberedningen att det i skollagen införas en bestämmelse med innebörden att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Vi anser att skolbiblioteken spelar en så viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen att det är motiverat med en egen bestämmelse i skollagen. Skollagsberedningen anser dessutom att det är självklart att även elever i grundskolan, specialskolan och sameskolan i motsats till dagens

reglering omfattas av bestämmelsen. Som en följd av Skollagsberedningens förslag i övrigt omfattas även fristående huvudmän av förslaget. Enligt vår uppfattning har de allra flesta skolor i samtliga skolformer redan i dag tillgång till bibliotek på ett eller annat sätt. Tillgången till skolbibliotek måste kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför måste möjligheterna till att anordna skolbibliotek kunna se olika ut utifrån varje skolas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Skollagsberedningen föreslår således att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek men att organiseringen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel. Skollagsberedningens förslag bör beaktas vid den kommande översynen av bibliotekslagen.

3 Barnens och elevernas utveckling mot målen

3.1 Barns och elevers utveckling mot målen

Förslag: Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Skollagsberedningens förslag

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans, som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att utifrån sina behov och förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Utgångspunkten för att alla elever ska få möjlighet att nå målen för utbildningen är att särskilt stöd ges till de elever som av olika anledningar har svårt att nå målen för utbildningen. För grundskolan innebär förslaget att eleven ska ges särskilt stöd på det sätt och i den omfattning, som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås för grundskolan. Detsamma gäller även för sameskolan och specialskolan. I grundsärskolan relateras elevens resultat till de individuellt uppställda målen.

Det är också viktigt att påpeka att förslaget till bestämmelse innebär att alla elever, även de som utvecklas snabbt, har rätt att få stimulans och utmaningar i skolarbetet. Även elever som lätt når kunskapskraven eller har speciella talanger har rätt att få en individanpassad undervisning och uppmuntran att nå ännu längre i sin kunskapsutveckling. Vid resursfördelningen måste hänsyn tas till detta.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om nya läroplaner och kursplaner och föreskrifter om kunskapskrav för de obligatoriska skolformerna med anledning av regeringens proposition 2008/09:87 *Tydligare mål och kunskapskrav — nya läroplaner för skolan*. Beslutet innebär en genomgripande förändring av kursplanernas struktur med bl.a. en målnivå och ett huvudsakligt kunskapsinnehåll samt kunskapskrav för godtagbara kunskaper för årskurs 3, 6 och 9 och för tre av de godkända betygsstegen i årskurs 9. Begreppen ”mål som minst ska uppnås” och ”betygskriterier” ersätts av begreppet ”kunskapskrav”. Skollagsberedningen har anpassat de förslag som avser de obligatoriska skolformerna till vad som följer av riksdagens beslut.

3.2 Särskilt stöd

Förslag: Bestämmelserna om särskilt stöd ska inte gälla förskolan eller de olika skolformer, som riktar sig till vuxna. Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, genom uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Under utredningen ska samråd ske med

företrädare för elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövligt. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd ska hon eller han ges sådant stöd. För elever i grund-, grundsär-, same-, special- och gymnasieskolan ska det särskilda stödet ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att nå kunskapskraven.

Skollagsberedningens förslag

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans, som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att utifrån sina behov och förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Utgångspunkten för att alla elever ska få möjlighet att nå målen för utbildningen är att särskilt stöd ges till de elever som av olika anledningar har svårt att nå målen för utbildningen. För grundskolan innebär förslaget att eleven ska ges särskilt stöd på det sätt och i den omfattning, som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i grundskolan. Detsamma gäller även för sameskolan och specialskolan. I grundsärskolan relateras elevens resultat till de individuellt uppställda målen. Av bestämmelsen framgår att bl.a. lärare är skyldig att anmäla till rektor om det kan befaras att en elev inte kommer att nå kunskapskraven. Grund för en sådan bedömning kan vara uppnådda resultat inom ramen för undervisning, resultat på nationella prov i ämnen där nationella prov ges eller grunda sig på uppgifter från andra lärare, övrig skolpersonal, elev eller elevs vårdnadshavare. Att sådana bedömningar skyndsamt förs vidare till rektor är avgörande för att rektor ska kunna initiera en utredning om en elevs behov av särskilt stöd.

Det är också viktigt att påpeka att förslaget till bestämmelse innebär att alla elever, även de som utvecklas snabbt, har rätt att få stimulans och utmaningar i skolarbetet. Även elever som lätt når kunskapskraven eller har speciella talanger har rätt att få en individanpassad undervisning och uppmuntran att nå ännu längre

i sin kunskapsutveckling. Vid resursfördelningen måste hänsyn tas till detta.

Skollagsberedningen föreslår i 3 kap. 5–12 §§ vissa bestämmelser om särskilt stöd som ska gälla för vissa skolformer. Bestämmelserna ska inte gälla för förskolan, eftersom målen där inte avser individuella barns prestationer utan mer verksamhetens kvalitetsutveckling. Vilken typ av utredning som behövs för ett barn i förskolan respektive en elev i skolan skiljer sig dessutom åt. Speciella bestämmelser om barn i behov av särskilt stöd i förskolan finns i förskolekapitlet.

Förskoleklassen och fritidshemmet har inga egna mål men följer läroplanerna för de obligatoriska skolformerna och arbetar därmed mot samma mål som dessa. Eleverna kan behöva stöd i förskoleklassen eller fritidshemmet för att förebygga svårigheter för eleven att uppnå skolans mål i ett senare skede. Därför föreslås att bestämmelserna om särskilt stöd i 3 kap. även ska gälla för förskoleklassen och fritidshemmet.

Enligt gymnasieförordningen (1992:394) ska en elev få stöd-undervisning om det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapsmål som anges i kursplanerna eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd. För gymnasiesärskolan gäller enligt förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan att stöd-undervisning ska anordnas under en begränsad tid för elever som har behov av extra stöd i skolarbetet. Skollagsberedningen föreslår att bestämmelserna om särskilt stöd i den nya skollagen ska gälla för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Inom vuxenutbildningen är det inte relevant att tala om olika stödformer. När det gäller gymnasial vuxenutbildning och gymnasial särsvux finns det i dag inte någon rätt till sådana utbildningar. Det finns viss reglering i förordning och i läroplanen kring stöd i komvux, sfi och särsvux. I skollagen anges att undervisningen för en elev kan upphöra om han eller hon inte gör tillfredsställande framsteg. När det gäller grundläggande vuxenutbildning, grundläggande särsvux och sfi kan sådana beslut om upphörande överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Det är framför allt ärenden inom sfi och grundläggande vuxen-

utbildning som överklagas till nämnden. Erfarenheten visar att nämnden i sin bedömning tar hänsyn till om eleven har fått särskilt stöd innan beslutet om undervisningens upphörande fattats. Möjligheten för vuxna att nå de utbildningsmål som har satts upp är givetvis också beroende av de insatser som görs inom vägledningsområdet. En väl fungerande vägledning innebär att de utbildningsval som den vuxne gör bygger på en realistisk bedömning av de förutsättningar som hon eller han har för studierna. Att införa ett lagstadgat krav på att tillhandahålla särskilt stöd i vuxenutbildningen är enligt Skollagsberedningens bedömning således inte aktuellt för närvarande.

Många elever stöter någon gång under sin skoltid på svårigheter och behöver under en kortare tid särskilda stödåtgärder. Andra elever behöver stöd kontinuerligt under hela skoltiden på grund av sjukdom, sociala problem, funktionshinder eller svårigheter att tillgodogöra sig undervisningen av andra orsaker. I vissa fall kan en elev uppvisa andra problem i skolsituationen. Dessa problem innebär inte omedelbart en risk för att målen inte kommer att uppnås, men skolan befarar att större problem kan uppstå på sikt om inte situationen utreds.

Det finns ingen definition av begreppet *behov av särskilt stöd* i lagen. Det är heller inte möjligt att i lagtext närmare definiera vilka förutsättningar som ska finnas för att stöd ska ges i skolarbetet. Bestämmelserna måste därför bli allmänt hållna och knytas till ett ansvar för skolan att utreda elevens stödbehov. Det är viktigt att skolan inte väntar för länge med att utreda en elevs eventuella behov av särskilt stöd. Utredningen ska göras i samråd med den berörda eleven och med beaktande av bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa i 1 kap. 8 §. Om denna utredning visar att eleven är i behov av särskilt stöd för att kunna nå målen ska sådant stöd ges.

För att höja kvaliteten och underlätta uppföljningen av elevernas resultat i grundskolan och motsvarande skolformer har regeringen beslutat att införa kunskapskrav i årskurs 3 i svenska/svenska som andraspråk och matematik. Som stöd för bedömningen av om eleverna uppnått kunskapskraven har Skol-

verket fått i uppdrag att utarbeta nationella prov i dessa ämnen. Regeringen har också aviserat att avstämningstillfällen i grundskolan i fortsättningen bör finnas i årskurserna 3, 6 och 9. I budgetpropositionen för 2009 har bl.a. aviserats att de nationella prov, som i dag genomförs i årskurs 5 och som blir obligatoriska fr.o.m. våren 2009, kommer fortsättningsvis att förläggas till årskurs 6. Riksdagens beslut med anledning av proposition 2008/09:87 *Tydligare mål och kunskapskrav — nya läroplaner för skolan* innebär bl.a. att utöver de obligatoriska nationella ämnesproven i årskurs 3 och 9, ska ämnesprov i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska användas i slutet av årskurs 6 (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Anpassning måste ske för specialskolan, som har tioårig skolplikt och för sameskolan som bara förekommer i årskurs 1-6. Mot bakgrund av riksdagens beslut utgår Skollagsberedningen från att resultaten på de nationella proven i årskurs 3 och sedermera årskurs 6 ska bli viktiga hållpunkter för bedömningen av elevernas stödbehov i de ämnen där nationella prov anordnas. En utredning om stödbehov ska därför alltid inledas i de fall där resultaten på de nationella prov som ges före årskurs 9 ger anledning till oro. I övriga ämnen är det viktigt att den undervisande läraren inom ramen för undervisningen skaffar sig sådan dokumentation om en elevs kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven för ämnet att läraren kan bedöma om dessa kommer nås. En elev som bedöms ha långt kvar innan kunskapskraven uppnås behöver sannolikt insatser i form av särskilt stöd.

Läraren är ansvarig för att sådan information förs vidare till rektor.

3.3 Åtgärdsprogrammet är det centrala dokumentet i processen

Förslag: För en elev i behov av särskilt stöd ska ett åtgärdsprogram utarbetas. Av åtgärdsprogrammet ska det framgå hur

behoven ser ut, hur behoven ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Om åtgärderna innebär beslut att särskilt stöd ska ges enskilt, i annan undervisningsgrupp eller i form av anpassad studiegång ska detta framgå av åtgärdsprogrammet.

Åtgärdsprogrammet ska beslutas av rektor eller den som rektor gett i uppdrag att utföra denna uppgift. Om en utredning visar att en elev inte behöver särskilt stöd ska beslutas att åtgärdsprogram inte ska utarbetas.

Skollagsberedningens förslag

3.3.1 Allmänna utgångspunkter

I princip likalydande regler om särskilt stöd har hittills funnits i förordningarna för alla skolformer inom den obligatoriska skolan samt i gymnasie- och gymnasieskolan. Motsvarande bestämmelse finns även för fristående skolor.

I Skollagsberedningens förslag finns inledande bestämmelser om skyldigheten att ge elever i behov av särskilt stöd sådant stöd. Om inte annat anges gäller bestämmelserna alla skolformer samt fritidshemmet utom förskolan och de skolformer som riktar sig till vuxna.

Att särskilt stöd för att nå målen ska ges är centralt i skollagstiftningen. Det är elevens behov av stöd som ska vara vägledande för besluten. För rektor är därför varje beslut om en stödåtgärd något som måste föregås av noggranna pedagogiska överväganden, samtidigt som det också finns ekonomiska realiteter att beakta. Av den anledningen föreslår Skollagsberedningen relativt detaljerade bestämmelser för den process som ska leda fram till beslut om särskilda stödåtgärder eller till ett beslut om att stöd inte ska sättas in. Processen kan beskrivas i fem steg: att uppmärksamma, att utreda, att dokumentera, att åtgärda samt

att följa upp och utvärdera. Principerna ska vara vägledande genom hela systemet från förskoleklassen till och med avslutad gymnasieutbildning.

För gymnasieskolan innebär detta att bestämmelsen om att en elev ska ges särskilt stöd, om det befaras att eleven inte kommer att kunna nå de kunskapskrav som ska uppnås eller om eleven av andra skäl behöver stöd, lyfts från förordning till lag. Det innebär att även i gymnasieskolan ska särskilt stöd ges med elevens situation, förutsättningar och behov som utgångspunkt. En elev har alltid rätt att fullfölja den utbildning som hon eller han har påbörjat. Utöver bestämmelserna i skollagen finns i dag bestämmelser i gymnasieförordningen (1992:394) som innebär att om en elev har uppenbara svårigheter att följa undervisningen på sitt studieprogram, ska rektor vidta de åtgärder som behövs för att eleven ska kunna fortsätta studierna i gymnasieskolan. Det ska då övervägas om eleven ska gå om en eller flera kurser, övergå till ett reducerat program eller ett annat nationellt program eller till ett individuellt program. Beslut om byte av studieväg eller förändringar i elevens studieplan fattas i dag av styrelsen för utbildningen efter samråd med eleven och för omyndiga elever vårdnadshavare.

Vi föreslår att bestämmelserna om stödundervisning i gymnasieskolan flyttas från förordning till lag. För gymnasieskolan finns inte några bestämmelser om rätt att fullfölja utbildningen, möjlighet att gå om en kurs eller gå ett reducerat program. Däremot finns i förordningen (1994:741) om gymnasieskolan en bestämmelse om att rektor får befria en elev från delar av undervisningen, om det finns särskilda skäl för detta.

De nya bestämmelser som Skollagsberedningen föreslår tydliggör ansvaret för att tidigt upptäcka elever i behov av särskilt stöd. Rektor har alltid det yttersta ansvaret för att åtgärdsprogram upprättas, så snart det framkommit att eleven behöver särskilt stöd. Bestämmelserna ställer krav på att det finns rutiner för hur personalen ska rapportera till rektor när det blir aktuellt att bedöma om en elev är i behov av särskilt stöd. Utvecklingssamtal kan vara en start till ett åtgärdsprogram. I skolformsför-

ordningarna har idag särskilt angetts att utvecklingssamtal i vissa fall ska resultera i ett åtgärdsprogram.

För de obligatoriska skolformerna kommer som tidigare nämnts avstämningen i samband med de nationella proven att bli viktiga tillfällen när behov av stödåtgärder bedöms.

Att samla bestämmelserna om särskilt stöd i ett särskilt kapitel i skollagen innebär att nuvarande bestämmelser i respektive skolformskapitel och anslutande förordningar med detaljerade organisatoriska och administrativa regler behöver ses över.

Alla elever i de obligatoriska skolformerna ska enligt vårt förslag ha en individuell utvecklingsplan som stöd för utvecklingen mot målen (se avsnitt 3.4.1). Ett åtgärdsprogram avser däremot endast en elev som är i behov av särskilt stöd eller på annat sätt uppvisar svårigheter i sin studiesituation. Syftet med att ställa krav på upprättandet av ett åtgärdsprogram är att det ska finnas ett dokument för planering och utvärdering av elevens utbildning, så att förutsättningarna för elevens fortsatta lärande blir de bästa. För en elev i behov av särskilt stöd är åtgärdsprogrammet ett nödvändigt pedagogiskt instrument för planering och samarbete mellan lärare, annan personal t.ex. i elevhälsan, eleven och i förekommande fall vårdnadshavare samt för uppföljning och utvärdering av stödåtgärderna. Arbetet med åtgärdsprogrammet ska utgå från elevens behov, elevens styrkor och svårigheter och en analys av vilka hinder och möjligheter som finns i elevens omgivning. Elevens och hennes eller hans vårdnadshavares syn på skolsituationen och förslag till tänkbara lösningar ska också vägas in. Programmet ska omfatta elevens hela skolsituation. Om eleven vistas i fritidshem, kan programmet även omfatta åtgärder under vistelsen där. Det är således viktigt att lägga fokus på hela studiemiljön och inte enbart på den enskilda elevens svårigheter.

Skollagsberedningen delar Skollagskommitténs syn på åtgärdsprogrammets utformning och innehåll. Åtgärderna ska vara av både kortsiktig och långsiktig karaktär. De ska relatera till målen i läroplanerna och uppställda kunskapskrav och vara möjliga att följa upp och utvärdera. Det bör också framgå vem som är ansvarig för att stödinsatserna genomförs, följs upp och ut-

värderas. Vi föreslår att krav på åtgärdsprogram regleras i skollagen, eftersom rättssäkerheten ställer särskilda krav på åtgärdsprogrammet.

Arbetet med elever i behov av särskilt stöd är en viktig strategisk och ekonomisk fråga, som rör hela den pedagogiska verksamhetens utformning och som rektor ytterst är ansvarig för. Samtidigt kan ett beslut om särskilt stöd medföra inskränkningar och förändringar för eleven. För att understryka vikten av att det fattas korrekta beslut om åtgärdsprogram föreslår vi därför en föreskrift i skollagen om att rektor beslutar om innehållet i åtgärdsprogrammet. Den 1 juli 2006 infördes skärpningar i skolförordningarna med syfte att förtydliga rektors ansvar för arbetsprocessen kring särskilt stöd.

Det kan finnas behov av att kunna delegera beslut om åtgärdsprogram. Vissa för eleverna mindre ingripande insatser bör kunna beslutas av t.ex. en lärare efter det att rektor gett denne i uppdrag att utföra denna uppgift. Detta innebär inte att rektor avhänder sig det övergripande ansvaret för att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver. Rektor ansvarar för att en utredning genomförs, även om någon annan utses att genomföra utredningen.

I vissa fall kan en utredning göras snabbt och enkelt, medan det i andra fall kan behövas en mer omfattande utredning. Någon tidsgräns för hur lång tid utredningen får ta kan därför inte anges. Huvudprincipen måste dock vara att det ska ske skyndsamt, så att eleven får det stöd hon eller han behöver så fort som möjligt. Givetvis är det också nödvändigt att eleven och elevens vårdnadshavare medverkar i utredningen och ges möjlighet att medverka i utredningen samt att deras synpunkter och förslag vägs in när beslut fattas. Åtgärdsprogrammet ska tas fram med beaktande av bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa (1 kap. 8 §). Vidare är det naturligt att den lärare som närmast ansvarar för eleven och annan berörd personal medverkar i utredningen.

Under utredningen ska samråd ske med personal från elevhälsan, om det inte anses uppenbart obehövt. Elevhälsan har i

sin nya roll ett vidare ansvar för förebyggande och hälsofrämjande arbete. Beroende på problemens art varierar dock behovet av samarbete t.ex. med den medicinska delen av elevhälsan. Det är väsentligt att det finns lokalt utformade rutiner för rektors samråd med elevhälsopersonalen. I vissa fall kan det även vara nödvändigt att samarbeta med andra verksamheter, t.ex. socialtjänsten, verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) eller barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Givetvis måste kontakter under utredningen ske med beaktande av gällande sekretessbestämmelser. Med detta förslag till reglering kan bestämmelserna om elevvårdskonferens utgå ur skolformsförordningarna.

Om rektor efter utredningen konstaterar att det inte föreligger något behov av att upprätta ett åtgärdsprogram ska även detta formellt beslutas och dokumenteras. Detta är viktigt eftersom vi samtidigt föreslår att beslut om åtgärdsprogram och därmed också beslut om att *inte* utarbeta ett åtgärdsprogram ska kunna överklagas.

3.3.2 Överklagande av beslut om åtgärdsprogram

Förslag: Beslut i fråga om åtgärdsprogram ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Vid prövning av ett överklagande ska nämnden antingen fastställa eller upphäva beslutet.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen delar Skollagskommitténs uppfattning att beslut om särskilt stöd är ett så viktigt beslut för eleven att det i princip bör vara överklagbart.

Vad som är särskilt stöd går inte att precisera i lagtext. Det handlar om pedagogiska bedömningar samt många svårbedömda

omständigheter kring eleven. Det kan också vara svårt att veta vilken stödinsats som är den lämpliga vid en viss tidpunkt, eftersom behoven är beroende av studiemiljön och varierar över tid. Gränsen mellan stöd inom ramen för den ordinarie undervisningen och särskilt stöd kan också vara svår att dra. Erfarenheter från Skolverkets tillsyn visar att de anmälda ärendena oftast handlar om att eleven borde få mer stöd än vad hon eller han har fått.

Alla beslut om särskilt stöd ska även i dag kunna motiveras utifrån en sammanvägd bedömning av elevens behov och de olika möjligheter att tillgodose dessa behov, som huvudmannen förfogar över. Besluten ska givetvis bygga på en gedigen utredning med tydligt syfte att ge eleven kvalificerat stöd inom de ramar som finns och som del i en långsiktig planering. I sak kommer därmed inte kravet på huvudmännen att ge särskilt stöd åt elever i behov av sådant stöd att ändras. De strängare kraven på processen bör snarare leda till att besluten i fortsättningen fattas med kvalitativt bättre underlag. Dessutom kommer rättssäkerheten att stärkas genom Skollagsberedningens förslag om medverkan av eleven och i förekommande fall vårdnadshavare i processen. Slutligen ska huvudmannen enligt vårt förslag ha rutiner för hantering av klagomål mot skolan från elever och vårdnadshavare.

Den nuvarande möjligheten att anmäla frågor om särskilt stöd till tillsynsmyndigheten bör även fortsättningsvis vara den vanliga gången för en vårdnadshavare som vill klaga på hur skolan hanterar särskilt stöd. Den bästa lösningen förutsätter kännedom om en elevs unika förutsättningar och behov och kunskap om huvudmannens olika möjligheter att tillgodose dessa behov. Den myndighet som ska utöva tillsyn får dessutom genom den nya lagen bättre möjligheter att utreda, bedöma och därmed också rikta adekvat kritik mot huvudmännen, eftersom processen blir mer noggrant reglerad i skollagen och därmed mer transparent.

Det är emellertid rimligt att det ska finnas ytterligare en möjlighet att pröva ett beslut om åtgärdsprogram. En rätt till överklagande är viktig för att skapa en förbättrad rättsäkerhet för

individ och en starkt garanterad rätt till en likvärdig utbildning. Vi föreslår därför att innehållet i ett åtgärdsprogram eller beslut om att inte upprätta ett åtgärdsprogram ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

En viktig del i nämndens prövning ska vara kvaliteten på den utredning eller det förfarande som lett fram till ett beslut att upprätta åtgärdsprogram eller inte. Nämnden kan inte genom sin överprövning ge förslag om vad åtgärdsprogrammet ska innehålla, men däremot ha en uppfattning om att eleven borde ges stöd i en annan omfattning eller i en annan form. Nämnden ska därför kunna fastställa eller upphäva beslutet men inte sätta ett annat beslut i det ursprungliga beslutets ställe.

Rektor, eller den som rektor gett i uppdrag att utföra en viss uppgift, ska som tidigare nämnts även fatta ett beslut om att inte upprätta ett åtgärdsprogram, om utredningen visar att detta inte behövs. Även ett sådant beslut bör enligt Skollagsberedningen kunna överklagas. Om rektorn, trots signaler om att det finns ett stödbehov, fattar ett beslut om att ett åtgärdsprogram inte ska upprättas, kan det finnas skäl att en oberoende instans granskar om detta beslut verkar rimligt. Det bör vara Skolväsendets överklagandenämnd som ska pröva dessa ärenden för att alla skolor oavsett huvudman ska kunna innefattas i bestämmelsen. Förslaget gäller alltså såväl skolor inom det offentliga skolväsendet som fristående skolor enligt den grundläggande strukturen i detta förslag till ny skollag.

Skollagsberedningen anser inte att möjligheten att överklaga innebär någon ökning av kostnader eller arbetsbelastning för huvudmännen. I princip kommer samma krav som i dag att gälla, nämligen att en elev som är i behov av särskilt stöd också ska få sådant stöd. Om utredningen är välgjord, bedömningarna korrekta och besluten och åtgärderna väl dokumenterade kan knappast risken för kritik bli större än i dag, när Skolverket granskar anmälningar om särskilt stöd.

En möjlighet att överklaga beslut om åtgärdsprogram kan dock medföra en viss kostnadsökning för staten i form av ökad ärendemängd hos Skolväsendets överklagandenämnd. Denna

kostnadsökning kan dock förmodligen kompenseras av en minskning av anmälningarna till tillsynsmyndigheten. Möjligheten till överklagande kommenteras vidare i kapitel 25 om Skolväsendets överklagandenämnd och kapitel 26 om överklagande.

3.3.3 Särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång

Förslag: Ett beslut om att särskilt stöd i de obligatoriska skolformerna ska ges enskilt eller i en särskild undervisningsgrupp eller ett beslut om anpassad studiegång ska fattas av rektor. Besluten får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Skollagsberedningens förslag

Särskild undervisningsgrupp

Det särskilda stödet utgör ett inslag i utbildningen som eleven är skyldig att delta i på samma sätt som om de vanliga rutinerna skulle ha följts. Stödinsatsen ska i första hand ges i den gemenskap eller gruppering där eleven vanligtvis ingår. Stödet ska dock liksom i dag – om det finns särskilda skäl – även kunna ges i en annan miljö, där det finns bättre förutsättningar för eleven att kunna tillgodogöra sig det. I dag beslutas placering av en skolpliktig elev i särskild undervisningsgrupp av styrelsen för utbildningen. Beslutet får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Särskilt stöd får som tidigare nämnts ges i stället för den undervisning eleven annars skulle ha deltagit i eller som komplement till denna. Särskild undervisningsgrupp kan betyda undervisning i en annan gruppering inom skolenheten eller undervisning i andra lokaler med annan personal, ibland i ett s.k.

skoldaghem. Det är dock inte frågan om särskild undervisningsgrupp när en elev byter skolenhet. I sådana fall ska bestämmelserna om placering av elev vid skolenhet tillämpas.

Skollagsberedningen föreslår att begreppet särskild undervisningsgrupp ska finnas kvar som eget begrepp i skolformskapitlen i lagtexten. De särskilda skäl som kan åberopas för ett sådant beslut är kopplade till möjligheten att skapa bättre förutsättningar att pedagogiskt hantera elevens stödbehov. Förutom inlärningsproblematik kan det handla om olika funktionsnedsättningar, språkproblem, beteendestörningar m.m. som kan ligga till grund för bedömningen att elevens behov bättre kan tillgodoses i en annan undervisningsgrupp än den ordinarie. När det gäller placering i ett s.k. skoldaghem eller resurscenter bottnar detta ofta i en komplicerad social situation och eleven kan ha behov även av annat stöd än det rent pedagogiska.

Åtgärden att placera en elev i en särskild undervisningsgrupp bör enligt vår uppfattning vara ett särskilt beslut, som fattas av rektor, ibland i samband med ett beslut om åtgärdsprogram. Rektor är den som har ansvaret för vilka insatser som eleven har och har behov av i form av särskilt stöd och rektor bör därför genom sin kännedom om eleven vara den som har de bästa förutsättningarna att fatta ett ändamålsenligt beslut även i dessa fall.

Innan beslut om särskilt stöd genom enskild undervisning eller i särskild undervisningsgrupp fattas ska samråd ske med eleven och elevens vårdnadshavare. I sammanhanget kan erinras om bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa (1 kap. 8 §). Beslutet ska dock även i fortsättningen av rättssäkerhetsskäl kunna överklagas, eftersom det är ingripande och i vissa undantagsfall kan ske mot elevens och hennes eller hans vårdnadshavares vilja. Dokumentation och uppföljning ska ske på samma sätt som när det gäller andra stödåtgärder. Skulle en elev eller vårdnadshavare vara missnöjd med beslutet ska det, som nämnts, kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd som i dag.

Skolverket har riktat kritik mot hur en del kommuner har använt möjligheten att inrätta särskilda undervisningsgrupper

som en utväg, när det handlar om utagerande elever eller elever med svår social problematik, utan att andra stödmöjligheter inom den ordinarie gruppen har prövats i tillräcklig utsträckning. Vissa kommuner får också kritik för att det saknas formella beslut om placering och att elevens vårdnadshavare inte har blivit informerade om hur beslutet kan överklagas. Det är vanligt att det brister i uppföljning och utvärdering av åtgärderna och att det är oklart hur länge det förväntas att eleven ska vistas i den särskilda undervisningsgruppen. Skolverket har även i vissa fall kritiserat innehållet i den undervisning som eleverna har erbjudits liksom kompetensen hos personalen. Samtidigt anser Skolverket att det finns situationer då särskild undervisningsgrupp är den enda fungerande lösningen både för eleven och för den ordinarie gruppen.

Skollagsberedningen anser att det är viktigt att skolor i det obligatoriska skolväsendet har en möjlighet att använda särskilda undervisningsgrupper som åtgärd för elever i behov av särskilt stöd, men att det ska ske på ett rättssäkert sätt för eleven och elevens vårdnadshavare. Placering i en särskild undervisningsgrupp ska ses som en lösning när alternativet att låta eleven gå kvar i den ordinarie undervisningsgruppen har prövats. Placeringen ska föranledas av elevens behov och en bedömning att dessa bäst kan tillgodoses i en särskild undervisningsgrupp. Placeringen ska regelbundet omprövas. Skolan måste upplysa om möjligheten att överklaga samt noggrant dokumentera vilka beslut som fattats i samband med placeringen. Uppföljning och utvärdering av de insatta åtgärderna ska ske med viss regelbundenhet och i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, vilket självklart gäller alla elever som ges någon form av särskilt stöd.

Anpassad studiegång

Om det särskilda stödet för en skolpliktig elev inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar får styrel-

sen, efter att ha hört elevvårdskonferensen, i dag besluta om avvikelser från den timplan och undervisningstid samt de ämnen och de mål som annars gäller för utbildningen. Möjligheten till s.k. anpassad studiegång ska enligt Skollagsberedningens förslag finnas kvar och regleras i en särskild bestämmelse i skollagen. Vi föreslår dessutom att beslut om anpassad studiegång liksom övriga beslut om särskilt stöd i fortsättningen tas av rektor. Det är i skolan, hos den pedagogiska personalen, som kunskapen finns om de förutsättningar och behov som ligger till grund för alla beslut om särskilt stöd. Beslutet om anpassad studiegång ska givetvis föregås av noggranna överväganden, eftersom det kan innebära att eleven lämnar grundskolan utan fullständig utbildning. Elev och vårdnadshavare måste därför få information om vad ett beslut om anpassad studiegång kan innebära för elevens möjligheter att studera vidare och deras synpunkter ska inhämtas och beaktas i bedömningen. Även om de flesta beslut om anpassad studiegång fattas i enighet mellan skolan, eleven och elevens vårdnadshavare, är det av rättssäkerhetsskäl viktigt att beslutet kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. I avsnittet om Skolplikt och rätt till utbildning föreslår Skollagsberedningen att skolplikten ska förlängas ytterligare ett år för en elev, som inte gått ut grundskolans högsta årskurs, när skolplikten normalt skulle ha upphört. I det sammanhanget kommenteras också möjligheten att kombinera den förlängda skolplikten med anpassad studiegång.

3.4 Information om elevens utveckling

3.4.1 Utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och skriftlig information

Förslag: Allmänna bestämmelser om utvecklingssamtal samt om individuella utvecklingsplaner och skriftlig information

ska flyttas från förordning till de olika skolformskapitlen i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Utvecklingssamtal

Eleven och elevens vårdnadshavare ska fortlöpande informeras om elevens utveckling. Utvecklingssamtalet är en viktig utgångspunkt för information och samtal mellan skola och hem om elevens utveckling mot målen. Informationen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanerna och uppställda kunskapskrav. Utifrån ett väl genomfört utvecklingssamtal följer sedan de andra formerna av kontakt och dokumentation för respektive skolform, t.ex. individuella utvecklingsplaner för de obligatoriska skolformerna, individuella studieplaner för gymnasieskolan och andra former av skriftlig information, t.ex. åtgärdsprogram. Bestämmelser kommer enligt detta förslag att finnas både i respektive skolformskapitel och i skolformsförordningarna.

Skolverket har vid olika tillfällen framfört att de obligatoriska skolformerna borde ha samma reglering som gymnasieskolan, där ansvaret föreslås läggas på rektor att se till att detta kommer till stånd. Det finns dock skäl att ha en annorlunda reglering i gymnasieskolan, där organisationen är sådan att det kan vara otydligt vem av elevens lärare som har ansvaret för utvecklingssamtalet. I de obligatoriska skolformerna är detta för det mesta självklart, särskilt i de tidigare årskurserna.

För gymnasiesärskolan finns i dag inga bestämmelser om utvecklingssamtal. Eftersom elever i gymnasiesärskolan har samma behov som elever i gymnasieskolan att minst en gång per termin få en samlad information om sin kunskapsutveckling och studie-situation omfattar Skollagsberedningens förslag även gymnasiesärskolan.

Förslaget innebär även att samtliga fristående skolor nu kommer att omfattas av kravet på utvecklingssamtal. I gällande bestämmelser framgår att en fristående skola som fått medgivande att sätta betyg ska tillämpa bestämmelserna i 7 kap. grundskoleförordningen respektive 7 kap. särskoleförordningen. Dessa skolor omfattas alltså redan i dag av bestämmelserna om utvecklingssamtal. Fristående skolor motsvarande gymnasieskolan som utfärdar betyg enligt bestämmelserna för gymnasieskolan omfattas dock inte av bestämmelsen om utvecklingssamtal.

Individuella utvecklingsplaner och skriftlig information

I grundskolan och motsvarande skolformer ska elever och deras vårdnadshavare ges skriftlig information om elevens skolgång genom att individuella utvecklingsplaner upprättas i anslutning till utvecklingssamtalet. Bestämmelserna finns i dag i grundskoleförordningen (1994:1194), särskoleförordningen (1995:206), specialskoleförordningen (1995:401) och sameskoleförordningen (1995:205). Skollagsberedningen föreslår nu att bestämmelserna flyttas från förordning till lag och tas in i respektive skolformskapitel. Regleringen kommer att omfatta både offentliga och enskilda huvudmän.

Den individuella utvecklingsplanen ska inte enbart vara framåtsyftande. Den ska även innehålla omdömen om elevens kunskapsutveckling i de ämnen som eleven får undervisning i. Utformningen av sådana omdömen bestäms lokalt på den enskilda skolan. Något förbud mot att skriftlig information om elevens skolgång ges karaktären av betyg finns inte. Rektor beslutar om den närmare utformningen. Planen får också innehålla annan information om elevens skolgång om rektor beslutar detta.

Utvecklingssamtalet är ett trepartssamtal mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare som bör ge ömsesidig information och leda fram till ömsesidiga åtaganden om det ansvar

som parterna har för att eleverna ska nå målen. Sådana överenskommelser mellan parterna ska dokumenteras i utvecklingsplanen. Detta ska ses som en bekräftelse på och ett ansvarskontrakt om vad som överenskommits.

3.4.2 Allmänna bestämmelser om betyg

Förslag: De allmänna bestämmelserna om betyg och intyg ska finnas i lag i stället för i förordning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter om betyg.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår i likhet med Skollagskommittén att de allmänna bestämmelserna om betyg ska finnas i lag i stället för i förordning. Vid de flesta förändringar av betygssystemet har regeringen på grund av frågornas stora principiella betydelse valt att underställa riksdagen förslagen i en proposition. Riksdagen har ett legitimt intresse av att få behandla dessa frågor, som är av stor betydelse för elevernas rättssäkerhet och val av studieväg, och ibland kan ha stor betydelse för elevens framtid. Regeringen behöver därför i de flesta fall vända sig till riksdagen med förslag till ändringar i betygssystemet, även om de bestämmelser som berörs finns i en förordning. Det framstår mot denna bakgrund som naturligt att allmänna bestämmelser om betyg flyttas från skolformsförordningarna till skollagen.

Det finns emellertid behov av kompletterande bestämmelser om betyg, framför allt i gymnasie- och gymnasiesärskolan samt vuxenutbildningen. Vi föreslår därför att ett bemyndigande införs med innebörden att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får utfärda ytterligare föreskrifter om betyg.

I avsnittet om Övriga bestämmelser (kap. 28) kommenteras det föreslagna bemyndigandet som innebär att regeringen får utfärda bestämmelser om att fristående skolor ska skicka in elevernas slutbetyg till hemkommunen för arkivering.

En ny betygsskala

Riksdagen har nyligen fattat beslut om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66. bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Regeringens förslag bygger på promemorian En ny betygsskala (Ds 2008:13), som har remissbehandlats. Beslutet innebär följande. När betyg sätts inom det offentliga skolväsendet ska en betygsskala med betygsstegen A, B, C, D, E och F användas. Betygsstegen A–E betecknar godkända resultat och F betecknar icke godkänt resultat. Om underlag för bedömning av en elevs kunskaper saknas på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte ges. Detta ska markeras med ett horisontellt streck i betygskatalogen. Betyget F och streckmarkering när betyg inte kan sättas ska dock inte användas i skolformer för elever som har en utvecklingsstörning. Riksdagen har också ställt sig bekom regeringens bedömning att införandet av den nya betygsskalan förutsätter nya kursplaner och kunskapskrav. Skollagsberedningen utgår från att detta arbete kommer att vara slutfört och den nya betygsskalan kommer att kunna börja tillämpas samtidigt med att en ny skollag kan träda i kraft. I vårt förslag har därför bestämmelserna om betygssteg och betygsbeteckningar utformats i enlighet med riksdagens beslut om den nya betygsskalan. En konsekvens av den ställning som de fristående skolorna ges i vårt förslag blir dock att betygsregleringen kommer att bli direkt tillämplig på all utbildning i de skolformer där betyg sätts, oavsett om den har offentlig eller enskild huvudman.

3.4.3 Undantag från betygsbestämmelserna för vissa fristående skolor

Förslag: Fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning ska kunna undantas från betygsbestämmelserna.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollagstiftning är fristående grundskolor som har ansökt om och fått medgivande att sätta betyg enligt de bestämmelser som gäller för grundskola med offentlig huvudman skyldiga att följa grundskoleförordningens 7 kap. I annat fall behöver fristående grundskolor inte sätta betyg i de ämnen där det finns nationella kursplaner och kunskapskrav. För fristående gymnasieskolor gäller att de ska sätta betyg enligt bestämmelser i gymnasieförordningen.

Skollagskommittén föreslog att skolor med såväl offentlig som enskild huvudman som tillämpar en alternativ pedagogik enligt föreskrifter som meddelas av regeringen bör kunna medges att tillämpa ett annat bedömningssystem.

Skollagsberedningen anser att som huvudregel ska såväl enskilda som offentliga huvudmän inom skolväsendet tillämpa samma regler om bedömning och betygssättning. Det bör dock även fortsättningsvis finnas möjlighet för regeringen att i förordning föreskriva att fristående skolor som tillämpar en alternativ pedagogik, t.ex. Waldorfskolor, också får tillämpa ett annat bedömningssystem. Sådana föreskrifter får bara innebära undantag för fristående skolor på grund av att undervisningen har en alternativ pedagogisk inriktning. Sådana undantag ska endast vara möjliga i fråga om betygsregleringen som helhet. Det bör däremot inte vara möjligt att medge mer begränsade avsteg, t.ex. att vissa fristående skolor tillämpar en annan betygsskala eller sätter betyg vid andra tillfällen än enligt de bestämmelser som gäller för skolväsendet i allmänhet.

3.5 Åtgärder för rättvisa och likvärdiga betyg

Betygssättning är beslut som ofta har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda.

Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet. Frågan om en likvärdig betygssättning har länge uppmärksammats. År 1999 fick Skolverkets kvalitetsgranskningsnämnd i uppdrag att genomföra en nationell kvalitetsgranskning i skolan rörande en likvärdig och rättvis betygssättning. Nämndens rapport år 2000 (Skolverkets rapport nr. 190) pekar på brister i detta avseende. Frågan uppmärksammades också i Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan 2003 (NU 03, Skolverkets rapport nr. 250). Även Riksrevisionen har i rapporten *Betyg med lika värde* (2004:11) konstaterat att det finns brister i likvärdigheten i grundskolans betygssättning.

Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner, kursplaner och kunskapskrav utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevers kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget.

Omprövning av betyg

Skollagskommittén föreslog ett system med en möjlighet för elever att kunna få ett betyg omprövat inom en vecka efter det att betyget utfärdats. Omprövningen skulle enligt förslaget göras av en lärare från en annan skolenhet på samma underlag som det ursprungliga betyget satts. Förslaget skulle omfatta alla de skolformer där betyg satts. Många remissinstanser yttrade sig över förslaget och remissbilden var splittrad. Flertalet remissinstanser var positiva till förslaget i sig men det framhölls samtidigt att de praktiska, organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna inte var tillräckligt utredda.

Skollagsberedningen delar Skollagskommitténs bedömning att omprövning av betyg är en viktig rättssäkerhetsfråga för elever. Att införa ett system med omprövning av betyg är dock en omfattande konstruktion som kan antas få stora organisatoriska konsekvenser för verksamheten. Det är därför angeläget att frågan närmare analyseras med utgångspunkt i Skollagskommitténs förslag. Inom Regeringskansliet bereds för närvarande direktiv till en utredning om omprövning av betyg. Skollagsberedningens förslag till ny skollag innehåller därför inga bestämmelser om detta.

I avvaktan på utredningens förslag föreslår Skollagsberedningen i stället andra förändringar i skollagen för att värna om rättvisa och likvärdiga betyg samt för att minska behovet av möjligheten att ompröva eller överklaga. Syftet med våra förslag är att stärka elevernas rättssäkerhet och innebär att det införs föreskrifter i skollagen som berör rektors roll samt lärarens skyldighet att informera. Vi föreslår också en ny bestämmelse med skyldighet att rätta till ett uppenbart felaktigt betyg.

Det kan också finnas anledning att se över behovet av fördjupad lärarkompetens i frågor som gäller bedömning och betyg.

3.5.1 Rektors ansvar för betygssättningen förtydligas

Förslag: Rektors ansvar att verka för att betygssättningen sker i enlighet med lag och andra författningar ska förtydligas genom att en särskild bestämmelse införs i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Rektor har det övergripande ansvaret för skolans pedagogiska verksamhet. Det innefattar också att bedömning och betygssättning ska ske i enlighet med de bestämmelser som finns. Olika undersökningar, bl.a. Skolverkets utvärderingar, visar att många rektorer överlämnat betygssättningen helt till skolans lärare, utan att själva delta i processen. Skolverket bedömer i sin sammanfattande inspektionsrapport från 2003 att rektorer sällan tycks ta initiativ för att säkra en rättvis och likvärdig betygssättning. Krav på ett förtydligande av rektors ansvar för att lärares myndighetsutövning utförs på ett sätt som svarar mot de nationella bestämmelserna har framförts av Riksrevisionen i den tidigare nämnda rapporten *Betyg med lika värde* (2004:11).

Skollagsberedningen föreslår att rektors särskilda ansvar förtydligas i skollagen. Detta ansvar innebär att se till att skolans eller verksamhetens lärare dels är väl förtrogna med det regelverk som gäller, dels i övrigt får det stöd de behöver för att kunna sätta rättvisa och likvärdiga betyg. I rektors ansvar ingår också att särskilt beakta obehöriga, mindre erfarna och nyanställda lärares behov av stöd i denna process. Rektors ansvar blir extra tydligt i samband med att utbildningar överlämnas för att bedrivas på entreprenad till en enskild, eftersom myndighetsutövning i form av bl.a. betygssättning får överlämnas till den enskilde.

3.5.2 Information om grunderna för betygssättningen

Förslag: En bestämmelse ska införas i skollagen om att eleven ska få information om grunderna för betygssättningen.

Skollagsberedningens förslag

Elevens rätt till information om på vilka grunder betyget i en kurs, ett ämne eller ett ämnesblock sätts behöver stärkas. I dag finns en riktlinje om rätten till information i läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94). Mål- och resultatstyrningen innebär att elever och lärare ska ges stort utrymme att tillsammans planera och utforma undervisningen, dvs. innehåll och arbetssätt. Arbetet förutsätter att information om mål och kunskapskrav ges till alla elever i början av ett ämne, ett ämnesblock eller en kurs samt under utbildningens gång. Skolverkets inspektionsrapport från 2003 liksom Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan (NU 03) visar emellertid att det finns stora brister i den information elever får och i hur väl de förstår målen. Många missförstånd som gäller enskilda betyg kan undanröjas genom att informationen om kunskapskraven i början av studierna förbättras. Mot denna bakgrund föreslår vi att en sådan informationsskyldighet införs i skollagen för att markera skolans och lärarens ansvar.

3.5.3 Ändring av uppenbart oriktiga betyg och rättelse av skrivfel och liknande

Förslag: Den som har satt betyget ska ändra betyget om det är uppenbart oriktigt och om det kan ske snabbt och enkelt. Ändringen får inte leda till att betyget sänks. I vissa fall ska rektor göra ändringen i stället för den som satt betyget.

Hänvisningen till förvaltningslagens bestämmelser om rättelse av skrivfel eller liknande i dagens skolformsförordningar ersätts av en egen bestämmelse i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningens förslag till åtgärder syftar bl.a. till att förebygga att fel begås. Det är emellertid inte möjligt att helt utesluta att felaktigheter inträffar. Praxis i dag är att ett betyg rättas endast som en följd av skrivfel eller liknande förbiseende. En bestämmelse finns i förordningarna för de olika skolformerna om att 26 § förvaltningslagen (1986:223) om rättelse av skrivfel eller liknande ska tillämpas i skolan och att rektorn får besluta om rättelse. Vi föreslår att denna bestämmelse förs in i skollagen och där utgör en egen bestämmelse som omfattar all utbildning oavsett huvudman.

Bestämmelsen i 26 § förvaltningslagen om rättelse gäller inte beslut där myndigheten har funnit att en felaktig bedömning ligger till grund för beslutet. Ett sådant fel kan dock föranleda en ändring i enlighet med 27 § förvaltningslagen. Huvudregeln i den bestämmelsen är att en myndighet ska ändra ett beslut som är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon anledning, under förutsättning att ändringen kan ske snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part. Det råder olika meningar om huruvida 27 § förvaltningslagen kan tillämpas i den offentliga skolan. Oavsett vilken bedömning som görs kan konstateras att förvaltningslagen inte omfattar utbildning med enskild huvudman.

Det är en viktig rättssäkerhetsprincip att även uppenbara felaktigheter i bedömningen ska kunna rättas till. Vi föreslår därför att en skyldighet att ändra ett uppenbart oriktigt beslut om betyg införs i skollagen med 27 § förvaltningslagen som förebild. Som nämnts är en av förutsättningarna i förvaltningslagen att ändringen kan ske snabbt och enkelt. Bakgrunden är bl.a. att förfarandet i förekommande fall inte onödigt ska fördröja en

prövning av ett överklagande. När det gäller beslut om betyg finns i dagsläget inte någon möjlighet att få till stånd en ändring på annat sätt än vad som här föreslås. Ett betyg har dock betydelse bl.a. för fortsatta studier. För att i möjligaste mån undvika osäkerhet i olika antagningsförfaranden är det viktigt att ett betyg står fast i så stor utsträckning som möjligt. Av dessa skäl är det rimligt att en bestämmelse om ändring av ett beslut om betyg också förutsätter att ändringen kan ske snabbt och enkelt.

Ytterligare en förutsättning för ändring av ett beslut om betyg är att det ska vara frågan om ett uppenbart felaktigt beslut. En uppenbar felaktighet kan t.ex. vara att bedömningsunderlag förbisetts eller att frånvaro vägts in på ett sätt som strider mot grunderna för bedömning av elevers kunskaper. Bestämmelsen medger däremot inte att en elev som uppfattar sig felaktigt bedömd, får ytterligare möjlighet att visa upp sina kunskaper efter det att betyget satts. Detta kan endast ske genom att tillämpa bestämmelserna om prövning (se avsnitt 3.5.4).

Den föreslagna bestämmelsen stärker alla elevers rättssäkerhet genom att den också gäller elever i fristående skolor. En liknande bestämmelse om att kunna ändra ett uppenbart felaktigt betyg finns i högskoleförordningen (1993:100). Genom att bestämmelsen införs även i skollagen blir författningsregleringen enhetlig inom området.

3.5.4 Prövning

Förslag: Bestämmelser om prövning ska finnas i respektive skolformskapitel.
--

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att det liksom i dag ska finnas en möjlighet att få kunskaper bedömda och betyg satta genom en prövning i den obligatoriska skolan. I gymnasieskolan kan en elev få pröva i ämnen som ingår i elevens studieväg, där betyg inte satts eller där eleven fått Icke godkänt. Inom kommunal vuxenutbildning och svenskundervisning för invandrare kan en vuxen i nuläget begära att få göra prövningar i syfte att erhålla betyg i en kurs. En vuxen kan även vända sig till en gymnasieskola för att begära en sådan prövning under vissa förutsättningar. Detta gäller även om personen redan har ett betyg på kursen.

Eleven eller den prövande ges här en reell chans att visa sina kunskaper och få en ny objektiv bedömning, som kan resultera i ett annat betyg än det ursprungliga. Närmare bestämmelser om prövning finns i respektive skolformskapitel. Som framgår av avsnitt 3.5 så bereds för närvarande direktiv till en utredning om omprövning av betyg. I denna utredning ska också kostnaderna för och reglerna för prövning belysas.

Inget förslag om medbedömare vid betygssättning

Skollagskommittén föreslog att betyg ska beslutas av den lärare som ansvarar för undervisningen vid den tidpunkt då betyget ska sättas, under förutsättning att den läraren uppfyller behörighetskraven för anställning utan tidsbegränsning eller annars är tillsvidareanställd. I andra fall ska betyget beslutas av en lärare som uppfyller kraven för tillsvidareanställning tillsammans med den som ansvarar för undervisningen. Medbedömaren skulle utses av rektorn. Om två eller flera lärare inte kan enas om ett betyg skulle rektorn enligt kommitténs förslag besluta om betyget.

Frågor om behörighetsbestämmelser för lärare, ett statligt auktorisationssystem och vilka arbetsuppgifter olika kategorier

av lärare ska kunna utföra har utretts av Lärarutredningen (dir 2006:31, dir. 2006:140, dir. 2007:117 samt dir. 2008:21).

I avvaktan på beredningen av Lärarutredningens förslag (*Legitimation och skärpta behörighetsregler*, SOU 2008:52) lämnar Skollagsberedningen inga förslag till bestämmelser om betygsättning relaterat till lärarbehörighet i den nya skollagen.

4 Kvalitet och inflytande

Skollagsberedningen föreslår att systematiskt kvalitetsarbete och inflytande behandlas i ett gemensamt kapitel i skollagen, som gäller för samtliga skolformer och för fritidshemmet. Genom att lägga frågorna om kvalitet och inflytande i ett särskilt gemensamt kapitel vill vi betona vikten av dessa inslag i ett mål- och resultatstyrt system. Det finns dessutom flera beröringspunkter mellan områdena, som gör det motiverat att föra samman bestämmelser om kvalitetsarbete och inflytande i ett kapitel. I kapitel 24 finns kommentarer till bestämmelser om tillsyn, statlig kvalitetsgranskning, nationell uppföljning, uppgiftsskyldighet m.m.

4.1 Systematiskt kvalitetsarbete

Förslag: Varje huvudman inom skolväsendet ska systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Om det vid uppföljning, efter klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Skollagsberedningens förslag

Alla som deltar i en utbildning ska erbjudas en verksamhet som är likvärdig och av god kvalitet. Nationell likvärdighet i ett decentraliserat system förutsätter att staten fastställer nationella mål och systematiskt följer upp och granskar att målen nås och att ett systematiskt kvalitetsarbete utvecklas på lokal nivå. Systematiskt och kontinuerligt kvalitetsarbete måste därför bedrivas i varje skola och verksamhet och av varje huvudman. Utveckling och utvärdering av skolenhetens arbete med värdegrundsfrågorna är en självklar del i detta.

Regeringens skärpta krav på tättare och mer systematiska utvärderingar av skolans kvalitet, bl.a. genom utökning av inspektionsverksamheten och fler nationella ämnesprov, medför att den tidigare mycket detaljerade regleringen av hur det lokala kvalitetsarbetet ska bedrivas kan upphöra och ersättas med mer generella bestämmelser.

I enlighet med den grundläggande principen i detta förslag till ny skollag innehåller kapitlet krav på ett systematiskt och kontinuerligt kvalitetsarbete för i stort sett alla former av utbildning och verksamhet för barn, ungdomar och vuxna, oberoende av huvudman.

I dag finns regler om kvalitetsredovisning i förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet. Varje kommun och varje skola som ingår i det offentliga skolväsendet, varje kommunalt bedriven förskola och varje kommunalt bedrivet fritidshem ska årligen upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen. Detsamma gäller för fristående skolor som motsvarar grund- och gymnasieskolan, riksinternatskolor och sådana resurscenter som enligt särskilda regler anordnar utbildning för vissa elever med funktionshinder. Kommunernas kvalitetsredovisningar ska omfatta såväl kommunalt bedriven skolverksamhet som kommunalt bedriven förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

Förutom kvalitetsredovisning finns i dag krav på det planeringsinstrument på kommunal nivå som kallas skolplan. På skolenivå ska finnas en lokal arbetsplan. Kravet på kommunal skolplan finns i skollagen (2 kap. 8 §) och bestämmelsen om lokal arbetsplan i skolformsförordningarna (t.ex. 2 kap. 23 § grundskoleförordningen). Skollagsberedningen föreslår, i likhet med Skollagskommittén, att nuvarande bestämmelser om kommunal skolplan och lokal arbetsplan upphör. Vårt förslag och argumentationen för detta har dock av strukturella skäl placerats i kapitel 2 *Huvudmän och ansvarsfördelning*. Anledningen är att bestämmelsen om den kommunala skolplanen finns i det motsvarande 2 kap. *Den kommunala organisationen för skolan* i dagens skollag.

Ett borttagande av kravet på skolplan och arbetsplan innebär inte att huvudmän och verksamheter fritas från ansvaret att ha en planering för sin verksamhet. Detta följer av kravet på uppföljning och utveckling. Det bör också tydligt markeras att planering är en förutsättning för ett väl fungerande kvalitetsarbete. Skollagsberedningen föreslår därför en bestämmelse om huvudmannens ansvar för att systematiskt *planera, följa upp och utveckla* verksamheten. Arbetet med att utveckla verksamheten är en process där en analys och värdering bl.a. av skolans resultat och redan vidtagna åtgärder måste ligga till grund för beslut om åtgärder för förbättring. Det innebär att huvudmannen bör ha ett kvalitetssystem med struktur, rutiner, processer och resurser, vilket är en förutsättning för ledning och styrning av verksamhetens resultat.

Syftet med allt kvalitetsarbete är att det ska leda till förbättringar. Det är därför ytterst angeläget att kunskapen om eventuella brister i en verksamhet verkligen följs av åtgärder för förändring och förbättring. Vi föreslår därför en uttrycklig bestämmelse om att huvudmannen ska se till att nödvändiga åtgärder vidtas om det vid uppföljning, efter klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten.

4.1.1 Krav på dokumentation men kravet på kvalitetsredovisning avskaffas

Förslag: Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras. Kravet på obligatoriska kvalitetsredovisningar avskaffas.

Skollagsberedningens förslag

Kvalitetsredovisningens primära syfte har varit att främja huvudmännens och verksamheternas lokala kvalitets- och utvecklingsarbete. Förordningen om kvalitetsredovisning infördes redan 1997 (1997:702). I kvalitetsredovisningen ska dels finnas en bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats, dels en redogörelse för vilka åtgärder som kommer att vidtas för ökad målpuppfyllelse.

Åtgärderna ska baseras på en analys av orsakerna till eventuella brister eller möjliga förbättringsområden. Avsikten har varit att stödja ett kontinuerligt förbättringsarbete som grund för förbättrad målpuppfyllelse och ökad effektivitet, vilket i sin tur skulle bidra till en nationellt likvärdig skola. Kvalitetsredovisningarna har dock, bl.a. enligt Skolverket, haft skiftande kvalitet och ofta innehållit beskrivningar snarare än värderingar av verksamhetens resultat.

Regeringen har som tidigare nämnts vidtagit åtgärder för att förstärka den nationella inspektionsverksamheten och för att utöka antalet nationella prov. Tillsammans med de möjligheter till sanktioner som föreslås i kap. 24 *Tillsyn m.m.* kommer detta att betyda att ett skarpare system för nationell utvärdering av skolornas kvalitet införs och det nuvarande kravet på kvalitetsredovisningen kan därmed utgå.

Elever, föräldrar och allmänhet ska kunna få del av viktig information om verksamheten. De kan på så sätt bli mer delaktiga och få ökade möjligheter att göra val och påverka verksamhetens utveckling. Många kommuner lägger ut information om

kommunens och skolornas, förskolornas och fritidshemmens resultat, verksamhetens utveckling och andra intressanta uppgifter på en hemsida eller gör informationen tillgänglig för en bredare allmänhet på andra sätt. Genom att huvudmännen kan ta del av varandras information så kan detta även bidra till utveckling av andra huvudmäns kvalitetssäkring. För huvudmannen utgör den samlade dokumentationen av kvalitetsarbetet ett underlag för bedömning av olika verksamheters skilda förutsättningar och resultat och kan därmed bli underlag för prioriteringar och insatser för ökad måluppfyllelse. Det är därför väsentligt att det även fortsättningsvis finns tillgång till en systematisk och lättillgänglig dokumentation av resultat och kvalitetsarbete hos huvudmannen.

Dokumentationen av det systematiska kvalitetsarbetet på förskoleenhets- och skolenhetsnivå samt på huvudmannanivå utgör dessutom ett viktigt underlag för myndigheterna i deras arbete, framför allt för den nationella inspektionsverksamheten.

Skollagsberedningen anser sammanfattningsvis att det systematiska kvalitetsarbetet inte behöver ske på ett likformigt sätt utan bör utgå från det lokala arbetet och från det systematiska kvalitetsarbetet som ska bedrivas på förskolor och skolor. Detta kvalitetsarbete ska dokumenteras. Däremot anser Skollagsberedningen att kravet på att det ska finnas ett speciellt dokument vid namn kvalitetsredovisning snarast kan skymma syftena med kvalitetsarbetet.

4.1.2 Kvalitetsarbete på huvudmannanivå

Förslag: Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

Huvudmannen har det yttersta ansvaret för genomförandet av utbildningen, vilket ger huvudmannens kvalitetsarbete en särskild roll att garantera kvalitet och likvärdighet. Det bör bygga på de uppgifter som kommer fram i verksamheternas kvalitetsarbete och på andra uppgifter som är väsentliga för uppföljningen och utvecklingen, t.ex. betygsstatistik och resultat av nationella prov. Det finns därutöver skäl att anlägga särskilda huvudmannaperspektiv på verksamheten. Som exempel kan nämnas behovet av att analysera variationer mellan skolornas resultat och måluppfyllelse liksom likvärdigheten i skolors bedömning och betygssättning. Även huvudmannens styrning, uppföljning, utvärdering och utveckling av verksamheten bör analyseras särskilt. Samma krav på kvalitetsarbete på huvudmannanivå ställs även på huvudmän för fristående skolor.

En enskild huvudman som bedriver utbildning vid endast en förskole- eller skolenhet bör kunna arbeta med planering, uppföljning, utvärdering och utveckling på huvudmannanivå och enhetsnivå i ett sammanhang då begreppen huvudman och förskole- eller skolenhet för fristående verksamheter i många fall sammanfaller i dessa avseenden. Kommunen bör inom ramen för sitt kvalitetsarbete kunna erbjuda huvudmannen för en sådan fristående verksamhet att ingå i kommunens kvalitetsarbete på huvudmannanivå, exempelvis vad avser uppföljning av utbildningen.

Överväganden när det gäller ansvaret för kvalitetsarbete i annan pedagogisk verksamhet med enskild huvudman, t.ex. familjedaghem med enskild huvudman, som kommunen godkänt, finns i kap. 23 *Annan pedagogisk verksamhet*.

När det gäller kommunernas vuxenutbildning bedrivs många yrkesutbildningar liksom t.ex. undervisning i svenska för invandrare på entreprenad. I och med att kommunen har kvar sitt ansvar som huvudman även i dessa fall ställs extra stora krav på ett utvecklat kvalitetsarbete, t.ex. genom ledning, styrning, uppföljning och utvärdering. Även upphandlingen av utbildning-

arna enligt lagen om offentlig upphandling utgör en viktig del i kvalitetssäkringen av verksamheten. Vidare ställs särskilda krav på ledningsfunktioner, t.ex. rektorsfunktionen, när utbildningarna bedrivs i entreprenadform. Självklart bör kvalitetsarbetet ha samma dignitet oavsett om utbildningen genomförs av kommunens egen utförarorganisation eller av en extern utförare. Ett utvecklat kvalitetsarbete utgör också en viktig förutsättning för likvärdighet och rättssäkerhet utifrån ett deltagarperspektiv.

För fristående skolor har den dåvarande regeringen tidigare i propositionen *Fristående skolor* (prop. 2001/02:35) lämnat förslag om att kommunen ska följa upp och utvärdera verksamheten vid sådana skolor samt att de fristående skolorna ska vara skyldiga att lämna sina kvalitetsredovisningar till den kommun där de är belägna. Riksdagen ställde sig inte bakom regeringens förslag utan tillkännagav att fristående skolor alltid bör erbjudas att delta i kommunens uppföljnings- och utvärderingssystem (bet. 2002/03:UbU15, rskr. 2002/03:204).

Då villkoren för offentlig och enskild verksamhet nu föreslås bli mer likvärdiga, anser vi att det finns starka skäl för att en kommun i sin information även ska redovisa verksamhet som bedrivs vid en fristående skola i kommunen, om den enskilde huvudmannen så önskar. Vi föreslår därför, i linje med riksdagens tillkännagivande, att kommunen ska erbjuda huvudmännen för de fristående skolor som är belägna i kommunen att låta de fristående skolorna ingå i kommunens information på huvudmannanivå. Om en enskild huvudman begär det ska kommunens information även omfatta verksamheten vid den fristående skolan. I enlighet med definitionen av fristående skolor i vårt förslag till ny skollag omfattas även förskoleklasser och fritidshem, som godkänts av tillsynsmyndigheten.

4.1.3 Kvalitetsarbete på förskole- och skolenhetsnivå

Förslag: Kvalitetsarbete, planering, uppföljning och utveckling ska bedrivas på förskole- och skolenhetsnivå. Förskolechefen och rektorn ska ansvara för att kvalitetsarbetet genomförs enligt bestämmelserna.

Kvalitetsarbetet ska bedrivas under medverkan av lärare, övrig personal samt elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare samt elevernas vårdnadshavare ska också ges möjlighet att delta i arbetet.

Skollagsberedningens förslag

Barn, elever och föräldrar ska kunna ställa höga krav på kvalitet och insyn i utbildningen. Det gäller oberoende av verksamhet och oberoende av om huvudmannen är offentlig eller enskild. Skollagsberedningen föreslår därför att det i skollagen införs krav på att varje enhet med förskola, fritidshem, förskoleklass och skola respektive verksamhet inom skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna ska arbeta systematiskt och kontinuerligt med planering, uppföljning och utveckling av verksamheten. Överväganden när det gäller ansvaret för kvalitetsaspekter i annan pedagogisk verksamhet med enskild huvudman, t.ex. familjedaghem med enskild huvudman, som kommunen godkännt, finns i kap. 23 *Annan pedagogisk verksamhet*.

Kvalitetsarbetet på förskole- och skolenhetsnivå ska bedrivas under medverkan av lärare, övrig personal samt barn och elever. Arbetet med att utveckla verksamheternas kvalitet bör präglas av demokrati, delaktighet och inflytande. För att nå genomslag och leda till verkliga förbättringar måste kvalitetsarbetet vara brett förankrat hos personal, barn, elever och vårdnadshavare. Läraren har ett särskilt ansvar för kvaliteten i undervisningen och att den kontinuerligt utvecklas. Att lärare systematiskt verkar för att utveckla undervisningen i syfte att därigenom förbättra mål-

uppfyllelsen är centralt för att höja kvaliteten i förskolan och skolan. Ett sådant systematiskt arbete bör vara den drivande kraften bakom kvalitetsarbetet. Det är därför en självklarhet att läraren enskilt och tillsammans med sina kollegor har en aktiv roll i kvalitetsarbetet

Vid utbildning på entreprenad är det viktigt att huvudmannen försäkras om att kvalitetsarbetet bedrivs och utvecklas utifrån de avtalslösningar som inrättas mellan huvudmannen och utföraren.

En särskild utredare har haft i uppdrag att lämna förslag till Utbildningsinspektionens framtida inriktning och utformning (dir. 2007:80). I utredarens uppdrag ingick bl.a. att ta ställning till vilken typ av underlag om förhållanden hos huvudmannen och dennes skolor och verksamheter som inspektionen behöver ha tillgång till inför ett inspektionsbesök. Utredningen redovisade sitt betänkande *Tydlig och öppen – Förslag till en stärkt skolinspektion* (SOU 2007:101) den 15 december 2007.

Utredaren föreslår bl.a. att skolorna inför en inspektion ska upprätta en självvärdering. Detta är ett dokument som kan bestå av ett antal frågor både av tillsyns- och kvalitetskaraktär. Utredare anser att en genomtänkt och systematisk självvärdering som undertecknas av rektor som ansvarig tjänsteman kan utgöra ett redskap för inspektionen på flera sätt, bl. a. som ett underlag inför besöket. Betänkandet har remissbehandlats. Skollagsberedningens förslag stämmer väl överens med utredarens.

Av bestämmelserna bör det vidare framgå att rektor respektive förskolechef ansvarar för att det systematiska och kontinuerliga kvalitetsarbetet genomförs. Chefen för verksamheten har ansvaret men kan låta någon annan utföra de konkreta arbetsuppgifterna.

För att verksamheten ska kunna utvecklas är det viktigt att det finns ett system där förskolan och skolan kontinuerligt rapporterar till huvudmannen vilka resultat och förslag till förbättringar det lokala kvalitetsarbetet har lett fram till.

4.1.4 Klagomålshantering

Förslag: Huvudmannen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Skollagsberedningens förslag

Skollagskommittén konstaterade att det oftast är genom uppföljning och utvärdering som det visar sig om det finns brister i verksamheten och att det är huvudmannens ansvar att sådana rättas till. Barn, elever och föräldrar vänder sig sällan till huvudmannen, när de är missnöjda. I huvuddelen av de anmälningar som Skolverket tar emot har huvudmannen inte fått tillfälle att själv först agera. Ofta har denne inte ens kännedom om ärendet som nästan alltid rör förhållanden vid en enskild förskole- och skolenhet. Detta beror sannolikt på att barn, elever och föräldrar inte känner till möjligheterna att få frågan utredd redan av huvudmannen eller hur de ska gå till väga om kontakterna på förskole- och skolnivå inte räcker till. De vänder sig då direkt till Skolverket utan att först kontakta huvudmannen.

Mot denna bakgrund föreslår Skollagsberedningen att huvudmannen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål. Huvudmannen ska informera om dessa rutiner så att barn, elever och vårdnadshavare får kännedom om hur de ska gå till väga. Det bör överlämnas till varje huvudman att bestämma hur klagomålshanteringens ska organiseras och hur informationen om klagomålsrutinerna ska lämnas. Rutinerna bör dock innehålla en intern ansvarsfördelning hos huvudmannen. Vidare är det givetvis nödvändigt att informationen om klagomålsrutinerna lämnas på sådant sätt att de blir kända för barnen och eleverna och deras vårdnadshavare.

4.2 Inflytande för barn, elever och vårdnadshavare

4.2.1 Barnens och elevernas inflytande

Förslag: Barn och elever ska ges inflytande över undervisningen, förskole- och skolmiljön och verksamheten i övrigt. Barnen och eleverna ska fortlöpande hållas informerade i frågor som rör dem och stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Informationen och formerna för inflytandet ska anpassas efter deras ålder och mognad.

Varje barn och elev ska ges tillfälle att behandla frågor av gemensamt intresse under skoltid. Barnens och elevernas arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas av förskolan och skolan. Den elev som har i uppdrag att företräda andra elever i frågor om utbildningen ska beviljas den ledighet från skolarbetet som uppdraget kräver och erbjudas kompensation för den undervisning som eleven går miste om på grund av uppdraget.

Skollagsberedningens förslag

Alla skolformer och fritidshemmet ska utifrån demokratisk grund förankra, förmedla och levandegöra de grundläggande värden, som anges i skollagen och i läroplanerna (Lpfö 98, Lpo 94 och Lpf 94). Skolväsendet ska fostra demokratiska medborgare och har därmed ett viktigt socialisationsuppdrag. Detta förutsätter att barn redan från förskoleåldern har en viss grad av inflytande genom att kunna påverka sin egen situation och verksamhetens innehåll. Möjligheterna till inflytande för barn och elever kan i vissa avseenden behöva utvecklas och förbättras och hinder för deltagande och inflytande undanröjas.

Demokratiuppdraget samt barnens och elevernas möjlighet till inflytande är starkt kopplade till varandra. Förskolan och skolan ska dels ge kunskaper om demokrati och mänskliga

rättigheter m.m., dels tillämpa ett demokratiskt arbetssätt. Demokratiuppdraget innebär bl.a. att arbeta med inflytande, delaktighet, jämställdhet och människors lika värde både i teori och praktik. Förskolan och skolan ska förmedla de mänskliga rättigheterna. Barnkonventionen uttrycker barns egna mänskliga rättigheter, bl.a. rätten att komma till tals i frågor som rör dem. Skolan utgör en plattform för elever att lära sig och utöva sina mänskliga rättigheter, som en del i värdegrundsarbetet. Det innebär att alla elever måste ges möjlighet och tillfälle att behandla frågor av gemensamt intresse under verksamhetstid. De vuxna i förskolan och skolan ska arbeta för att undanröja hinder för delaktighet och inflytande samt stödja och skapa förutsättningar för barnen och eleverna att engagera sig i sin arbetsmiljö och i frågor som rör den. Personalen ska stärka och uppmuntra det engagemang som finns.

För barn och elever är inflytande en del av deras rätt att påverka den verksamhet, där de dagligen vistas och verkar. Det är viktigt för att förankra beslut och åtgärder i verksamheten. Därför är det rimligt att formulera bestämmelsen om barns och elevers inflytande starkare än när det gäller vårdnadshavarna. Formuleringen ”ska ges inflytande” markerar detta. För vuxna som deltar i utbildning inom ramen för de olika formerna av vuxenutbildning är det självklart att inflytande och delaktighet ska genomsyra verksamheten i likhet med vad som kännetecknar arbetslivet i övrigt.

I det inledande kapitlet i detta förslag till skollag finns en särskild paragraf, 1 kap. 8 §, där det framgår att i all utbildning som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Barns rätt till inflytande är en mänsklig rättighet enligt Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen). Genom att Sverige år 1990 ratificerade barnkonventionen har landet förbundit sig att följa konventionens bestämmelser. Med barn avses i konventionen varje människa under 18 år.

I konventionen anges att barn med stigande ålder och mognad ska ges ökande självständighet innefattande möjlighet till inflytande och delaktighet. Vuxna har en skyldighet, inte bara

att låta barn komma till tals, utan även att beakta deras åsikter. Sambandet mellan barnkonventionen och de olika läroplanerna där formerna för inflytande och ansvar ska kopplas till stigande ålder och mognad är tydligt. Inflytandet ska anpassas till former som är lämpliga för ålder och mognad, så att alla barn oavsett utvecklingsnivå och möjlighet kan vara delaktiga. Ett av målen för den nationella ungdomspolitiken för 2008 är även att alla ungdomar mellan 13 och 25 år ska ha verklig tillgång till inflytande.

Eleverna bör ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Skolorna bör därför ha rutiner för hur frågor slussas från t.ex. klassnivå till ett forum för samråd (se avsnitt 4.2.3). Eleverna ska självklart kunna ta upp och diskutera frågor, som är viktiga för dem, även i andra sammanhang än i det eller de forum för samråd som finns, t.ex. i samtal direkt med lärare eller skolledning.

Barn- och elevinflytandet kan delas in i fyra nivåer: individ, grupp samt förskole- och skolenhet och förskole- och skolhuvudman. Individnivån rör t.ex. inflytandet över det egna lärandet (varje barns eller elevs individuella inflytande). Grupp-nivån är inflytandet över det som sker inom en klass eller en grupp och rör både det egna och det gemensamma lärandet, som t.ex. klassregler och gemensamma mål (både individuellt och kollektivt inflytande). Den tredje nivån är det inflytande som gäller hela verksamheten på enhetsnivå som skola, förskola och ibland hela kommunen (kollektivt inflytande).

På individ- och gruppnivå bör barns och elevers inflytande över undervisningen ges en vid tolkning och innefatta alla frågor som rör dem. Den konkreta utformningen av vad inflytandet omfattar måste få variera, bl.a. beroende på barnens och elevernas ålder, och bör därför lämnas till den lokala nivån att bestämma. Det finns ingen motsättning mellan barns och elevers rätt till inflytande och att rektorn och förskolechefen har ansvaret för det pedagogiska arbetet eller att lärare och förskollärare har ansvaret för undervisningen. Det ligger i deras respektive uppdrag att bedriva verksamheten så att barnen och eleverna

ges inflytande. Detta är inte minst viktigt när det gäller vuxenutbildningen. Det förhållningssätt som ska känneteckna utbildningen är att vuxna är just vuxna även i en utbildningssituation.

Barns och elevers kollektiva inflytande på enhetsnivå rör t.ex. generella arbetsmiljöfrågor, den yttre och inre miljön, t.ex. frågor om förskole- och skolgården, matsalen och därmed också måltider, rastverksamhet och andra frågor av gemensamt intresse. Även denna form av inflytande måste få variera beroende på barnens och elevernas ålder och mognad. I det kollektiva inflytandet ligger en viktig demokratisk skolning. Barn och elever får genom olika former av kollektiva samrådsorgan som t.ex. elevråd möjlighet att lära sig ta ansvar och leda ett arbete med inflytandefrågor. Det är därför önskvärt att det finns forum där barnen och eleverna själva får leda arbetet och att inflytandefrågor inte enbart hanteras i forum som leds av lärare, skolledare eller annan personal.

Elevernas inflytande regleras också i arbetsmiljölagen (1997:1160). Lagen gäller den som genomgår utbildning och ger eleverna medinflytande i arbetsmiljöfrågor genom elevskyddsombud. Även i Arbetsmiljöverkets (AFS 2001:01) och Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2004:13) finns i dag bestämmelser om elevskyddsombudens medverkan i skolans arbetsmiljöarbete.

Att elever åtar sig förtroendeuppdrag är positivt och ska stödjas. En viktig fråga för de elever som åtar sig uppdrag att företräda andra elever är att deras studieförutsättningar inte försämras och att de inte riskerar att uppnå sämre resultat än de annars skulle ha kunnat göra. I dag finns möjlighet endast för elever i gymnasieskolan att få kompensation för den undervisning de går miste om på grund av sina uppdrag. Elevföreträdare, inklusive elevskyddsombud, i alla skolformer utom förskolan, ska enligt vårt förslag ges ledighet och kompenseras för den undervisning de går miste om på grund av ett uppdrag. En elev, som engagerat sig som elevföreträdare i t.ex. ett forum för samråd eller på annat sätt bidragit till skolans gemensamma angelägenheter ska på begäran kunna få ett intyg om vad arbetet innehållit och hur det utförts.

Den föreslagna bestämmelsen om barns och elevers inflytande (4 kap. 9 §) är en allmän bestämmelse som syftar till att ge barnen och eleverna rätt till inflytande på alla de tre beskrivna nivåerna. Det inflytande som varje barn och elev ska ha anges i denna paragraf samtidigt som det individuella inflytandet även finns med i regler om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner m.m. Resonemang kring barnens och elevernas inflytande över sitt eget lärande utvecklas i läroplanerna för respektive skolform.

4.2.2 En allmän lagbestämmelse om vårdnadshavarnas inflytande

Förslag: Vårdnadshavarna för barn i förskolan och för elever i förskoleklassen, fritidshemmet samt i grundskolan och motsvarande skolformer ska ha möjlighet till inflytande över utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

Barn och elever är de egentliga brukarna och ska med ökad ålder och mognad ha inflytande över både den dagliga verksamhetens uppläggning och sitt eget lärande. När det gäller de yngre barnen är vårdnadshavarna barnens ställföreträdare. Enligt föräldrabalken har vårdnadshavarna det övergripande ansvaret för sina barns fostran och utveckling. Föräldrars inflytande grundar sig främst på att de går in i barnets ställe när barnet på grund av sin ålder inte självt kan utöva sitt inflytande i full utsträckning. Detta skäl för föräldrars inflytande minskar i styrka i takt med att barnens ålder ökar och barnen själva kan bevaka sina intressen och uttrycka sig. Föräldrar har dessutom i sin roll som just vårdnadshavare och ansvariga för barnets fostran en annan utgångspunkt. Som ansvariga för barnens fostran är föräldrarnas möjlig-

het till inflytande och insyn i skolans verksamhet självklar. En välfungerande samverkan mellan eleverna, skolan och föräldrarna, både på individ- och gruppnivå har stor betydelse för verksamheten.

När det gäller vårdnadshavare har i förslaget till lag valts formuleringen ”ska ha möjlighet till inflytande över utbildningen”. Detta är en mer allmän bestämmelse än när det gäller barn och elever, som ska ”ges inflytande över undervisningen, skolmiljön och verksamheten i övrigt”. I praktiken kan vårdnadshavarna rimligen inte erbjudas samma möjligheter till deltagande i förskolans och skolans dagliga inre verksamhet som barnen och eleverna. Det är dessutom även i förhållande till vårdnadshavarna självklart att det är den pedagogiska personalen som utifrån sin profession har ansvaret för hur undervisningen planeras, genomförs och utvärderas tillsammans med barnen och eleverna.

Begreppet *vårdnadshavare* används genomgående i lagtexten för att öka tydligheten och för att det är enkelt att definiera vilken/-a personer det är. Andra begrepp såsom ”föräldrar” eller ”hemmet” kan avse andra vuxna i barnets närhet än vårdnadshavarna. Terminologin ska inte innebära något hinder för att samarbete med föräldrar eller hemmet anges i läroplanerna på samma sätt som hittills. Bestämmelsen innebär ingen inskränkning av de bestämmelser om inflytande och samarbete som finns på andra ställen i skolförfattningarna utan avser att säkerställa en ”miniminivå”.

Vi föreslår inte någon allmän bestämmelse om vårdnadshavarnas inflytande i gymnasie- eller gymnasiesärskolan. Detta ligger i linje med förslaget om att vårdnadshavarnas medgivande inte behövs vid val av utbildning. Inget hindrar dock att dessa ges ett inflytande där formerna bestäms på lokal nivå.

4.2.3 Ett systematiskt arbete med inflytandefrågor och minst ett forum för samråd vid varje förskole- och skolenhet

Förslag: Vid varje förskole- och skolenhet ska bedrivas ett systematiskt arbete med barnens, elevernas och vårdnadshavarnas inflytande. Den närmare utformningen av samrådet ska anges i samband med den planering för varje förskole- och skolenhet som föreskrivs i bestämmelserna om systematiskt kvalitetsarbete. Rektor och förskolechef ansvarar för att det vid varje förskole- och skolenhet bedrivs ett sådant arbete.

I arbetet med inflytande ska det ingå ett eller flera forum för samråd med barnen, eleverna och vårdnadshavarna. I gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och de skolformer som riktar sig till vuxna omfattas inte vårdnadshavarna. Ett forum för samråd ska behandla frågor som är viktiga för enhetens verksamhet och som kan ha betydelse för barnen i förskolan, eleverna i skolan eller vårdnadshavarna. Ett sådant forum ska skapa förutsättningar för barn, elever och vårdnadshavare att utöva ett reellt inflytande över beslut som rör skolans verksamhet. De skolor som styrs av en styrelse med elev- och föräldramedverkan är inte skyldiga att även ha ett forum för samråd.

Rektor respektive förskolechef ska ansvara för att barnen, eleverna och vårdnadshavarna informeras om vad som gäller i fråga om olika former för samråd inom förskole- och skolenheten och om huvuddragen i de bestämmelser som reglerar utbildningen. Rektor respektive förskolechef ska vidare ansvara för att det finns ett eller flera forum för samråd och för att information lämnas om förslag till beslut i frågor som ska behandlas i dessa forum samt ge barn, elever och vårdnadshavare tillfälle att lägga fram synpunkter före beslut.

Skollagsberedningens förslag

Inom varje enhet måste det finnas ett aktivt och systematiskt arbete med barns, elevers och vårdnadshavares inflytande. Det kan inte lämnas helt öppet för en förskola eller skola att välja om man vill arbeta med inflytandefrågor eller inte. Därför måste det finnas en lokalt beslutad planering för hur man vill arbeta med att utveckla informationen samt möjligheten för barn, elever, vårdnadshavare, personal och andra berörda att vara delaktiga och kunna påverka. I arbetet med inflytande ska ingå ett eller flera forum, där de berörda kan delta och där olika åsikter kan brytas mot varandra. Rektor respektive förskolechef ska ansvara för att ett eller flera sådana forum för samråd inrättas.

Ett forum för samråd ska ha två huvuduppgifter. Den ena är att vara en arena, där barn, elever och vårdnadshavare kan föra fram förslag och synpunkter i olika frågor. I ett sådant forum ska man självklart inte behandla ärenden som rör enskilda barn, elever, föräldrar eller personal.. Ansvaret för undervisningen ska alltid ytterst vila på den pedagogiskt utbildade personalen och synpunkter på undervisningen bör via elevråd eller liknande framföras direkt till den undervisande läraren eller vid behov till rektor.

Den andra huvuduppgiften är att ge information om kommande beslut i frågor som är av intresse för de grupper som är representerade i ett forum för samråd. På så vis ges dessa en möjlighet att påverka besluten i så god tid och i sådan ordning att det innebär en reell möjlighet till inflytande.

Den första huvuduppgiften regleras redan i dag i bestämmelser i skolformsförordningarna om elevinflytande, skolkonferens etc. Den andra huvuduppgiften innebär att skolan eller verksamheten har ansvar för att aktivt informera barnen, eleverna och vårdnadshavarna i god tid om förändringar som kommer att beröra dem och att lyssna på deras åsikter. Detta kan betraktas som ett nytt inslag och en förstärkning av dessa gruppers inflytande i förskolan och skolan. Syftet med forumet är inte att ersätta befintliga och fungerande samverkansformer.

Avsikten är inte heller att forumet ska kunna ersätta elevernas egna sammanslutningar som t.ex. elevråd.

I gymnasieförordningen finns i dag bestämmelser om att det vid varje gymnasieskola ska finnas en skolkonferens. Enligt dessa bestämmelser kan skolkonferensen besluta i frågor som annars tillhör rektors beslutsområde men där beslutanderätten inte i författning lagts på rektor. Några liknande beslutsbefogenheter föreslås inte för forumen för samråd. Däremot innebär införandet av ett forum för samråd att rektor ska ta upp viktiga frågor till diskussion innan beslut fattas.

Eleveorganisationen har påpekat att det är osäkert vem som har tolkningsrätten över vilka frågor som är viktiga för eleverna. Tolkningen måste enligt vår mening vara mycket bred och kan jämföras med frågor som tas upp i en MBL-information. Skolledningen har ofta god överblick över vilka frågor som är aktuella för information och diskussion i olika forum för samråd. Det måste dock alltid vara elevernas självklara rätt att föreslå frågor som är viktiga för dem, få upp dem på dagordningen och få diskutera dem i ett forum för samråd. Olika problem kan också komma att kanaliseras till forumet via diskussioner på klass- eller grupp-nivå. Elevernas initiativrätt framgår också av den allmänna bestämmelsen om inflytande (4 kap. 9 §), där det framgår att eleverna alltid ska ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

Barns inflytande i förskolan

När det gäller inflytande i förskolan är det naturligt att föräldrarna företräder sina barn i dialogen med förskolans ledning och personal. Samtidigt är det ett självklart inslag i det dagliga arbetet på förskolan att personalen låter barnen uttrycka sina åsikter och på andra sätt få ett inflytande över verksamheten. Delaktighet är en grundförutsättning för barns möjlighet att föra sin egen talan och påverka skeenden i förskolan. Det är särskilt viktigt att

lyssna på barn och som vuxen försöka närma sig barns perspektiv. Barnens vardagsinflytande behöver även synliggöras och återkopplas så att de förstår att deras åsikter har betydelse.

Det är viktigt att personalen i förskolan uppmuntrar och stödjer barns delaktighet och inflytande. De vuxnas förhållningssätt är avgörande och det krävs att personalen har en medvetenhet om hur barn kan involveras. Att arbeta aktivt med barns delaktighet och inflytande innebär att vara lyhörd och visa respekt för när barn uttrycker sin vilja i vardagliga situationer. Personalen kan med stöd av kontinuerliga observationer, samtal och dokumentation av såväl enskilda barn som barngruppen ta reda på vilka intentioner, behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för. För att göra de yngsta barnen delaktiga handlar det om ett samspel, där de vuxna tolkar barns agerande och kroppsliga uttryck. Informationen är betydelsefull för planeringen av den pedagogiska verksamheten och utformningen av miljön.

Formerna för forumen

Verksamheter ser olika ut, har olika behov och har kommit olika långt i sitt arbete med inflytande. Därför bör det i stor utsträckning beslutas lokalt på förskolan eller skolan hur inflytandet i detalj ska utformas samt i vilka sammanhang olika frågor ska tas upp. Ett forum för samråd regleras därför inte mer detaljerat i vårt förslag än att det ska behandla frågor som är viktiga för verksamheten och som kan ha betydelse för barn, elever, vårdnadshavare och andra berörda. Det är inte möjligt att ange inför vilka beslut denna informationsskyldighet ska fullgöras förutom att det inte ska gälla frågor som berör individuella ärenden. Det måste avgöras från fråga till fråga utifrån omständigheterna och syftet med ett forum för samråd.

Vid varje förskole- och skolenhet bör det finnas åtminstone ett forum för inflytande. Formerna för detta forum regleras i kap. 13–14 §§. Rektor eller förskolechef, eller den som dessa ut-

ser, bör vara ordförande. I övrigt bör forumet bestå dels av företrädare för lärare och annan skolpersonal, dels av företrädare för barnen eller eleverna samt deras vårdnadshavare. De båda grupperna föreslås ha lika många representanter. I gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och de skolformer som vänder sig till vuxna omfattas dock inte vårdnadshavarna.

Av bestämmelsen i 1 kap. 8 § om barnets bästa framgår att barn och elever ska ges möjlighet att komma till tals i frågor som rör dem. Barnens eller elevernas företrädare ska ges möjligheter att delta forumens arbete med beaktande av deras ålder och mognad. Exempelvis i grundskolan bör således framför allt elever i de senare skolåren delta i forumets arbete. I förskolan är det, som uttryckts ovan, vårdnadshavarna som i första hand ska företräda sina barn i dialogen med förskolans ledning och personal.

Skollagsberedningen föreslår ingen ytterligare reglering av hur representanter utses. Förskolan och skolan har ett demokratiuppdrag och därför bör man utgå från att varje enhet fattar demokratiska beslut om vilka som ska delta i ett forum för samråd.

Vårt förslag med krav på systematiskt arbete och minst ett forum för samråd vid alla enheter innebär inte ökade krav jämfört med tidigare bestämmelser. Syftet är att de föreslagna bestämmelserna ska ge möjlighet till ett reellt inflytande. Däremot är det en tydligare reglering jämfört med Skollagskommitténs förslag där alla former (klassråd, skolkonferens, elevvårds-konferens) var borttagna. Det är emellertid främst de formella inslagen som regleras i lag. Därefter är det en uppgift för varje enhet att i demokratiska former överväga vilka frågor som är viktiga att samråda kring för att ge möjlighet till ett inflytande. Aktiv delaktighet för alla berörda i förskolan och skolan är en viktig del i kvalitets- och utvecklingsarbetet.

Rektorn respektive förskolechefen och personalen måste stå för kontinuiteten och initiativen i arbetet med inflytandefrågorna. För att det inte ska råda något tvivel om vem som har ansvaret för att det finns ett systematiskt arbete med inflytande

på de tre tidigare nämnda nivåerna och med tanke på rätten till information, anser vi att det av lagen ska framgå att rektorn respektive förskolechefen har ansvaret. Rektorn eller förskolechefen kan inte delegera sitt övergripande ansvar. Dock kan konkreta uppgifter som att leda ett forum för samråd eller ge information delegeras till en medarbetare.

Grundläggande kunskaper om verksamhetens mål, styrdokument och var olika beslut fattas är en förutsättning för att kunna utöva inflytande. Därför anges i lagen att barnen, eleverna och vårdnadshavarna bör informeras om vad som gäller i fråga om inflytande och om huvuddragen i de bestämmelser som reglerar utbildningen. Tanken är att allt inflytande börjar med information och kunskap om verksamheten. Informationen måste omfatta en grundläggande orientering om den aktuella skolformens styrsystem och uppgifter. För att kunna vara delaktig är även utvecklingen av den kommunikativa förmågan viktig, såväl att lyssna på andra som att föra fram och motivera sina egna synpunkter. För att inte ansvaret ska stanna vid att information ges på ett ensidigt sätt måste det finnas möjlighet för barn, elever och vårdnadshavare att aktivt delta, påverka och samråda.

Varje förskole- och skolenhet ska dokumentera sitt arbete med inflytande för samtliga inflytandenivåer utifrån de bestämmelser som finns om systematiskt kvalitetsarbete och med utgångspunkt från de nationella målen i läro- och kursplaner. Det är inget som hindrar att dagens former för inflytande, t.ex. klassråd och elevråd bildar mönster för hur arbetet med inflytandet organiseras. Det är naturligt att gemensamma frågor tas upp i den grupp eller klass eller i det sammanhang, där barnen och eleverna respektive frågan hör hemma.

4.3 Lokala styrelser

Förslag: En kommun eller ett landsting får inrätta lokala styrelser inom den del av skolväsendet som kommunen eller landstinget är huvudman för. I en lokal styrelse för en förskoleenhet, eller en skolenhet med grundskola eller grundsärskola, ska som ledamöter ingå företrädare för barnens eller elevernas vårdnadshavare och företrädare för de anställda. I en lokal styrelse för en skolenhet med gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare ska som ledamöter ingå företrädare för eleverna och företrädare för de anställda.

Företrädarna för eleverna eller elevernas vårdnadshavare och företrädarna för de anställda får inte vara fler än övriga ledamöter.

Rektorn får uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rektorn får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare att besluta i, dock inte i frågor som rör enskilda barn eller elever.

Skollagsberedningens förslag

Försöksverksamheter med lokala styrelser i grundskolan och den obligatoriska särskolan samt i gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen inrättades 1996 respektive 1997. Avsikten var att de lokala styrelserna skulle besluta i vissa frågor som annars vilade på rektorn eller styrelsen för skolan. Eleverna eller deras vårdnadshavare skulle vara i majoritet. Försöket med lokala styrelser med elevmajoritet i gymnasiet och den kommunala vuxenutbildningen avslutades den 30 juni 2007. I dag regleras försöksverksamheten i förordningen (1996:605) om försöksverksamhet med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan. Förordningen föreskriver bl.a. att

elevernas vårdnadshavare ska delta och vara i majoritet. Förordningen har nyligen förlängts till att gälla t.o.m. den 30 juni 2011.

Skollagsberedningen anser att både barn, elever och vårdnadshavare ska ha inflytande över den verksamhet eller den utbildning som de dagligen är delaktiga i. Inflytande och delaktighet, både från barn, elever och vårdnadshavare, är positivt för såväl individens som verksamhetens utveckling och behöver därför ytterligare stimuleras. Därutöver anser Skollagsberedningen att det är önskvärt att kommunala skolor ges större självständighet gentemot sina kommunala huvudmän. En del i att öka den enskilda skolans självständighet är att möjliggöra lokala styrorgan. Sådana styrorgan kan exempelvis överta vissa av de uppgifter och befogenheter som annars ligger hos skolhuvudmannen.

Med anledning av ovanstående föreslår Skollagsberedningen att det i skollagen tas in bestämmelser om att en kommun eller ett landsting får inrätta lokala styrelser inom den del av skolväsendet som kommunen eller landstinget är huvudman för. Skollagsberedningen föreslår vidare att i en lokal styrelse för en förskoleenhet, eller en skolenhet med grundskola eller grundsärskola, ska som ledamöter ingå företrädare för barnens eller elevernas vårdnadshavare och företrädare för de anställda. I en lokal styrelse för en skolenhet med gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare ska som ledamöter ingå företrädare för eleverna och företrädare för de anställda. För att en lokal styrelse ska kunna fungera på ett för alla parter jämbördigt sätt föreslår Skollagsberedningen att företrädarna för eleverna eller elevernas vårdnadshavare inte får vara fler än övriga ledamöter. Enligt Skollagsberedningens förslag får rektorn uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rektorn får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare. En lokal styrelse får dock inte fatta beslut i frågor som rör enskilda barn eller elever.

5 Trygghet och studiero

Förslag: Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Det behövs utökade och förtydligade möjligheter för huvudman, rektor och lärare att säkerställa en god studiemiljö. Syftet med de åtgärder som vidtas ska alltid vara att förbättra skolsituationen såväl för den elev som är föremål för åtgärder som för övriga elever. Rektor ansvarar för att det upprättas ordningsregler på varje skolenhet. För att ingripa i en akut situation eller i avvaktan på att en utredning färdigställs ska rektor få vidta de åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero. Åtgärderna får endast om det finns synnerliga skäl gälla längre än två veckor och aldrig längre än fyra veckor.

En lärare ska under pågående undervisning eller när eleverna annars står under ledning av läraren få vidta de åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero.

Regleringen av disciplinära åtgärder mot elever blir mer likartad i olika skolformer. Förskolan är helt undantagen från disciplinära åtgärder och den typen av reglering. Vissa bestämmelser gäller dessutom inte utbildning för vuxna.

Utrymmet för disciplinära åtgärder mot en elev i grundskolan eller motsvarande skolformer utökas genom att skriftlig varning och en möjlighet till kortare avstängning införs. Begreppen förvisning och skiljande från utbildningen

utgår ur författningarna och ersätts av tidsbegränsad och icke tidsbegränsad avstängning.

Rektor eller en lärare ska från en elev få omhänderta föremål, som används på ett sätt som är störande för skolverksamheten, eller som kan utgöra en fara för säkerheten i skolan. Ett omhändertaget föremål ska i normalfallet återlämnas vid skoldagens slut.

5.1 Skolans arbetsmiljö

Skollagsberedningens förslag

En av de viktigaste förutsättningarna för att barn och ungdomar ska kunna inhämta och utveckla kunskaper och värden är en trygg och stimulerande lärandemiljö. En viktig grund för att åstadkomma trygghet och studiero i skolan är en aktiv dialog mellan elever och mellan elever och lärare/personal om de gemensamma värden som ska gälla. Eleverna ska beredas möjlighet att delta i utformningen av lärandemiljön, t.ex. ordningsregler. Även om de flesta skolor redan i dag arbetar aktivt med och också har lyckats skapa en god arbetsmiljö finns det många exempel på skolor där detta inte fungerar. Olika former av kränkningar, skadegörelse och bristande studiero är vanligt förekommande och medför att elever och lärare inte får rätt förutsättningar för att skolans uppdrag ska kunna fullgöras. Olika undersökningar (bl.a. Trends in International Mathematics and Science Study, TIMSS 2003 och Statens skolverks rapport Attityder till skolan 2003) visar också på de problem som den svenska skolan har på detta område. Skolan har i dag inte alltid de förutsättningar som behövs för att fullt ut skapa en god studiemiljö för alla elever.

Fr.o.m. den 1 juli 1990 har arbetsmiljölagen (AML) vidgats till att omfatta alla elever som genomgår utbildning fr.o.m. grundskolan och uppåt. Tidigare omfattade inte AML elever på nivåer under grundskolans årskurs 7. Enligt ett uttalande i

förarbetena (prop. 1989/90:61) var syftet med ändringen att utsträcka giltigheten till grundskolans dåvarande låg- och mellanstadium. Bl.a. hänvisades till att det vidgade arbetsmiljöbegreppet medfört att skyddsarbetet inte längre var begränsat till mekaniska och kemiska risker och liknande samt till att elevmedverkan i lämpliga former kunde vara av värde även på lägre stadier. När förskoleklassen inrättades och reglerades i skollagen gjordes i praxis vid tillsynen tolkningen att förskoleklassen kunde omfattas av begreppet utbildning enligt AML. Anledningen till detta var att förlängningen nedåt med sexårsverksamheten inte innebar någon avgörande skillnad i förhållande till de förhållanden som låg till grund för ändringen av AML 1990. Enligt 8 kap. 5 § i vårt förslag till ny skollag får barn tas emot i förskoleklass före det år de fyller sex år, utan begränsning nedåt i ålder. Detta kan innebära en utsträckning som går utöver vad som var avsett med 1990 års utvidgning av AML.

Skollagsberedningen har utgått från Skollagskommitténs grundläggande synsätt att rektors och lärares skyldighet att skapa en trygg skolmiljö för alla elever ska förtydligas i skollagen. Det förebyggande arbetet är centralt. Det är skolans, och ytterst rektorns ansvar, att skapa trygghet och studiero i skolan. En viktig förutsättning för detta är att elever, lärare och annan personal känner ett gemensamt ansvar och har respekt för varandra i skolan. Det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. Att skapa en miljö som bygger på respekt och delaktighet utgör grunden för en trygg och utvecklande studiemiljö. Rutiner för att säkerställa samverkan och kommunikation mellan elever, lärare och annan personal är också centrala inslag i det förebyggande och långsiktiga arbetet. Rektorns skyldighet att utreda och genomföra åtgärder för elever i behov av olika former av stöd och som beskrivs i kapitel 3 är självfallet även det en del i arbetet med att skapa en trygg och stimulerande studiemiljö för alla elever. Det finns dock situationer när de åtgärder som vidtagits i förebyggande syfte inte är tillräckliga och där disciplinära åtgärder

behövs för att säkerställa en god studiemiljö. Skollagsberedningen föreslår därför att, rektor och lärare får utökade befogenheter i detta avseende.

Regeringen har redan gjort flera insatser på detta område. En möjlighet att från elever omhändertata föremål som används på ett störande sätt eller som kan utgöra en fara för verksamheten i skolan har införts i skollagen (prop. 2006/07:69). Dessutom har det i skollagen införts en bestämmelse som gör det möjligt att flytta en elev till en annan skola, om detta är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero (SFS 2007:378). Vi föreslår att dessa regler oförändrade förs över till den nya skollagen.

Bestämmelserna om trygghet och studiero ska, om inte annat anges, gälla för samtliga skolformer samt för fritidshemmet. Bestämmelsen gäller dock inte förskolan. Även förskoleklassen är i de flesta fall undantagen, då vi bedömer att reglerna inte kan användas för så unga elever. Det är dock självklart att även i dessa skolformer ska olämpligt beteende stävjas och vårdnadshavare informeras. Vissa bestämmelser passar också av naturliga skäl inte in på utbildningar som anordnas för vuxna, nämligen kravet på ordningsregler, utvisning ur klassrummet, kvarsittning och omhändertagande av föremål. Bestämmelsen om att rektorn ska se till att saken utreds, om en elev gjort sig skyldig till upprepade förseelser, fortsatt olämpligt uppträdande eller allvarligare förseelse, kan heller inte användas inom vuxenutbildningen. Skollagsberedningens utgångspunkt i dessa fall är att det inte är utbildningsverksamhetens sak att utreda vuxna deltagares beteende. Verksamheten är en del av samhället i vilket den ansvarstagande vuxne lever och deltar, vilket innebär att de regelverk som gäller för vårt rättssamhälle i övrigt ska gälla. Detta kan betyda att andra myndigheter kopplas in eller att lagstridiga förhållanden polisanmäls.

5.2 Allmänna befogenheter för rektor och lärare

Trots de förändringar i skollag och förordningar som genomförts på senare tid anser Skollagsberedningen att det behövs ytterligare förändringar i regelverket avseende disciplinära åtgärder för att elever ska kunna tillförsäkras den studiemiljö som de har rätt till. Befintliga bestämmelser om disciplinära åtgärder i skolformsförordningarna är otillräckliga. Att en lärare ska kunna ge en elev, som stör undervisningen, en tillsägelse är något som ingen ifrågasätter. Samtidigt har många lärare och skolledare vittnat om att de känner osäkerhet om vilka åtgärder man får vidta för att komma till rätta med en akut situation i skolmiljön utan att överträda någon författningsbestämmelse. Mot denna bakgrund anser vi att det i skollagen bör införas bestämmelser som stärker rektors och lärares allmänna befogenheter att i akuta situationer vidta nödvändiga åtgärder för att värna elevernas trygghet och studiero. Utrymmet för att använda disciplinära åtgärder bör också öka. Naturligtvis kan en elevs lagstadgade rätt till utbildning inte åsidosättas med stöd av denna reglering.

Varje form av kränkande behandling i skolan är otillåten och i strid med de grundläggande värden som skolan vilar på. Detta framgår tydligt av skolans styrdokument. Det är därför självklart att rektor och lärare ska ha möjlighet att ingripa i en akut situation, om elever kränker andra, är störande eller våldsamma. Rektor måste därvid kunna ta snabba och kortsiktiga beslut om en elevs skolgång i avvaktan på en utredning om en mer permanent lösning. Alla har rätt till en god arbetsmiljö med gynnsamma förutsättningar att studera med lugn och koncentration. I lagens 4 kap. finns bestämmelser om att barn och elever ska ges inflytande över utbildningen och det gäller givetvis även frågor om trygghet, studiero och arbetsmiljön i övrigt. De vuxna måste självklart ingripa för att reda ut situationer som kan urarta till våldsamheter eller allmän oordning. Samtidigt behöver de elever som uppträder på ett sådant sätt att andra elever blir störda eller rentav hotade, stöd från de vuxna att bryta ett destruktivt beteende. En utredning kring elevens skolsituation måste påbörjas

för att ett åtgärdsprogram ska kunna upprättas och eleven få ett mer långsiktigt stödprogram. Under tiden kan dock vissa åtgärder behöva vidtas för att inte problemen ska upprepas och för att värna andra elevers rätt till studiero och trygghet. De åtgärder som vidtas får naturligtvis inte i sin tur vara kränkande för den aktuella eleven. I detta sammanhang bör också erinras om att enligt artikel 28 i barnkonventionen ska konventionsstaterna vidta åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och överensstämmelse med barnkonventionen.

I vissa fall kan de anställda vid skolan ha rätt att ingripa i en akut situation redan med stöd av brottsbalkens allmänna nöd- och nödvärnsbestämmelser. Med stöd av dessa rättigheter kan exempelvis en lärare i de flesta fall ha rätt att handgripligen sära på elever som är inbegripna i ett slagsmål. Bestämmelserna innebär inte någon inskränkning av denna rätt utan syftar till att tydliggöra att rektorer och lärare utöver nödvärnsrätten har en rätt att ingripa med stöd av allmänna rättsgrundsatser. Naturligtvis ger inte bestämmelsen någon rätt att åsidosätta bestämmelser om brott i brottsbalken eller regeringsformens skyddsregler.

För att komma till rätta med en akut och besvärlig situation kan rektor med stöd av den nya regleringen besluta t.ex. om tillfälliga omgrupperingar. Åtgärder som kan komma i fråga är bl.a. att tillfälligt förlägga utbildningen eller lektionstiden på en annan plats eller vid en annan tid för en elev i avvaktan på utredning om hur en situation långsiktigt ska lösas. Det kan i sådana fall även bli aktuellt att provisoriskt förlägga elevens utbildning till en annan skolenhet. Om den andra skolenheten leds av en annan rektor krävs naturligtvis att rektorerna är överens om att elevens utbildning tillfälligt ska förläggas till den andra skolenheten. Det kan vidare handla om att temporärt lägga om undervisningen så att personal och elever får möjlighet att diskutera en uppkommen situation.

Skollagsberedningen föreslår också att lärarna ska få motsvarande möjlighet att vidta nödvändiga åtgärder, dock begränsat till de egna undervisningstillfällena eller motsvarande tider när

eleverna står under lärarens direkta ledning, t.ex. på raster, på skolgården eller under en friluftsdag eller ett studiebesök. Åtgärder som kan komma i fråga kan exempelvis vara att ge elever tillsägelser, att sära på elever som stör undervisningen, att uppmana elever att lämna undervisningslokalen, att ålägga eleven att stanna kvar efter skoldagens slut eller att tala med rektor om vidare åtgärder. Om det fortfarande finns behov av trygghetsskapande åtgärder när lärarens ansvar upphör, t.ex. efter skoldagens slut, är det alltså rektorn, som i enlighet med bestämmelserna ska besluta om dessa. Åtgärderna ska vara framåtsyftande. De ska vara försvarliga med hänsyn till åtgärdernas syfte och övriga omständigheter samt får inte kränka elevens integritet och värdighet. Samma regler gäller för skolor med offentliga och enskilda huvudmän.

Det kan också särskilt framhållas att åtgärderna alltid ska vara inriktade på att förbättra elevens framtida uppträdande och inte vara en bestraffning för elevens tidigare uppträdande. Endast om det finns synnerliga skäl får åtgärderna gälla under en längre tid än två veckor. Tidsbegränsningen till två veckor har en motsvarighet i bestämmelserna om avstängning av elev i de obligatoriska skolformerna. Åtgärderna får dock aldrig gälla för längre tid än fyra veckor. Självklart får åtgärderna inte heller inskränka elevernas rätt till yttrandefrihet och informationsfrihet enligt regeringsformen. Att åtgärderna ska vara försvarbara med hänsyn till deras syfte innebär bland annat att s.k. kollektiv bestraffning aldrig kan komma i fråga, vilket följer redan av de principer som gäller för den svenska rättsordningen.

Skollagsberedningen instämmer också i Skollagskommitténs bedömning att vissa andra åtgärder, som i dag anges i förordningarna, självklart kan vidtas även utan uttryckligt stöd i författningarna. Det rör sig om att läraren uppmanar en elev att ändra sitt uppförande, kontakt med elevens vårdnadshavare och information till rektor.

Åtgärder av rektor eller lärare med stöd av dessa bestämmelser kan leda till någon av de särskilda åtgärder som föreslås längre fram i detta avsnitt. I detta sammanhang bör också

nämnas möjligheten för kommunen att flytta en elev i grundskolan om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero. Skollagsberedningen föreslår att denna möjlighet även ska finnas i grundsärskolan.

5.3 Disciplinära åtgärder

Förslag: En lärare får visa ut en elev ur klassrummet för högst återstoden av ett undervisningspass. En elev kan beordras att stanna kvar högst en timme efter skoldagen. Rektor ska se till att orsaken till olämpligt uppträdande utreds och att åtgärder vidtas för att få eleven att ändra sitt beteende. En elev kan tilldelas en skriftlig varning av rektorn.

Skollagsberedningens förslag

Som ovan nämnts behöver dagens bestämmelser om disciplinära åtgärder förändras och förtydligas. För att alla elevers rätt till trygghet och studiero ska kunna säkerställas behövs ett tydligt regelverk som ger skolan förutsättningar att tillhandahålla en god studiemiljö. Disciplinära åtgärder som riktar sig mot enskilda elever bör också kompletteras med eller åtföljas av åtgärder med syfte att komma åt brister på system- och verksamhetsnivå. De kortsiktiga disciplinära åtgärderna bör också åtföljas av långsiktiga åtgärder med fokus på övriga behov av stöd som eleven kan ha.

I dag skiljer sig regleringen av disciplinära åtgärder avsevärt mellan de obligatoriska och de frivilliga skolformerna. För de obligatoriska skolformerna finns i dag regler om tillsägelse, kontakt med vårdnadshavare, utvisning från klassrummet samt kvarsittning högst en timme efter skoldagens slut. Är inte dessa insatser tillräckliga ska ärendet anmälas till elevvårdskonferensen och i nästa steg till styrelsen för utbildningen.

För de frivilliga skolformerna utom för vuxenutbildningen finns regler om tillsägelse, utredning av lärare och rektor, utvisning från undervisningspass och skriftlig varning. För kommunal vuxenutbildning finns ett utredningskrav på styrelsenivå. För ungdomsskolans frivilliga skolformer och kommunal vuxenutbildning finns dessutom avstängning och förvisning.

Gymnasieskolan och de olika skolformerna inom vuxenutbildningen är frivilliga utbildningar för ungdomar respektive för vuxna. Detta motiverar att det behövs mer detaljerade disciplinära åtgärder, framförallt om elevernas närvaro, än i de obligatoriska skolformerna där det råder skolplikt. Det finns dock starka skäl att föreslå en mer enhetlig reglering än vad som gäller i dag på detta område. Som ovan nämnts har dagens reglering skapat en osäkerhet bland skolans personal avseende vad man får och inte får göra. Regleringen är samtidigt i vissa avseenden närmast övertydlig avseende vilka åtgärder som bör vidtas. En mer enhetlig reglering mellan skolformerna skapar en ökad tydlighet på området och är också helt i linje med en av de grundläggande utgångspunkterna i detta förslag till ny skollag, en så långt som möjligt gemensam reglering oavsett skolform.

Skollagsberedningen föreslår därför att bestämmelserna om disciplinära åtgärder i den nya skollagen ska vara gemensamma för skolformerna och även gälla för fritidshemmet. Med hänsyn till elevernas låga ålder anser vi inte att förskolan eller förskoleklassen ska omfattas av de föreslagna bestämmelserna.

Bestämmelserna om utvisning ur klassrummet och kvarsittning i ungdomsskolan bör finnas med även i den nya skollagen och i praktiken utgöra de första åtgärderna efter tillsägelse och kontakt med vårdnadshavarna för att upprätthålla ordning och studiero. Enligt Skollagsberedningens uppfattning bör begreppet kvarsittning vidgas så att det förutom att eleven ska stanna kvar en timme efter skoldagen slut också kan innebära att eleven infinner sig i skolan högst en timme innan den schemalagda undervisningen börjar för dagen. Begreppet kvarsittning bör då tolkas så att eleven tar igen förlorad tid, oavsett om det sker efter skoldagens slut eller innan skoldagen börjar.

De disciplinära åtgärder som föreslås i skollagen ska inte användas i bestraffningssyfte. Avsikten är att de ska leda till ett ändrat beteende hos den elev som är föremål för åtgärderna och därmed skapa en bättre skolsituation såväl för den aktuella eleven som för övriga som verkar i skolan. Om en elev fortsätter med sitt olämpliga beteende eller gör sig skyldig till en allvarigare förseelse, ska rektorn därför se till att saken utreds. Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 3 kap. 8 § skollagen är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas. Med utgångspunkt för vad som framkommit i utredningen av elevens olämpliga beteende ska rektorn se till att det vidtas åtgärder för att få eleven att ändra sitt beteende. En sådan åtgärd kan vara att tilldela eleven en skriftlig varning. Det kan också handla om att ge eleven stöd i undervisningen eller annat stöd från elevhälsan om det visar sig att eleven är i behov av detta.

Av betydelse för tillämpningen av de bestämmelser som reglerar disciplinära åtgärder är bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa (1 kap. 8 §).

Lagens bestämmelser om möjligheten att visa ut en elev från klassrummet för återstoden av ett undervisningspass samt att ålägga eleven kvarsittning under högst en timme efter skoldagens slut bör naturligtvis inte gälla utbildningar för vuxna. Utbildningar för vuxna bedrivs inte alltid i traditionell undervisningsform och dessutom är det inte möjligt att i dessa sammanhang använda sig av ett begrepp som ”skoldag”. Omfattningen och utformningen av en vuxens deltagande i en utbildning är individuell och de organiserade formerna för lärandet kan därför se mycket olika ut.

5.4 Avstängning

Förslag: En elev i de obligatoriska skolformerna ska kunna stängas av från utbildningen i högst en vecka om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

För samtliga frivilliga skolformer ska därutöver finnas två typer av avstängning, tidsbegränsad avstängning för fusk, störande eller hindrande av utbildningens bedrivande, kränkande behandling m.m. samt möjlighet till avstängning utan tidsbegränsning där eleven har visat sig uppenbart olämplig för praktisk tjänstgöring.

Skollagsberedningens förslag

I dag finns ingen möjlighet att stänga av elever i de obligatoriska skolformerna från utbildningen. I gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och den kommunala vuxenutbildningen är det i dag möjligt att helt eller delvis stänga av en elev från utbildningen i högst två veckor om syftet med tidigare insatser inte uppnåtts, om elevens beteende kan inverka skadligt på andra elever eller om det finns andra särskilda skäl. Som ett alternativ till avstängning kan eleven förvisas från gymnasieskolan för en viss tid, dock högst tre terminer utöver den termin när beslutet meddelades.

Inom den kommunala vuxenutbildningen kan en elev i dag skiljas från utbildningen, stängas av eller förvisas på samma grunder som inom gymnasieskolan. Om en elev inte kan anpassa sig till de arbetsformer som utbildningen bygger på eller, för utbildningar där arbetsplatsförlagd utbildning eller praktik ingår visat sig uppenbart olämplig i den praktiska tjänstgöringen, får eleven skiljas från utbildningen för en viss tid, högst ett och ett halvt år.

Utbildningen i de obligatoriska skolformerna omfattas av skolplikten och eleverna i dessa skolformer har en lagstadgad rätt till utbildning. Detta innebär att de bestämmelser om avstängning m.m. som gäller för de frivilliga skolformerna inte kan tillämpas på de obligatoriska skolformerna. Det finns dock ett behov av att i vissa undantagsfall för en kortare tid kunna stänga av en elev även i de obligatoriska skolformerna. För att lösa akuta situationer i avvaktan på en tillfredsställande lösning av skolsituationen kan det i undantagsfall vara nödvändigt att stänga av en elev från utbildningen.

Skollagsberedningen anser att en elev i de obligatoriska skolformerna ska kunna stängas av från utbildningen i högst en vecka, om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero och tidigare åtgärder inte varit verkningsfulla, eller det finns andra särskilda skäl med hänsyn till elevens beteende. Andra särskilda skäl kan t.ex. vara att eleven vid ett enstaka tillfälle betett sig så kvalificerat olämpligt att en avstängning är nödvändig. I sakens natur ligger att denna bestämmelse ska tillämpas med stor restriktivitet och att andra åtgärder för att komma tillrätta med elevens uppträdande har visat sig otillräckliga. Avstängning är således en yttersta åtgärd i fall då andra åtgärder har prövats men inte fått avsedd effekt. Rektorn ska besluta om sådan avstängning och eleven ska erbjudas kompensation för den undervisning hon eller han går miste om av till följd av avstängningen. Kompensationen kan t.ex. bestå i att eleven erbjuds hemundervisning under den tid avstängningen gäller eller erbjuds extra undervisning efter det att skolsituationen har lösts. En elev i de obligatoriska skolformerna ska inte kunna stängas av vid fler tillfällen än två gånger per kalenderhalvår. Eftersom det här handlar om åtgärder för att komma tillrätta med akuta situationer bör beslutet gälla omedelbart om inte annat beslutas. Vårdnadshavarna ska informeras omedelbart.

Beträffande de frivilliga skolformerna anser Skollagsberedningen att det även där finns behov av, på motsvarande sätt som i de obligatoriska skolformerna, en möjlighet för rektorn att i brådskande fall stänga av elever under en vecka för att komma

tillrätta med en akut situation. Inom de frivilliga skolformerna bör dock, liksom i dag, finnas möjlighet att stänga av elever under längre tid. I dag används begreppet förvisning inom gymnasial utbildning och kommunal vuxenutbildning för avstängning som sträcker sig längre än två veckor. Begreppet förvisning är enligt vår uppfattning ålderdomligt och gränsdragningen till begreppet avstängning är oklar.

I promemorian *Vuxenutbildningslag* (Ds 2005:33) föreslogs att ett nytt avstängningsbegrepp skulle ersätta det som tidigare ingick i begreppen avstängning, förvisning och skiljande från utbildningen. Enligt förslaget skulle det finnas olika typer av avstängning. Dels bör det finnas avstängning med tidsbegränsning när den studerande gjort sig skyldig till fusk, kränkande behandling, eller annars uppfört sig på ett sådant sätt som kan antas inverka skadligt på andra elever m.fl. och dels avstängning utan tidsbegränsning i de situationer där skiljande från utbildningen i dag kan bli aktuellt.

Skollagsberedningen ansluter sig i detta avseende till de principiella överväganden som görs i promemorian. Vi föreslår därför att det för samtliga frivilliga skolformer, förutom möjligheten till avstängning i brådska fall enligt ovan, ska finnas två typer av avstängning. Det ska finnas möjlighet till tidsbegränsad avstängning i fall då eleven gjort sig skyldig till fusk, stört eller hindrat utbildningens bedrivande, utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling eller att elevens uppförande på annat sätt inverkar på övriga elevers trygghet och studiero. Sådan avstängning ska normalt inte avse längre tid än två veckor. Om syftet med sådan avstängning inte har uppnåtts eller om det annars bedöms som nödvändigt med hänsyn till elevens uppträdande får också avstängningen avse längre tid, dock högst pågående kalenderhalvår samt tre ytterligare kalenderhalvår. Det bör också finnas möjlighet till avstängning utan tidsbegränsning vid utbildningar, där det ingår praktik eller delar av utbildningen är arbetsplatsförlagd och eleven har visat sig uppenbart olämplig för praktisk tjänstgöring.

Begreppen förvisning och skiljande från utbildning utmönstras därmed från författningstexten och ersätts av ett bredare avstängningsbegrepp.

Bestämmelser om överklagande av beslut om avstängning finns i kap. 26.

6 Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning

6.1 Skolplikt och rätt till utbildning

Förslag: Huvudprinciperna i dagens skollag om skolplikt och rätt till utbildning står fast. Regler om skolplikt och rätt till utbildning samlas i ett kapitel i skollagen och görs mer överskådliga.

Rätten till utbildning ska även gälla för vissa barn och ungdomar som inte är folkbokförda i landet.

Skollagsberedningens förslag

Skolplikten är en av hörnstenarna i det svenska utbildningssystemet. Den motsvaras av en rätt till likvärdig utbildning för eleven. Skolplikten bör även framöver vara kopplad till att eleven är bosatt i Sverige. Sveriges medlemskap i EU och vårt även i övrigt alltmer internationaliserade samhälle innebär dock att lagstiftningen om rätt till utbildning för barn som inte är bosatta i landet behöver bli tydligare. Som närmare utvecklas i avsnitt 28.2 föreslår Skollagsberedningen därför att det i skollagen ska anges att vissa barn och ungdomar som inte är folkbokförda i landet ska ha rätt till utbildning på samma villkor som de barn och ungdomar som är bosatta i landet.

Hittills har bestämmelserna om skolplikt och motsvarande rätt till utbildning funnits på olika håll i skollagen och i skol-

formsförordningarna. För att göra reglerna mer överblickbara och lättare att tillämpa bör de i stället så långt som möjligt samlas i ett kapitel i den nya skollagen. Som en konsekvens av den gemensamma regleringen av utbildning för offentlig och enskild huvudman kommer bestämmelserna om skolplikt och rätt till utbildning att i större utsträckning även gälla utbildning med enskild huvudman.

Skollagsberedningen föreslår att nuvarande regler om när skolplikten börjar, uppskjuten skolplikt och tidigare skolstart kvarstår oförändrade.

Mottagande i grundsärskolan

Barn som bedöms inte kunna nå upp till kunskapskraven i grundskolan därför att de har en utvecklingsstörning, ska tas emot i grundsärskolan. Ett beslut om mottagande i grundsärskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

Om barnets vårdnadshavare inte lämnar sitt medgivande till att barnet tas emot i grundsärskolan, ska barnet fullgöra sin skolplikt enligt vad som gäller i övrigt enligt denna lag. Ett barn får dock mottas i grundsärskolan utan vårdnadshavares medgivande om det finns synnerliga skäl med hänsyn till barnets bästa.

Innehållet i de bestämmelser som gäller mottagandet i grundsärskolan och att reglerna om vårdnadshavares "vetorätt" blir permanenta kommenteras närmare i avsnitt 10 *Grundsärskolan*. Där utvecklas också skälen för den förändring av grundsärskolans målgrupp som vi föreslår rörande elever med autism eller autismliknande tillstånd.

Mottagande i specialskolan och sameskolan

Bestämmelserna för mottagande av barn i sameskolan föreslås vara desamma som i dag och kommenteras närmare i skolformskapitel 12, *Sameskolan*.

Utbildningen i specialskolan syftar till att ge barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder, dövhet, hörselskada eller grav språkstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så lång det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan eller särskolan. Elever som tillhör målgruppen ska tas emot i specialskolan om de på grund av sitt funktionshinder eller av andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan. Specialskolan har redan i dag väl utbyggda rutiner för att utreda om eleven hör till någon av målgrupperna för specialskolan. Skollagsberedningen föreslår att dessa rutiner formaliseras genom att en bestämmelse införs i skollagen om att beslut om mottagande i specialskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Alla elever inom specialskolan kommer dock inte alltid att behöva utredas ur alla dessa utgångspunkter. Därför föreslår beredningen att omfattningen av utredningen och dess olika delmoment får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

6.2 Skolpliktens upphörande

6.2.1 Skolpliktens upphörande generellt och när målen uppnåtts dessförinnan

Förslag: Som huvudregel ska skolplikten upphöra vid utgången av vårterminen det nionde året, eller om eleven går i specialskolan, det tionde året, efter det att eleven börjat fullgöra skolplikten.

Om en elev tidigare uppnår de kunskapskrav som minst ska uppnås i den skolform, där eleven fullgör sin skolplikt, upphör skolplikten.

Skollagsberedningens förslag

Enligt hittills gällande bestämmelser är skolpliktens upphörande i förtid och möjligheten att få fortsatt utbildning efter skolpliktens upphörande kopplade till om eleven har eller inte har tillfredsställande slutfört högsta årskursen. En elev som fyllt 16 år har rätt att sluta grundskolan, om hon eller han har slutfört sista årskursen. Detsamma gäller även en elev som kanske bara är 15 år, men som börjat skolan som sexåring.

I de olika ämnena finns kunskapskrav som minst ska uppnås, se avsnitt 3.1 angående att begreppen ”mål som minst ska uppnås” och ”betygskriterier” ersätts av begreppet ”kunskapskrav”. De kunskapskrav som eleven ska uppnå är förenade med rättsliga verkningar för eleven, t.ex. i samband med betygssättning. De nya tydligare bestämmelserna om särskilt stöd, som vi föreslår, är också mer fokuserade än tidigare på processen för att eleverna ska få så goda förutsättningar som möjligt att nå kunskapskraven. Elever är olika och har olika förutsättningar och det är därför naturligt att de kan behöva varierande tid och olika insatser för att nå kunskapskraven. Rätten till utbildning bör därför inte i första hand vara knuten till elevernas ålder.

Utifrån vad som ovan sagts föreslår vi således att skolpliktens upphörande och rätten till fortsatt utbildning efter skolpliktens upphörande huvudsakligen bör knytas till elevernas uppnående av de kunskapskrav som finns för utbildningen. Även om detta innebär att en elev kan sluta grundskolan, innan hon eller han har fyllt 16 år eller har slutfört högsta årskursen, innebär det enligt vår mening inte några nämnvärda förändringar jämfört med i dag.

I detta sammanhang är det viktigt att poängtera bredden i kunskapskraven. Det handlar inte enbart om att tillägna sig faktakunskaper utan också om att utveckla värderingar och ett kritiskt tänkande, att kunna se sammanhang och att arbeta tillsammans med andra m.m. Att skolplikten upphör i förtid enligt dagens regler ställer långtgående krav på en elev och torde i dag förekomma i mycket begränsad utsträckning. Vårt förslag avser inte att öka utrymmet för skolpliktens fullgörande i förtid.

Det ska också påpekas att även om begreppet årskurs avskaffas just i detta sammanhang, anser vi i likhet med Skollagskommittén att begreppet årskurs av rättssäkerhetsskäl bör behållas på andra ställen i skollagstiftningen. I de bestämmelser som reglerar elevers skyldighet och rätt att fullfölja utbildningen i grundskolan relateras detta till begreppet årskurs.

Begreppet årskurs behövs också för att på ett precist och adekvat sätt kunna ange en position i utbildningen, t.ex. när betyg ska sättas eller nationella prov genomföras.

Frågan om skolpliktens fullgörande i förtid ska prövas av elevens hemkommun, utom för elever i specialskolan, där frågan ska prövas av Specialpedagogiska skolmyndigheten, som ansvarar för eleverna i specialskolan. Skollagsberedningens förslag i detta avseende omfattar inte elever i grundsärskolan eller elever med utvecklingsstörning i specialskolan, eftersom de har en studiegång som är inriktad mot individuella mål.

6.2.2 Skolpliktens upphörande ett år senare

Förslag: För den elev som inte gått ut högsta årskursen när skolplikten annars skulle ha upphört, upphör skolplikten ett år senare.

Skollagsberedningens förslag

Grundskolan och motsvarande skolformer har ett tydligt ansvar för att eleverna ska fullfölja skolgången där och uppnå de kunskapskrav som minst ska uppnås, innan de går vidare till nästa fas, en gymnasial utbildning. Alla reformer av grundskolans styrsystem och måldokument, som har aviserats eller beslutats, syftar till att göra det tydligt att eleverna har rätt att få med sig de kunskaper som behövs från den obligatoriska skolan. Även reformeringen av gymnasieskolan har denna inriktning.

Av ovanstående skäl är det viktigt att det tydligt syns i skollagen att en elev som inte nått kunskapskraven i grundskolan har en rätt att slutföra utbildningen där, innan steget tas till nästa nivå i utbildningssystemet. Förutsättningarna för en elev som inte anses ha fullföljt hela sin grundskoleutbildning att klara antagningskraven och att sedan lyckas i gymnasieskolan kan inte bedömas som goda. Kommunen har även i dag ansvar för att dessa elever får fullfölja sin grundskoleutbildning, antingen i grundskolans regi eller inom ramen för ett individuellt program i gymnasieskolan. Det är viktigt att markera att grundskolan har ett ansvar för att eleverna får fullfölja sin utbildning. Skollagsberedningen föreslår därför att skolplikten inte upphör vid utgången av vårterminen det nionde året (tionde i specialskolan) efter det att eleven börjat fullgöra skolplikten för en elev som inte gått ut högsta årskursen, utan först ett år senare. Med ”inte gått ut högsta årskursen” avses i detta sammanhang att eleven sitt nionde skolår (eller tionde i specialskolan) inte påbörjat den högsta årskursen.

Vi anser inte att detta kommer att innebära några större förändringar jämfört med i dag. Skälet till att införa en förlängd skolplikt är snarare att markera vikten av att grundskolan har fullföljt sitt uppdrag, innan eleven går vidare till nästa nivå.

Vi föreställer oss att den elevgrupp, som kan bli aktuell för tvångsvis förlängd skolplikt, är liten. Det gäller elever, som börjat skolan vid åtta års ålder, elever som gått samma årskurs

två gånger någon gång under grundskoletiden samt elever som kommit till Sverige sent under sin skolgång och därför placerats in i en årskurs som inte motsvarar deras ålder. Förutsättningen för att skolplikten ska förlängas är att eleven inte nått de kunskapskrav som minst ska uppnås, när skolplikten normalt skulle ha upphört. Skulle någon elev stämma in på någon av dessa definitioner och ändå mot förmodan ha nått kunskapskraven, tillämpas bestämmelsen om att skolplikten upphör när en elev har nått kunskapskraven. Den förlängda skolplikten kan kombineras med beslut om olika former av särskilt stöd och i vissa fall med anpassad studiegång. Eleven får också göra en prövning när som helst under det tillkommande året. För en elev som flyttar utomlands upphör skolplikten.

Frågan om förlängd skolplikt ska prövas av hemkommunen eller för elever i specialskolan av Specialpedagogiska skolmyndigheten. Beslutet ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. I den slutliga bedömningen kan i enstaka fall finnas individuella omständigheter som gör att en tvångsvis förlängning av skolplikten inte är lämplig. Kommunen kan då fatta ett beslut som innebär att eleven inte behöver vara kvar i grundskolan ytterligare ett år. Rätten att få fullfölja utbildningen i grundskolan under ytterligare två år kvarstår dock om eleven ändrar sig.

Regeringen har överlämnat propositionen *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* (prop. 2008/09:199) till riksdagen. I propositionen konstateras bl.a. att det bör finnas individanpassade utbildningsalternativ för obehöriga elever. Utbildningsalternativen bör vara tydliga och ha som utgångspunkt att olika målgrupper har olika behov. Regeringen avser därför att, efter det att frågan beretts vidare, återkomma i denna fråga. Detta är dock något annat än att fullfölja utbildningen i grundskolan efter att skolplikten enligt huvudregeln skulle ha upphört. Syftet med fullgörandet av utbildningen i grundskolan är att eleven ska kunna avsluta grundskoleutbildningen som helhet med ett tillfredsställande resultat. Frågan som bereds i anslutning till gymnasiereformen handlar istället mer specifikt om att

eleven ska bli behörig till studier på ett nationellt program i gymnasieskolan.

6.2.3 Rätt att slutföra utbildningen i två år när skolplikten upphört

Förslag: En elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan har rätt att slutföra den högsta årskursen under två år, även om skolplikten upphör dessförinnan.

Skollagsberedningens förslag

En elev i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan får rätt att efter skolpliktens upphörande fullfölja utbildningen under ytterligare två år. Formellt bör man dock inte förlänga skolplikten med mer än ett år, för de elever som inte gått ut högsta årskursen, när skolplikten upphör (se avsnitt 6.2.2). Frågan prövas av hemkommunen eller för elever i specialskolan av Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Den 1 juli 2009 träder en ändring i skollagen i kraft som möjliggör för vissa elever i specialskolan, som får sin utbildning vid Ekeskolan, att få förlängd skolgång till det år de fyller 21 år.

6.3 Deltagande i utbildning

Förslag: Skyldigheten för elever som inte är skolpliktiga att delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen förtydligas.

Bestämmelsen i förordningarna för de obligatoriska skolformerna om elevers närvaro flyttas upp till skollagen. Om en elev utan giltigt skäl uteblir från utbildningen ska rektor samma dag se till att elevens vårdnadshavare underrättas om

att eleven har varit frånvarande. Om det föreligger särskilda skäl behöver underrättelsen inte ske samma dag.

Rektor beslutar om ledighet.

Befrielse från obligatoriska inslag i undervisningen ska bara kunna medges när det finns synnerliga skäl. Ett sådant beslut får endast avse enstaka tillfällen under ett läsår.

Skollagsberedningens förslag

Elever som inte längre har skolplikt kan under de förutsättningar som har angetts tidigare ha rätt till fortsatt utbildning i någon av de obligatoriska skolformerna. Enligt dagens skollag omfattas emellertid inte dessa eller andra elever, som inte har skolplikt, av regleringen om skyldighet att delta i verksamheten som anordnas för att ge utbildningen. Det får dock förutsättas att även elever, som inte är skolpliktiga och som utnyttjar sin rätt till utbildning, deltar i verksamheten på samma sätt som skolpliktiga elever. Även om dessa elever inte omfattas av skolplikten anser Skollagsberedningen att det är rimligt att ställa krav på deras närvaro. Bestämmelsen om skyldighet att delta i verksamheten bör således även omfatta elever som inte har skolplikt, t.ex. om de är äldre än 16 år eller om de inte är folkbokförda i landet. Som en konsekvens av detta resonemang bör även bestämmelserna om ledighet från utbildningen omfatta dessa elever.

Information om frånvaro

Hittills har det i skolformsförordningarna och i läroplanen funnits bestämmelser om samarbete och information mellan skola och hem. Syftet med dessa bestämmelser är att tillsammans med de ovan redovisade reglerna om skolplikt och närvaroplikt minska riskerna för att en elevs frånvaro inte ska fångas upp i ett tidigt skede. Det är ytterst viktigt att det finns kontinuerliga och täta kontakter mellan skola och hem om en elevs skolsituation.

För att ytterligare betona detta anser Skollagsberedningen att den bestämmelse i skolformsförordningarna för de obligatoriska skolformerna som förtydligar skyldigheten att informera elevens vårdnadshavare om en elevs frånvaro, ska flyttas upp i skollagen. Rektor eller den som rektor utser bör ansvara för att informationsskyldigheten fullgörs redan samma dag som frånvaron upptäcks. Om särskilda skäl föreligger, t.ex. att frånvaron avser den sista lektionen på eftermiddagen eller att det överenskommits att all kontakt med hemmet ska ske via en person, så behöver inte kontakten ske samma dag. Den föreslagna bestämmelsen innebär inte någon inskränkning av vad som i övrigt gäller om samarbete mellan skolan och hemmet.

Ledighet och befrielse från obligatoriska inslag i undervisningen

Rektor ska enligt vårt förslag besluta om ledighet för elevers enskilda angelägenheter. I dag är beslutanderätten enligt skolformsförordningarna fördelad så att kortare ledigheter beslutas av rektor, medan styrelsen för utbildningen beslutar om ledigheter som är längre än tio dagar och om det dessutom finns synnerliga skäl. Vi föreslår att rektor alltid beslutar om ledighet utifrån sin kännedom om elevernas förhållanden och sitt ansvar för verksamheten.

Enligt 3 kap. 12 § första stycket skollagen (1985:1100) ska på begäran av en skolpliktig elevs vårdnadshavare eleven befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten, om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar. I motiven till bestämmelsen (prop. 1985/86:10 s.89) sägs att en elev inte ska behöva delta i vissa i det stora hela mindre viktiga inslag i utbildningen, om det med hänsyn till särskilda omständigheter framstår som orimligt att kräva att eleven deltar. Det anges bl.a. att det bör finnas ett utrymme för befrielse från inslag, som är meningslösa för eleven, därför att han eller hon redan mer än väl behärskar det som ska uppnås med inslaget och från inslag som kan upplevas som utmanande

mot bakgrund av elevens speciella inställning och hemmiljö. Bestämmelsen ska tillämpas med återhållsamhet.

Enligt Skollagsberedningens bedömning förekommer det att befrielse medges av hänsyn till elevens speciella inställning och hemmiljö på ett sätt som går längre än vad som varit lagstiftarens avsikt, och utan att försök gjorts att anpassa undervisningen. Av gällande skolförfattningar framgår att undervisningen i skolan ska vara allsidig och saklig samt utformas så att alla elever kan delta, oberoende av elevens och elevens vårdnadshavares religiösa eller filosofiska uppfattning. I skollagen och läroplanerna understryks vikten av en dialog mellan skola och vårdnadshavare. Genom en förtroendefull och fungerande dialog med hemmen kan skolan skapa förståelse för skolans verksamhet och för olika inslag i undervisningen. Skolan bör också tillfälligtvis, om det är rimligt, kunna använda gruppindelning eller andra organisatoriska och pedagogiska åtgärder för att undvika att känsliga situationer uppstår för enskilda elever eller grupper av elever. Det kan till exempel avse simundervisning där flickor och pojkar skiljs åt. Undervisningen ska dock bedrivas i enlighet med den värdegrund som finns i läroplanerna. Därmed ska det inte finnas inslag som kan uppfattas som kränkande för någon. Enligt Skollagsberedningens uppfattning kan därför behovet av en bestämmelse om möjlighet till befrielse från undervisning på dessa grunder ifrågasättas. Det kan dock inte uteslutas att det i vissa utpräglade undantagsfall kan behövas en möjlighet att medge en elev befrielse från enstaka obligatoriska inslag i undervisningen. Reglerna bör därför utformas väsentligt mer restriktivt än idag. För att betona att befrielse bara ska komma i fråga i särpräglade undantagsfall ska befrielse bara kunna medges när det finns synnerliga skäl. Kravet på synnerliga skäl innebär att skälen för befrielse måste vara mycket starka. I enstaka fall kan det vara rimligt att en elev som ligger långt före i sin kunskapsutveckling och har nått kunskapskraven befrias från vissa inslag i undervisningen. I normalfallet ska dock en elev som har nått kunskapskraven när det gäller ett specifikt inslag i undervisningen gå vidare med ett mer avancerat och mer

utmanade inslag. Det får överlämnas till rättstillämpningen att närmare klargöra när bestämmelsen ska tillämpas. Befrielse bör endast kunna gälla enstaka inslag i undervisningen. En elev får inte heller medges befrielse i sådan utsträckning att eleven riskerar att inte nå kunskapsmålen eller kunskapskraven i ett ämne. Ett beslut om befrielse ska därför kunna avse endast enstaka tillfällen under ett läsår.

Det bör i sammanhanget även framhållas att den tidigare rätten till befrielse från undervisning i religionskunskap för elever som tillhör vissa trossamfund, upphävdes fr.o.m. den 1 juni 1997 efter förslag i propositionen Fristående skolor m.m. (prop. 1995/96:200).

6.4 Ansvar för att skolplikten fullgörs

Förslag: Reglerna om hemkommunens ansvar för att skolpliktiga elever fullgör sin skolgång förtydligas och förenklas. Kommunen får möjlighet att direkt vid vite förelägga vårdnadshavare till ett barn som inte fullgör sin skolgång att se till så att eleven fullgör skolgången, oberoende av om eleven går i en skolenhet med offentlig huvudman eller i en fristående skola. Ett beslut om föreläggande ska gälla omedelbart om inte annat beslutas.

Huvudmannen för en fristående skola ska anmäla till hemkommunen när en skolpliktig elev börjar eller slutar vid skolan samt utan giltig orsak i betydande utsträckning är frånvarande från obligatoriska inslag.

Skollagsberedningens förslag

Det är hemkommunen, dvs. den kommun där eleven är bosatt som har ett ansvar för att se till att eleven fullgör sin skolgång. Om eleven inte kommer till skolan är kommunens skarpaste

verktyg möjligheten att använda sig av vitesföreläggande. Enligt hittills gällande bestämmelser har kommunen möjlighet att vitesförelägga vårdnadshavare till elever i det offentliga skolväsendet. Detta inträffar om eleven inte fullgör sin skolgång och om detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har fullgjort det som ankommer på dem för att så ska ske. Någon motsvarande möjlighet till föreläggande mot vårdnadshavare till en elev i en fristående skola finns emellertid inte i dag. Här måste i stället kommunen först ålägga eleven skolgång i kommunens skola. I vissa fall kan det vara huvudmannen för specialskolan som ska pröva om eleven ska åläggas skolgång där.

En av grundprinciperna i vårt förslag är en reglering som så långt som möjligt är gemensam för utbildningen i en skolform oberoende av vem som är huvudman. Med hänsyn till detta och eftersom det saknas sakliga skäl för att denna fråga ska regleras olika för olika huvudmän för utbildningen, anser Skollagsberedningen att hemkommunen ska ha möjlighet att även vitesförelägga vårdnadshavare till en elev i en fristående skola, utan att eleven i fråga först åläggs skolplikt i en skola med kommunal huvudman. När det gäller specialskolan och sameskolan är det respektive ansvarig skolmyndighet som har möjlighet att utfärda vitesföreläggande.

Ett vitesföreläggande är en ingripande åtgärd som kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det är också av stor vikt att vitesföreläggandet utformas på ett sådant sätt att det blir tydligt för elevens vårdnadshavare exakt vad de ska vidta för åtgärder och vid vilken tidpunkt detta senast ska ske. Förelägganden bör alltid utformas så att elevens vårdnadshavare har en möjlighet att fullgöra det genom att eleven inställer sig vid en skola med offentlig huvudman, där skolplikten kan fullgöras. Elevens vårdnadshavare bör ges alternativa möjligheter att fullgöra sina skyldigheter. Det kan antingen ske genom att senast vid en viss tidpunkt visa att barnet fullgör sin skolplikt i en fristående skola, eller att barnet senast vid samma tidpunkt inställer sig vid den kommunala skola, som anges i föreläggandet.

På samma sätt som enligt dagens skollag ska ett beslut om föreläggande gälla omedelbart, även om det överklagas, om inte annat beslutas.

Hemkommunen har alltid ett ansvar för en skolpliktig elevs skolgång, även om den sker i en fristående skola. Kommunen kan från en dag till en annan bli skyldig att erbjuda en plats i en kommunal skola, om en elev väljer att sluta i den fristående skola där eleven tidigare gått. Hemkommunen behöver också få information från en fristående skola om det finns en elev, som utan giltiga skäl är frånvarande från obligatoriska inslag i undervisningen i en betydande omfattning. Det är sannolikt att hemkommunen så småningom får ta ansvar för en sådan elevs skolgång. Risken finns också att en sådan elev kan ”falla mellan stolarna” och råka i svårigheter, som blir svårare att åtgärda, ju längre tid som det pågår. Den fristående skolan ska därför anmäla till hemkommunen om en elev uppvisar ogiltig frånvaro som är av betydande omfattning.

7 Förskolan

7.1 Förskolans pedagogiska uppdrag ska stärkas

Förslag: Förskolans pedagogiska uppdrag ska stärkas.

Skollagsberedningens förslag

Från att ha varit en del av familjepolitiken ingår förskolan sedan slutet av 1990-talet som det första steget i sammanhållet utbildningssystem. Genom införandet av en läroplan för förskolan (Lpfö 98) har förskolans pedagogiska uppdrag förtydligats och verksamheten fått mer preciserade nationella mål.

Förskolan har tillsammans med andra pedagogiska verksamhetsformer blivit en självklar del av det moderna välfärdssamhället, som gör det möjligt för föräldrar att förena föräldraskap med förvärvsarbete och studier. Genom ett omfattande reformarbete har tillgängligheten ökat, avgifterna sänkts och nya grupper av barn fått del av verksamheten.

I avsnitt 1 och 2 framgår våra förslag om att förskolan ska bilda en egen skolform, en reglering av förskolechefens övergripande ansvar samt förskolläraernas pedagogiska ansvar. För att stärka kvaliteten och bättre ge uttryck åt den pedagogiska utveckling som präglar förskolan i dag bör förskolans reglering i skollagen förstärkas ytterligare. Dessa förändringar behandlas i det följande.

7.2 Förskolans uppdrag och syfte

Förslag: Syftet med förskolan ska vara att stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov samt utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

Förskolan ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap samt förbereder barnen för fortsatt utbildning.

Skollagsberedningens förslag

Som framgår av avsnitt 1 föreslår Skollagsberedningen att förskolan ska bilda en egen skolform inom utbildningsväsendet och ha samma övergripande mål som andra skolformer. Därmed får de olika skolformerna inom skolväsendet ett enhetligt och tydligt regelverk. Avsikten är dock inte att förändra förskolans uppdrag, som det uttrycks i förskolans läroplan (Lpfö 98). Uppdraget innebär även fortsättningsvis att ge barn såväl en god omsorg som pedagogisk verksamhet och bidra till goda uppväxtvillkor.

Förskolan är ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens utveckling och lärande. Samarbete med föräldrarna är därför ett utmärkande drag för verksamheten. Förskolan är till för barnets egen skull och har betydelse för barnets allsidiga utveckling. Till sammans med föräldrarnas insatser för barnets utveckling och fostran bidrar förskolan till att lägga grunden för ett livslångt lärande. Samtidigt skapas en möjlighet för föräldrar att förena föräldraskap och förvärvsarbete.

Omsorg, utveckling och lärande innebär att se till hela barnet och dess behov. Den pedagogiska verksamheten i förskolan ska anpassas till varje barns behov och förutsättningar och vidareutvecklas utifrån förskolans uppdrag, mål, förutsättningar och

traditioner. Det innebär även att barn i förskolan ska vara delaktiga och ges möjlighet till inflytande.

Verksamheten i förskolan har i sitt uppdrag en social dimension som innebär att främja och utveckla allsidiga kontakter och social gemenskap både mellan barnen och mellan barn och vuxna. Bästa möjliga förutsättningar ska skapas för varje barn att utveckla lust och nyfikenhet och förbereda dem för fortsatt lärande.

Förskolans syfte och uppdrag bör även i fortsättningen framgå av de begrepp som används för verksamheten. Detta innebär att förskolan inte saklöst kan överta skolans terminologi. Definitionen av begreppet undervisning har i detta förslag kompletterats med ”utveckling och lärande” och har därmed anpassats till såväl förskola som skola. Vi anser att begreppet *barn* ska behållas i stället för *elever* i förskolans verksamhet.

Skollagskommittén föreslår att kommunen ska informera barnens vårdnadshavare om förskolan och dess syfte samt verka för att barn som har rätt till förskola deltar i denna. Regeringens proposition *Barnomsorgsavgift och allmän förskola även för tre-åringar* (prop. 2008/09:115) som bl.a. innehåller förslag om en utökad kommunal informationsskyldighet har nyligen antagits av Riksdagen. I propositionen föreslås att kommunen ska informera barns vårdnadshavare även om andra verksamheter än förskola.

Om barnets vårdnadshavare önskar pedagogisk omsorg i form av t.ex. familjedaghem flerfamiljslösningar eller andra pedagogiska verksamhetsformer i stället för förskola för sina barn bör kommunen sträva efter att tillgodose detta önskemål. Se vidare avsnitt 23.2 Pedagogisk omsorg.

7.3 Barngruppernas sammansättning och storlek

<p>Förslag: Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.</p>
--

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollag ska barngrupperna i förskolan ha en lämplig sammansättning och storlek. Bestämmelsen är en viktig markering och bildar utgångspunkt i det dagliga pedagogiska arbetet samt det systematiska kvalitetsarbetet i verksamheter och kommuner. Även för kommunernas övergripande planeringsarbete ska bestämmelsen kunna användas som riktmärke att utgå från för en flexibel resurstilldelning till olika verksamheter.

Statens skolverk har utfärdat allmänna råd för kvaliteten i förskolan, baserade på forskning och erfarenhet. Barngruppens storlek och personaltäthet framhålls i råden som en viktig kvalitetsfaktor. Förutsättningarna varierar från grupp till grupp och från tid till annan och det är alltid nödvändigt att anpassa gruppstorlekar och personaltäthet till de förutsättningar som råder i varje förskola.

Kommunerna avgör, utifrån lokala förhållanden, vilken gruppstorlek och vilken personaltäthet som är den lämpligaste. Enligt Skolverkets utvärderingar har det främst varit ekonomiska överväganden som avgjort gruppstorlekarna.

Faktorer som upptagningsområdets sociala struktur, personalens utbildning och andelen barn i behov av särskilt stöd har haft mindre betydelse.

Barnen i förskolan omfattas inte av arbetsmiljölagen (1977:1160), till skillnad mot elever från och med förskoleklassen samt de vuxna som arbetar i olika skolformer. Skollagskommittén anser att en konsekvens av att förskolan blir en egen skolform bör vara att arbetsmiljölagen ska utvidgas till att även omfatta barn i förskolan. Vilka förändringar som detta föranleder har övervägts inom ramen för den utredning, som tillsattes av regeringen i juni 2004 (dir. 2004:91) för översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen. Utredningen lämnade ett delbetänkande (SOU 2006:44) i maj 2006 och sitt slutbetänkande (SOU 2007:43) i juni 2007. I utredningen har det framkommit att det finns vissa brister i tillsynen över bl.a. barnens hälsa och säkerhet i förskolan. Utredningen ansåg dock inte att det är lämpligt att

åtgärda bristerna med en utvidgning av arbetsmiljölagen till barn i förskolan utan menade att arbetsmiljöarbetet i förskolan kan regleras i skollagen.

Med hänvisning till ovanstående föreslår Skollagsberedningen att dagens bestämmelse om barngruppernas sammansättning och storlek tills vidare ska bibehållas som en viktig del av förskolans allmänna bestämmelser. Som framgår av avsnitt 2.11 föreslår vi att lokaler och utrustning regleras så att syftet med verksamheten ska kunna uppfyllas. Därigenom kompletteras bestämmelsen om barngruppernas sammansättning och storlek för att förebygga ohälsa och i övrigt skapa en god arbetsmiljö.

7.4 Erbjudande av förskola

Förslag: Förskola ska erbjudas barn från och med ett års ålder.

Förskola ska erbjudas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Förskola ska dock inte behöva erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger.

Barn ska skyndsamt erbjudas förskola om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola. Avgift får för dessa barn endast tas ut för den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan. Förskola ska erbjudas barn enligt ovanstående om de är bosatta i Sverige och inte har börjat i förskoleklassen eller i någon utbildning för fullgörande av skolplikten

Barn ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. Om det på något sätt framkommer att ett barn är i behov av särskilt stöd, ska förskolechefen se till att barnet ges sådant stöd.

Skollagsberedningens förslag

Det är viktigt att föräldrar har valfrihet och möjligheter att välja förskola eller annan pedagogisk omsorg bland en mångfald av utövare, som passar barns och familjers behov. Föräldrar ska kunna välja förskola på samma sätt som de kan välja skola. Föräldrar ska också kunna ansöka om plats i förskola i annan kommun.

I likhet med vad som gäller enligt dagens skollag föreslår Skollagsberedningen att förskola ska erbjudas barn, om de är bosatta i landet och inte har börjat i förskoleklassen eller i någon utbildning för fullgörande av skolplikten. Vilka som är bosatta i landet framgår av 28 kap. 1–3 §§ i vårt förslag till ny skollag. (Se vidare avsnitt 28.2). Förskola ska erbjudas från och med ett års ålder i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier.

Förskola behöver inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger. Vi föreslår i stället att särskilda bestämmelser införs om omsorg under kvällar, nätter och helger för de föräldrar vars arbetstider är förlagda till sådana tider och som inte själva kan ordna sådan omsorg för sina barn. Detta kommer i den nya skollagen att regleras tillsammans med annan pedagogisk verksamhet. Se vidare avsnitt 23.

Barn, vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga för vård av annat barn, ska även framdeles erbjudas förskola i en omfattning om minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan. Även allmän förskola ska fortsättningsvis erbjudas alla fyra- och femåringar och gälla 525 timmar per år. En proposition som bland annat innehåller förslag om att avgiftsfri allmän förskola utvidgas till att gälla plats i förskola från och med höstterminen det år barnet fyller tre år har nyligen antagits av riksdagen.

Barns eget behov av förskola och barn i behov av särskilt stöd

Det bör även fortsättningsvis finnas bestämmelser om förskola utifrån barns eget behov, dock med ett förtydligande av att barnet kan ha ett behov på grund av familjens situation i övrigt, oavsett föräldrarnas förvärvsarbete eller studier. Bestämmelserna ska reglera barnets behov av förskola både när det gäller plats och omfattning. Vi föreslår således ingen ändring i förhållande till nuvarande lagstiftning av innebörden i erbjudande av förskola till barn som har ett *eget behov* av förskola. Även när det gäller barn som av *fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling* i form av förskola kvarstår dagens reglering. Dessa barns behov av plats, omsorg, stöd samt avgifter bör regleras i två olika bestämmelser.

Som exempel på vad som kan utgöra barns eget behov av förskola kan nämnas barn med ett annat modersmål än svenska eller om barn i glesbygd. Ett annat exempel är barn vars föräldrar deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller har ett funktionshinder som begränsar barnets fysiska eller psykiska utveckling. Även barn vars föräldrar är långtidssjukskrivna, sjuk- eller förtidspensionerade kan räknas in i gruppen samt barn med annat modersmål än svenska. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling kan vara barn med funktionshinder av olika svårighetsgrad. Dessa barns rätt gäller inte enbart tillgång till en plats utan även en verksamhet av sådan kvalitet att barnet får sitt behov av särskilt stöd tillgodosett.

Det är viktigt att barns behov av trygga förhållanden ägnas speciell uppmärksamhet när kommunerna bedömer erbjudande och deltagande i den pedagogiska verksamheten. Det finns en risk för att kommunens handläggning blir otydlig, om barn som har ett eget behov och barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av stöd skulle regleras under samlingsbegreppet barnets eget behov, vilket är Skollagskommitténs förslag. Det är viktigt att inte försämra situationen för barnen och deras familjer jämfört med idag. En förändrad lagstiftning behöver beakta vissa barns särskilda och specifika behov av förskola, stöd och av-

giftsfrihet. En del av dessa barn har ett funktionshinder. Som en del i både familje- och handikappolitiken måste därför ett barns vårdnadshavare kunna fortsätta att förena förvärvsarbete med familjelivet.

Kommunerna ska således även fortsättningsvis vara skyldiga att erbjuda förskola till barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling. Detta gäller barn oavsett ålder och inte som i kommitténs förslag endast barn i behov av särskilt stöd före ett års ålder. Med utgångspunkt i dagens lagstiftning ska den nya skollagen reglera och förtydliga dessa barns behov av stöd i sin utveckling, bl.a. ska plats erbjudas skyndsamt.

Skollagsberedningen föreslår att dagens avgiftsbefrielse på 15 timmar i veckan kvarstår oförändrad för barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling och därför anvisats plats i förskola. För vistelse utöver 15 timmar i veckan får kommunen ta ut avgifter enligt kommunens gällande taxa.

Dagens reglering anger att kommunen ska bedriva uppsökande verksamhet så att barn i behov av särskilt stöd deltar i förskolans verksamhet. Lagstiftningen härrör från den tid då förskolan reglerades i Socialtjänstlagen. Förskolan tillhör numera utbildningsområdet och det är sannolikt mycket få kommuner som bedriver uppsökande verksamhet idag. Habiliteringen inom landstinget för barn med funktionshinder eller socialtjänsten i en kommun kan upplysa de föräldrar som har barn i behov av särskilt stöd om möjligheten att få stöd i form av förskola. Dessutom ingår det i barnavårdscentralens uppgift att göra utvecklingsbedömningar under hela förskoleåldern och vid behov ge hjälp och stöd i föräldraskapet, t.ex. råd om plats i förskola. Även öppna förskolan kan användas på detta sätt. Regleringen om kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet kan därför tas bort.

Varje barn ska ges förutsättningar till utveckling och lärande

Alla barn ska ges den ledning och stimulans, som de behöver i sitt lärande och sin utveckling för att utifrån sina behov och förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt. Utgångspunkten är att alla barn som behöver det ska få särskilt stöd. Dagens lagstiftning reglerar inte vem som ansvarar för att särskilt stöd i förskolan genomförs. Skollagskommittén lämnar inte heller något förslag på hur ansvaret ska regleras. För att uppnå likvärdighet mellan de olika skolformerna bör det även regleras vem som har ansvaret för att barn ges det stöd de behöver i förskolan. Skollagsberedningen anser att bedömningen av vilka insatser som är lämpliga ska göras av förskolans ledning, tillsammans med personalen, och alltid tillsammans med barnets vårdnadshavare. Förskolechefen får härigenom ett ansvar som motsvarar rektors ansvar i skolan men utifrån förskolans förutsättningar.

Många barn stöter någon gång under sin förskoletid på svårigheter och behöver under en kortare tid någon form av stöd. Andra barn behöver stöd kontinuerligt under hela förskoletiden på grund av sjukdom, sociala förhållanden, funktionshinder eller svårigheter att tillgodogöra sig verksamheten av andra orsaker. Det finns ingen definition av begreppet *behov av särskilt stöd* i lagen. Det är heller inte möjligt att i lagtext närmare definiera vilka förutsättningar som ska finnas för att stöd ska ges i förskolan. Bestämmelsen måste därför bli allmänt hållen och knytas till ett ansvar för förskolan att tillgodose barnets stödbehov. För många barn är en generellt god kvalitet det viktigaste. För andra kan det vara nödvändigt med särskilda stödinsatser som komplement. Stödet kan ges som personalförstärkning, antingen till barngruppen generellt eller till det enskilda barnet, eller i form av konsultation och handledning till personalen. En minskning av antalet barn i barngruppen eller anpassning av lokalerna kan vara andra stödformer. Insatser ska göras efter en bedömning i varje enskilt fall av vilken insats som är mest lämplig.

För förskolan innebär förslaget att barn ska ges särskilt stöd på det sätt och i den omfattning som behövs för att barnet ska ha möjlighet att utvecklas och lära enligt läroplanen. Bestämmelserna är anpassade för förskolan, eftersom målen där inte avser individuella barns prestationer utan istället inriktas på verksamhetens kvalitetsutveckling.

Det är barnets behov av stöd som ska vara vägledande för beslutet. För förskolechefen är därför varje beslut om stöd något som måste föregås av noggranna pedagogiska överväganden, samtidigt som det också finns ekonomiska realiteter att beakta.

7.5 Modersmål

Förslag: Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser att stödet till barn i förskolan med annat modersmål än svenska behöver förstärkas. Sverige är i dag ett mångkulturellt land med många olika etniska, religiösa eller språkliga grupper som har band till sitt ursprung, sin kultur och sina värderingar. Behovet av att uppmärksamma flerspråkiga och flerkulturella barns specifika förutsättningar ökar. Det är en grundläggande uppgift för förskolan att ge alla barn möjligheter att tillvarata sina resurser på bästa sätt. Att stödja barns språkutveckling och kulturell mångfald är därför en viktig uppgift för förskolan.

Språk och lärande hör oupplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Forskning visar att barn med utländsk bakgrund, som har goda kunskaper i sitt modersmål samt god kännedom om sin bakgrund och som vistas i flerspråkliga miljöer

har bättre möjligheter att lära sig svenska och även inhämta och utveckla färdigheter inom andra områden, t.ex. matematik. Stöd för barn med annat modersmål än svenska är därför mycket viktigt i förskolan, särskilt för yngre barn som är i färd med att utveckla språk och identitet. Det räcker inte med att barnen talar sitt modersmål i hemmet. Även förskolan bör bidra till att modersmålet utvecklas för att barnen aktivt ska kommunicera på såväl sitt modersmål som på svenska.

Av läroplanen för förskolan framgår i dag att det ligger i förskolans uppdrag att medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål. Vidare anges att förskolan ska bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd att utveckla en flerkulturell tillhörighet. Sverige har även folkrättsliga åtaganden när det gäller nationella minoriteter i enlighet med ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Särskilda bestämmelser rörande förskoleverksamhet på finska, meänkieli och samiska finns även i minoritetsspråkslagarna (1999:1175 och 1176). För att förtydliga förskolans uppdrag införde regeringen 2005 ett mål för förskolan att sträva mot för barn med annat modersmål än svenska. Dessa barn ska i förskolan få möjlighet att utveckla sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.

Arbetet med att stödja barns språkutveckling är i första hand en pedagogisk fråga för förskolan. Barn lär i de vardagliga aktiviteterna, i lek och i skapande verksamhet. I varje förskola där det finns barn med annat modersmål än svenska eller som hör till någon av de nationella minoriteterna ska aktiviteter, arbetssätt, miljö och material anpassas till barnens behov. Särskilda åtgärder som tvåspråkig personal, lärare i modersmålsstöd, kulturstödjare m.m. kan vara viktiga komplement. Även barnens föräldrar är en viktig tillgång och resurs för förskolan i detta avseende.

Ett viktigt stöd i arbetet med barnens språkutveckling är Tema Modersmål – en webbplats som Skolverket driver. Webbplatsen är formad som en resurs för de som arbetar inom förskola och skola. De olika språkens temaplats innehåller information, material och verktyg för kommunikation. Temaplatsen innehåller för närvarande 33 språk och drivs av aktiva modersmållärare. Temaplatsen lyfter fram bra pedagogiska resurser. Här kan förskolans personal erhålla en översikt av möjligheter att utveckla modersmål i förskolan och få kunskaper om metoder och utbud av material för hur modersmålet kan stödjas.

En ny bestämmelse för barn med annat modersmål än svenska innebär inte att förskolan åläggs nya arbetsuppgifter. Förskolan har redan i dag ett ansvar genom läroplanen för dessa barns språk- och identitetsutveckling. Regleringen innebär en precisering och ett förtydligande av förskolans uppdrag. Enligt skol-lagsberedningens bedömning ska det även fortsättningsvis vara en pedagogisk fråga hur barn med annat modersmål än svenska ska få stöd för sin utveckling och sitt lärande i förskolan. Huvudmannen avgör vilka resurser och kompetenser som krävs i olika arbetslag för att uppfylla regleringen i detta avseende.

7.6 Utvecklingssamtal i förskolan

Förslag: Personalen ska föra fortlöpande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets utveckling. Minst en gång per halvår ska personal och barnets vårdnadshavare därutöver genomföra ett samtal om barnets utveckling och lärande (utvecklingssamtal). Förskollärare ska ha det övergripande ansvaret för utvecklingssamtalets genomförande.

Skollagsberedningens förslag

Samverkan mellan hem och förskola bör stärkas och förskolan som egen skolform bör ha likartade regler för föräldrainflytande som andra skolformer. Skollagsberedningen föreslår att utöver fortlöpande samtal vid dagliga möten samt mer organiserade föräldraaktiviteter i förskolan, ska personal och barnets vårdnadshavare minst en gång varje halvår genomföra ett samtal om barnets utveckling och lärande både i och utanför förskolan (utvecklingssamtal). Förskollärare ska ha det övergripande ansvaret för utvecklingssamtalens innehåll och genomförande. Vem som genomför utvecklingssamtal avgörs på varje förskola. Det kan vara naturligt att den i personalgruppen som har ett särskilt ansvar för barnet eller den person som känner barnet bäst, oavsett yrkeskategori, genomför utvecklingssamtal.

Bestämmelsen om utvecklingssamtal i förskolan ska regleras specifikt i kapitlet om förskolan för att bäst kunna anpassas till förskolans uppdrag. Bestämmelsen är ny och skiljer sig från andra skolformer. Det är inte meningen att samma modell för utvecklingssamtal som finns i grundskolan ska bli norm även i förskolan. Till skillnad mot skolan har förskolan inte några mål för barnet att uppnå. Det är inte det enskilda barnets resultat som ska utvärderas. Däremot är det viktigt att följa hur varje barns lärande och utveckling sker och hur förskolan kan bidra till detta. Målen att sträva mot i förskolans läroplan anger inriktningen av förskolans arbete och därmed också den önskade kvalitetsutvecklingen. Pedagogisk dokumentation och portfolio är exempel på metoder som har utvecklats för utvärdering av verksamheten, samtidigt som de är olika sätt att följa barnens utveckling och göra barnens lärprocesser synliga, för barnet, föräldrarna och personalen. Det är viktigt att se både vad som föränsar och vad som skiljer förutsättningarna för utvecklingssamtal i förskolan och skolan.

Utvecklingssamtal ska bygga på en bred och nyanserad bild av barnets utveckling och lärande. Barnets utveckling sätts in i ett vidare pedagogiskt och socialt sammanhang i samspelet med

andra barn och vuxna. Barnet jämförs inte med någon annan än sig själv och inte utifrån fastställda normer.

Utvecklingssamtalet ska vara väl förberett och strukturerat. Det är även viktigt att framhålla att det inte kan ersätta de dagliga kontakter och kontinuerliga samtal som personal och föräldrar har när barnet lämnas och hämtas i förskolan.

7.7 Kommunens ansvar

7.7.1 Hemkommunens ansvar

Förslag: Kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter också genom att erbjuda barnet en motsvarande plats i en förskola med enskild huvudman (fristående förskola).

Skollagsberedningens förslag

Enligt nuvarande skollag ska den kommun där barnet stadigvarande vistas erbjuda förskoleverksamhet. För övriga verksamheter med kommunal huvudman ligger ansvaret i stället på hemkommunen, dvs. den kommun där barnet är folkbokfört. Skollagskommittén föreslår att ansvaret ska överflyttas från vistelsekommunen till hemkommunen.

Regeringens proposition *Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar* (prop. 2008/09:115) med bl.a. förslag om att ansvaret för att barnet erbjuds förskola överflyttas från vistelsekommunen till hemkommunen har nyligen antagits av riksdagen. Vidare föreslås att kommunernas informationsskyldighet utökas till att gälla alla former av förskoleverksamhet, både med enskild och kommunal huvudman.

Kommunens möjlighet att fullgöra sina skyldigheter när det gäller erbjudande om plats i förskola, genom att komma överens med någon annan kommun om att denna ska utföra kommunens uppgifter inom förskolan, kvarstår oförändrad. I lagens 21 kap.

Entreprenad och samverkan, anges att kommunen får sluta avtal med någon annan kommun (samverkan) eller en enskild huvudman om att denna ska utföra kommunens uppgifter inom förskolan.

Som redan tidigare nämnts får kommunen godkänna och ska i sådana fall lämna bidrag till fristående förskola. Vid fördelning av platser kan kommunen använda sig såväl av sin egen förskola som av annan huvudmans förskola i kommunen. Det är viktigt att kommunerna även framöver har detta helhetsansvar över utbudet av förskolor i kommunen. Hänsyn ska tas till önskemål från barnets vårdnadshavare. Det måste kunna godtas om föräldrar vill tacka nej till ett erbjudande om plats i t.ex. en verksamhet som drivs med en viss konfessionell eller pedagogisk inriktning, som föräldrarna inte delar. Kommunen bör i sådana fall erbjuda en plats i en annan förskola. Det är inte heller ovanligt att föräldrar väljer att ställa sig i kö till just den förskola där de vill ha sitt barn även om detta innebär längre väntetider.

7.7.2 Förskola i annan kommun

Förslag: En kommun ska vara skyldig att, efter önskemål från ett barns vårdnadshavare, ta emot ett barn från en annan kommun i sin förskola om det finns särskilda skäl med hänsyn till barnets förhållanden. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett sådant barn ska den inhämta ett yttrande från barnets hemkommun. Vid mottagande ska kommunen ha rätt till ersättning för sina kostnader från barnets hemkommun.

Skollagsberedningens förslag

Det är förmodligen relativt sällsynt att barn vistas stadigvarande i en annan kommun än hemkommunen. Övervägande skäl talar

för att frågan regleras likartat för alla skolformer i hela skollagen. Genom enhetliga regler ökar förutsättningarna för integration mellan olika verksamheter och möjligheten att från förskolan få gå vidare till förskoleklassen och grundskolan vid samma förskole- eller skolenhet i samma kommun, hemkommunen.

Skollagsberedningen föreslår därför att bestämmelserna om skyldighet att erbjuda förskola kompletteras med en ny regel motsvarande den som redan finns för bl.a. grundskolan. Förslaget innebär att varje barns hemkommun har det grundläggande ansvaret för erbjudandet av förskola. Efter önskemål från ett barns vårdnadshavare ska dock barn tas emot i en annan kommun än sin hemkommun om det finns särskilda skäl med hänsyn till barnets förhållanden.

Detta kan till exempel gälla barn som genom föräldrarnas gemensamma vårdnad har anknytning till två kommuner eller barn i behov av särskilt stöd som önskar ta del av lämplig verksamhet i en annan kommun som är anpassad för barnets behov. Ytterligare skäl för att ett barns vårdnadshavare önskar förskola i annan kommun än hemkommunen kan vara geografiska, nämligen att barnet bor nära en kommungräns och en annan kommuns förskola, eller att barnets vårdnadshavare arbetar i en annan kommun. I sådana fall underlättas barnets och familjens vardag betydligt av att få plats i en annan kommuns förskola. Bestämmelsen bör även kunna tillämpas i fall då barn som i dag ska ges möjlighet till förskola på samiska, meänkieli eller finska enligt lagarna om rätt att inom de särskilda förvaltningsområdena använda dessa språk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (jfr SFS 1999:1175 och 1999:1176) inte är folkbokförda i kommunen där de stadigvarande vistas. Detta gäller även i vissa andra fall då barn som hör till någon av de nationella minoriteterna inte har möjlighet att gå i minoritetsspråkig förskola i sin hemkommun. Avsikten med förslaget är dock inte att öppna en möjlighet att gå växelvis i två olika kommuners förskolor för barn som bor växelvis hos sina föräldrar i två olika kommuner.

Mottagande av barn i andra kommuners förskola förekommer även idag. Kommunerna har i sådana ärenden kommit överens med varandra om behov, omfattning och kostnader för verksamheten. Förslaget till ny reglering innebär att kommunen alltid efter önskemål från barnets vårdnadshavare ska bedöma om det finns särskilda skäl med *hänsyn till barnets förhållanden*. Då detta inverkar på kommunernas planering och ekonomiska förutsättningar föreslår vi att det alltid är den mottagande kommunens bedömningar som avgör om barnets förhållanden motiverar en plats i kommunens förskola. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett barn från en annan kommun ska den inhämta ett yttrande från barnets hemkommun. Vidare ska kommunerna alltid få rätt till ersättning för barn i förskolan som inte är hemmavarande i kommunen genom interkommunal ersättning. Regleringen av sådan ersättning utformas i likhet med motsvarande regler för interkommunal ersättning för elever i grundskolan.

Motsvarande möjlighet om rätt till mottagande i annan kommun med hänsyn till personliga förhållanden och särskilda skäl bör även gälla för förskoleklassen (se avsnitt 8 Förskoleklassen). Då denna möjlighet har funnits för grundskolan sedan tidigare skapas ett enhetligt regelsystem som underlättar övergångarna mellan skolformerna.

Regeringens proposition *Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar* (prop. 2008/09:115) har antagits av riksdagen och de nya bestämmelserna börjar i här aktuella delar att gälla den 1 juli 2009. Bestämmelserna innebär bl.a. ökade möjligheter att kunna gå i förskola i annan kommun än hemkommunen. I dessa fall ska den mottagande kommunen eller den fristående förskolan ha rätt till ersättning för sina kostnader från barnets hemkommun efter de grunder som hemkommunen tillämpar. Genom de nya reglerna kommer föräldrar således få större möjligheter att påverka var deras barn går i förskola.

8 Förskoleklassen

8.1 Huvudprinciperna för förskoleklassen i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna för förskoleklassen i dagens skollag ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Förskoleklassen infördes den 1 januari 1998 som en egen skolform inom det offentliga skolväsendet (prop. 1997/98:6). Skollagsberedningen föreslår att huvudprinciperna för utbildning i förskoleklass ligger fast. Förskoleklassen ska som i dag utgöra en egen skolform och ingå i skolväsendet. Utbildningen ska fortfarande vara frivillig och betraktas som undervisning i samma mening som i övriga skolformer. Till följd av de skolformsövergripande förändringar som behandlats i de allmänna avsnitten föreslår vi dock här några ändringar i regelverket.

Utredningen *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan* (SOU 2007:28) menade att det finns skäl att i ett revideringsarbete av läroplanen bedöma behovet av särskilda skrivningar som gör förskoleklassens uppdrag, syfte och innehåll tydligare. Utredaren har vidare anfört att en sådan reform bedöms ge bättre möjligheter att utvärdera verksamheternas kvalitet och resultat. Regeringen överlämnade sin proposition *Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan* (prop. 2008/09:87) i

december 2008. I propositionen föreslås riktlinjer för utformningen av läroplaner för grundskolan och motsvarande skolformer. Regeringen bedömer att förskoleklassen även fortsättningsvis ska omfattas av avsnitten om skolans värdegrund och uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer i läroplanerna för de obligatoriska skolformerna. Skollagsberedningen föreslår i det följande förändringar som i skollagen gör förskoleklassens uppdrag tydligare.

8.2 Förskoleklassens syfte

Förslag: Förskoleklassen ska stimulera elevens utveckling och lärande och förbereda eleven för fortsatt utbildning. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Förskoleklassen ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Skollagsberedningens förslag

Gemensam reglering

Trots en uttalad ambition om samverkan och integration mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem skiljer sig den nuvarande regleringen av förskoleklassen på åtskilliga punkter från vad som gäller för grundskolan. Skollagsberedningen anser att organisatoriska bestämmelser för förskoleklassen så långt möjligt ska samordnas med grundskolan och motsvarande skolformer. Syftet är att skapa enhetlig reglering och ytterligare underlätta integrationen mellan förskoleklass, förskola, skola och fritidshem. Det gäller t.ex. ansvaret för att tillhandahålla förskoleklass som faller på barnets hemkommun, regler för val av och mottagande i skolenhet samt möjligheten att gå i en annan kommuns förskoleklass.

Vissa bestämmelser av pedagogisk karaktär bör vara samordnade med förskolan eftersom pedagogiken i förskoleklassen till viss del hämtats från förskolan. Detta gäller t.ex. utvecklingsamtal i förskoleklassen. Detta motsäger dock inte att det är målen i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) som gäller för arbetet i förskoleklassen.

Förskoleklassens uppdrag

Förskoleklassen ska stimulera varje elevs utveckling och lärande. Dessutom ska förskoleklassen ge eleverna en grund för fortsatt utbildning i skolan. Undervisningsbegreppet definieras i detta förslag till ny skollag på så sätt att förskolans, förskoleklassens och skolans kultur och arbetssätt kan mötas till en pedagogisk helhet. Varje elev i förskoleklassen ska få möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar och verksamheten ska anpassas till varje elevs behov.

I förskoleklassen ingår lek och skapande som väsentliga delar i det aktiva lärandet. Elevens lust och nyfikenhet ska tas tillvara. Utgångspunkten är att utveckling och lärande sker ständigt, inte bara eller ens huvudsakligen i arrangerade inläringssituationer. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Det är kombinationen av förskolans och grundskolans arbetssätt och metodik som ger förskoleklassen dess identitet.

Verksamheten ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap både mellan eleverna och mellan elever och vuxna. Eleverna ska ges möjlighet att vara delaktiga och få inflytande i verksamheten. Stor vikt ska läggas vid att uppmuntra eleverna att i samspel med kamrater och vuxna utveckla sin sociala kompetens.

8.3 Erbjudande om och omfattning av förskoleklass

Förslag: Huvudprinciperna i nu gällande lagstiftning om vilka barn som ska erbjudas förskoleklass och omfattningen av denna ska stå fast. Omfattningen ska dock vara minst 525 timmar per *läså*r.

Förskoleklassen ska vara avgiftsfri. Dagens möjlighet att ta ut avgift, när omfattningen överstiger 525 timmar per år eller barnen är yngre när de tas emot, tas bort. Avgift i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Skollagsberedningens förslag

Förskoleklassen har sedan den infördes omfattat minst 525 timmar per år. Skollagskommittén föreslår att förskoleklassen ska omfattas av begreppet *läså*r. Skollagsberedningen instämmer då förskoleklassen redan omfattas av begreppet termin och regleringen bör överensstämja med skolans.

Från och med höstterminen det år barnen fyller sex år ska kommunen erbjuda alla barn förskoleklass. Barn får dock tas emot tidigare vilket innebär möjligheter till en mycket flexibel start. Trots detta sker denna nästan uteslutande vid höstterminens början i praktiskt taget alla kommuner. Det finns inga bestämmelser som hindrar en successiv start men det förutsätter att vårdnadshavare begär det. Stor hänsyn måste också tas till elevens behov av kontinuitet i kamratrelationer och hur lämplig plats i fritidshemmet kan erbjudas. Samverkan och utbyte mellan förskoleklassen och grundskolan ger dock elever de bästa möjligheterna att delta i verksamhet som motsvarar elevernas förmågor och utmanar deras lärande. Detta gäller såväl för elever i förskoleklassen som för elever i grundskolan.

Förskoleklassen är i dag avgiftsfri 525 timmar per år. Regleringen ger dock möjlighet att ta ut avgift för de barn som

tas emot tidigare än höstterminen det år då de fyller sex år eller för den del som verksamheten omfattar mer än 525 timmar per år. Förskoleklassen ska enligt vårt förslag vara helt avgiftsfri.

Huvudmannen avgör dock om tiden ska utökas och i vilken utsträckning som barn som är yngre än sex år ska tas emot i förskoleklassen. Detta kommer enligt vår bedömning inte att få några ekonomiska konsekvenser för kommuner och andra huvudmän. Drygt 84 procent av eleverna hade 2007 plats i fritidshem eller familjedaghem. Om tiden i förskoleklass överstiger 525 timmar per år minskas tiden i motsvarande omfattning i fritidshem respektive familjedaghem, där huvudmannen får ta ut avgift. För de elever som har utökad tid i förskoleklassen och som inte har plats i fritidshem eller familjedaghem tas i dag oftast inte ut någon avgift, eftersom det är huvudmannen som beslutar om utökad tid i förskoleklassen. Detsamma gäller för elever som börjar före sex års ålder.

8.4 Modersmål

Förslag: Förskoleklassen ska medverka till att elever med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser att stödet till elever i förskoleklassen med annat modersmål än svenska behöver stärkas i likhet med vad som föreslås för förskolan (se avsnitt 7.5). I dagens mångkulturella samhälle är det viktigt att stödja elevernas utveckling av både det svenska språket och elevens modersmål. Behovet av att uppmärksamma flerspråkiga och flerkulturella barns specifika förutsättningar ökar. Att stödja barns språkutveckling och kulturell mångfald är därför en viktig uppgift för förskoleklassen

Sedan införandet av förskoleklassen 1998 finns en gemensam läroplan med grundskolan och fritidshemmet, Lpo 94. Förskoleklassen omfattas av de mål och riktlinjer i läroplanen som inte utgör uppnåendemål. Sålunda ska förskoleklassen t.ex. sträva mot att varje elev utvecklar ett rikt och nyanserat språk. Det ligger också i förskoleklassens uppdrag att varje elev ska få tilltro till sin språkliga förmåga. I förskolan regleras modersmålsstöd i förskolans läroplan och föreslås här att regleras i skollagen. Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål. I grundskolan regleras i dag modersmålsundervisning i grundskoleförordningen. Här föreslås att en reglering sker genom en bestämmelse i skollagen. För eleverna i förskoleklassen saknas idag reglering om hur modersmål ska stödjas och utvecklas. Förskoleklassen är ofta integrerad i grundskolan, samarbetar med denna och närmar sig allt mer grundskolan. Mycket talar därför för att även stödet till elever i förskoleklassen med annat modersmål än svenska ska regleras i skollagen, i likhet med förskolan och grundskolan. Bestämmelser av pedagogisk karaktär i förskoleklassen bör dock i så stor utsträckning som möjligt vara samordnade med förskolan där förskoleklassen har sin pedagogiska grund (se 8.2). Stödet för utveckling av elevernas modersmål ska därför regleras på samma sätt som för förskolan. Det handlar således om en skyldighet för huvudmannen att erbjuda stöd för utveckling av elevens modersmål och inte om en skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning på det sätt som gäller för elever i grundskolan och andra obligatoriska samt frivilliga skolformer.

I likhet med förskolan ska förskoleklassen medverka till att barn med annat modersmål får möjlighet utveckla även sitt modersmål. På samma sätt som föreslås för förskolan ska arbetet med att stödja elevers språkutveckling i första hand vara en pedagogisk fråga för förskoleklassen. Även elever i förskoleklass lär i olika aktiviteter, i lek och i skapande verksamhet. I varje förskoleklass där det finns elever med annat modersmål än svenska eller som hör till någon av de nationella minoriteterna ska

aktiviteter, arbetssätt, miljö och material anpassas till elevernas behov. Det kan t.ex. handla om att tillhandahålla läromedel eller sagoböcker på elevernas modersmål eller att ha musikstunder och andra typer av samlingar där man fokuserar på inslag från elevernas kultur och i samtalen parallellt använder de svenska begreppen och begreppen på elevernas modersmål. Särskilda åtgärder som tvåspråkig personal, lärare i modersmålsstöd, kulturstödjare m.m. kan även här vara viktiga komplement. Samarbete med grundskolans lärare är naturligt också inom detta område. Även elevernas föräldrar är en viktig tillgång och resurs för förskoleklassen i detta avseende. Skolverkets webbplats Tema Modersmål kan även på förskoleklassens område vara ett viktigt stöd i arbetet med elevernas språkutveckling.

Förskoleklassen har redan i dag ett ansvar genom läroplanen för dessa barns språkutveckling. Regleringen innebär en precisering och ett förtydligande av förskoleklassens uppdrag. Enligt skollagsberedningens bedömning ska det även fortsättningsvis vara en pedagogisk fråga hur barn med annat modersmål än svenska ska få stöd för sin utveckling och sitt lärande i förskoleklassen.

8.5 Utvecklingssamtal i förskoleklassen

Förslag: Utvecklingssamtal i förskoleklassen ska regleras i en särskild bestämmelse. Minst en gång per termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare genomföra ett samtal om elevens utveckling och lärande. Utvecklingssamtalet ska ha formen av en dialog om hur eleven trivs och utvecklas på bästa sätt.

Skollagsberedningens förslag

I läroplanen anges att läraren fortlöpande ska informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling samt hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation. I detta förslag till ny lag införs även en särskild bestämmelse om att eleven och elevens vårdnadshavare fortlöpande ska informeras om elevens utveckling.

Även om föräldrasamarbetet i förskoleklassen är väl fungerande och det finns skäl att tro att strukturerade samtal är vanligt förekommande anser Skollagsberedningen att utvecklingssamtalet ska få en mer preciserad reglering än hittills och regleras i skollagen. Samverkan mellan hem och förskoleklass behöver stärkas. Utöver fortlöpande samtal vid mer eller mindre dagliga möten samt mer organiserade föräldraaktiviteter i skolan ska därför minst en gång varje termin, läraren, eleven och elevens vårdnadshavare genomföra ett samtal om elevens utveckling, lärande och behov (utvecklingssamtal). Det ska vara ett barnfokuserat samtal där barnet ges möjlighet att vara delaktigt och bli lyssnat på.

Förskoleklassen har inte egna mål att uppnå i läroplanen. Målen att sträva mot i Lpo 94 anger en önskad inriktning och kvalitetsutveckling för förskoleklassen. Det innebär inte att elevernas individuella utveckling och lärande är ointressant. Tvärtom är det viktigt att följa hur varje elevs utveckling och lärande går framåt och framförallt hur förskoleklassen kan bidra till detta. Kunskap om varje elevs förutsättningar, behov, erfarenheter och intressen är nödvändig för att anpassa och utveckla förskoleklassens verksamhet till varje elevs behov och förutsättningar. Det förutsätter att barnet i enlighet med 1 kap. 8 § ges möjlighet att vara delaktigt och att barnets inställning så långt det är möjligt klarläggs. Pedagogisk dokumentation och portfolio är exempel på metoder som har utvecklats för utvärdering av verksamheten.

Det är viktigt att utvecklingssamtalet i förskoleklassen bygger på en nyanserad och rik bild av elevens utveckling och lärande.

Elevens utveckling ska sättas in i ett vidare pedagogiskt och socialt sammanhang i samspelet med andra elever och de vuxna. Jämförelser gäller alltid elevens egen utveckling. Utvecklings-samtalet ska ha formen av en väl förberedd och strukturerad dialog mellan lärare, elev och vårdnadshavare, där alla parter kan bidra med information om hur eleven trivs och utvecklas på bästa sätt, i förskoleklassen och i hemmet.

8.6 Mottagande och interkommunal ersättning i förskoleklass med offentlig huvudman

Förslag: Hemkommunen ska erbjuda utbildning i förskoleklass till alla barn i kommunen som så önskar. Om det finns särskilda skäl ska hemkommunen få komma överens med en annan kommun om att ta emot ett barn i den andra kommunens förskoleklass.

Ett barn ska ha rätt att bli mottaget i en annan kommuns förskoleklass om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett sådant barn ska den inhämta ett yttrande från barnets hemkommun.

Efter önskemål från en elevs vårdnadshavare ska en kommun även i annat fall få ta emot en elev från en annan kommun. En elev som har tagits emot i en kommuns förskoleklass ett visst läsår ska få gå kvar hela läsåret. I skollagen ska finnas bestämmelser om interkommunal ersättning i vissa fall av mottagande i annan kommun än hemkommunen.

Skollagsberedningens förslag

Hemkommunens ansvar

Plats i förskoleklass ska enligt nuvarande bestämmelse i skollagen anvisas av den kommun där barnen stadigvarande vistas och så nära barnets eget hem som möjligt med beaktande av vad som krävs för att lokaler och andra resurser effektivt ska kunna utnyttjas.

Skollagsberedningen anser i likhet med Skollagskommittén att det är hemkommunen, dvs. den kommun där barnet är folkbokfört som alltid ska ha ett ansvar att erbjuda barn utbildning i förskoleklass. Förändringen syftar till att få likartad reglering med grundskolan och motsvarande skolformer. Dessutom är det enklare för en kommun att fullgöra sin skyldighet om ett register hos en myndighet, folkbokföringen, utgör underlag. Bestämmelser om hemkommun för den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här finns i 28 kap. 5 § andra stycket i den nya skollagen. Om barn väljer att gå i en förskoleklass med enskild huvudman eller i en annan kommuns förskoleklass upphör denna skyldighet. Hemkommunen får också komma överens med en annan kommun att ta emot eleven där om det finns särskilda skäl, t.ex. om de geografiska förhållandena ger en kortare resväg för eleverna.

Övergång från förskoleklassen till grundskolan

En av intentionerna med förskoleklassen är att gruppen hålls samman i samband med skolstarten. Detta framstår särskilt tydligt i de fall förskoleklassens elever ingår i åldersblandade grupper tillsammans med elever i grundskolan. Det är viktigt att risken för att vara tvungen att byta skola vid övergången från förskoleklass till grundskola på grund av olika regelsystem elimineras. Därför föreslås en bestämmelse i skollagens grundskolekapitel om att en elev som mottagits i en förskoleklass vid en viss

skolenhet i kommunen ska ha rätt att fortsätta i grundskolan vid samma enhet (9 kap. 26 § tredje stycket). I praktiken blir ofta val av förskoleklass, för de barn som väljer att gå i denna frivilliga skolform, också ett val av grundskola. För valet av skolenhet kan också rätten till skolskjuts ha betydelse. Förutsättningar för kostnadsfri skolskjuts till grundskola med offentlig huvudman beskrivs i avsnitt 9.8 Skolskjuts.

Regleringen av rätt till mottagande i annan kommun om barnet med hänsyn till personliga förhållanden har särskilda skäl har ingen motsvarighet i tidigare bestämmelser för förskoleklassen. För grundskolan finns denna reglering och vi anser därför att samma reglering ska gälla även förskoleklassen och utformas som en överklagbar rättighet. En bestämmelse om möjlighet för andra kommuner att ta emot en elev efter önskemål från hennes eller hans vårdnadshavare har heller inte funnits för förskoleklassen men däremot för grundskolan. Denna möjlighet bör gälla även för förskoleklassen.

När en elev blivit mottagen i en annan kommuns förskoleklass på grund av att barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl ska interkommunal ersättning tillämpas. Regleringen har utformats på samma sätt som motsvarande bestämmelser om interkommunal ersättning i grundskolan.

Därmed skapas ett enhetligt regelsystem och övergången från förskoleklassen till grundskolan underlättas (se vidare avsnitt 26.3.1 Beslut av kommun, ett landsting eller en enskild huvudman).

8.7 Placering vid skolenhet i förskoleklass med offentlig huvudman

Förslag: Ett barn ska placeras vid den av kommunens skolenheter där barnets vårdnadshavare önskar att hon eller han ska gå i förskoleklass. Om den önskade placeringen skulle med-

föra att ett annat barns berättigade krav på placering i förskoleklass i en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska dock kommunen frångå önskemål från barnets vårdnadshavare och placera barnet vid en annan skolenhet.

Kommunen ska få frångå önskemål från barnets vårdnadshavare och placera barnet i förskoleklass vid en annan skolenhet om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Skollagsberedningens förslag

Skälig hänsyn ska alltid tas till önskemål från barnets vårdnadshavare. Barnets vårdnadshavare bör ha samma möjlighet att genom egna önskemål styra valet av skolenhet inom kommunen för förskoleklassen som för grundskolan. Om ett barns vårdnadshavare har önskemål om placering för sitt barn som medför att ett annat barns berättigade krav på placering i en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska kommunen, i likhet med vad som gäller inom grundskolan, frångå önskemål från barnets vårdnadshavare och placera barnet vid en annan skolenhet.

Liksom för grundskolan får kommunen frångå önskemål från barnets vårdnadshavare och placera barnet vid en annan skolenhet om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Dessa undantag får dock göras endast i mycket speciella fall.

8.8 Mottagande i förskoleklass med enskild huvudman

Förslag: Som huvudregel ska varje skolenhet med förskoleklass som anordnas av enskild huvudman (fristående förskoleklass) vara öppen för alla barn som är berättigade till utbildning i förskoleklass.

Verksamheten ska dock få begränsas till att avse barn som är i behov av särskilt stöd för sin utveckling. Huvudmannen ska inte heller vara skyldig att ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven.

Skollagsberedningens förslag

Förskoleklassen ska stå öppen för alla barn som är berättigade till utbildning där och det är av största vikt att undervisningen för varje barn anpassas efter barnets förutsättningar. En skolenhet med förskoleklass med enskild huvudman får enligt huvudregeln inte neka att ta emot ett barn med funktionshinder eller barn med stort behov av särskilt stöd. Liksom för andra skolor med enskild huvudman bör dock undantag göras i fall då hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven. Undantagen avser mycket speciella fall och motiveras av den begränsning av kommunens bidragsskyldighet som föreslås. En enskild huvudman ska dock ha möjlighet att inrikta sin verksamhet på barn i behov av särskilt stöd för sin utveckling. Därför föreslås en bestämmelse som gör det möjligt att medge undantag från kravet på att en fristående förskoleklass ska vara öppen för alla om det är frågan om sådana barn.

Om det inte finns plats för alla sökande till en fristående skola med förskoleklass, ska urvalet ske efter grunder som är godkända av Statens skolinspektion.

9 Grundskolan

9.1 Huvudprinciperna för grundskolan i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna för grundskolan i dagens skollag ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Grundskolan är, tillsammans med de övriga skolformerna där skolplikt kan fullgöras, navet i det svenska skolväsendet. I vårt förslag ligger, med undantag för de skolformsövergripande förändringarna, huvudprinciperna för grundskolan fast. För att förtydliga de vägval som präglar grundskolan i dag behöver emellertid grundskolans regelverk ändras i vissa avseenden. Dessa förändringar behandlas i det följande.

9.2 Grundskolans syfte

Förslag: Grundskolan ska ge eleverna kunskaper och värden och utveckla deras förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.

Utbildningen ska även utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap och ger en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Skollagsberedningens förslag

Grundskolans främsta syfte är att ge eleverna de kunskaper och värden de behöver för att kunna utvecklas och göra aktiva livsval och gå vidare till fortsatt utbildning. När det gäller kunskapsbegreppet anser Skollagsberedningen att begreppet färdigheter ingår i detta, i enlighet med den definition som återfinns i regeringens proposition *Ny läroplan för grundskolan m.m.* (prop. 1992/93:220). Kunskaper bör emellertid kompletteras med begreppet värden för att betona grundskolans uppdrag att förbereda eleverna för ett fullvärdigt samhällsliv där de förmår göra aktiva livsval samt där respekt för andra och för de mänskliga rättigheterna råder (se även avsnitt 1.9 Centrala begrepp i utbildningen – undervisning). Elever som börjar grundskolan har med sig kunskaper och värden från tidigare utbildning och utveckling i övrigt från hemmet, familjedaghemmet, förskolan och förskoleklassen. I grundskolans uppdrag ligger dels att ge eleverna kunskaper och värden, dels att utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. I detta ligger att eleverna ges möjlighet att nå utbildningens mål.

Utbildningen i grundskolan ska även ligga till grund för fortsatt utbildning i ett mer långsiktigt perspektiv, inte bara för den gymnasieutbildning som vanligtvis följer efter avslutad grundskoleutbildning. En bestämmelse om syftet med utbildningen i grundskolan är så central att den bör återfinnas i skollagen.

Elever är olika och har olika behov. De har alla rätt till en likvärdig grundskoleutbildning. Därför måste skolan möta eleverna på olika sätt. Skolgången ska således anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. På detta sätt ges alla elever de bästa möjligheterna att utvecklas utifrån sina förutsättningar.

Denna anpassning får dock inte göras på ett sådant sätt att den kan leda till att elevernas möjligheter att knyta allsidiga kontakter inskränks. Inte heller får elevernas grundläggande rätt att tillhöra en fast grupp, en social gemenskap, inskränkas annat än om mycket starka skäl motiverar detta. Det är av stort värde mot bakgrund av grundskolans fostrande uppgift att elever med olika bakgrund och skilda förutsättningar kan mötas i skolan.

9.3 Utbildningens omfattning och innehåll – ämnen och timplan

Förslag: Grundskolans ämnen ska räknas upp i skollagen. Modersmål ska lyftas fram som ett särskilt ämne för de elever som ska erbjudas sådan undervisning. Grundläggande bestämmelser om skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning ska finnas i lag. Som skolans val får erbjudas ett lokalt tillval, om Statens skolverk godkänt en plan för undervisningen.

Den totala undervisningstiden i grundskolan ska vara minst 6 665 timmar. Den nationella timplanen ska gälla både för skolor med offentlig och skolor med enskild huvudman.

Alla huvudmän ska arbeta i enlighet med de nationella kursplanerna.

Regeringen ges bemyndigande att meddela föreskrifter bl.a. om avvikelser från bestämmelserna om ämnen och från timplanen för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning och för särskilda utbildningar.

Regeringen ges även bemyndigande att utfärda föreskrifter om undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen.

Det införs också ett bemyndigande som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter som innebär avvikelser från kursplaner för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Skollagsberedningens förslag

Läroplanen, kursplanerna och kunskapskraven uttrycker de kunskaper och värderingar som eleverna ska ha med sig från grundskolan. När det gäller utformningen av pedagogiken, bl.a. val av stoff och metoder, ger dagens styrdokument stor frihet för varje skola att organisera undervisningen efter egna förutsättningar och pedagogiska val. Den nationella timplanen anger det minsta antal timmar undervisningstid som varje elev ska vara garanterad under grundskoletiden, dels totalt, dels för varje ämne och ämnesgrupp. En nationell timplan ska således även i fortsättningen vara normen för att alla elever ska få sin lagstadgade rätt till en likvärdig utbildning. Skollagsberedningen anser dock att det i dagens mål- och resultatstyrda system bör finnas möjligheter för skolorna att organisera utbildningen på ett flexibelt sätt utifrån lokala behov även när det gäller fördelningen av undervisningstiden. Därför föreslår Skollagsberedningen att det i skollagen införs ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som möjliggör undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen för offentliga och enskilda huvudmän.

En huvudman som vill bedriva utbildning utan att vara bunden av den nationella timplanen bör kunna ansöka om undantag hos Statens skolinspektion. En förutsättning för att ett sådant undantag ska kunna medges bör vara att huvudmannen kan visa godtagbara pedagogiska eller organisatoriska skäl för detta, samt hur huvudmannen avser att säkerställa att utbildningen håller en så hög kvalitet att eleverna ges fullgoda förutsättningar att nå utbildningens mål. Skolinspektionen ska inom ramen för sin tillsyn bevaka att skolan villkoren för undantag uppfylls. Som en konsekvens av Skollagsberedningens förslag bör försöksverksamheten med utbildning utan timplan i grundskolan upphöra i samband med att en ny skollag träder i kraft. Försöksverksamheten har fungerat väl i de deltagande kommunerna. De kommuner som i dag deltar i

försöksverksamheten, liksom de fristående skolor som inte önskar tillämpa timplanen, bör därför kunna fortsätta att bedriva undervisning obundna av timplanen, utan särskild prövning.

De nationella kursplanerna i grundskolans ämnen fastställs av regeringen. Det är därför mycket viktigt av likvärdighetsskäl att alla skolor följer de nationella kursplanerna i syfte att nå de mål som uttrycks där. Kunskapskraven och de nationella proven bygger på att alla elever arbetat mot samma mål. Detta hindrar dock inte att skolor även fortsättningsvis ska ha en betydande pedagogisk frihet att utforma undervisningen, välja stoff och läromedel på det sätt som passar de lokala förutsättningarna och skolans pedagogiska profil. Som tidigare ska det vara möjligt att jämka i fördelningen mellan den tid som i timplanen anges ska läggas ut i olika ämnen med upp till 20 % av tiden.

Det kan dock finnas situationer då det kan vara rimligt att acceptera vissa avvikelser från de nationella kursplanerna. För vissa särskilda utbildningar och för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning kan det finnas behov av undantag från de generella bestämmelserna för att kunna genomföra utbildningen eller den pedagogiska inriktningen. Regeringen bör därför ges bemyndigande att utfärda föreskrifter som gör det möjligt med avvikelser från ämnesindelning, kursplaner och timplan.

Skollagsberedningen anser att beteckningen ämne ska förbehållas de ämnen, som i dagens skollag finns uppräknade i timplanen för grundskolan och som också har en kursplan fastställd av regeringen och betygskriterier fastställda av Skolverket.

Modersmål är redan i dag ett självständigt ämne med en egen kursplan och betygskriterier och ämnet bör därför nämnas bland de andra ämnen som finns i grundskolan. Modersmål bör dock inte räknas upp i timplanen eftersom undervisningen oftast anordnas utanför timplanebunden tid. För att markera ämnets vikt flyttas även grundläggande regler om modersmålsundervisning från förordning till lag.

Skollagsberedningen föreslår att en grundskola, oavsett huvudman, ska kunna ansöka om att erbjuda ett lokalt tillval som

skolans val utöver innehållet i de nationella kursplanerna. Det kan handla om ett speciellt område, som inte täcks av kursplanerna. En del av eller hela utrymmet för skolans val (600 timmar) ska kunna användas till sådant lokalt tillval. Innehållet i ett lokalt tillval får givetvis inte strida mot målen i skollagen och läroplanen. Skolverket ska godkänna en plan för innehållet i det lokala tillvalet.

Skollagsberedningen anser inte att det ska vara tillåtet att sätta betyg på ett lokalt tillval. Tillsammans med de nationella proven utgör kunskapskraven en viktig likvärdighets- och kvalitetsgaranti vid betygssättningen som grundas på de nationellt fastställda ämnena och kursplanerna i grundskolan. Inget hindrar att någon form av intyg utfärdas men detta har inte någon rättsverkan som betyg i den meningen att de kan användas vid meritvärdering och urval till fortsatt utbildning. Däremot kan det för skolor med alternativ pedagogik som föreslås ha fortsatt möjlighet att ansöka om att inte sätta betyg, naturligtvis ingå omdömen om prestationer i lokalt tillval i det intyg som ska utfärdas vid utbildningens slut.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om nya kursplaner och föreskrifter om kunskapskrav för grundskolan, samt om avskaffande av möjligheten att sätta blockbetyg i grundskolan (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Beslutet innebär en genomgripande förändring av kursplanernas struktur med bl.a. en målnivå och ett huvudsakligt kunskapsinnehåll samt kunskapskrav för godtagbara kunskaper för årskurs 3, 6 och 9 och för de tre godkända betygsstegen i årskurs 9. Skollagsberedningen har anpassat sitt förslag till vad som följer av riksdagens beslut.

9.3.1 Möjlighet att göra avvikelser från timplanen m.m.

Förslag: Det ska fortsatt finnas en möjlighet att göra avvikelser från timplanen för särskilda utbildningar i grundskolan. Detta bör regleras på förordningsnivå.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollag får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om avvikelser från timplanen för särskilda utbildningar inom grundskolan. Regeringen har hittills använt sig av denna möjlighet genom att utfärda föreskrifter om utbildning i dans i grundskolan enligt förordningen (1999:250) om förberedande dansutbildning i grundskolan. En jämkning av den ordinarie timplanen behövs för att dansundervisningen ska kunna upprätthålla nödvändig kvalitet. För att den förberedande dansutbildningen ska kunna fortsätta som hittills måste skollagen ge utrymme för särskilda utbildningar av liknande slag. Vi föreslår därför att regeringen även framöver bör ges möjlighet att utfärda föreskrifter om avvikelser från timplan m.m. för särskilda utbildningar, som är av nationellt intresse, i en grundskola med offentlig huvudman. Föreskrifterna får också innebära att elever från hela landet i mån av plats ska tas emot på utbildningen.

Yrkesdansarutredningen har i sitt betänkande *Ta klass* (SOU 2009:27) föreslagit bl.a. att en sammanhållen yrkesdansutbildning ska tillskapas med möjlighet för eleven att specialisera sig mot klassisk balett eller modern dans. Grunden för ett beslut om antagning ska enligt förslaget vara en bedömning av den sökandes förmåga, färdighet, fysiska lämplighet, konstnärlighet, motivation och utvecklingspotential i dans. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

9.4 Profilklasser samt tester och prov vid antagning

Förslag: Huvudreglerna för fördelning av elever på skolor ska vara desamma som i dag. Vårdnadshavares och elevers valfrihet samt närhetsprincipen ska vara utgångspunkter för fördelningen. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska dock få meddela föreskrifter om användande av färdighetsprov som fördelningsgrund vid antagning och urval till utbildning, som kräver att den sökande har speciella färdigheter.

Färdighetsprov ska kunna användas i första hand från och med årskurs 7. Om det finns särskilda skäl, bl.a. med hänsyn till praxis, ska färdighetsprov i vissa fall kunna användas fr.o.m. årskurs 4. I vissa fall får även elevers rätt till en skolplacering nära hemmet inskränkas.

Skollagsberedningens förslag

Varken dagens skollag eller grundskoleförordning innehåller några bestämmelser som reglerar tester och prov för antagning till utbildning. Sådana bestämmelser finns dock i förordningen (1996:1206) om fristående skolor, där det anges att hänsyn till färdighetsprov får tas vid antagning till utbildning, om utbildningen kräver att den sökande har speciella färdigheter i musik eller dans.

En grundläggande utgångspunkt för den svenska skolan är och har länge varit att alla elever i grundskolan har rätt till en likvärdig utbildning, oavsett var i landet de bor eller i vilken skola de går. Barn och föräldrar ska också ha en långtgående möjlighet att välja skola.

Under senare år har det blivit allt vanligare att skolor inrättar profilklasser i olika ämnen. Det finns stora möjligheter att inom ramen för dagens reglering jämka timplanen och öka utrymmet

för t.ex. idrott och hälsa, musik, bild, matematik eller språk. Profilklasser upplevs som ett naturligt och positivt inslag i den svenska skolan och bidrar till att skapa en mer dynamisk utbildning, där alla elever får möjlighet att förverkliga sin fulla potential.

Färdighetstester kan fylla en viktig funktion i samband med antagning och urval till utbildningar som kräver särskilda färdigheter. Ett syfte är att bedöma möjligheten för en elev att följa en utbildning som erbjuds inom ramen för en viss profil. Det kan inte anses ligga i en elevs intresse att påbörja en utbildning med viss profil för att sedan efter ett tag upptäcka att hon eller han saknar förutsättningar för att kunna slutföra den. Ett annat syfte är att göra ett urval, när antalet sökande överstiger antalet platser.

I dag är tester och prov tillåtna i musik och dans för fristående skolor. Tester och prov får också användas för antagning till gymnasieskolans estetiska program även i offentliga gymnasieskolor. Enligt Skolverkets nuvarande praxis på området kan färdighetsprov också få användas inom grundskolan vid utbildningar som kräver särskilda färdigheter i musik och dans, så länge närhetsprincipen inte åsidosätts.

I dag används färdighetstester trots avsaknad av stöd i regleringen som ett naturligt inslag i många kommunala och fristående skolor som har olika former av profilklasser. Även om det vanligaste är att de används när det gäller profilklasser inom det praktiskt-estetiska ämnesområdet (vanligast i ämnena bild, idrott och hälsa samt musik) så förekommer färdighetstester även i språk och naturorienterande ämnen. Rätten till en likvärdig utbildning för alla elever får aldrig åsidosättas. Samtidigt kan det finnas tillfällen då färdighetstester kan motiveras och det finns enligt vår uppfattning inte några bärande skäl för att begränsa användandet av färdighetstester till vissa ämnen eller ämnesgrupper som idag. En huvudman ska under vissa förutsättningar kunna välja att använda färdighetstester i alla de ämnen som ingår i den nationella timplanen.

Användandet av färdighetstester får dock inte innebära att principen om alla elevers rätt till en likvärdig utbildning åsidosätts. Elevernas hemkommun har enligt skollagen ett övergripande ansvar för att elevernas rätt till utbildning tillgodoses även i de fall som färdighetstester används. Även de elever som inte tas in efter färdighetsprov ska ha rätt till en utbildning som uppfyller kraven i skolans styrdokument.

Grundskolan ska erbjuda en grundläggande allsidig utbildning och inte en specialisering som kan hämma elevernas möjlighet att tillgodogöra sig en bred utbildning i alla ämnen. Skollagsberedningen föreslår därför att färdighetsprov ska kunna användas efter godkännande av ansvarig myndighet fr.o.m. årskurs 7. Om det finns särskilda skäl ska det dock vara möjligt att använda tester även i lägre årskurser, dock tidigast från och med årskurs 4. Sådana skäl kan t.ex. vara att det gäller en sedan länge pågående verksamhet och att färdighetstesterna används på ett sätt som är förenligt med den praxis som i dag accepteras av Statens skolverk.

Möjligheter att inrätta profilklasser inom det praktisk-estetiska området finns givetvis utan att tester och prov behöver användas. Sådana bör därför användas endast när de behövs för urval, dvs. när det finns fler sökande än antalet platser eller när man vill försäkra sig om att eleven har förutsättningar att följa en viss utbildning. Inte heller får generella krav som t.ex. att ha godkänt på vissa kunskapsprov som de nationella proven användas i sammanhanget. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör ges ett bemyndigande att utfärda föreskrifter om detta. Föreskrifterna får innebära att den så kallade närhetsprincipen åsidosätts. Att som villkor för antagning ställa upp krav på medlemskap i en förening eller dylikt kan t.ex. inte anses förenligt med de föreslagna bestämmelserna eller med skollagen i övrigt. Användande av färdighetstester bör endast tillåtas i begränsad omfattning efter ansökan till och godkännande av ansvarig myndighet.

9.5 Avgifter, lärverktyg m.m.

Förslag: Principen om en avgiftsfri utbildning i grundskolan ska stå fast. I lagen ska förtydligas att avgiftsförbudet även omfattar avgifter i samband med ansökan om plats vid en skolenhet med offentlig huvudman. Elever ska ha tillgång till böcker och lärverktyg samt kostnadsfria och näringsriktiga skolmåltider. Möjligheten att i verksamheten ha enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna ska finnas kvar. I verksamheten får också förekomma att kostnader för skolresor, friluftsdagar eller liknande aktiviteter ersätts av elevens vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för aktiviteten.

Skollagsberedningens förslag

Principen om en avgiftsfri utbildning i grundskolan och motsvarande skolformer inom det obligatoriska skolväsendet är en av hörnstenarna inom den svenska utbildningspolitiken. Rätten till en likvärdig utbildning av hög kvalitet får aldrig vara beroende av en enskild individs ekonomiska förutsättningar. I dag finns för fristående skolor ett uttryckligt förbud mot att ta ut avgifter i samband med ansökan om plats vid en skola. Det finns emellertid skäl att införa ett uttryckligt förbud även för skolenheter med offentlig huvudman, inte minst mot bakgrund av den ökade förekomsten av olika typer av profilklasser där det ofta förekommer ett ansökningsförfarande. Det är angeläget att påpeka att förbudet mot att ta ut avgift i samband med ansökan till utbildning även innebär att det är förbjudet att kräva ersättning för alla kostnader som är förenade med ansökan till utbildningen, såsom t.ex. att en sökande ska få stå i kö till plats på utbildningen. Förändringen syftar till att tydliggöra nu gällande ordning.

Ett utslag av principen om avgiftsfrihet är att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till de läromedel och den utrustning som behövs för att få förutsättningar att nå utbildningens mål samt att de ska ha erbjudas gratis skolmåltider. I dagens skollag anges att eleverna ska ha tillgång till "böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel...". Denna formulering kvarstår i princip oförändrad sedan lagens tillkomst. Det finns nu skäl att omformulera bestämmelsen så den bättre passar in i en modern skollag. Den snabba utvecklingen av informationsteknologin under de senaste decennierna har inneburit stora förändringar avseende hur undervisningen bedrivs och vilken utrustning som eleverna använder. I betänkandet *Läromedel-specifikt* (SOU 2003:15) om läromedel för funktionshindrade lanserades beteckningen "lärverktyg" för att beskriva den utrustning som eleven behöver i undervisningen. Vi anser att detta är ett begrepp som bättre är anpassat till den moderna undervisningssituationen och att det därför bör anges i skollagen att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till böcker och lärverktyg. Med lärverktyg avses således den utrustning och materiel, förutom böcker, som eleverna behöver för att kunna nå målen för utbildningen.

Skollagsberedningen föreslår också att det i lagen ska förtydligas att de skolmåltider som serveras ska vara näringsriktiga. I förarbetena till dagens bestämmelse (prop. 1997/98:6, s. 78 framhålls att det kan anses som en del av läroplanens intentioner att eleverna får tillgång till varierad och näringsriktig mat och tillsammans med andra barn och vuxna äta lunch. Regeringen framhöll vidare att det är viktigt att eleverna får näringsriktig mat. Skollagsberedningen anser det inte möjligt att i lagen närmare föreskriva vad skolmåltiderna ska innehålla. Vid bedömningen av vad som är en näringsriktig måltid bör dock bl.a. Statens livsmedelsverks råd för bra mat i skolan vara en utgångspunkt.

I dagens skollag finns en möjlighet för skolan att i verksamheten ha enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad. Här avses enligt tidigare förarbeten främst kostnader för en färdbiljett med allmänna kommunikationsmedel, en mindre

entréavgift till ett museum eller liknande. En enstaka färdbiljett eller ett inträde kanske i sig inte är en betungande utgift men om det är en regelbundet återkommande kostnad kan den sammanlagda kostnaden lätt bli påfrestande för ett hushåll med känslig ekonomi. Det krävs alltså att skolan noga överväger när och hur ofta denna möjlighet ska utnyttjas. Skollagsberedningen föreslår att dagens bestämmelse ska kvarstå. Skolverket har i sin tillsyn uppmärksammat att det blivit allt vanligare att skolor arrangerar aktiviteter inom utbildningens ram som medför kostnader och som kan kännas betungande för elever och föräldrar, t.ex. när det gäller deltagande i en skolresa eller en friluftsdag. Skolverket har då uttalat att även om huvudmannen anger att t.ex. deltagande i en resa eller friluftsverksamhet är frivilligt för eleverna och det finns kostnadsfria alternativa verksamheter i skolan, så kan detta inte anses förenligt med värdegrunden i skollagen.

Skolresor och utflykter är sedan länge en naturlig del av utbildningen och ger många gånger värdefulla kunskaper, erfarenheter och upplevelser för eleverna. Utgångspunkten måste dock vara att finansieringen av skolresor ska ske genom kommunala medel eller genom att elever helt frivilligt samlar in pengar till kostnaden om resan innebär mer än en obetydlig kostnad, som t.ex. en färdbiljett med allmänna kommunikationsmedel. Det bör dock förtydligas att det inte är förbjudet att låta kostnader för skolresor, utflykter eller liknande aktiviteter ersättas av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever, oavsett om en elevs vårdnadshavare väljer att bidra eller inte. I enlighet med vad som gäller dagens praxis är det därför inte godtagbart att skolan erbjuder kostnadsfritt alternativ för de elever vars vårdnadshavare inte vill betala dessa kostnader. Är aktiviteten att betrakta som en del av utbildningen ska alla elever erbjudas att delta. Ersättningen från elevens vårdnadshavare får i enlighet med kommunallagens bestämmelser inte heller överstiga huvudmannens självkostnad för aktiviteten.

9.6 Bestämmelser om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och betyg i grundskolan

I Skollagsberedningens förslag till ny skollag föreslår vi att de bestämmelser som i dag finns i grundskoleförordningens 7 kap 2–9 §§ samt 16–17 §§ om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner samt betyg ska föras från förordning till lag. Skälen är desamma som de som gäller de allmänna bestämmelserna om betyg i 3 kap. i vårt förslag till ny skollag, nämligen att dessa bestämmelser omges av så starka riksdagsbindningar att det är motiverat att de finns i lag i stället för förordning.

Regeringen har överlämnat till riksdagen propositionen *En ny betygsskala* (prop. 2008/09:66). I propositionen föreslås en betygsskala med betygsstegen A, B, C, D, E och F som ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag.

9.7 Mottagande och placering vid skolenhet med offentlig huvudman

Förslag: Reglerna om mottagande av elever i grundskola med offentlig huvudman ska i princip kvarstå oförändrade. När en elev av personliga skäl vill bli mottagen i annan kommuns skola ska emellertid alltid yttrande inhämtas från hemkommunen.

Bestämmelserna om placering vid viss skolenhet ska vara tillämpliga under hela skoltiden och inte bara när eleven tas emot vid skolan.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna om mottagande bör utformas på i princip samma sätt som i dag. Att en elev i vissa fall ska ha möjlighet att fullgöra skolplikten i en annan kommun än hemkommunen är en viktig ventil och ett utslag av principen om alla elevers rätt till en likvärdig utbildning. Elever som på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl att fullgöra sin skolplikt i en annan kommun ska även fortsättningsvis ha rätt att göra detta. Det är viktigt att ett sådant beslut grundas på en omsorgsfull och allsidig utredning. I dessa fall är det fortfarande hemkommunen som ska stå för kostnaderna för elevens skolgång. Därför bör ett beslut om att ta emot en elev från en annan kommun med stöd av att eleven på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl för detta, föregås av att ett yttrande inhämtas från elevens hemkommun.

Rätten till en skolplacering nära hemmet är ett uttryck för principerna om att alla barn och ungdomar ska ha lika tillgång till utbildning och att utbildningen ska vara likvärdig inom varje skolform och i fritidshemmet. Tillgången till en likvärdig utbildning ska inte vara beroende av var någonstans man bor. Denna närhetsprincip ska inte bara gälla vid elevens ursprungliga skolplacering utan bör också innebära att eleven enligt huvudregeln ska få gå kvar i skolenheten i de årskurser som finns vid skolan.

Vårdnadshavares val av skola bör så långt som möjligt vara styrande för vilken skolplacering eleven får. Vårdnadshavares val av skola får emellertid inte ges företräde framför alla elevers rätt till en skolplacering nära hemmet och kommunen ska därför frångå önskemål från elevens vårdnadshavare om placering i det fall en annan elevs berättigade krav på placering i en skolenhet nära hemmet åsidosätts.

Kommunen bör i likhet med i dag även ha möjlighet att frångå önskemål från elevens vårdnadshavare om placering i det fall placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Dessutom har kommunen möjlighet att i vissa särskilda fall mot en elevs

och vårdnadshavares vilja flytta en elev till en annan skola om detta är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

I dag är verksamheten i förskoleklass oftast nära integrerad med grundskolan. Förskoleklassen finns i regel i samma lokaler som eller i nära anslutning till en grundskola. Vårdnadshavares val av skola för sina barn sker därför i praktiken oftast i samband med att barnet ska börja i förskoleklass. Bestämmelserna om placering av elev i förskoleklass bör därför ändras så att placering i förskoleklass sker efter samma principer som för elev i grundskola. Kommunen ska därför redan vid fördelningen av elever till förskoleklass planera så att elevens föreskrivna rätt till plats i aktuell grundskola kan tillgodoses utan att annan elevs berättigade krav på en plats nära hemmet åsidosätts.

Även om elevens vårdnadshavares val och närheten till hemmet så långt som möjligt ska vara styrande för en elevs skolplacering finns det vissa situationer då undantag från denna huvudregel måste kunna göras.

För elever i behov av särskilt stöd är den självklara utgångspunkten att stödinsatserna ska ges i den skolenhet där eleven går. Huvudmannen är skyldig att vidta långtgående åtgärder för att tillgodose elevens stödbehov inom ramen för den ordinarie skolplaceringen. I vissa fall kan det emellertid vara nödvändigt att flytta en elev till en annan skola för att erforderligt stöd ska kunna ges. Om en elev under sin skolgång får så stort stödbehov att det skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en kommun att ge stödet i den skola som eleven går, får eleven flyttas till en skola där stödet lättare kan ges. I detta sammanhang bör det betonas att svårigheterna ska vara av sådan art att de kan anses som betydande för kommunen. Att stödbehovet skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en skolenhet kan därför inte i sig anses tillräckligt för att en elev ska kunna flyttas.

En trygg skolmiljö och studiero är centrala förutsättningar för en utbildning av hög kvalitet. I förslaget till 5 kap. 8–11 §§ i skollagen finns bestämmelser om tillfälliga åtgärder som rektor

eller lärare får vidta för att säkerställa trygghet och studiero. Utgångspunkten måste här vara att en trygg skolmiljö och studiero för alla elever långsiktigt kan skapas utan att en elev som misskött sig flyttas från skolan. I vissa fall kan dock sannolikt situationen uppstå att en elev som misskött sig kan få sitt eventuella stödbehov tillgodosett på skolenheten, men att hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero kräver att eleven ändå flyttas till en annan skolenhet. Skollagsberedningen anser därför att det som i dag ska finnas en möjlighet för kommunen att i undantagsfall flytta en elev till en annan skola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas med stor försiktighet. Avgörande vid en sådan bedömning bör vara att det inte finns något annat sätt att tillförsäkra övriga elever en tillräckligt bra skolmiljö och att möjligheterna att nå det eftersträvade resultatet genom andra, för den berörde eleven mindre ingripande insatser, har prövats och bedömts som otillräckliga.

9.8 Skolskjuts

Förslag: Bestämmelserna om skolskjuts ska utformas som en rättighet för eleven. Rätten till skolskjuts ska i normalfallet gälla från elevens hem till och från den skola som eleven placeras i. Elever som bor växelvis hos sina vårdnadshavare ska i detta sammanhang anses ha sitt hem på två ställen. Det innebär att elever som har så kallat växelvis boende har rätt till skolskjuts till och från båda sina bostadsadresser i enlighet med den ordning som utvecklats i rättspraxis.

I de fall då eleven går i en fristående skola eller i en annan kommunal skola än den han eller hon placerats i och kommunens skolskjuts är organiserad på det sättet att en elev utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser för kommunen kan erbjudas skolskjuts ska dock kommunen ha skyldighet att erbjuda detta. Bedömningen av huruvida

anordnandet av skolskjuts i dessa fall kan få ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen ska göras utifrån vilka skyldigheter kommunen haft ifall eleven valt att gå i den skola som han eller hon placerats i.

Skollagsberedningens förslag

Kostnadsfri skolskjuts är en viktig del av rätten till en likvärdig utbildning för elever i grundskola med offentlig huvudman. Motsvarande rätt till skolskjuts finns för elever i grundsärskolan. Också elever i same- och specialskolan har rätt till kostnadsfria resor mellan skola och hem.

Under de förutsättningar som anges i lagen är kommunen skyldig att erbjuda eleverna kostnadsfri skolskjuts. En genomgående ambition i Skollagsberedningens arbete är att stärka elevernas rättigheter. För att stärka fokuseringen på elevperspektivet vid regleringen av skolskjuts anser vi därför att skolskjuts bör utformas som en rättighet för eleven. Detta leder i sin tur till att beslut om skolskjuts kommer att kunna överklagas genom förvaltningsbesvär, till skillnad från i dag då ett beslut om skolskjuts endast kan överklagas via kommunalbesvär. Bestämmelser om överklagande finns i arbetsgruppens förslag till 26 kap. i den nya skollagen.

De senaste åren har det genom domstolspraxis skett en rättsutveckling som innebär att i fall då vårdnadshavarna separerat men har fortsatt gemensam vårdnad, och barnet bor växelvis hos vårdnadshavarna, så kan barnet ha rätt till kostnadsfri skolskjuts från båda bostadsadresserna. Eleverna ska i detta sammanhang anses ha två likvärdiga hem. Denna rättsutveckling hänger i sin tur samman med utvecklingen på det familjepolitiska området där gemensam vårdnad och växelvis boende nu normalt betraktas som det bästa utifrån barnets intressen och är helt i enlighet med vårdnadslagstiftningens intentioner.

Kostnadsfri skolskjuts är en rättighet för eleven under de förutsättningar som anges i skollagen. Det innebär att kommunen

är skyldig att anordna kostnadsfri skolskjuts om sådan behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos en elev eller annan särskild omständighet. Alla dessa förutsättningar ska prövas individuellt i varje enskilt fall. Det står kommunen fritt att organisera skolskjutsverksamheten på lämpligt sätt med beaktande av bl.a. trafikförhållandena. Det finns inte något generellt hinder mot t.ex. att elever hänvisas till särskilda uppsamlingsplatser i hemmets respektive skolans närhet. I det enskilda fallet ska kommunen särskilt beakta elevens funktionshinder och om behov finns hämta eleven vid elevens hem. Skyldigheten att anordna kostnadsfri skolskjuts ska också enligt huvudregeln vara begränsad till resor till och från den skola som kommunen placerat eleven i. I de fall då kommunens skolskjuts är organiserad på det sättet att en elev utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser för kommunen kan erbjudas skolskjuts till och från en annan skola, kommunal eller fristående, än den han eller hon placerats i, ska kommunen dock vara skyldig att erbjuda detta. Bedömningen av huruvida anordnandet av skolskjuts i dessa fall kan få ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen ska göras utifrån vilka skyldigheter kommunen haft ifall eleven valt att gå i den skola som han eller hon placerats i.

9.9 Fristående grundskolor

Förslag: En fristående grundskola ska, förutom att kunna begränsa sin verksamhet till vissa årskurser, även kunna begränsa verksamheten till utbildning för elever i behov av särskilt stöd eller till utbildning som är speciellt anpassad för vissa elever enligt föreskrifter som meddelas av regeringen.

Fristående grundskolor ska vara öppna för elever i behov av särskilt stöd med undantag endast för de fall där hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för det särskilda stödet på grund av att stödbehovet är så omfattande att orga-

nisatoriska eller ekonomiska svårigheter skulle uppstå för kommunen.

Skollagsberedningens förslag

Huvudregeln ska liksom i dag vara att en fristående skola ska vara öppen för alla som har rätt till utbildning i grundskolan. Med att skolan ska vara öppen för alla avses här bl.a. att skolan i mån av plats ska ta emot alla sökande som har rätt till utbildning i grundskolan och att särskilda intagningskrav, t.ex. visst etniskt ursprung eller viss församlingstillhörighet, inte får finnas (prop. 1995/96:200 s. 70).

På samma sätt som i dag ska en skola dock kunna begränsa sin verksamhet till vissa årskurser. En fristående skola bör även kunna specialisera sin verksamhet för elever i behov av särskilt stöd eller för en särskild elevgrupp som kräver en särskilt anpassad utbildning eller organisation. Ett exempel på sådan utbildning är den engelskspråkiga undervisning som i dag regleras i 2 kap. 8 § grundskoleförordningen (1994:1194). Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om sådana utbildningar.

Av 9 kap. 2 § i 1985 års skollag följer att en fristående skola inte behöver ta emot en elev vars mottagande skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för skolan. Av 9 kap. 6 § tredje stycket i 1985 års skollag framgår att om en elev i en fristående skola har ett omfattande behov av särskilt stöd behöver kommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Av förarbetena framgår att den fristående skolan inte kan åberopa ekonomiska svårigheter om kommunen är beredd att betala för det särskilda stödet (prop. 1995/96:200 s. 72).

Skollagsberedningen anser att det finns skäl att i lagen förtydliga förutsättningarna för undantag från öppenhetskravet i fråga om elever med behov av särskilt stöd. Det bör klart framgå

av lagtexten att den fristående skolan i normalfallet inte kan neka att ta emot en elev i behov av särskilt stöd. En fristående skola ska inom ramen för sina normala resurser kunna ge stöd åt flertalet elever. Den ska, på samma sätt som en kommunal skola, kunna anpassa sin organisation och sin undervisning så att hänsyn tas till elevens behov och förutsättningar. En fristående skola ska bara kunna säga nej till en elev i de fall då stödbehovet är så omfattande att hemkommunen inte är skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet. Den fristående skolan kan således inte neka en elev med omfattande stödbehov tillträde om hemkommunen är beredd att ersätta skolan med de ekonomiska kostnaderna för elevens stödbehov.

Eftersom det även kan förekomma att elever under utbildningens gång får ett sådant stort stödbehov, bör huvudmannen även kunna neka eleven fortsatt utbildning i skolan på denna grund. Det bör även framgå av lagtexten att det krävs att elevens hemkommun har fattat ett beslut att inte lämna bidrag för det särskilda stödet innan huvudmannen ger eleven besked om att hon eller han inte tas emot eller inte får fortsatt utbildning vid den fristående skolan.

10 Grundsärskolan

10.1 Huvudprinciperna för den obligatoriska särskolan i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna för den obligatoriska särskolan i dagens skollag ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

För barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan därför att de har en utvecklingsstörning finns särskolan. Skollagsberedningen anser det vara motiverat att elever med utvecklingsstörning får behålla en egen skolform där undervisningen kan anpassas efter varje elevs behov och förutsättningar. Skollagsberedningen anser dock att det är angeläget att utbildningen i särskolan blir mera flexibel. Målet ska vara att utveckla samverkan mellan grundsärskolan och grundskolan. I en mera sammanhållen skola får eleverna möjligheter att möta varandra och utveckla förståelse för och tolerans mot olikheter.

Skollagsberedningen föreslår således att särskolan behålls som en egen skolform för elever med utvecklingsstörning och att huvudprinciperna som i dagens skollag gäller för den obligatoriska särskolan ligger fast.

Nedan behandlas förslag till avvikelser och tillägg jämfört med dagens skollag.

10.2 Särskolans syfte

Förslag: Utbildningen i särskolan syftar till att ge elever med utvecklingsstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan.

Skollagsberedningens förslag

Eleverna är olika och har olika behov. Vissa elever behöver större anpassningar än andra. Skollagsberedningen anser därför att de elever som behöver en till sina behov anpassad utbildning i särskolan ska kunna få det. Det är emellertid viktigt att utbildningen i grundsärskolan så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan.

10.3 Namnändring

Förslag: Den obligatoriska särskolan byter namn till grundsärskolan.

Träningsskolan ska finnas kvar som en verksamhetsgren inom grundsärskolan.

Skollagsberedningens förslag

Särskolan utgör i dagens skollag en egen skolform (1 kap. 1 § skollagen) och är ett samlingsbegrepp för den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan (6 kap. 3 § skollagen). Den obligatoriska särskolan är i sin tur uppdelad i grundsärskolan och träningsskolan (6 kap. skollagen och särskoleförordningen (1995:206). De två delarna inom den obligatoriska särskolan kan ses som olika inriktningar eller verksamhetsgrenar.

Skollagskommittén anser att begreppet ”obligatorisk” är missvisande dels i det avseendet att skolplikt kan fullgöras på flera andra sätt, dels att den obligatoriska särskolan innehåller en tionde frivillig årskurs. I och med regeringens proposition om den nya läroplanen (1992/93:250) ändrades dessutom den frivilliga särskolan till gymnasiesärskola. Med hänvisning till ovanstående och för att få samstämmighet i terminologin föreslår Skollagsberedningen att den obligatoriska särskolan får beteckningen grundsärskola.

Skollagsberedningen anser att träningsskolan ska finnas kvar som en verksamhetsgren inom grundsärskolan. Som konstaterats ovan är eleverna olika med olika behov. För att tillgodose elevernas behov måste det också finnas möjligheter till olika och flexibla lösningar. Därför föreslår skollagsberedningen att träningsskola ska finnas som en verksamhetsgren inom grundsärskolan. En placering i träningsskola ska självfallet göras i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare och utbildningen ska kunna utformas flexibelt utifrån elevens behov och förutsättningar.

10.4 Personkretsen

Förslag: Det som i lagen sägs om barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personer med autism eller autismliknande tillstånd tillhör personkretsen endast om de också har en utvecklingsstörning eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1 kap. 16 § skollagen gäller det som i lagen sägs om utvecklingsstörda även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, samt personer med autism eller autismliknande tillstånd.

Enligt nuvarande 1 kap. 5 § skollagen finns särskolan för barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda. Skollagsberedningen anser att särskolan ska vara förbehållen elever med utvecklingsstörning samt dem med ovan nämnt begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada. Således föreslår Skollagsberedningen med anledning av ovanstående att personer med autism eller autismliknande tillstånd endast ska tillhöra särskolans personkrets om de också har en utvecklingsstörning eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom (se även avsnitt 28.3).

10.5 Utredning inför mottagande i särskolan

Förslag: Beslut om mottagande i särskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

Skollagsberedningens förslag

Mottagande i särskolan ska föregås av en noggrann utredning. En kommuns barn- och ungdomsnämnd eller motsvarande beslutar om ett barn ska erbjudas plats i denna skolform. Ett erbjudande om plats kan initieras av styrelsen eller av barnets vårdnadshavare. Elevens vårdnadshavare har, enligt pågående för-

söksverksamhet med ökat föräldrainflytande, alltid rätt att tacka nej till särskola. Om ett barn som har tagits emot i särskolan, bedöms kunna gå över till grundskolan, ska styrelsen för särskolan besluta att barnet flyttas till grundskolan.

I dagens skollag finns det inga bestämmelser om att ett mottagande i särskolan ska föregås av en utredning för att fastställa om ett barn har en utvecklingsstörning. Det finns således inte heller bestämmelser om hur en sådan utredning ska gå till. Skolverket har utfärdat Allmänna råd om rutiner för utredning och beslut om mottagande i den obligatoriska särskolan (SKOLFS 2001:23). Skolverket konstaterar att för att ta emot ett barn i särskolan måste en bedömning göras om att barnet inte kan nå upp till grundskolans kunskapsmål på grund av utvecklingsstörning eller vad skollagen därmed jämställer. Detta ställningstagande förutsätter en helhetsbedömning av barnet. Bedömningen bör utgå från såväl testresultat som från barnets sätt att fungera och utvecklas i sin lärmiljö och umgänget med andra barn. Helhetsbedömningen bör utgå från barnets bästa, sett på kort och lång sikt. Den bör normalt grunda sig på tidigare kunskap som finns om barnet, hemmets och förskolans/skolans iakttagelser av barnet, utvärdering av de stödåtgärder som prövats samt de nödvändiga utredningar en helhetsbedömning förutsätter.

Varje utredning som initierats inför beslut om mottagande i särskolan genomförs på uppdrag av styrelsen för särskolan och ska ligga till grund för en samlad bedömning inför beslut om barnet ska erbjudas utbildning i särskolan eller inte. Det är viktigt att det tydligt framgår vad utredningen ska belysa och att den i alla delar håller den kvalitet och får den omfattning som krävs för att belysa orsakerna till barnets problem. Olika typer av expertkunskaper erfordras för att genomföra de utredningar som behövs. Bedömningen av om barnet ska erbjudas plats i grundskolan kräver normalt såväl pedagogisk, psykologisk, medicinsk som social sakkunskap.

Det är viktigt att elevens vårdnadshavare alltid erbjuds att delta i informationsutbytet under utredningsprocessen. Den som

ansvarar för utredningen bör också informera barnets vårdnadshavare och, i den mån det kan ske, barnet om vad utredningen innebär. Den ansvarige bör också när utredningen är klar beskriva för barnets vårdnadshavare vad som framkommit och vad detta kan betyda för barnet.

Skollagsberedningen instämmer i vad Skolverket har konstaterat i de Allmänna råden och föreslår att en bestämmelse om utredning inför beslut om mottagande i särskolan samt att detta ska ske i samråd med elevens vårdnadshavare skrivs in i skollagen.

10.6 Rätt för vårdnadshavare att välja skolform

Förslag: Försöksverksamheten med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång görs permanent och skrivs in i skollagen. Barn ska dock utan vårdnadshavares medgivande kunna placeras i grundsärskolan om det med hänsyn till barnets bästa finns synnerliga skäl för detta.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 2 § lagen (1995:1249) om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång ska barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapsmål därför att de är utvecklingsstörda tas emot i särskolan. Om barnets vårdnadshavare inte lämnar sitt medgivande till att barnet tas emot i särskolan, ska barnet fullgöra skolplikten enligt vad som gäller för barn i allmänhet i skollagen.

Skollagsberedningen anser att det är viktigt att barnets vårdnadshavare ska kunna välja skolform för sina barn. Beredningen anser dock att hänsyn till barnets bästa ska vara styrande vid val av skolform. Därför införs också en ventil som innebär att barnet kan placeras i grundsärskolan utan medgivande från

barnets vårdnadshavare med hänsyn till barnets bästa om det finns synnerliga skäl för detta. Att det ska krävas synnerliga skäl för en sådan placering innebär att ventilen bara ska användas i undantagsfall när det är uppenbart att eleven inte har förutsättningar att klara av en utbildning i grundskolan.

Den ovan föreslagna utredningen bör enligt Skollagsberedningen skapa en bred och saklig grund för att fatta beslut om vilken skolform som är bäst lämpad för barnet.

För att vårdnadshavare i realiteten ska kunna utnyttja sin rätt att välja skolform krävs att skolan på ett tidigt stadium informerar om denna rättighet. Skolan bör föra en fortlöpande dialog med barnets vårdnadshavare för att garantera deras valfrihet och för att de ska kunna bedöma effekterna av sitt ställningstagande. Av informationen bör det därför framgå vilka krav som ställs på eleverna i de olika skolformerna, vilka krav elevens vårdnadshavare kan ställa på skolan samt vilka möjligheter skolan har att tillgodose elevens särskilda behov.

10.7 Utbildningens innehåll

Förslag: En ökad flexibilitet i utbildningen är angelägen. Elever i grundsärskolan bör kunna få läsa ämnen, ämnesområden eller ämnen i grundskolan. De som läser ämnen i grundskolan ska kunna få betyg enligt grundskolans regler.

För att säkerställa att eleven får sin rätt till utbildning tillgodosedd bör det finnas en studieplan eller liknande där elevens studier dokumenteras.

Indelningen i grundsärskola och träningsskola bör finnas kvar men bli mer flexibel. Utgångspunkten bör vara att eleven läser antingen ämnen eller ämnesområden men elevens förutsättningar ska vara styrande.

Teknik och svenska som andraspråk bör ingå i grundsärskolans timplan. Beträffande teknik bör dock frågan först ut-

redas av Skolverket eftersom det handlar om att skapa ett nytt ämne.

Skollagsberedningens förslag

Undervisningen i grundsärskolan omfattar i dag *ämnena* bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik, slöjd, svenska, engelska, matematik, naturorienterande ämnen och samhällsorienterande ämnen. Därutöver finns elevens val.

I träningskolan bedrivs undervisningen i *ämnesområdena* estetisk verksamhet, kommunikation, motorik, vardagsaktiviteter och verklighetsuppfattning. Därutöver finns elevens val.

Skollagsberedningen anser att en ökad flexibilitet när det gäller utbildningens innehåll är angelägen. Elever i grundsärskolan bör kunna få läsa både ämnen, ämnesområden eller ämnen i grundskolan beroende på förutsättningar och behov. Det gäller också elever i träningskolan som bedöms ha förutsättningar att studera ett eller flera ämnen. Elever som bedöms kunna uppnå målen i ett ämne i grundskolan ska bedömas och få betyg enligt de regler som gäller för grundskolan.

Eftersom elevgruppen är mycket heterogen och förutsättningarna är olika anser Skollagsberedningen att träningskolan ska finnas kvar för att tillgodose behoven hos de elever som bedöms inte kunna uppnå målen för ämnen i den reguljära grundsärskolan eller grundskolan. Skollagsberedningen vill härmed betona olikheten mellan eleverna och vikten av flexibla lösningar i utbildningen.

I dag finns varken ämnet teknik eller ämnet svenska som andraspråk på grundsärskolans timplan. Carlbeck-kommittén konstaterade i sitt slutbetänkande *För oss tillsammans Om utbildning och utvecklingsstörning* (SOU 2004:98) att teknik är ett viktigt ämne också för grundsärskolans elever. Kommittén föreslog att teknik tas upp som ett särskilt ämne på grundsärskolans timplan och får en egen kursplan. Kommittén föreslog likaså att

ämnet svenska som andraspråk tas upp i grundsärskolans timplan.

Skollagsberedningen delar Carlbeck-kommitténs uppfattning på denna punkt och föreslår därför att ämnena teknik och svenska som andraspråk bör ingå i grundsärskolans timplan. När det gäller ämnet teknik anser dock Skollagsberedningen att frågan bör först utredas av Skolverket eftersom ett nytt ämne skapas.

10.8 Skolgång i annan kommun än hemkommunen

Förslag: Grundsärskolans regler om skolgång i annan kommun än hemkommunen harmoniseras med vad som gäller för grundskolan. En kommun ska ha skyldighet att ta emot en elev från en annan kommun i sin grundsärskola, om det med hänsyn till elevens personliga förhållanden finns särskilda skäl för detta. En kommun kan också i andra fall, efter önskemål av vårdnadshavare, ta emot en elev från en annan kommun.

En elev som tagits emot i en kommuns grundsärskola ett visst läsår ska även ha rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsårets gång. Om det för eleven endast återstår en årskurs har eleven också rätt att slutföra denna. Som en konsekvens av dessa förslag blir även reglerna om interkommunal ersättning desamma som för grundskolan.

Skollagsberedningens förslag

En kommun ska enligt nuvarande skollag i sin grundskola ta emot en elev för vars grundskoleutbildning kommunen inte är skyldig att sörja, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grund-

skola. Denna bestämmelse har ingen motsvarighet när det gäller grundsärskolan. Skollagsberedningen anser att bestämmelserna bör harmoniseras så att en kommun ska vara skyldig att ta emot en elev vars grundsärskoleutbildning kommunen inte är skyldig att sörja, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl för detta.

Skollagsberedningen föreslår därutöver att bestämmelserna när det gäller mottagande av en elev från annan kommun, rätten för eleven att gå kvar hela läsåret, rätten att slutföra sista årskursen samt reglerna gällande interkommunal ersättning harmoniseras så att reglerna för grundskolan och grundsärskolan överensstämmer med varandra.

10.9 Placering på skolenhet

Förslag: Reglerna om placering av en elev på skolenhet ska vara lika för grundsärskolan och grundskolan.

Kommunen får frånga önskemål från elevens vårdnadshavare om skolplacering om det skulle medföra att någon annan elevs berättigade krav på skolplacering nära hemmet åsidosätts, om den önskade skolplaceringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen eller om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

En elev som blivit placerad vid en viss skolenhet ska också ha rätt att gå kvar där om det inte motsägs av någon av de ovan uppräknade situationerna.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna om placering av en elev på en skolenhet bör vara lika för grundsärskolan och grundskolan. Att en elev i vissa fall ska ha möjlighet att fullgöra skolplikten i en annan kommun än

hemkommunen är en viktig ventil och ett utslag av principen om alla elevers rätt till en likvärdig utbildning. Elever som på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl att fullgöra sin skolplikt i en annan kommun ska ha rätt att göra detta. Det är viktigt att ett sådant beslut grundas på en omsorgsfull och allsidig utredning. När eleven fullgör skolplikten i en annan kommun är det fortfarande hemkommunen som ska stå för kostnaderna för elevens skolgång. Därför bör ett beslut om att ta emot en elev från en annan kommun med stöd av att eleven på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl för detta, föregås av att ett yttrande inhämtas från elevens hemkommun.

Rätten till en skolplacering nära hemmet är ett uttryck för principerna om att alla barn och ungdomar ska ha lika tillgång till utbildning och att utbildningen ska vara likvärdig inom varje skolform och i fritidshemmet. Tillgången till en likvärdig utbildning ska inte vara beroende av var man bor. Denna närhetsprincip ska inte bara gälla vid elevens ursprungliga skolplacering utan bör också innebära att eleven i princip har rätt att gå kvar i skolenheten under hela skoltiden.

Vårdnadshavares val av skolenhet bör så långt som möjligt vara styrande för vilken skolplacering eleven får. Vårdnadshavares val av skola får emellertid inte ges företräde framför alla elevers rätt till en skolplacering nära hemmet. Kommunen får därför frånga önskemål från elevens vårdnadshavare om placering i det fall en annan elevs berättigade krav på placering i en grundskolenhet nära hemmet åsidosätts.

Kommunen bör även ha möjlighet att frånga önskemål från elevens vårdnadshavare om placering i de fall placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Dessutom har kommunen liksom i dag möjlighet att mot vårdnadshavares vilja flytta en elev till en annan skola om detta är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

Även om vårdnadshavares val och närheten till hemmet så långt som möjligt ska vara styrande för en elevs skolplacering

finns det vissa situationer då undantag från denna huvudregel måste kunna göras.

För elever i behov av särskilt stöd är den självklara utgångspunkten även i grundsärskolan att stödinsatserna ska ges i den skolenhet där eleven går. Huvudmannen är skyldig att vidta långtgående åtgärder för att tillgodose elevens stödbehov inom ramen för den ordinarie skolplaceringen. I vissa fall kan det emellertid vara nödvändigt att flytta en elev till en annan skola för att erforderligt stöd ska kunna ges. Om en elev under sin skolgång får så stort stödbehov att det skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en kommun att ge stödet i den skola som eleven går, får eleven flyttas till en grundsärskola där stödet lättare kan ges. I detta sammanhang bör det betonas att svårigheterna ska vara av sådan art att de kan anses som betydande för kommunen. Att stödbehovet skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en skolenhet kan därför inte i sig anses tillräckligt för att en elev ska kunna flyttas.

En trygg skolmiljö och studiero är centrala förutsättningar för en utbildning av hög kvalitet. I förslaget till 4 kap. 8–11 §§ i skollagen finns bestämmelser om tillfälliga åtgärder som rektor eller lärare får vidta för att säkerställa trygghet och studiero. Utgångspunkten måste här vara att en trygg skolmiljö och studiero för alla elever långsiktigt kan skapas utan att en elev som misskött sig flyttas från skolan. I vissa fall kan dock sannolikt situationen uppstå att en elev som misskött sig kan få sitt eventuella stödbehov tillgodosett på skolenheten, men att hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero kräver att eleven ändå flyttas till en annan skolenhet. Skollagsberedningen anser därför att det som i dag ska finnas en möjlighet för kommunen att i undantagsfall flytta en elev till en annan grundsärskola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas med stor försiktighet. Avgörande vid en sådan bedömning bör vara att det inte finns något annat sätt att tillförsäkra övriga elever en tillräckligt bra skolmiljö och att möjligheterna att nå det efter-

strävade resultatet genom andra, för den berörde eleven mindre ingripande insatser har prövats och bedömts som otillräckliga

10.10 Utbildningens omfattning och rätt att fullfölja utbildningen

Förslag: Grundsärskolan ska ha 9 årskurser och samma totala undervisningstid som grundskolan, dvs. 6 665 timmar. En elev i grundsärskolan ska ha rätt att slutföra högsta årskursen även om skolplikten upphörde dessförinnan. En elev ska ha rätt att efter skolpliktens fullgörande fullfölja utbildningen under högst två år. En elev som fullföljer utbildningen efter skolpliktens upphörande har rätt till minst 800 timmars undervisningstid utöver den garanterade undervisningen enligt timplanen.

Skollagsberedningens förslag

Enligt nuvarande regler har elever som slutfört årskurs 9 i särskolan rätt att få fortsatt utbildning i en tionde årskurs. Timplanen för grundsärskolan omfattar i dag därför 7400 timmar, medan träningskolan omfattar 7020 timmar. För att underlätta samarbetet med grundskolan bör antalet årskurser och den totala undervisningstiden i grundsärskolan anpassas.

Skollagsberedningen föreslår därför att grundsärskolan ska ha nio årskurser och samma garanterade undervisningstid som i grundskolan, dvs. 6 665 timmar. Som en konsekvens av detta bör den bestämmelse som i dag finns avseende rätt för elever i grundskolan och specialskolan att slutföra högsta årskursen även om skolplikten upphört dessförinnan, även gälla för elever i grundsärskolan samt elever med utvecklingsstörning i specialskolan.

Vi föreslår också att elever i grundsärskolan skall ha rätt att efter skolpliktens upphörande fullfölja utbildningen under högst två år. Eftersom målen för särskolan i läroplanen samt målen i grundsärskolans kursplaner är mer kopplade till varje elevs individuella förutsättningar än vad fallet är i grundskolan bör inte rätten att fullfölja utbildningen efter skolpliktens upphörande kopplas till uppnåendet av målen för utbildningen på det sätt som gäller för grund- och specialskolan.

Anpassningen till grundskolans timplan innebär att elever i grundsärskolan som går ett eller två extra år efter skolpliktens upphörande bör ha rätt till minst 800 undervisningstimmar under den förlängda skoltiden för att inte få ett försämrat läge jämfört med dagens situation, då den garanterade undervisningstiden i den obligatoriska särskolan uppgår till 7 400 timmar.

11 Specialskolan

11.1 Huvudprinciperna för specialskolan i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna när det gäller den statliga specialskolan ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Specialskolan finns för elever som är synskadade och har ytterligare funktionshinder, elever som är döva, hörselskadade eller gravt språkstörda och som därför eller av andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan. Målgruppen utökades från den 1 juli 2008 (prop. 2007/08:112, bet. 2007/08:UbU16, rskr. 2007/08:212). Staten är huvudman för specialskolan som utgör en egen skolform inom det offentliga skolväsendet. Specialskolan ska erbjuda utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan eller särskolan.

Specialskolan har tio årskurser. Elevernas skolplikt upphör vid utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 17 år, dvs. ett år senare än för elever i grundskolan. I och med att en elev i specialskolan, liksom i grundskolan, har rätt att avsluta sin skolgång innan skolplikten upphör, under förutsättning att eleven uppnått utbildningens mål, kan elevens rättighet att gå i skolan under nio år i stället för tio år anses vara tillgodosedd.

De kursplaner som regeringen har fastställt för grundskolan eller särskolan ska också tillämpas i specialskolan. I den utsträckning som grundskolans eller särskolans kursplaner inte kan användas på grund av elevernas funktionshinder ska Skolverket fastställa särskilda kursplaner för specialskolan.

11.2 Specialskolans syfte

Förslag: Utbildningen i specialskolan ska syfta till att ge barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder, dövhet, hörselskada eller grav språkstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan. Utbildningen ska ligga till grund för fortsatt utbildning.

Skollagsberedningens förslag

Specialskolans främsta syfte är, i likhet med grundskolan eller grundsärskolan, att ge eleverna de kunskaper de behöver för att göra aktiva livsval och gå vidare till fortsatt utbildning. Specialskolan ska erbjuda en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt som det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan eller grundsärskolan. För döva eller hörselskadade elever ska specialskolan erbjuda en tvåspråkig undervisning i en teckenspråkig miljö.

11.3 Huvudman för utbildningen

Förslag: Specialskolan ska enbart kunna ha statlig huvudman.

Skollagsberedningens förslag

Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar specialskolan prövas i dag av styrelsen för specialskolan (9 kap. 1 § i 1985 års skollag). Det saknas reglering när det gäller bidrag till fristående skolor som motsvarar specialskolan. I dag finns det inga fristående skolor som motsvarar specialskolan

Enligt dagens bestämmelser består specialskolan av fem skolenheter med regionala upptagningsområden (regionsskolor) och tre skolenheter för elever från hela landet (riksskolor). Regionsskolorna är avsedda för döva eller hörselskadade elever, som inte behöver utbildning med särskilda insatser vid en riksskola. Regionsskolor finns i Örebro (Birgittaskolan), Härnösand (Kristinaskolan), Stockholm (Manillaskolan), Vänersborg (Vänerskolan), och Lund (Östervångsskolan). Riksskolorna är avsedda för döva eller hörselskadade elever, som på grund av utvecklingsstörning inte kan få sin utbildning i en regionsskola, elever med synskada och ytterligare funktionshinder och elever med grav språkstörning. Riksskolor finns i Gnesta (Åsbackaskolan), Örebro (Ekeskolan) respektive Sigtuna (Hällsboskolan). Från och med höstterminen 2009 finns Hällsboskolan även i Umeå.

I en del kommuner anordnas det hörselklasser vars verksamhet är av regional art. Kommuner som vidtar insatser av regional art för elever med funktionshinder eller med andra särskilda behov kan få statsbidrag till merkostnader för undervisningen och till elevvårdskostnader, om dessa är särskilt stora. Med insatser av regional art avses samordnade utbildningsinsatser för elever med funktionshinder eller med andra särskilda behov, som i stor utsträckning kommer även de elever till del som kommer från en

annan kommun än den där skolan är belägen. Det är Specialpedagogiska skolmyndigheten som beslutar om fördelning av bidraget (1991:931).

Skollagsberedningen anser att staten ska ta ett särskilt ansvar för de elever vars behov inte kan tillgodoses av den enskilda kommunen eller fristående skolan. I statens ansvar ingår att kunna erbjuda sådan spetskompetens och sådana hjälpmedel som det inte är rimligt att begära att kommunerna eller de fristående skolorna kan erbjuda. Skollagsberedningen föreslår därför att staten även fortsättningsvis ska vara huvudman för specialskolan och att specialskola inte ska få bedrivas av enskild huvudman.

11.4 Förskoleklass, fritidshem och fritidsverksamhet vid specialskolor

Förslag: Huvudmannen för specialskolan ska anordna förskoleklass, fritidshem samt fritidsverksamhet för eleverna. Specialpedagogiska skolmyndigheten ska vara huvudman för förskoleklass och fritidshem. Kommunen ska betala ersättning till huvudmannen på motsvarande sätt som för elever i specialskolan. Inget hindrar dock att huvudmannen även fortsättningsvis kan träffa avtal med kommunerna om anordnande av förskoleklass och fritidshem.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 7 kap. 4 § i 1985 års skollag ska staten svara för att elever i specialskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet får tillfredsställande förhållanden. Elevens hemkommun ska betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i specialskolan (7 kap. 7 § i 1985 års skollag). Enligt 1 kap. 4 § i 1995 års specialskoleförordning får Specialpedagogiska skolmyndigheten efter avtal med en kommun full-

göra kommunens uppgifter inom förskoleklassen och fritidshemsverksamheten. Myndigheten ska ta ut avgift från kommunen för denna verksamhet.

Inom specialskolan finns det elever med olika behov när det gäller fritidshemsverksamhet och övrig fritidsverksamhet. Alla elevers behov ska tillgodoses i så stor utsträckning som möjligt när det gäller att skapa en meningsfull fritid. Elevernas behov och förutsättningar ska vara styrande i planeringen av fritidsverksamheten. Eftersom elevernas behov är olika måste flexibla lösningar vara möjliga. När det gäller förskoleklass och fritidshem vid specialskolor anser Skollagsberedningen att dagens system med avtal mellan Specialpedagogiska skolmyndigheten och kommunen bör ändras formellt så att det är huvudmannen för specialskolan som anordnar både förskoleklass och fritidshem för eleverna. Det finns inte avgörande skäl för att staten som skolhuvudman inte också skulle kunna vara huvudman för förskoleklass och fritidshem. Med staten som huvudman även för förskoleklass och fritidshem vid specialskolor blir systemet mer renodlat och likställt med övriga skolformer. Lösningar att anordna förskoleklass och fritidshem enligt nu gällande system kan givetvis finnas kvar även om staten blir huvudman. Staten kan således även i fortsättningen sluta avtal med en kommun om anordnande av förskoleklass och fritidshem men staten kan också själv anordna dessa verksamheter.

12 Sameskolan

12.1 Huvudprinciperna för sameskolan i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna när det gäller den statliga sameskolan ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Sameskolan ska ge samers barn en utbildning med samisk inriktning och bidra till att bevara och utveckla det samiska språket och kulturen. Utbildningen i sameskolan ska motsvara utbildningen till och med årskurs 6 i grundskolan. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) gäller också för sameskolan. Utöver grundskolans kunskapskrav i läroplanen ska sameskolan också ansvara för att varje elev efter genomgången sameskola är förtrogen med det samiska kulturarvet samt kan tala, läsa och skriva på samiska. Samisk undervisning förekommer också integrerad i grundskolan genom att avtal träffas mellan kommunen och Sameskolstyrelsen.

För verksamheten finns en styrelse, Sameskolstyrelsen. Verksamheten bedrivs i dag vid fem sameskolor på orterna Karesuando, Gällivare, Kiruna, Jokkmokk och Tärnaby.

Även andra barn får fullgöra skolplikten i sameskolan om det finns särskilda skäl. Frågan prövas av Sameskolstyrelsen.

Sameskolan fyller en viktig funktion för den samiska befolkningen. Samerna är en av Sveriges nationella minoriteter och Sveriges enda urfolk. Samernas situation är därför speciell och det är viktigt att de kan få en utbildning som är utformad med hänsyn till både deras språkliga och kulturella bakgrund. Enligt barnkonventionen har ett barn som tillhör en urbefolkning eller en språklig eller etnisk minoritet rätt att bland annat tillsammans med andra i sin grupp ha ett eget kulturliv och att använda sitt eget språk. Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter reglerar bl.a. att en nationell minoritet ska kunna bibehålla sitt språk och sitt kulturarv. Personer som tillhör en nationell minoritet har också rätt att lära sig sitt minoritetsspråk. För att markera ämnets vikt flyttas grundläggande regler om modersmålsundervisning i bl.a. ett nationellt minoritetsspråk från förordning till lag. För att utbildningen i sameskolan ska vara likvärdig med grundskolans är det viktigt att de bestämmelser som gäller för grundskolan så långt som möjligt också gäller för sameskolan. Det gäller till exempel skolplikt, undervisning, elevinflytande och utvecklingssamtal.

Skollagsberedningen anser att sameskolan även i fortsättningen ska utgöra en egen skolform och omfatta årskurserna 1–6. Skollagsberedningen anser därutöver att integrerad undervisning i grundskolans alla årskurser får erbjudas samers barn. Skollagsberedningen vill dock betona att det är angeläget att de samiska elever, som deltar i integrerad samisk undervisning i den vanliga grundskolans högre årskurser, får de samiska tillval som eleven önskar och är berättigad till. Den samiska undervisning som eleven genomgått ska även beaktas i samband med betygssättning.

Utredningen om Översyn av myndighetsstrukturen inom skolväsendet m.m. (Dir. 2007:28)

Skolmyndighetsutredningen (U2007:03) har i sitt slutbetänkande *Tre nya skolmyndigheter* (SOU 2007:79) föreslagit att

Sameskolstyrelsens uppgifter inordnas i Sametinget och förs till Jordbruksdepartementets ansvarsområde. Ärendet bereds för närvarande inom Utbildnings- och Jordbruksdepartementen.

12.2 Sameskolans syfte

Förslag: Sameskolan syftar till att ge en utbildning med samisk inriktning som i övrigt motsvarar utbildningen i årskurserna 1–6 i grundskolan.

Skollagsberedningens förslag

Sameskolans syfte är, i likhet med grundskolan, att ge eleverna de kunskaper och värden de behöver för att göra aktiva livsval och gå vidare till fortsatt utbildning. Eftersom samerna är en nationell minoritet och Sveriges enda urfolk är det av yttersta vikt att bevara den särart som samerna och det samiska språkets olika varieteter utgör. Åtgärder med detta syfte är även en skyldighet enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. Skollagsberedningen anser det därför vara befogat att sameskolan även i fortsättningen har i uppdrag att bidra till att bevara och utveckla det samiska språket och den samiska kulturen.

12.3 Huvudman för utbildningen

Förslag: Frågan om även enskild ska kunna vara huvudman för sameskolan bör övervägas ytterligare.

Skollagsberedningens förslag

I dagens skollag finns inga bestämmelser om möjligheten att kunna anordna fristående sameskolor och därmed finns heller inga ersättningssystem. Skollagsberedningen anser att det finns skäl att överväga att även enskilda kan vara huvudmän för sameskolan. Eftersom denna fråga kräver vidare beredning, bl.a. vad gäller konstruktionen av ett ersättningssystem lämnar Skollagsberedningen dock inget förslag i detta avseende.

12.4 Förskola, förskoleklass och fritidshem vid sameskolor

Förslag: Huvudmannen för sameskolan ska anordna förskoleklass och fritidshem för eleverna.

Sameskolstyrelsen ska vara huvudman för förskoleklass och fritidshem vid sameskolan. Kommunen ska betala ersättning till huvudmannen på motsvarande sätt som för elever i sameskolan. Inget hindrar dock att huvudmannen även fortsättningsvis kan träffa avtal med kommunerna om anordnande av förskoleklass och fritidshem.

När det gäller förskola vid sameskola ska kommunen även i fortsättningen vara huvudman.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 2 kap. 3 § sameskolförordningen får Sameskolstyrelsen efter avtal med en kommun fullgöra kommunens uppgifter inom förskoleverksamhet och fritidshemsverksamhet samt förskoleklass för samiska barn. Sameskolstyrelsen ska ta ut en avgift från kommunen för denna verksamhet. Avgifternas storlek regleras genom överenskommelse mellan Sameskolstyrelsen och berörda kommuner.

Skollagsberedningen anser att kommunen även i fortsättningen ska vara huvudman för förskola vid sameskolan medan ansvaret för anordnande av förskoleklass och fritidshem ska överföras till Sameskolstyrelsen. När det gäller förskola, förskoleklass och fritidshem har Sameskolstyrelsen i dag avtal med respektive kommun.

När det gäller förskoleklass och fritidshem vid sameskolor anser Skollagsberedningen att dagens system med avtal mellan Sameskolstyrelsen och kommunen bör ändras formellt så att det är Sameskolstyrelsen som anordnar både förskoleklass och fritidshem för eleverna. Det finns inte avgörande skäl för att staten som skolhuvudman inte också skulle kunna vara huvudman för förskoleklass och fritidshem. Med staten som huvudman även för förskoleklass och fritidshem vid sameskolor blir systemet mer renodlat och likställt med övriga skolformer. Lösningar med ersättning för förskoleklass och fritidshem enligt nu gällande avtalssystem kan givetvis finnas kvar även om staten blir huvudman. Staten kan således även i fortsättningen sluta avtal med en kommun om anordnande av förskoleklass och fritidshem men staten kan också själv anordna dessa verksamheter.

Skollagsberedningen föreslår att kommunen även i fortsättningen ska vara huvudman för förskola vid sameskolan. Staten ska även fortsättningsvis kunna sluta avtal med en kommun om att anordna förskola.

13 Fritidshemmet

13.1 Huvudprinciperna för fritidshemmet i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Fritidshemmets ställning som en frivillig verksamhet ska vara oförändrad.

Skollagsberedningens förslag

Skollagskommittén ansåg i sitt förslag till ny skollag att fritidshemmet skulle kvarstå som en pedagogisk verksamhet inom skolväsendet, dock utan att bilda en egen skolform. Fritidshemmet skulle innehållsmässigt och tidsmässigt komplettera utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och andra särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Vidare föreslogs att utbildningen i fritidshemmet skulle vara frivillig och att tillgängligheten i första hand skulle vara knuten till föräldrars förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Skollagsberedningen instämmer i dessa utgångspunkter.

Dagens bestämmelser anger att det är den kommun där barnet vistas som ska erbjuda skolbarnsomsorg. Skollagskommittén föreslog att ansvaret för att erbjuda plats i fritidshem skulle överföras till huvudmannen för förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. Skollagsberedningen instämmer till stor del i detta. Huvudregeln ska vara att huvudmannen för en förskoleklass eller skola, oavsett om den är offentlig eller enskild, erbjuder fritidshem. Hemkommunen ska dock vara skyldig att erbjuda fritidshem i de fall en fristående skola inte erbjuder sina elever detta.

13.2 Fritidshemmet i eget kapitel

Förslag: Fritidshemmet ska regleras i ett eget kapitel i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Fritidshemmet når ett stort antal barn idag och är därmed ett viktigt komplement till skolan när det gäller att erbjuda en innehållsrik fritid samt att stimulera elevernas utveckling och lärande. Fritidshemmen har under senare år knutits allt närmare skolan. De båda verksamheterna har i många kommuner samordnats organisatoriskt genom lokalintegrering och gemensam arbetsledning. Graden av samverkan mellan fritidshemmet och skolan har utvecklats, men varierar mellan och inom kommunerna.

Fritidshemmet och de olika skolformerna har emellertid olika uppdrag och omfattas därmed inte av samma reglering. En reglering av fritidshemmet i respektive skolformskapitel som skollagskommittén föreslog skulle mångdubbla antalet bestämmelser, öka lagens omfattning och göra regleringen svåröverskådlig. Skollagsberedningen anser därför att bestämmelserna om fritidshemmet ska samlas i ett eget kapitel i skollagen.

Integration och samverkan

Integration och samverkan mellan fritidshem och skola är viktigt och tydliggörs genom att det framgår att utbildningen i fritidshemmet ska komplettera utbildningen i de olika skolformerna. Att bestämmelserna samlas i ett eget kapitel är främst en lagteknisk fråga och påverkar inte möjligheten till integration mellan olika verksamheter i praktiken. Möjligheten att bedriva verksamhet inom fritidshemmets ram och att integrera fritidspedagogisk verksamhet med undervisning under schemalagd tid inom skolans ram kvarstår. Det innebär att huvudmannen kan

organisera arbetet så att fritidshemmets personal även arbetar i skolan, där det formella ansvaret för sådana insatser ligger under skolan. Skolplikten omfattar inte enbart den minsta garanterade undervisningstiden utan även den tid därutöver som kommunen beslutar. Sådan tid kan t.ex. omfatta insatser i skolan under ledning av fritidshemmets personal. Självfallet måste detta rymmas inom vad som föreskrivs om skolplikten avseende högsta antal dagar per läsår och högsta antal timmar per dag som eleverna är skyldiga att delta i.

Skollagsberedningen föreslår också att bestämmelserna i 2, 3 och 4 kap. i skollagen om bl.a. ledning av utbildningen, behörig personal, kvalitet och inflytande samt elevernas utveckling mot målen ska gälla även fritidshemmet.

13.3 Fritidshemmets syfte

Förslag: Fritidshemmet ska, som i dag, komplettera utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och viss utbildning utanför skolväsendet för barn och ungdomar. Fritidshemmet ska erbjuda eleverna rekreation och en meningsfull fritid samt stimulera deras utveckling och lärande. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Fritidshemmet ska utformas så att det främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Skollagsberedningens förslag

Tydligt syfte och uppdrag

Skollagsberedningen föreslår att bestämmelserna om fritidshemmets syfte förstärks och blir tydligare i förhållande till Skollagskommitténs förslag. Det är grundläggande och ska framgå av skollagen, att fritidshemmet förutom att erbjuda eleverna en

meningsfull fritid också ska stimulera elevernas utveckling och lärande, och inte bara vara ett stöd i elevernas utveckling som kommittén föreslagit. En meningsfull fritid innebär även att eleverna ska ha möjlighet till vila, lek och rekreation i fritidshemmet.

En förutsättning för att eleverna ska uppleva fritiden som meningsfull är att verksamheten utformas med deras behov, intressen och erfarenheter som grund. Det förutsätter att barnen görs delaktiga och får inflytande över utformningen av verksamheten. Det är viktigt att ge utrymme för både flickors och pojkars intressen, men också att medvetet försöka bryta invanda könsrollsmönster. Stor vikt ska läggas vid att uppmuntra eleverna att i samspel med kamrater och vuxna utveckla sin sociala kompetens. Verksamheten ska därför utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap, både mellan eleverna och mellan elever och vuxna. Detta får sin motsvarighet i förslag till bestämmelser för bl.a. de skolformer som fritidshemmet ska komplettera.

Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på varje barn och hennes eller hans behov. Omsorg har av tradition, och ska även i fortsättningen ha, en pedagogisk betydelse i fritidshemmet. Elevens utveckling ska ses som en helhet där pedagogik och omsorg integreras.

Utbildningen i fritidshemmet är och ska alltjämt vara en läroplansstyrd verksamhet (se vidare avsnitt 1.1). Det innebär att läroplanerna för de skolformer som fritidshemmet ska komplettera även ska gälla för fritidshemmet. Fritidshemmet kan genom en utforskande, laborativ och praktisk metodik även medverka till att skolans kunskapsmål uppnås. En gemensam syn på lärande med de olika skolformerna utgör inget hinder för att beakta fritidshemmets egenart. Statens skolverk reviderade sina allmänna råd med kommentarer för kvalitet i fritidshem 2007. Syftet med råden är att förtydliga verksamheten utifrån skollag och nu gällande läroplan (Lpo 94) samt att stödja kvalitetsarbetet i fritidshem. För föräldrar kan de allmänna råden utgöra ett stöd

för inflytande och samverkan. Fritidshemmet bör utifrån sitt uppdrag fortsätta att utvecklas i samverkan med skolan.

Regeringens proposition *Barnomsorgspong och allmän förskola även för treåringar* (prop. 2008/09:115) med bland annat förslag till bestämmelser om en utökad kommunal informationsskyldighet om kommunala och enskilda verksamheter i kommunen och syftet med dessa, har antagits av riksdagen och börjar gälla den 1 juli 2009.

13.4 Barngruppernas sammansättning och storlek

Förslag: Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollag ska barngrupperna i fritidshemmet ha en lämplig sammansättning och storlek. Bestämmelserna är en viktig markering och bildar utgångspunkt i det dagliga pedagogiska arbetet samt det systematiska kvalitetsarbetet i verksamheter och kommuner. Även för kommunernas övergripande planeringsarbete ska bestämmelserna kunna användas som riktmärke att utgå från för en flexibel resurstilldelning till olika verksamheter.

I Statens skolverks reviderade allmänna råd för kvalitet i fritidshemmet framgår att barngruppens storlek och personaltäthet är en viktig kvalitetsfaktor. Enligt Skolverket finns dock inga belägg för att det skulle finnas någon gruppstorlek eller personaltäthet som är den optimala i alla sammanhang. Förutsättningarna varierar från grupp till grupp och från tid till annan och det är alltid nödvändigt att anpassa gruppstorlekar och personaltäthet till de förutsättningar som råder i varje fritidshem. Samtidigt poängteras att även om det inte är möjligt att slå fast

vilken gruppstorlek som är den bästa i alla sammanhang så försämras förutsättningarna för en bra verksamhet med större grupper. Elevgruppens storlek är en viktig kvalitetsfaktor och gruppens sammansättning har betydelse för elevernas möjlighet att finna kamrater som det är intressant, inspirerande och roligt att vara tillsammans med

Eleverna i fritidshemmet omfattas inte av arbetsmiljölagen (1977:1160), till skillnad mot elever från och med förskoleklassen samt de vuxna som arbetar i olika skolformer. Skollagskommittén ansåg att arbetsmiljölagen skulle utvidgas till att även omfatta elever i fritidshemmet och att det därför inte fanns skäl att behålla reglerna om barngrupper i skollagen. Vilka förändringar som detta föranleder har övervägts inom ramen för den utredning (dir. 2004:91) för översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen som tillsattes i juni 2004. Utredningen lämnade ett delbetänkande (SOU 2006:44) i maj 2006 och sitt slutbetänkande (SOU 2007:43) i juni 2007. I utredningen har det framkommit att det finns vissa brister i tillsynen över bl.a. barnens hälsa och säkerhet i fritidshemmet. Utredningen ansåg dock inte att det är lämpligt att åtgärda bristerna med en utvidgning av arbetsmiljölagen till barn i fritidshemmet utan menade att arbetsmiljöarbetet i fritidshemmet kan regleras i skollagen. Med hänvisning till ovanstående föreslår Skollagsberedningen att dagens bestämmelse om barngruppernas sammansättning och storlek ska bibehållas som en del av fritidshemmets allmänna bestämmelser. Som framgår av avsnitt 2 föreslår vi att lokaler och utrustning regleras så att syftet med verksamheten ska kunna uppfyllas. Därigenom kompletteras bestämmelsen om barngruppernas storlek och sammansättning för att förebygga ohälsa och i övrigt skapa en god arbetsmiljö.

13.5 Elever som ska erbjudas fritidshem

Förslag: Elever i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola samt särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras ska till och med vårterminen det år de fyller 13 år erbjudas fritidshem i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. För elever från och med höstterminen det år de fyller 10 år kan öppen fritidsverksamhet erbjudas istället för fritidshem.

Elever som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av plats i fritidshem ska erbjudas sådan plats.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår, i likhet med det som gäller i dag, att elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan samt i särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras ska erbjudas fritidshem den del av dagen då de inte är i skolan och under lov. Fritidshem ska erbjudas i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Fritidshem ska erbjudas t.o.m. vårterminen det år eleverna fyller 13 år. För elever från och med höstterminen det år de fyller tio år kan istället för fritidshem öppen fritidsverksamhet erbjudas, se 23 kap. Det är viktigt att huvudmannen tar sitt ansvar för att även den öppna fritidsverksamheten uppfyller de kvalitetskrav, som det är rimligt att ställa på pedagogisk verksamhet för barn.

Olika bestämmelser reglerar i nuvarande skollag kommunernas skyldighet att tillhandahålla fritidshem för *barn som har ett eget behov och barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl*

behöver särskilt stöd i sin utveckling. Vi anser att både berörda elevers situation och kommuners eller andra huvudmäns handläggning riskerar att bli otydlig om samlingsbegreppet *eget behov* används för samtliga dessa elever, vilket Skollagskommittén föreslog.

Skollagberedningen föreslår därför att regleringen ska behållas när det gäller *elevers eget behov* av fritidshem. Ett förtydligande behöver dock göras som syftar till att eleven har ett behov i relation till sin omgivning, det vill säga på grund av familjens situation i övrigt. Som exempel på vad som kan utgöra elevers eget behov av fritidshem kan nämnas elever med föräldrar som fullgör värnpliktstjänstgöring eller är intagna på behandlingshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande. Även elever som har annat modersmål än svenska eller vars föräldrar är långtids-sjukskrivna, sjuk- eller förtidspensionerade kan räknas in i gruppen. Regleringen avser elevens behov av fritidshem både när det gäller plats och omfattning.

Det är viktigt att inte försämra situationen för elever och deras familjer jämfört med i dag. Lagstiftningen behöver beakta elever som har behov av särskilt stöd. Enligt vår mening ska det, med utgångspunkt i dagens lagstiftning, också i fortsättningen vara en skyldighet att erbjuda fritidshem för samtliga elever som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling. Skyldigheten gäller både tillgång till en plats och möjligheten att få delta i en verksamhet av sådan kvalitet att eleven får sitt behov av särskilt stöd tillgodosett. En del av dessa elever har ett funktionshinder av olika svårighetsgrad och bestämelsen blir därför också en del av handikappolitiken.

De allmänna föreskrifterna i 3 kap. gäller även fritidshemmet (se vidare avsnitt 3.4). Detta förutsätter samarbete mellan fritidshemmet och skolan, när behovet av särskilt stöd utreds i någon av verksamheterna, så att samtliga omständigheter för eleven beaktas och gäller även om skola och fritidshem har olika huvudmän.

13.6 Huvudmannens respektive hemkommunens ansvar

Förslag: Varje kommun ska erbjuda fritidshem för elever i kommunens förskoleklass, grundskola och grundsärskola. Staten ska erbjuda fritidshem för elever i specialskolan och sameskolan. Fristående skolor kan erbjuda fritidshem för elever i sin skola. I de fall en fristående skola inte erbjuder fritidshem ska elevens hemkommun erbjuda fritidshem. Fritidshem ska tillhandahållas under den del av dagen då eleverna inte går i skolan samt under lov.

För elever i särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras ska hemkommunen ha motsvarande skyldigheter. Huvudmannen för dessa utbildningsformer ska, efter avtal med en kommun, få fullgöra kommunens uppgifter inom fritidshemsverksamheten.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens bestämmelser är det den kommun där barnet vistas som ska erbjuda skolbarnsomsorg. Skollagskommittén föreslog att huvudmannen för den utbildning som fritidshemmet ska komplettera, d.v.s. förskoleklassen och skolan, ska få ansvar för att erbjuda fritidshem för eleverna oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild. Kommittén föreslog dock att en elev i en skola med enskild huvudman alltid ska ha rätt att gå i ett fritidshem som anordnas av hemkommunen. Kommittén menade att elever kan vilja gå i ett fritidshem som ligger närmare hemmet än den skola de valt.

Regeringens proposition *Barnomsorgsavgift och allmän förskola även för treåringar* (prop. 2008/09:115) med bl.a. förslag om att ansvaret för att barnet erbjuds fritidshem överflyttas från vistelsekommunen till hemkommunen har antagits av riksdagen. Vidare föreslås i propositionen bestämmelser om mottagande i en kommuns fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet av barn

från en annan kommun. Vid mottagande ska kommunen ha rätt till ersättning för sina kostnader från barnets hemkommun.

Eftersom fritidshemmet ska komplettera och samverka med utbildningen i skolan bör fritidshem anordnas för elever i alla skolor. Skollagsberedningen anser därför att det är naturligt att huvudmannen för den utbildning som fritidshemmet ska komplettera, d.v.s. förskoleklassen och skolan, erbjuder fritidshem, oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild. Detta är också fallet i de allra flesta fristående skolor idag. Integrationstanken talar också för att plats i fritidshemmet bör erbjudas vid eller i nära anslutning till den skola eleven går. Även när en elev tas emot i en annan kommuns skola på grund av särskilda skäl och föräldrarna önskar det, ska mottagandet också omfatta plats i fritidshem.

Det kan dock föra för långt att kräva att varje fristående skola ska anordna fritidshem. För höga krav kan då komma att ställas på exempelvis mindre fristående skolor. En fristående skola som inte anordnar fritidshem kan också samverka med en annan skola med kommunal eller enskild huvudman, eller ett fritidshem med enskild huvudman om att erbjuda fritidshemsplats till den friständes skolans elever. Föräldrars och elevers önskemål om var eleven ska gå i fritidshem är dock alltid viktiga att beakta.

Av ovanstående skäl föreslår Skollagsberedningen att bestämmelserna ändras så att det enligt huvudregeln blir den kommun där eleven går i förskoleklass, grundskola eller grundsärskola som blir ansvarig för att erbjuda fritidshem. Staten ska erbjuda fritidshem för elever i specialskolan och sameskolan. Staten får därmed ett utvidgat ansvar genom denna skyldighet. Huvudmän för fristående skolor kan erbjuda fritidshem till sina elever men får ingen skyldighet att göra det. En konsekvens av detta är att hemkommunen fortfarande har ett ansvar för att erbjuda fritidshem för elever som är bosatta i kommunen men som går i fristående skolor. På samma sätt som varit fallet tidigare kommer dock sannolikt det vanligast förekommande vara att den fristående skolan erbjuder fritidshem till sina elever. Det finns också alltid möjlighet för föräldrar och elever att välja ett fristående fritidshem som inte ingår i en skolenhet, när sådana finns att tillgå.

För elever i internationella skolor där skolplikt kan fullgöras, ska hemkommunen även framöver ansvara för att erbjuda fritidshem. Kommunen får i dessa fall överlåta uppgiften på huvudmannen och avtal kan tecknas med elevens hemkommun.

Dagens lagstiftning anger att plats i fritidshem ska erbjudas utan oskäligt dröjsmål. I praktiken har dock plats erbjudits så snart behov har uppkommit. När huvudregeln enligt Skollagsberedningens förslag blir att huvudmannen för den skolenhet eleven valt erbjuder fritidshem är det naturligt att plats också erbjuds så snart det framkommit att det finns behov av sådan plats. Detsamma bör vara utgångspunkten även i de fall en elev i en fristående skola behöver erbjudas fritidshem av hemkommunen. Väntetiden i dessa fall får aldrig överstiga det som anses följa av dagens praxis, nämligen fyra månader efter ansökan.

14 Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan

15 Utbildning på program i gymnasieskolan

16 Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan

16.1 Inledning

I gymnasiesärskolan finns i dag åtta nationella program. Samtliga program är yrkesförberedande. Dessutom finns specialutformade och individuella program.

I enlighet med vad som framgått i det inledande kapitlet delas särskolan upp i två skolformer – grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Detta får konsekvenser för lagtextens utformning.

Skollagsberedningens förslag i övrigt handlar till stora delar om att öka valmöjligheterna i gymnasiesärskolan och att stärka möjligheterna till samverkan mellan gymnasiesärskolan och gymnasieskolan. Flera av förslagen innebär också en anpassning av gymnasiesärskolans regler till vad som redan i dag gäller för gymnasieskolan och där skollagsberedningen inte anser att dagens skillnader är motiverade.

16.2 Förändringar för gymnasiesärskolan

Förslag: Huvudprinciperna för utbildningen i gymnasiesärskolan ska ligga fast. Regleringen av utbildning i gymnasiesärskola med offentlig respektive enskild huvudman blir mer enhetlig.

Skollagsberedningens förslag

Som redovisats i avsnitt 10.1 ovan anser Skollagsberedningen att elever med utvecklingsstörning bör kunna få sin utbildning i särskolan. Skollagsberedningen föreslår emellertid att särskolan delas upp i två skolformer – grundsärskolan och gymnasiesärskolan (se avsnitt 10.3).

Skollagsberedningens förslag handlar till stora delar om att öka valmöjligheterna i gymnasiesärskolan och att stärka möjligheterna till samverkan mellan gymnasiesärskolan och gymnasieskolan.

I likhet med vad som gäller för övriga skolformer, innebär förändringarna för gymnasiesärskolan att vissa bestämmelser förs över från förordning till lag. Det gäller t.ex. bestämmelser om betyg (se avsnitt 9.6 för allmänna bestämmelser om betyg). Andra bestämmelser omarbetas, delas upp eller slås ihop. I dagens skollag finns bestämmelserna för såväl den obligatoriska särskolan som gymnasiesärskolan i 6 kap. En följd av att särskolan föreslås delas upp i två skolformer blir att bestämmelserna i nuvarande 6 kap. skollagen behöver delas upp.

I det följande lämnas också sådana förslag för gymnasiesärskolans del som föranleds av den nya skollagens struktur. En utgångspunkt i förslaget till ny skollag är att villkoren för offentliga och enskilda huvudmän ska jämföras i så hög grad som möjligt. I allmänhet blir därför bestämmelserna tillämpliga inte bara för offentliga skolor utan även för utbildning som anordnas av fristående skolor. Bestämmelser om fristående skolor som motsvarar gymnasiesärskolan, i 9 kap. skollagen, har också inarbetats.

Skollagsberedningens utgångspunkt är emellertid att huvudprinciperna för gymnasiesärskolan ska ligga fast.

Bestämmelser om gymnasiesärskolan i två kapitel

Bestämmelserna för utbildningen i gymnasiesärskolan presenteras i två olika kapitel i skollagen: ett om de allmänna bestämmelserna för utbildning i gymnasiesärskolan och ett om utbildning på gymnasiesärskolans program.

16.3 Gymnasiesärskolans syfte och målgrupp

Förslag: En bestämmelse om gymnasiesärskolans syfte ska föras in i skollagen.

Gymnasiesärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i gymnasieskolan.

Bestämmelsen om gymnasiesärskolans målgrupp anpassas till modernt språkbruk och definieras på motsvarande sätt som för grundskolan och särskild utbildning för vuxna.

Skollagsberedningens förslag

En bestämmelse om gymnasiesärskolans specifika syfte saknas i dagens skollag. Däremot finns en bestämmelse om att syftet med särskolan är att ge utvecklingsstörda barn och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan. I läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) anges att gymnasiesärskolan bygger på den obligatoriska särskolan och att gymnasiesärskolans uppgift är att utifrån varje elevs förutsättningar fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som en förberedelse för ett meningsfullt vuxenliv i arbete, boende och fritid. Det är naturligt att det i likhet med övriga skolformer i skollagen formuleras ett syfte även för denna skolform.

Skollagsberedningen föreslår att bestämmelsen om särskolans syfte anpassas som en följd av att gymnasiesärskolan föreslås bli

en egen skolform. Gymnasiesärskolan ska ge dessa elever en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i gymnasieskolan.

Det är angeläget att äldre benämningar anpassas till ett mer modernt språkbruk. I likhet med vad som föreslagits för grundsärskolan ska målgruppen för gymnasiesärskolan därför ändras från dagens ”utvecklingsstörda elever” till *elever med utvecklingsstörning* (se avsnitt 10.1). Förändringen syftar till att sätta eleven och inte funktionshindret i fokus.

Målgruppen ska definieras på motsvarande sätt som för grundsärskolan och särskild utbildning för vuxna. Det innebär att det som i lagen sägs om barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personer med autism eller autismliknande tillstånd kan endast tillhöra personkretsen för gymnasiesärskolan om personerna också har en utvecklingsstörning, eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Motiven har utvecklats i avsnitt 10.4. samt i kap. 28.

16.4 Ansökan

Förslag: En bestämmelse om ansökan till gymnasiesärskolan införs i skollagen. Ansökan ska alltid ges in till sökandens hemkommun. Om ansökan avser en utbildning hos en annan huvudman, ska hemkommunen vara skyldig att omedelbart sända ansökan vidare till denna.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelser om ansökan till gymnasiesärskolan saknas i dagens skollag. Skollagsberedningen anser att en sådan bestämmelse bör införas. Ansökan ska alltid ges in till sökandens hemkommun. Om ansökan avser en utbildning hos en annan huvudman, ska hemkommunen vara skyldig att omedelbart sända ansökan vidare till denna.

16.5 Avgiftsfrihet

Förslag: Regleringen i fråga om avgifter för offentliga och fristående huvudmän ska vara i huvudsak densamma som gäller för gymnasieskolan.

Elever ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

Dock ska det få förekomma att kostnader för enstaka skolresor eller liknande aktivitet ersätts av eleverna på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Avgiftsförbudet i skollagen kompletteras så att det uttryckligen omfattar avgifter i samband med ansökan om plats vid en skolenhet.

Skollagsberedningens förslag

Regleringen i fråga om avgifter ska vara densamma som gäller för gymnasieskolan, med undantag för att huvudmannen för en gymnasieskola kan besluta att elever ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. Denna åtskillnad finns i dag och ingen förändring ska göras i detta avseende.

Enligt den nuvarande skollagen får det i verksamheten förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad

för eleverna. Skollagsberedningen föreslår att det, utan hinder av övriga bestämmelser i förslaget till ny skollag, ska få förekomma att kostnader för enstaka skolresor eller liknande aktivitet ersätts av eleverna på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten. I dagens skollag anges att eleverna i offentliga och fristående gymnasiesärskolor ska ha tillgång till ”böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning ...”. Denna formulering har, såvitt gäller den offentliga gymnasiesärskolan, i princip varit oförändrad sedan lagens tillkomst. Skollagsberedningen anser att det nu finns skäl att omformulera bestämmelsen, så att den bättre passar in i en modern skollag. Med ”lärverktyg” avses, i enlighet med den beteckning som lanserades av *Läromedelsutredningen* (SOU 2003:15), den utrustning som eleven behöver i undervisningen. Detta begrepp är bättre anpassat till den moderna undervisningssituationen. Därför ska det anges i skollagen att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till böcker och andra lärverktyg. Detta utvecklas vidare i avsnitt 9.5.

Bestämmelsen om avgiftsfrihet i skollagen ska enligt skollagsberedningens förslag kompletteras så att den uttryckligen omfattar avgifter i samband med ansökan om plats vid en skolenhet även när skolan drivs av en offentlig huvudman.

En offentlig skola har i dag inte rätt att ta ut någon avgift för ansökan om plats i utbildning utan ett särskilt bemyndigande för detta. Något sådant bemyndigande finns inte i nuvarande lagstiftning. Det finns ett uttryckligt förbud för en fristående skola att ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i en utbildning som den fristående skolan får bidrag för, vilket följer av 9 kap. 10 § i dagens skollag. Det bör klargöras att förbudet mot att ta ut avgift i samband med ansökan till utbildning gäller oavsett huvudman. Detta innebär att det även är förbjudet att kräva ersättning för alla kostnader som är förenade med ansökan till utbildningen, såsom t.ex. att en sökande ska få stå i kö till plats på utbildningen. Ingen materiell ändring avses således, utan förändringen syftar till att tydliggöra nu gällande ordning.

16.6 Mottagande och utredning

Förslag: Frågan om den unge kan gå i gymnasiesärskolan ska prövas av dennes hemkommun. En elev som har gått ut grundskolan har alltid rätt att tas emot i gymnasiesärskolan. I annat fall ska frågan om en elev tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan föregås av en allsidig utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med den unge och dennes vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

Skollagsberedningens förslag

Ungdomar med utvecklingsstörning har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan om de inte bedöms kunna gå i gymnasieskolan. Det bör vara kommunen som själv avgör vem inom kommunen som ska göra bedömningar och fatta beslut enligt bestämmelserna om rätt till utbildning. När det gäller elevers rätt till utbildning i gymnasiesärskolan föreslås därför att regleringen utformas så att det framgår att det är *hemkommunen* som ska göra bedömningen av huruvida en elev inte kan gå i gymnasieskolan på grund av utvecklingsstörning, inte som i dag styrelsen för utbildningen. Bedömningen ska således göras av hemkommunen oavsett vilken huvudman som sedermera anordnar utbildningen för den enskilda eleven.

När en elev har fullgjort sin skolplikt i grundskolan har en utredning gjorts inför mottagandet i denna skolform. Skollagsberedningen anser att det i sådana fall inte är motiverat att göra en ny bedömning inför mottagande i gymnasiesärskolan. En elev som har gått ut grundskolan ska därför alltid ha rätt att tas emot i gymnasiesärskolan. Om en elev däremot fullgjort sin skolplikt i en annan skolform än grundskolan, ska frågan om en elev tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan föregås av en allsidig utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk,

medicinsk och social bedömning (se avsnitt 10.5). Det är viktigt att samråd sker med den unge, och i förekommande fall dennes vårdnadshavare, när utredningen genomförs och att de informeras om vad processen innebär och vilka konsekvenser det får för eleven att gå i gymnasiesärskolan.

16.7 Antagning m.m.

Förslag: Begreppet *antagning* ska genomgående användas i stället för *intagning*. Frågor om antagning av elever till utbildning i gymnasiesärskolan ska prövas av den huvudman som anordnar utbildningen. Huvudmannen ska därvid, efter samråd med eleven, avgöra om denne i gymnasiesärskolan ska gå på ett nationellt, specialutformat eller ett individuellt program.

Skollagsberedningens förslag

I dagens skollag anges att styrelsen för särskolan ska avgöra om en elev i gymnasiesärskolan ska gå på ett nationellt, ett specialutformat eller ett individuellt program. Styrelsen avgör vidare om eleven inom det individuella programmet ska få yrkesträning eller verksamhetsträning. I enlighet med den övergripande principen om att villkor för offentliga och enskilda huvudmän ska vara så lika som möjligt, föreslås att det i stället ska vara huvudmannen som avgör vilket program en elev ska gå.

En elev i gymnasiesärskolan bör emellertid få ökade möjligheter att påverka vilket program han eller hon ska gå. Huvudmannens bedömningar i dessa avseenden ska därför föregås av ett samråd med eleven och grundas på elevens behov och förutsättningar. Förändringen är avsedd att stärka den enskilde elevens valfrihet.

Att utmönstra begreppet *intagning* ur skollagens bestämmelser om utbildning i gymnasiesärskolan är enbart en språklig förändring. När en elev söker till en utbildning i gymnasiesärskolan prövas först om eleven kan tas emot som sökande, dvs. en bedömning görs av målgruppsstillhörighet och behörighet i övrigt och om eleven har rätt till utbildning i kommunen eller landstinget. Ett beslut i fråga om *mottagande* får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Därefter kan eventuellt ett urval bland mottagna sökanden och beslut fattas i fråga om *antagning*. Ett sådant beslut kan inte överklagas. Någon förändring i sak är inte avsedd.

16.8 Individuella studieplaner och utvecklingssamtal i gymnasiesärskolan

Förslag: Bestämmelser om utvecklingssamtal i gymnasiesärskolan ska införas i skollagen.

Skyldigheten att upprätta individuella studieplaner för varje elev i gymnasiesärskolan ska regleras i lag. Alla elever i gymnasiesärskolan ska ha rätt till en individuell studieplan som dokumenterar elevens studieväg.

Skollagsberedningens förslag

I gymnasiesärskolans regelsystem saknas i dag helt bestämmelser om utvecklingssamtal. Genom förslaget om en gemensam bestämmelse om utvecklingssamtal i 3 kap. 4 § kommer krav att ställas på att även elever och elevers vårdnadshavare i gymnasiesärskolan fortlöpande ska informeras om elevens utveckling. Bestämmelsen föreslås nämligen gälla för alla skolformer och för skolenheter med såväl offentlig som enskild huvudman. Skollagsberedningen föreslår i enlighet härmed en lagreglering av utvecklingssamtal för elever i gymnasiesärskolan.

Elever i gymnasiesärskolan har samma behov som elever i gymnasieskolan att minst en gång per termin få en samlad information om sin kunskapsutveckling och studiesituation. Utvecklingssamtalet är också ett viktigt redskap vid framtagandet och revideringen av den individuella studieplanen.

Skollagsberedningen anser att individuella studieplaner ska upprättas för elever i gymnasiesärskolan på motsvarande sätt som för elever i gymnasieskolan. Enligt skollagsberedningen bör den individuella studieplanen inte bara innehålla uppgifter vilka kurser eleven ska gå utan även information om bl.a. utbildningens syfte och mål. Studieplanen ska utformas efter elevens behov och intressen och följas upp, utvärderas och revideras vid behov, i samråd med eleven och i förekommande fall dennes vårdnadshavare. Elevens synpunkter ska inhämtas och beaktas vid utformandet av den individuella utvecklingsplanen.

16.9 Information om elevs frånvaro

Förslag: Varje elev i gymnasiesärskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltig anledning att utebli.

Kommuner vilka har tagit emot elever som hör hemma i andra kommuner i sin gymnasiesärskola och fristående skolor ska anmäla studieavbrott till den berörda elevens hemkommun.

Regeringen får meddela föreskrifter om frånvaro och om skyldighet för rektor eller den rektor bestämmer att kontakta vårdnadshavare eller på annat sätt lämna information om att elever som har vårdnadshavare varit frånvarande från utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

Gymnasiesärskolan är en frivillig skolform. Liksom i gymnasieskolan är elevernas närvaro vid undervisningen en förutsättning för planeringen av undervisningen, elevernas kunskapsinhämtning och betygssättning.

Som en konsekvens av att gymnasiesärskolan föreslås bli en egen skolform, införs dels en bestämmelse om närvaroplikt, dels en bestämmelse om att i vissa fall anmäla studieavbrott.

Frånvaro från utbildning i den offentliga gymnasiesärskolan regleras i dag i förordningen om gymnasiesärskolan genom bestämmelserna kring ledighet. Det bör enligt Skollagsberedningen anges i gymnasiesärskoleförordningen att eleverna ska närvara i alla andra fall än vid sådan frånvaro som regleras i förordningen.

I syfte att underlätta för elevens hemkommun att löpande hålla sig informerad föreslår Skollagsberedningen att såväl fristående skolor som kommuner vilka har tagit emot elever som hör hemma i andra kommuner i sin gymnasiesärskola, åläggs att anmäla studieavbrott till den berörda elevens hemkommun. En sådan regel finns redan i dagens skollag för fristående grundskolor, och föreslås i avsnitt 6.4 om skolplikt m.m., föras till den nya skollagen. Ett motsvarande förslag vad gäller gymnasieskolan har även lagts av Gymnasieutredningen (SOU 2008:27, s. 577).

Skollagsberedningen föreslår att ett bemyndigande införs för regeringen att utfärda föreskrifter om frånvaro. Enligt dagens läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) har rektor ett särskilt ansvar för att föräldrarna får insyn i elevernas skolgång. Lärarna ska samverka med hemmen och informera om elevernas skolsituation och kunskapsutveckling. Att skolan informerar vårdnadshavare om elevers frånvaro är, enligt vår mening, en naturlig del av skolans ansvar att informera om elevens studiesituation och det kan finnas skäl att i förordning tydliggöra och eventuellt förstärka den informationsskyldighet som idag finns enligt läroplanen.

Enligt läroplanen har rektor ett särskilt ansvar för att föräldrarna får insyn i elevernas skolgång. Därför bör rektor, eller den rektor utser, ansvara för att elevens vårdnadshavare informeras.

16.10 Betyg och betygssättning

Förslag: Bestämmelser om betyg och kursplaner ska flyttas från förordning till lag.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna om betyg finns i dag i gymnasiesärskoleförordningen (1994:741) när det gäller gymnasiesärskola som bedrivs av en offentlig huvudman. Enligt 2 kap. 9 § förordningen (1996:1206) om fristående skolor ska dessa tillämpas även vid fristående gymnasiesärskolor. I enlighet med de övergripande principerna i denna lag föreslås att bestämmelser om betyg överförs från förordning till lag. Bestämmelserna blir då direkt tillämpliga även för fristående gymnasiesärskolor. Riksdagen har nyligen godkänt regeringens förslag om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. Närmare beskrivning av betygsregleringen finns i avsnitt 3.4.2.

17 Utbildning på program i gymnasiesärskolan

17.1 Inledning

I detta kapitel behandlas frågor som avser utbildning på de olika program som finns i gymnasiesärskolan. Flertalet av förslagen i kapitlet syftar till att bestämmelserna för gymnasiesärskolan så långt som möjligt ska motsvara vad som gäller för gymnasieskolan. Förslagen innebär också ökad flexibilitet för elever i gymnasiesärskolan. Som angetts i missivet har förslag som avser gymnasieskolan utelämnats i remissutskicket. Direktiven till en utredning avseende hur gymnasiesärskolans bestämmelser ska kopplas till den nya gymnasieskolan bereds för närvarande inom Utbildningsdepartementet.

17.2 Huvudprinciperna för utbildning på gymnasiesärskolans program ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna för utbildning på gymnasiesärskolans program ska ligga fast. Regleringen av utbildning med offentlig respektive enskild huvudman ska bli mer enhetlig.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att utbildningen i gymnasiesärskolan även fortsättningsvis ska vara uppdelad på nationella, specialutformade och individuella program. Bestämmelserna justeras också för att överensstämja med principen om likabehandling av huvudmän inom skolväsendet för barn och ungdom. Principen utvecklas i avsnitt 2.2.1.

17.3 Beslut om vilket program en elev ska gå

Förslag: Rektor beslutar, efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, om vilket nationellt eller specialutformat program en elev ska gå på.

Skollagsberedningens förslag

I gymnasiesärskolan finns inte samma förfarande med betygsurval som finns i gymnasieskolan. Skollagsberedningen anser att beslutet om vilket program en elev ska gå på lämpligen fattas av rektor. Ett sådant beslut bör inte fattas på förvaltningsnivå utan nära eleven. Det är rektor som bäst kan bilda sig en uppfattning om vilket program som är lämpligast för en viss individ. Innan beslutet tas ska samråd ske med eleven och elevens vårdnadshavare.

17.4 Gymnasiesärskolans nationella program

Förslag: Utbildningen på de nationella programmen i gymnasiesärskolan ska vara en anpassning av gymnasieskolans motsvarande program.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser att det bör framgå av skollagen att de nationella programmen i gymnasiesärskolan ska vara en anpassning av gymnasieskolans motsvarande program. Bestämmelsen kan ses som riktlinjer för de program mål som ska upprättas för de nationella programmen.

17.4.1 Urval av nationella program

Förslag: För att öka valmöjligheterna för elever i gymnasiesärskolan ska en bestämmelse införas som anger att kommunerna ska sträva efter att erbjuda ett allsidigt urval av nationella program i gymnasiesärskolan.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollag ska hemkommunen erbjuda ett urval av program i gymnasiesärskolan. Enligt förarbetena till den nuvarande bestämmelsen innebär detta att det ska finnas mer än ett program att välja för eleverna (*En ny läroplan*, prop. 1992/93:250 s. 97). Det är angeläget att de elever i gymnasiesärskolan som ska gå ett nationellt program känner att de har möjligheter att välja det program de är intresserade av. För att stärka elevernas faktiska valmöjligheter bör kommunerna så långt det är möjligt erbjuda ett allsidigt urval av nationella program. Detta kan ske antingen genom att kommunen själv anordnar programmet eller genom att elevens hemkommun ingår samverkansavtal med en annan kommun eller med landstinget om att anordna utbildningen.

17.5 Specialutformade program

Förslag: Ett specialutformat program ska i fråga om utbildningens nivå motsvara ett nationellt program. Det kan utformas individuellt för en elev eller gemensamt för en grupp elever. Liksom gällande bestämmelser för gymnasieskolan införs för gymnasiesärskolan bestämmelser om att huvudmannen ska fastställa en plan för varje specialutformat program. Om programmet är avsett för en grupp elever, ska huvudmannen även fastställa programmål.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelsen saknar motsvarighet i dagens reglering för gymnasiesärskolan. En motsvarande bestämmelse finns i dag för gymnasieskolan. Skollagsberedningen anser att regleringen för gymnasiesärskolans specialutformade program bör vara densamma.

17.6 Ämnen och ämnesområden

Förslag: Gymnasiesärskolans ämnen på de nationella och specialutformade programmen samt ämnen och ämnesområden på de individuella programmen ska framgå av skollagen.

Modersmål ska lyftas fram som ett särskilt ämne för de elever som ska erbjudas sådan undervisning. Grundläggande bestämmelser om skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning ska finnas i lag.

Skollagsberedningens förslag

I dagens reglering framgår gymnasiesärskolans ämnen och ämnesområden av gymnasiesärskoleförordningen. En utgångspunkt för Skollagsberedningens förslag är att regleringen av all offentligt finansierad skolverksamhet inom skolväsendet för barn och ungdomar i princip ska vara gemensam, oavsett huvudman. Elever i gymnasiesärskola med enskild huvudman ska således garanteras en utbildning som är likvärdig med den som erbjuds av skolor med kommunala huvudmän.

Som en konsekvens av detta bör de ämnen och ämnesområden som ska ingå i utbildningen vara desamma för gymnasiesärskolor med offentlig och enskild huvudman. Därför föreslås att gymnasiesärskolans ämnen på de nationella och specialutformade programmen och ämnesområden på de individuella programmen framgår av skollagen, i stället för av gymnasiesärskoleförordningen. För gymnasieskolans del framgår kärnämnen av poängplanen, som finns i en bilaga till skollagen och således gäller för såväl offentlig som enskild huvudman. För gymnasiesärskolan finns ingen poängplan. Omfattningen av de olika ämnen och ämnesområden framgår i stället av timplanen. Eftersom man i gymnasiesärskolan vill ha möjlighet att ge en utifrån varje individs behov anpassad utbildning anges där riktvärden för ämnena och ämnesområdenas omfattning. Dessa bör finnas kvar för att kunna erbjuda en flexibel utbildning.

Modersmål är redan i dag ett självständigt ämne med en egen kursplan och betygskriterier och ämnet bör därför nämnas bland de andra ämnen som finns i gymnasiesärskolan. För att markera ämnets vikt flyttas även grundläggande regler om modersmålsundervisning från förordning till lag.

17.7 Möjlighet att läsa ämnen enligt gymnasieskolans kursplaner

Förslag: En elev på gymnasiesärskolans nationella och specialutformade program ska ha möjlighet att läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner om rektor bedömer att eleven klarar av det. Eleven ska då kunna få betyg i ämnet i enlighet med bestämmelserna för gymnasieskolan.

Skollagsberedningens förslag

I dag har elever på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan endast möjlighet att läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil. Denna möjlighet bör vidgas till att omfatta alla ämnen i gymnasieskolan. En förutsättning för att en elev ska få läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner är att rektor bedömer att eleven klarar av det. En elev som läser kurser enligt gymnasieskolans kursplaner bör också få betyg enligt gymnasieskolans bestämmelser.

Det är emellertid viktigt att uppmärksamma att om en elev klarar flera av gymnasieskolans kärnämnen kan det vara motiverat att ifrågasätta om eleven tillhör gymnasiesärskolans målgrupp.

17.8 Individuella program

17.8.1 Alla huvudmän ges möjlighet att anordna individuella program

Förslag: Alla huvudmän ges möjlighet att anordna utbildning på individuella program i gymnasiesärskolan i den mån huvudmannen i övrigt får anordna utbildning i gymnasiesärskolan.

Skollagsberedningens förslag

Landstingen har i dag möjlighet att anordna utbildning på nationella och specialutformade program i gymnasiesärskolan. Skollagsberedningen anser att samtliga huvudmän som i övrigt får anordna utbildning i gymnasiesärskolan bör ges möjlighet att även anordna individuella program. Landstingens möjlighet att anordna individuella program medför ökade möjligheter för elever i gymnasiesärskolan att läsa kurser inom naturbruksprogrammet.

17.8.2 Syftet med individuella program

Förslag: Syftesparagrafen för gymnasiesärskolans individuella program flyttas från förordning till lag.

Syftet med ett individuellt program på gymnasiesärskolan ska vara att ge eleven yrkesträning eller verksamhetsträning eller på annat sätt möta elevens speciella utbildningsbehov. Programmet kan även syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt program eller ett specialutformat program.

Skollagsberedningens förslag

Syftet med gymnasiesärskolans individuella program regleras i dag i 5 kap. 5 § gymnasiesärskoleförordningen. Skollagsberedningen föreslår att syftesparagrafen för individuella program som bl.a. stadgar att ett program kan syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt eller ett specialutformat program eller att ge eleven en individuell studiegång flyttas över från förordning till lag. Det är viktigt att möjligheten finns även i gymnasiesärskolan att stimulera elever att kunna gå över på ett nationellt eller specialutformat program. I enlighet med syftesparagrafen för gymnasieskolans individuella program anser Skollagsberedningen att det även för gymnasiesärskolan bör framgå att detta är ett av syftena med individuella program.

I gymnasiesärskolan ska utbildningen enligt förslaget till gymnasiesärskolans syfte vara anpassad till varje elevs förutsättningar. All utbildning i gymnasiesärskolan är därmed ägnad att ge eleven en individuell studiegång. Ett individuellt program ska även på annat sätt kunna möta elevens speciella utbildningsbehov, genom att erbjuda eleven de ämnen och/eller ämnesområden som bäst möter hans eller hennes individuella förutsättningar och behov.

17.8.3 Yrkes- och verksamhetsträning på det individuella programmet

Förslag: En elev på gymnasiesärskolans individuella program ska ges möjlighet att läsa en kombination av ämnen och ämnesområden .

Skollagsberedningens förslag

Idag läser eleverna antingen ämnen inom yrkesträningen eller ämnesområden inom verksamhetsträningen. Skollagsbered-

ningen anser att detta skapar en onödig gränsdragning och att det bör vara möjligt att läsa en kombination av ämnen och ämnesområden och på så sätt kombinera yrkes- och verksamhetsutbildning. Samtidigt är det givetvis mycket viktigt att säkerställa alla elevers rätt till en utbildning motsvarande den garanterade undervisningstiden. Huvudregeln bör därför vara att en elev läser antingen ämnen eller ämnesområden, men att rektor kan besluta om att eleven i stället ska läsa en kombination av dessa när det i det enskilda fallet är motiverat utifrån elevens förutsättningar. För att uppnå en lösning som är individuellt anpassad är det viktigt att skolan ger elever och vårdnadshavare möjlighet till inflytande över hur elevens utbildning ska utformas. Det är också angeläget att elevens studier dokumenteras i studieplanen.

17.9 Erbjudande om utbildning på specialutformade eller individuella program

Förslag: Kommunerna har skyldighet att erbjuda utbildning även till dem som inte tagits emot på ett nationellt program eller har avbrutit utbildningen där. Skyldigheten att för dessa elever erbjuda utbildning på specialutformade eller individuella program införs i lag.

Skollagsberedningens förslag

Även om det får anses följa redan av dagens bestämmelser, finns ingen uttrycklig skyldighet för kommunerna att erbjuda utbildning på specialutformade eller individuella program för de elever som inte tagits emot på ett nationellt program eller som har avbrutit utbildningen där. För att tydliggöra denna skyldighet införs en bestämmelse i lag. Motsvarande bestämmelse finns för gymnasieskolan.

17.10 Rätt att tas emot i annan kommuns gymnasiesärskola

Förslag: En kommun ska ha skyldighet att ta emot en elev från en annan kommun i sin gymnasiesärskola, om det med hänsyn till elevens personliga förhållanden finns särskilda skäl för detta.

Skollagsberedningens förslag

De aktuella bestämmelserna motsvarar vad som gäller sedan tidigare för gymnasieskolans del avseende gymnasieskolans nationella program. I förarbetena till den bestämmelse som gäller för gymnasieskolan anges att det kan finnas särskilda skäl t.ex. om personen blivit utsatt för mobbning i hemkommunens skola (prop. 1990/91:85, s. 184). Lång resväg kan också utgöra en grund för rätten att tas emot i en annan kommuns gymnasieskola enligt den praxis som utvecklats genom beslut i Skolväsendets överklagandenämnd. Som en konsekvens av förslaget införs i detta avseende även regler om interkommunal ersättning som delvis motsvarar gymnasieskolans.

17.11 Möjlighet för en kommun att efter önskemål från vårdnadshavare ta emot en elev från en annan kommun i sin gymnasiesärskola

Förslag: En kommun ska ha rätt att i sin gymnasiesärskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun.

Skollagsberedningens förslag

I 6 kap. 6 a § skollagen finns en bestämmelse om rätt för en kommun att efter önskemål från elevens vårdnadshavare i sin särskola ta emot en elev från en annan kommun. Bestämmelsen infördes i samband med reformen om ökad rätt att välja grundskola i en annan kommun. Skolverket har med anledning härav anfört att det kan uppfattas som oklart om bestämmelsen endast gäller den obligatoriska särskolan eller om även gymnasiesärskolan omfattas. Skollagsberedningen anser att bestämmelsen bör föras in i kapitlet om gymnasiesärskolan.

17.12 Skolskjuts

Förslag: Bestämmelser om rätt till skolskjuts för elever i gymnasiesärskolan införs. Bestämmelserna motsvarar vad som föreslås gälla i andra skolformer med skolskjuts.

Skollagsberedningens förslag

I dagens skollag finns en bestämmelse om skolskjuts för elever i särskolan. Som en konsekvens av att gymnasiesärskolan föreslås bli en egen skolform, införs särskilda bestämmelser om skolskjuts för elever i gymnasiesärskolan. Bestämmelserna föreslås motsvara vad som föreslås gälla i andra skolformer med skolskjuts, se t.ex. avsnitt 9.8

18 Kommunal vuxenutbildning

18.1 Inledning

I kapitel 1–6 och 21–28 behandlas frågor som är gemensamma för samtliga skolformer inom skolväsendet. I detta kapitel behandlas i huvudsak sådana frågor som innebär förändringar i sak jämfört med den särskilda reglering av kommunal vuxenutbildning (komvux) som idag gäller enligt 1985 års skollag. Bl.a. föreslås att förkortningen komvux utmönstras ur lagen. Huvudprinciperna med utgångspunkt i de av riksdagen i maj 2001 beslutade målen och strategierna avseende den samlade vuxenutbildningen ligger fast.

Riksdagen har nyligen beslutat att anta en ny lag (2009:128) om yrkeshögskolan som innebär att alla eftergymnasiala utbildningar utanför högskolan ska samlas under ett gemensamt regelverk, se prop. 2008/09:68. Lagen innebär bl.a. att påbyggnadsutbildningar inte längre ska anordnas inom komvux. En konsekvens av detta är att bestämmelserna om påbyggnadsutbildningar har utgått i Skollagsberedningens förslag om kommunal vuxenutbildning.

18.2 Benämningen av skolformen

Förslag: Förkortningen komvux utmönstras ur lagtexten.
--

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att benämningen av skolformen även fortsättningsvis ska vara kommunal vuxenutbildning. Där- emot anser vi att förkortningen av skolformen, dvs. komvux, inte bör finnas med i lagtexten. Som en konsekvens av detta bör samma sak gälla för förkortningarna sÄrvux och sfi. Det finns dock inget hinder för att de väl inarbetade förkortningarna används i andra sammanhang än i lagstiftningen.

18.3 Övergripande mål

Förslag: För kommunal vuxenutbildning ska följande övergripande mål gälla:

Kommunal vuxenutbildning syftar till att vuxna stöds och stimuleras i sitt lärande. Vuxna ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Skollagsberedningens förslag

De mål som föreslås har formulerats i överensstämmelse med de mål för vuxenutbildningen som riksdagen ställt sig bakom upprepade gånger sedan slutet av 1960-talet och som helt eller delvis återfinns i flera styrdokument. Senast våren 2001 beslutade riksdagen om mål och strategi för vuxnas lärande (prop. 2000/01:72). Målformuleringarna innefattar ett individmål, ett demokratimål, ett tillväxtpolitiskt och ett fördelningspolitiskt mål. Denna sammansatta målbild har alltså relevans för vuxenutbildningen. Ur ett tillväxtpolitiskt perspektiv är det även viktigt att beakta arbetsmarknadens behov även om utgångs-

punkten ska vara den enskildes behov. Målen innebär att vuxenutbildningens uppdrag är brett, inte enbart kompensatoriskt. I sammanhanget bör även erinras om att enligt artikel 13 i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har var och en rätt till utbildning och att denna ska syfta till att utveckla människans personlighet och insikten om dess värde samt att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna.

Vid prioriteringar av de resurser som avsätts för skolformen kommunal vuxenutbildning bör det även i fortsättningen vara så att när resurserna till vuxenutbildning är begränsade ska den som erhållit minst utbildning prioriteras.

I 1985 års skollag anges att vuxenutbildningen ska ge vuxna tillfälle att i enlighet med individuella önskemål komplettera sin utbildning. I förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning anges att kommunen genom kommunal vuxenutbildning ger stöd för vuxnas lärande. Stödet ska utformas utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Utgångspunkten för den kommunala vuxenutbildningen ska även fortsättningsvis vara den enskildes behov och förutsättningar. Detta innebär att dessa kriterier ska vara utgångspunkt vid t.ex. utbildningens förläggning i tid och rum, val av metoder samt innehåll. Det är också viktigt att den kommunala vuxenutbildningen erbjuds i flexibla former och på tider som passar de studerandes behov. I övrigt kvarstår de syften som återfinns i dag avseende de två kvarvarande utbildningsnivåerna inom kommunal vuxenutbildning

18.4 Samverkan mellan skolformer

Förslag: Bestämmelsen som anger att bestämmelserna om komvux inte gäller de vuxna som har behov av utbildning motsvarande den som ges i obligatoriska särskolan eller gymnasiesärskolan bör inte få någon motsvarighet i den nya lagen.

Skollagsberedningen förslag

En person med utvecklingsstörning kan ha en ojämn begåvningsprofil och kan i vissa fall ha förutsättningar att tillgodogöra sig vissa kurser i kommunal vuxenutbildning. I 1985 års skollag anges att bestämmelserna om komvux inte gäller vuxna som behöver undervisning motsvarande den obligatoriska eller frivilliga särskolans. Bestämmelsen har ibland uppfattats som att personer med utvecklingsstörning som deltar i vissa kurser i särvox inte samtidigt skall kunna tas emot i andra kurser i komvux. Detta borde dock inte vara avsikten med bestämmelsen. Möjligheten att läsa i flera skolformer samtidigt finns redan i dag i bestämmelserna för komvux och sfi. Det stöds också av läroplanens bestämmelse att utbildningen ska tillgodose de vuxnas individuella önskemål om vidgade studie- och utbildningsmöjligheter.

Lagen bör inte omöjliggöra att en enskilds studier i särskild utbildning för vuxna kan kombineras med studier i annan vuxenutbildning. Skollagsberedningen föreslår därför att bestämmelsen i 1985 års skollag inte ska få någon motsvarighet i den nya lagen. Behörighetsbestämmelserna som gäller för kommunal vuxenutbildning på de olika nivåerna bör i stället avgöra om den sökande ska tas emot eller inte till utbildningen. I detta förslag till skollag föreslås på både grundläggande och gymnasial nivå att den sökande, för att vara behörig till utbildningen, ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det är således den bedömningen som avgör om en sökande med utvecklingsstörning ska tas emot eller inte till utbildningen.

18.5 Kommunernas skyldighet och syfte med utbildningen

Förslag: Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning. Den ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Utbildning på grundläggande nivå ska syfta till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den ska också syfta till att möjliggöra fortsatta studier.

Utbildningen på gymnasial nivå ska syfta till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge.

Skollagsberedningens förslag

Kommunerna har redan idag en skyldighet att tillhandahålla kommunal vuxenutbildning. Denna skyldighet förtydligas genom att kommunens ansvar betonas i en av de inledande paragraferna. Förslaget innebär inte någon materiell förändring jämfört med vad som gäller enligt 1985 års skollag.

Vidare föreslås att utbildningen har två nivåer, grundläggande och gymnasial nivå. Dessa motsvarar det som i dag benämns grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning.

Grundläggande nivå och gymnasial nivå har sin motsvarighet i den del av det offentliga skolväsendet som gäller barn och ungdomar, dvs. grundskolan respektive gymnasieskolan. Vuxna har genom deltagande i samhälls- och arbetsliv förvärvat erfarenheter och kunskaper vilket medför att de delvis har andra behov än barn och ungdomar när det gäller utbildningens mål. Utformningen av och innehållet i utbildningarna behöver därför inte vara identiska med ungdomsskolans. Däremot är det viktigt att framhålla att utbildningarna inom kommunal vuxenutbildning och ungdomsskolan motsvarar varandra och att utbildningen för

vuxna nivåmässigt är likvärdig med utbildningen i ungdomsskolan.

Kommunerna kan idag inrätta lokala kurser. En lokal kurs skall ge kunskaper i ett eller flera ämnen inom ett bestämt kunskapsområde och svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationellt fastställd kursplan. När en kommun fastställer en lokal kurs måste det anges på vilken nivå i systemet den ligger. Nivåbegreppet underlättar således kommunikationen och skapar en bättre bild av utbildningens plats i systemet.

De syften som anges för de olika nivåerna svarar mot de övergripande målen för vuxenutbildningen. Sammantaget överensstämmer syftena och målen för den grundläggande och den gymnasiala nivån med syftena som gäller för motsvarande nivåer inom ungdomsskolan. Detta är betydelsefullt eftersom utbildningarna är behörighetsgivande och för att likvärdighet ska upprätthållas.

18.6 Kurser och gymnasiepoäng

Förslag: Utbildningen ska även fortsättningsvis bedrivas i form av kurser. På gymnasial nivå finns även projektarbete. På gymnasial nivå ska kursernas och projektarbetets omfattning betecknas med gymnasiepoäng.

För kurser och projektarbete ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att kursplaner inte ska finnas eller att gymnasiepoäng inte ska beräknas för vissa kurser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner för kurser och projektarbete.

Skollagsberedningens förslag

Vissa bestämmelser om kursplaner och gymnasiepoäng föreslås föras upp från förordningsnivå till skollagen. För kurser och för projektarbete bör det som huvudregel finnas kursplaner.

Av den förordning som gäller i dag för den kommunala vuxenutbildningen, förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, framgår att en deltagare kan genomgå dels individuella kurser, dels orienteringskurser. Det ska inte heller beräknas gymnasiepoäng för kurserna. Avseende de individuella kurserna ska målen för kursen anges i den individuella studieplanen. Det bör även fortsättningsvis vara möjligt för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva att vissa kurser inte ska ha några kursplaner och att gymnasiepoäng inte ska beräknas för kurserna.

18.7 Individuella studieplaner

Förslag: Vissa bestämmelser om individuella studieplaner ska finnas i skollagen. För varje elev i kommunal vuxenutbildning ska det finnas en individuell studieplan. Den ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna. Rektorn ska ansvara för att individuella studieplaner upprättas.

Skollagsberedningens förslag

Den individuella studieplanen och vägledningen.

Individuella studieplaner upprättas ofta i samband med vägledningen. Vägledningen inom vuxenutbildningen har en tudelad funktion, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Vägledning och information är i detta sammanhang viktigt för att den enskilde

ska kunna få den utbildning som hon eller han har behov av eller önskemål om. Det är också viktigt att det ingår information om studiestödssystemets uppbyggnad och villkor i vägledningen. Många kommuner har i dag valt att placera vägledningsfunktionen för vuxna centralt, i ett lärcentrum eller i infotek eller liknande. Inte sällan består vägledningen för vuxna av en första insats när det gäller validering, dvs. en första uppskattning görs av vilka kunskaper den vuxne redan har förvärvat, t.ex. i yrkesliv. Ofta är det i detta vägledningssammanhang som individuella studieplaner enligt bestämmelserna i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning upprättas.

Bestämmelserna förs upp till lag

Bestämmelsen om att en *individuell studieplan* ska upprättas för varje deltagare finns idag i förordning. Enligt dessa bestämmelser ansvarar rektor för att studieplanen upprättas. Förutom uppgifter om elevens planerade kurser eller utbildning ska, enligt dagens regler, omfattningen i form av verksamhetspoäng framgå av studieplanen. I de fall en individuell kurs har fastställts för den enskilde ska målen för kursen framgå. Studieplanen ska enligt förordningen upprättas i nära anslutning till intagningen och vid behov revideras.

Skollagsberedningen föreslår att vissa grundläggande bestämmelser om den individuella studieplanen ska framgå av skollagen. Den individuella studieplanen är ett viktigt underlag för det analysarbete huvudmannen genomför i syfte att fastställa vilka utbildningar som ska genomföras samt i vilken form. Den bör således spegla den enskildes behov, önskemål och förutsättningar. Detta bör i sin tur innebära en större träffsäkerhet när det gäller vilka utbildningar som ska genomföras samt hur de ska genomföras samt hur resurserna ska fördelas. Det är viktigt att studieplanen följs upp, utvärderas och revideras regelbundet.

Regeringen bör även i framtiden ange ytterligare bestämmelser om den individuella studieplanen i förordning.

18.8 Behörighet till utbildning på grundläggande nivå

Förslag: Varje kommuninnevånare ska ha rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå från och med det andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han är bosatt i landet, saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan samt har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

När det gäller rätten att delta i utbildning på grundläggande nivå föreslås ett tillägg till nuvarande bestämmelser. Tillägget innebär att den sökande ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Denna formulering finns redan i dag på förordningsnivå för gymnasial vuxenutbildning samt i skollagens bestämmelser för särvox. För att få en ökad tydlighet både mellan och inom de olika skolformerna föreslås att det även på grundläggande nivå bör finnas en behörighetsbestämmelse om att den som önskar delta ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Enligt dagens regelverk har vuxna inte någon rätt till särskilt stöd eller rätt att nå målen för utbildningen. Ett avgörande skäl till detta är att det inte finns någon ovillkorlig rätt till utbildning för vuxna liknande den för barn och ungdomar. Det finns däremot starka skäl som talar för att en vuxen som antagits till utbildning måste ges goda möjligheter att delta genom att verksamheten organiseras och genomförs utifrån den enskildes behov, önskemål och förutsättningar. Detta innebär att en person med behov av särskilt stöd inte ska nekas särskilda insatser utan ska snarare tas som intäkt för att den enskildes behov och förutsättningar ska komma i första rummet. Ett exempel är gruppen vuxna med läs- och skrivrelaterade problem. En kommun ska inte kunna neka vuxna med läs- och skrivsvårig-

heter tillträde till vuxenutbildning eftersom dessa grupper i vissa fall saknar de kunskaper som normalt uppnås i grund- eller gymnasieskola. Det gör dem i stället till en prioriterad grupp. Kravet på att en person ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen ska även ses i ljuset av att en person kan ha fullföljt en grundskoleutbildning eller motsvarande men ändå sakna sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan eller motsvarande och följaktligen vara behörig att delta i utbildningen på grundläggande nivå. Kravet på att en person ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen innebär att en kommun inte är skyldig att ta emot personen till en kurs som personen i fråga nyligen har genomgått, om kommunen bedömer att den sökande inte kommer att nå målen trots ännu en genomgång av kursen. Däremot kan det vara aktuellt att en person kan få gå om en kurs om en längre tidsperiod förflutit sedan förra kurstillfället eller om personens personliga förhållanden har ändrats så att hon eller han numer bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen.

18.9 Ansökan om utbildning på grundläggande nivå

Förslag: Ansökan om utbildning på grundläggande nivå ska göras hos hemkommunen. Om ansökan avser utbildning i annan kommun ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den andra kommunen. Till en sådan ansökan ska hemkommunen foga ett yttrande av vilket framgår hemkommunens bedömning av om sökanden uppfyller villkoren för rätt att delta i utbildningen.

Sökanden får tas emot av den andra kommunen även om hemkommunen bedömt att sökanden inte uppfyller villkoren för rätt att delta i utbildningen. Den andra kommunen har då inte rätt till ersättning för utbildningen från sökandens hemkommun.

Skollagsberedningens förslag

I avsnittet ovan föreslås ett nytt behörighetskriterium för utbildning på grundläggande nivå, nämligen att den sökande ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Den som har rätt till utbildning på grundläggande nivå har rätt att delta i sådan utbildning i en annan kommun än hemkommunen. Samtidigt borde hemkommunen rimligen ha bättre information om t.ex. vad den sökande har för utbildningsbakgrund. För att undvika att en mottagande kommun inte har tillräckligt med underlag för bedömningen av om en sökande t.ex. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, föreslås att hemkommunen i ett yttrande ska redovisa sin bedömning av om sökanden uppfyller villkoren för rätt till utbildning.

När en person söker utbildning på grundläggande nivå i annan kommun finns det viss risk för att den kommun som anordnar utbildningen gör en mer fördelaktig bedömning av behörigheten än vad hemkommunen gjort. Av detta skäl bör den mottagande kommunen inte ha rätt till interkommunal ersättning i de fall som hemkommunen i sitt yttrande har angett att den sökande inte uppfyller behörighetsvillkoren.

18.10 Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

Förslag: Behörig till kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå är, från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, den som

- är bosatt i landet,
- saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
- har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
- i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än 20 år och har slutfört utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan

eller likvärdig utbildning, och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får föreskriva ytterligare behörighetsvillkor.

Skollagsberedningens förslag

Vissa behörighetsregler finns i dag i lag. Skollagsberedningen föreslår att dessa kvarstår samtidigt som några behörighetsregler som i dag finns i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, med vissa förändringar, förs upp till lag. I förordningen anges att behörig att delta i utbildning är den som saknar eller har brister i de kunskaper som utbildningen avser att ge. Formuleringen ”har brister” har i kommunerna tolkats mycket olika, då den medger ett mycket brett tolkningsutrymme. Brister har definierats utifrån en glidande skala där det i vissa kommuner har betytt att den sökande saknar betyg i kursen och i andra att den sökande inte har nått högsta möjliga betyg, dvs. A. Detta har i praktiken kommit att innebära att ungdomar i vissa kommuner direkt efter avslutade gymnasiestudier och godkända betyg i alla ämnen kunnat läsa upp sina betyg vid komvux, för att användas vid s.k. konkurrenskomplettering. Förutom att detta innebär en orättvisa då det inte är möjligt i alla kommuner, driver det upp antagningspoängen vid högskolan. Ytterligare en aspekt på konkurrenskomplettering är att det blir kostsamt för kommunerna om en ung människa först skall gå tre år i gymnasieskolan och sedan ytterligare ett år i komvux för att få högre betyg.

Betyg i en kurs, med undantag för betyget F, visar att målen för kursen nåtts samt i vilken grad detta skett. För att säkerställa en tydlighet då det gäller vilka som är behöriga bör endast de personer som inte har genomgått kursen eller som saknar godkända betyg vara behöriga. Däremot ska det fortfarande vara möjligt att läsa kurser i ett ämne för t.ex. behörighetskomplettering, vilket den föreslagna bestämmelsen möjliggör.

Skollagsberedningens förslag innebär inte att en person med E i betyg inte ska ha möjlighet att förbättra sina kunskaper. Hon eller han ska fortfarande ha möjlighet att studera på egen hand och därefter genomgå en prövning. En person som endast vill göra en prövning ska inte antas till utbildning.

Förslaget innebär att en ungdom som just lämnat gymnasieskolan med annat betyg än F i en kurs inte är behörig att inom en snar framtid delta i samma kurs i gymnasial vuxenutbildning.

Vidare fastslås att den sökande för att vara behörig till utbildning på gymnasial nivå ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det senare är inte minst viktigt att fastställa i samband med information om utbildningar och i samband med vägledningsinsatser av olika slag men även under en utbildningsgång. En viktig utgångspunkt är att en utbildning på gymnasial nivå som består av flera kurser ska beaktas utifrån varje enskild kurs i utbildningen. Det kan vara så att en sökande har förutsättningar att följa någon eller några av kurserna men inte alla.

18.11 Utbildning på gymnasial nivå i annan kommun än hemkommunen

Förslag: En hemkommuns beslut att inte åta sig att svara för kostnaderna för utbildning på gymnasial nivå i annan kommun ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1985 års skollag gäller att en hemkommun alltid ska åta sig att svara för kostnaderna för en elevs utbildning om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommuns gymnasiala vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Den anordnande

kommunen har inte skyldighet att ta emot en sökande från en annan kommun om inte hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna. I dag är det inte möjligt att överklaga ett beslut där hemkommunen bedömt att det inte finns särskilda skäl att få utbildning i en annan kommun. Detta har gjort att det inte varit möjligt för den enskilde att påverka sin situation.

Skollagsberedningen föreslår att hemkommunens beslut att inte svara för utbildningskostnaderna efter prövning i frågan om en sökande som med hänvisning till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning i en annan kommun ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Förslaget innebär att det hos Skolväsendets överklagandenämnd kan finnas två överklagade beslut i samma ärende, dels hemkommunens beslut att inte åta sig att svara för kostnaderna, dels den anordnande kommunens beslut att inte ta emot den sökande. De två överklagningsärendena torde kunna samordnas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Särskilda skäl pga. personliga förhållanden kan avse t.ex. när en sökande bor nära kommungränsen till en annan kommun och har närmare till den andra kommunens kommunala vuxenutbildning, eller om en sökande har sitt arbete i en annan kommun och därmed har lättare att delta i den kommunens utbildning. Där- emot har avsikten med bestämmelsen inte varit att ge en sökande ”rätt” att gå en specifik utbildning i en annan kommun, bara för att hemkommunen inte anordnar utbildningen.

18.12 Antagning

<p>Förslag: Begreppet <i>antagning</i> ska genomgående användas i stället för <i>intagning</i>.</p>
--

Skollagsberedningens förslag

Begreppet intagning utmönstras ur skollagens bestämmelser och ersätts med begreppet antagning vilket bättre beskriver vad det handlar om och utgör således en språklig förändring.

18.13 Betyg och intyg

Förslag: Vissa bestämmelser om betyg ska utan materiella förändringar flyttas från förordning till lag. Även bestämmelserna om intyg flyttas från förordning till lag.

Intyg ska kunna utfärdas om den person som slutfört en kurs vill ha sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg. Huvudmannen ansvarar för att den studerande informeras om möjligheten att få ett intyg. Intyg utfärdas av rektor.

Bestämmelserna om rättelse och ändring av betyg ska även gälla när kunskaper har dokumenterats i ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om betyg och intyg.

Regeringen ska få föreskriva att det inte ska sättas betyg på vissa kurser samt att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

Skollagsberedningens förslag

I avsnitt 3.4.2 föreslås att allmänna bestämmelser om betyg ska regleras i lag i stället för i förordning. Här föreslås att vissa bestämmelser om betyg och intyg, som i dag återfinns i komvuxförordningen, ska föras över till den nya skollagen.

Riksdagen har nyligen beslutat om en ny betygsskala som ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet (prop. 2008/09:66. bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmel-

serna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. För närmare beskrivning av betygsregleringen, se avsnitt 3.4.2. I förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning finns bestämmelser som innebär att de studerande som så önskar kan välja att få sina kunskaper dokumenterade genom intyg, även om det enligt bestämmelserna är möjligt att få betyg på kursen. Det är inte alltid givet att en vuxen behöver ett betyg som dokumentation. Betyg används företrädesvis vid antagning till högre utbildning. För en vuxen kan det vara mer relevant att kunna visa vilka kunskaper hon eller han har. Därför är det möjligt att begära ett intyg, med en beskrivande information om vilka kunskaper den enskilde har. Läraren ska emellertid inte kunna avstå från att sätta betyg på de genomförda kurser där betyg ska sättas, även om den enskilde bara vill ha ett intyg. Den enskilde behöver dock inte ta emot betyget. Huvudmannen bör ha ansvar för att informera de studerande om möjligheten att få ett intyg istället för eller som komplement till betyg.

Bestämmelserna om rättelse och ändring av betyg (jfr avsnitt 3.5.2) ska även gälla när kunskaper har dokumenterats i ett intyg. Intyg ska utfärdas av rektor.

Av förordningen om kommunal vuxenutbildning framgår att individuella kurser och orienteringskurser endast ska dokumenteras genom intyg och inte genom betyg. Det bör därför även fortsättningsvis vara möjligt för regeringen att föreskriva att det inte ska sättas betyg på vissa kurser och att det efter vissa kurser alltid ska utfärdas intyg.

Bestämmelser om betyg förs upp till lag bl.a. för att de anses vara av generellt intresse för riksdagen med hänsyn till elevernas rättssäkerhet. Av samma anledning bör även bestämmelserna om intyg föras upp.

18.14 Prövning

Förslag: Begreppet prövning ska definieras i skollagen. Med prövning avses en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från kommunal vuxenutbildning ska ha möjlighet att genomgå prövning.

Regeringen får utan hinder av bestämmelserna i skollagen om avgiftsfrihet meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå prövning för betyg att betala en avgift som tillfaller huvudmannen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

Skollagsberedningens förslag

Prövning i kommunal vuxenutbildning regleras i dag i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. I avsnittet om validering har redogjorts för varför en definition av prövning bör göras. Prövning innebär en bedömning, ofta i form av test eller prov, av om en person som inte följt undervisningen i kursen uppfyller kraven för att få betyg på kursen. Prövning bör således definieras som en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier. Syftet är att den enskilde ska få ett betyg på kursen.

Även fortsättningsvis ska vuxna ha möjlighet att få betyg eller ett nytt betyg genom prövning. Begreppet prövning bör i vuxenutbildningen i första hand förbehållas de sammanhang där den som vill få betyg inte är antagen till kursen i fråga. Är den vuxne antagen till kursen bör en bedömning gentemot mål och betygskriterier kunna göras utan att det betecknas som en prövning, eventuellt som ett led i en validering. En kontinuerlig bedöm-

ning av graden av måluppfyllelse i förhållande till kursplanemål och betygskriterier är en del av den pedagogiska processen.

Skollagsberedningens förslag innebär en ambition att särskilja de två insatserna validering och prövning från varandra i syfte att säkerställa likvärdighet och rättssäkerhet för den enskilde.

Utbildningen inom skolväsendet ska som regel vara avgiftsfri. När det gäller anordnandet av prövning har kommunerna hittills kunnat ta ut en avgift av dem som vill genomgå prövning. Skollagsberedningen anser inte att det finns skäl för att ändra nuvarande regler.

Ett bemyndigande införs också för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

18.15 Validering

Förslag: Begreppet validering ska definieras i lagen. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

En elev i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar. Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt. Bestämmelserna om rättelse och ändring av betyg ska även gälla vid en validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Skollagsberedningens förslag

Validering och prövning är centrala begrepp inom vuxenutbildningen men återfinns inte i dagens reglering. Skollagsberedningen anser att det är väsentligt att definiera begreppen i lag, huvudsakligen för att en gemensam tolkning av begreppen ökar möjligheterna till samförstånd mellan olika intressenter.

Valideringsdelegationen, som fanns mellan 2004 och 2007 hade bl.a. i uppdrag att lämna författningsförslag dels om genomförande av validering dels om hur resultatet av en validering ska dokumenteras. I förslagen redovisade delegationen att validering tillhandahålls i över 90 procent av kommunerna inom ramen för kommunal vuxenutbildning och att det är en etablerad verksamhet inom kommunal vuxenutbildning. De förslag som delegationen lämnade syftar bl.a. till att säkerställa fortsatt verksamhet med validering. Delegationen betonade vidare i sina förslag att det finns starka skäl för att i författningstext definiera begreppen validering kontra prövning. Vidare angavs att validering inom ramen för en orienteringskurs fortfarande är den lämpligaste insatsen, delvis på grund av statistiska aspekter och delvis för att deltagarna ska omfattas av huvudmannens försäkring. Orienteringskurserna ger möjlighet att synliggöra kompetenser och kunskaper som inhämtats i icke-formellt och informellt lärande och som kan utgöra kriterier för t.ex. yrkeskrav i arbetslivet. Delegationen lämnade den 15 januari 2008 sin slutrapport.

Varken validering eller prövning är några nya företeelser inom vuxenutbildningen, men trots att båda blivit en allt mer naturlig och viktig del av verksamheten råder viss osäkerhet om vad de olika begreppen står för och hur validering respektive prövning kan användas.

Prövning är kontrollerande och syftar till betygssättning medan validering är utforskande till sin funktion. Validering syftar till att kartlägga och undersöka vilka kunskaper och färdigheter den enskilde faktiskt har, utan krav på att ett antal på förhand givna kunskapsmål ska uppnås. Skollagsberedningen

föreslår därför att validering *definieras som en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats*. Detta kan ske i samband med vägledning, t.ex. som en inledande kartläggning, eller inom ramen för en kurs eller en orienteringskurs.

En validering kan resultera i att en prövning genomförs, dvs. att en lärare stämmer av, ”kontrollerar” den enskildes kunskaper gentemot uppställda mål i kursplaner. Då ska betyg sättas. När det sker inom ramen för en kurs kan det i många fall innebära att utbildningstiden förkortas betydligt samt att en anpassning av såväl innehåll som form för undervisningen respektive utbildningen sker. Men en validering kan också resultera i att man i beskrivande form anger vad den enskilde kan. Då ska ett intyg utfärdas.

Vid en validering, t.ex. inom ramen för en orienteringskurs, bör en persons faktiska kunskaper dokumenteras. Det kan handla om kunskap och kompetens som förvärvats i olika former av utbildning, arbetsliv, föreningsliv, privatliv etc., såväl inom landet som utomlands. Valideringen är av vikt både för den enskilde och för samhället, för flexibilitet, rörlighet och ett gott utnyttjande av resurser t.ex. genom att utgångsnivån för studier kan identifieras och att utbildningsinsatser kan anpassas eller förkortas. En utvecklad valideringsverksamhet kräver således ett flexibelt och individanpassat utbildningssystem. Vuxenutbildningen bör kunna erbjuda det som den enskilde vid en validering visar sig behöva för att uppnå en viss formell kompetens eller ett visst utbildningsmål.

Skollagsberedningen föreslår att den som är antagen till t.ex. en orienteringskurs kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Förslaget innebär inte en generell rätt till validering. Den enskildes rätt respektive huvudmannens skyldighet regleras var för sig för utbildning på grundläggande och gymnasial nivå. I dessa avseenden föreslår Skollagsberedningen inga ändringar jämfört med i dag.

För att stärka individens rättssäkerhet föreslås att lagregleringen rörande validering i stora drag utformas i likhet med det som gäller vid betygssättning. Därför föreslås en bestämmelse om att rektor ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar samt att de regler som gäller för ändring av betyg även ska gälla vid en validering.

Det ska inte heller vara möjligt för huvudmannen att avstå från att skriftligt dokumentera resultatet av en validering och därmed frångå sitt ansvar mot den studerande.

18.16 Ansökningsavgifter

Förslag: Möjligheten att ta ut ansökningsavgift avseende utbildning på gymnasial nivå ska tas bort.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1985 års skollag kan huvudmannen när det gäller gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning ta ut en ansökningsavgift av sökanden. Avgiften ska vara skälig samt återbetalas om den sökande inte antas till den utbildning avgiften avser eller om den sökande slutför och får betyg från den kurs som avgiften avser.

Skollagsberedningen föreslår att bestämmelsen tas bort. Den tillämpas i ytterst liten omfattning, sannolikt för att hanteringskostnaderna blir orimligt höga. Ett annat skäl till att ta bort bestämmelsen är att få en samstämmighet med regleringen för övriga skolformer.

18.17 Interkommunal ersättning på gymnasial nivå

Förslag: Det bemyndigande som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen ska inte få någon motsvarighet i den nya skollagen.

Skollagsberedningens förslag

I 1985 års skollag finns en bestämmelse som ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen. Denna bestämmelse om interkommunal ersättning är tillämplig även på påbyggnadsutbildningar.

Bemyndigandet har tidigare tillämpats på vissa påbyggnadsutbildningar av nationellt intresse som varit riksrekryterande. Erfarenheterna av tillämpningen visade en hel del negativa konsekvenser. När en kommun låtit anordna kostnadskrävande utbildningar och skickade faktura till elevens hemkommun kunde det hända att hela hemkommunens budgetunderlag omkullkastades. Dessa negativa konsekvenser ledde till att bestämmelserna om riksrekrytering och interkommunal ersättning i förordningen om kommunal vuxenutbildning togs bort 2005. I stället infördes ett riktat statbidrag till dessa utbildningar.

Bemyndigandet tillämpas således inte längre vad gäller påbyggnadsutbildningar och har inte heller tillämpats vad gäller gymnasial vuxenutbildning. Interkommunala skyldigheter bör i första hand regleras direkt i lagen. Skollagsberedningen föreslår därför att bemyndigandet inte får någon motsvarighet i den nya skollagen.

19 Särskild utbildning för vuxna

19.1 Inledning

I kapitel 15 och 21–32 behandlas frågor som är gemensamma för skolformerna inom skolväsendet. I detta kapitel behandlas i huvudsak frågor som innebär förändringar i sak jämfört med dagens reglering av vuxenutbildning för utvecklingsstörda, särvux, och som avser utbildning som skall ingå i skolformen särskild utbildning för vuxna. Huvudprinciperna med utgångspunkt i de av riksdagen i maj 2001 beslutade målen och strategierna avseende den samlade vuxenutbildningen ligger fast.

19.2 Namnändring

Förslag: Benämningen vuxenutbildning för utvecklingsstörda ersätts med särskild utbildning för vuxna. Förkortningen särvux utmönstras ur skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Benämningen vuxenutbildning för utvecklingsstörda är vilseledande eftersom skolformen även vänder sig till personer som inte är utvecklingsstörda, t.ex. personer med förvärvade hjärnsador. Benämningen bör därför ändras till särskild utbildning för vuxna. Även om förkortningen särvux utmönstras ur lag-

texten kan förkortningen, som är väl inarbetad, fortsatt användas i andra sammanhang.

19.3 Målgruppen

Förslag: Särskild utbildning för vuxna vänder sig till vuxna med utvecklingsstörning. Det som i lagen sägs om personer med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått en betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personer med autism eller autismliknande tillstånd tillhör personkretsen endast om de också har en utvecklingsstörning eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1 kap. 16 § i 1985 års skollag gäller det som i lagen sägs om utvecklingsstörda även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, samt personer med autism eller autismliknande tillstånd.

Skollagsberedningen anser att särskild utbildning för vuxna, liksom utbildning i grundsärskolan och gymnasiesärskolan, endast ska vara förbehållna elever med utvecklingsstörning samt dem med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Skollagsberedningen föreslår således med anledning av ovanstående att personer med autism eller autismliknande tillstånd endast kan tillhöra personkretsen för särskild utbildning för vuxna om de också har en utvecklingsstörning eller om de också har ett betydande och bestående begåvnings-

mässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

19.4 Övergripande mål för särskild utbildning för vuxna

Förslag: För särskild utbildning för vuxna ska följande övergripande mål gälla.

Särskild utbildning för vuxna syftar till att vuxna med utvecklingsstörning stöds och stimuleras i sitt lärande. Vuxna med utvecklingsstörning ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Skollagsberedningens förslag

De mål som föreslås har formulerats i överensstämmelse med de mål för vuxenutbildningen som riksdagen ställt sig bakom upprepade gånger sedan slutet av 1960-talet och som återfinns i flera styrdokument. Senast våren 2001 beslutade riksdagen på regeringens förslag om mål och strategier för utveckling av vuxnas lärande (prop. 2000/01:72).

Vid prioriteringar av de resurser som avsätts för skolformen särskild utbildning för vuxna bör principen även i framtiden vara den att vid begränsade resurser till vuxenutbildning ska den som erhållit minst utbildning prioriteras.

I 1985 års skollag anges att vuxenutbildningen ska ge vuxna tillfälle att i enlighet med individuella önskemål komplettera sin utbildning. Utgångspunkten för särskild utbildning för vuxna ska även fortsättningsvis vara den enskildes behov och förutsätt-

ningar. Detta innebär att detta ska vara utgångspunkt vid t.ex. utbildningens förläggning i tid och rum, val av metoder samt innehåll.

I övrigt kvarstår de syften som återfinns i dag avseende vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

19.5 Samverkan mellan skolformer

En persons studier i särskild utbildning för vuxna ska i vissa fall kunna kombineras med studier i andra skolformer för vuxna inom skolväsendet. I avsnitt 18.4 redogörs för förslaget att ta bort den bestämmelse som anger att bestämmelserna om komvux inte gäller för dem som har behov av utbildning motsvarande grundsärskolan eller gymnasiesärskolan. Bl.a. motiveras förslaget med att behörighetsreglerna för kommunal vuxenutbildning innebär att det ska göras en bedömning av om den sökande har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller inte innan den sökande tas emot till utbildningen. En person med utvecklingsstörning kan ha en ojämn begåvningsprofil och kan därmed ha förutsättningar att tillgodogöra sig viss utbildning i kommunal vuxenutbildning.

19.6 Individuella studieplaner

Förslag: För varje elev i särskild utbildning för vuxna ansvarar rektor för att en individuell studieplan upprättas. Studieplanen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelsen om att en *individuell studieplan* ska upprättas för varje deltagare i särvox finns i dag i läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94). Rektor ansvarar för att så sker. Ofta är det i ett vägledningssammanhang som individuella studieplaner upprättas. Den individuella studieplanen bör vara ett viktigt underlag för huvudmannens analysarbete i syfte att fastställa vilka utbildningar som ska genomföras samt i vilken form. Studieplanen bör således spegla den enskildes behov, önskemål och förutsättningar. Detta bör i sin tur innebära en större träffsäkerhet när det gäller vilka utbildningar som ska genomföras i kommunerna samt hur resurserna ska fördelas. Det är viktigt att studieplanen följs upp, utvärderas och revideras regelbundet.

Skollagsberedningen föreslår att vissa grundläggande bestämmelser om den individuella studieplanen ska framgå av skollagen.

Regeringen bör även i framtiden ange ytterligare bestämmelser om den individuella studieplanen i förordning.

19.7 Kommunernas skyldighet

Förslag: Kommunerna ska tillhandahålla särskild utbildning för vuxna. Utbildningen ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Skollagsberedningens förslag

Kommunerna har redan i dag en skyldighet att tillhandahålla vuxenutbildning för utvecklingsstörda. Denna skyldighet förtydligas genom att i en av de inledande paragraferna betona kommunens ansvar.

Vidare föreslås att utbildningen kan ligga på två nivåer, grundläggande nivå och gymnasial nivå. Dessa motsvarar det som i dag benämns grundläggande särsvux och gymnasial särsvux.

Förslagen innebär inte någon materiell förändring jämfört med vad som gäller enligt 1985 års skollag.

19.8 Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

Förslag: Varje kommuninvånare med utvecklingsstörning är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

- är bosatt i landet,
- saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
- har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
- i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än 20 år men har slutfört utbildning i gymnasiesärskolan eller likvärdig utbildning och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Skollagsberedningens förslag

Vissa behörighetsregler för gymnasial särsvux finns i dag i lag. Skollagsberedningen föreslår att dessa kvarstår samtidigt som några behörighetsregler som i dag finns i särsvuxförordningen med vissa förändringar förs upp till lag.

När det gäller behörighetsvillkoret att den sökande ska sakna sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge gäller motsvarande skäl för formuleringen som i kommunal vuxenutbildning, jfr avsnitt 18.10.

Ett av behörighetsvillkoren för gymnasial nivå som föreslås är att den sökande ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig ut-

bildningen. I den nu gällande särvuxförordningen anges att den sökande ska ha förutsättningar att *följa* utbildningen *med hänsyn till tidigare studier och annan verksamhet*. Den ändrade formuleringen föreslås för att få en samstämmighet mellan nivåerna och mellan skolformerna kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna.

Ett annat skäl till en ändrad formulering är att tydliggöra att en sökande som nyligen förvärvat kunskaper i den aktuella kursen i t.ex. gymnasiesärskolan, men ändå förlorat de kunskaper som han eller hon lärt sig där, inte ska kunna söka kursen om och om igen med hänvisning till att han eller hon saknar kunskaperna. Verksamheten inom särvux skall syfta till att ge människor möjlighet att tillgodogöra sig ny kunskap. Det är däremot inte särvux uppgift att ta ansvar för daglig omsorg och stimulans. I detta sammanhang bör nämnas att det dock är viktigt att vuxna med utvecklingsstörning ges stöd t.ex. inom daglig verksamhet eller studiecirkelar för att vidmakthålla de kunskaper de en gång förvärvat genom utbildning.

19.9 Antagning

<p>Förslag: Begreppet <i>antagning</i> ska genomgående användas i stället för <i>intagning</i>.</p>
--

Skollagsberedningens förslag

Begreppet intagning utmönstras ur skollagens bestämmelser och ersätts med begreppet antagning. Motsvarande förändring görs även för gymnasiesärskolan. Antagning är en bättre beskrivning men innebär endast en språklig förändring.

19.10 Betyg och intyg

Förslag: Vissa bestämmelser om betyg ska utan materiella förändringar flyttas från förordning till lag. Även bestämmelserna om intyg flyttas från förordning till lag.

Intyg ska utöver vad som gäller i dag kunna utfärdas om den person som slutfört en kurs vill ha sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg. Huvudmannen ansvarar för att den studerande informeras om möjligheten att få ett intyg. Intyg utfärdas av rektor.

Bestämmelserna om rättelse och ändring av betyg ska även gälla när kunskaper har dokumenterats i ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om betyg och intyg.

Regeringen ska få föreskriva att det inte ska sättas betyg på vissa kurser samt att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

Skollagsberedningens förslag

I avsnitt 3.4.2 föreslås att allmänna bestämmelser om betyg ska regleras i lag i stället för i förordning. Här föreslås att vissa bestämmelser om betyg och intyg som i dag återfinns i särskild förordning ska föras över till den nya skollagen.

Riksdagen har nyligen beslutat om en ny betygsskala som ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet (prop. 2008/09:66. bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. För närmare beskrivning av betygsregleringen, se avsnitt 3.4.2.

I förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning finns bestämmelser som innebär att den studerande som så

önskar kan välja att få sina kunskaper dokumenterade genom intyg, även om det enligt bestämmelserna är möjligt att få betyg på kursen. I avsnitt 18.13 föreslås att bestämmelserna förs upp till lag. Skollagsberedningen föreslår att det även inom särskild utbildning för vuxna bör vara möjligt att få sina kunskaper dokumenterade i ett intyg. Läraren ska dock inte kunna avstå från att sätta betyg på de kurser där betyg ska sättas även om den enskilde bara vill ha ett intyg. Den enskilde ska dock kunna avstå från att ta emot betyget. Huvudmannen bör ha ansvar för att informera eleverna om möjligheten att få ett intyg i stället för eller som komplement till betyg.

19.11 Validering

Förslag: Validering ska kunna göras även i särskild utbildning för vuxna.

Skollagsberedningens förslag

Motiven till att införa vissa bestämmelser om validering i skollagen redogörs för i avsnitt 18.15.

Skollagsberedningen föreslår att det ska vara möjligt att få sina kunskaper och sin kompetens validerade även inom ramen för särskild utbildning för vuxna.

I och med att det finns möjlighet att validera kunskaper är timplaner inte längre relevanta. Därför bör enligt Skollagsberedningens bedömning de bestämmelser om timplaner som finns i särsvuxförordningen i dag kunna utgå.

20 Utbildning i svenska för invandrare

20.1 Inledning

I kapitel 1–5 och 21–32 behandlas frågor som är gemensamma för skolformerna inom skolväsendet, t.ex. frågor om trygghet och studiero, utbildning på entreprenad och vägledning. I detta kapitel behandlas i huvudsak sådana frågor som innebär förändringar i sak jämfört med den särskilda reglering av svenskundervisning för invandrare (sfi) som i dag gäller enligt 1985 års skollag. Bl.a. föreslås att skolformens namn ska ändras till utbildning i svenska för invandrare. Huvudprinciperna för skolformen ligger fast.

Utredningen om nyanländas arbetsmarknadsetablering har lämnat ett betänkande med förslag som till viss del rör sfi (*Egenansvar – med professionellt stöd*, SOU 2008:58). Förslagen i betänkandet, som har remissbehandlats, har inte beaktats i Skollagsberedningens förslag utan bereds i särskild ordning inom Regeringskansliet.

I promemorian *En utökad betygsrätt för enskilda utbildningsanordnare, kommunal överlåtelse av myndighetsuppgifter, sfi i folkhögskola, m.m.* (U2008/6038/SV) har Utbildningsdepartementet lämnat vissa förslag som påverkar sfi. Förslagen har remissbehandlats. Promemorian är för närvarande under beredning inom Regeringskansliet.